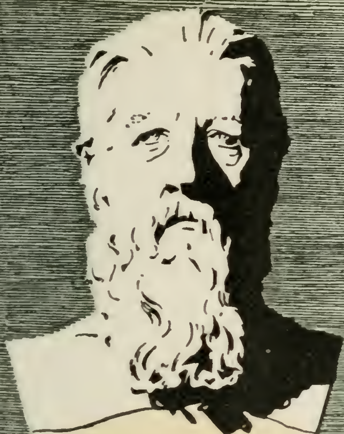
SV. ČECH

VĚTŠÍ PRÓSA

III.

SVATOPLUK ČECH:

VĚTŠÍ PRÓSA.

3.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XVII.

VĚTŠÍ PRÓSA.

3.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1905.

VĚTŠÍ PRÓSA.

3.

NAPSAL

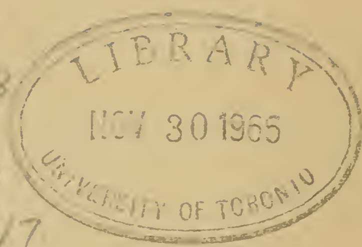
SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1905.

Tiskem »Unie« v Praze.

KANDIDÁT NESMRTELNOSTI.

HUMORISTICKÝ ROMÁN.

(»Květy«, 1879.)

V knize vyšla tato práce (s některými drobnými povídkami) r. 1884.

S. Č.

Po několik set let směje se vzdělané člověčenstvo donu Quixotovi, jemuž čtení rytířských románů popletlo hlavu. A přece troufám si tvrditi, a nejsem prvním, kdož tvrdí, že byl mnohý, přemnohý z těch smíšků sám donem Quixotem v jiném způsobu a že se zejména v novější době duševní potomstvo slavného rytíře smutné postavy rozmnožilo do millionů. Nečerpají ovšem svůj převrácený názor světový z románů rytířských, nýbrž ze spousty jiných románů, z novell, básní, dramat, estétických pojednání a literárních úvah; nenosí na hlavách holičské mísy, nýbrž klobouky nápadných tvarů; nesedlají si Rozinanty, nýbrž jankovité Pegasy; neblouzní o zápasech s obry, únosu princezen a dobývání hradů, nýbrž o literatuře, umění, kráse, všemmíru a podobných více méně větrných předmětech.

Tane mi zejména na mysli jedna odrůda takových blouznivců, jistý druh mladých lidí. Mládež staro- a středověku měla v mnohém ohledu příznivější osud, nežli naše. Nevěříme zrakům svým, čteme-li v Palackém, že Jiří Poděbrad ve čtrnáctém,

pravím čtrnáctém roce věku svého bojoval na straně panstva v osudné bitvě Lipanské. Život jinošský býval druhdy pestrý a šumný, plný činův a změny. Nyní trávíme bezmála polovici života v nuceném klidu, majíce křídla spoutána školským poutem a když konečně toto pouto klesá, pozbyla již křídla naše mladistvé pružnosti a jarosti, zůstávají chabě svěšena a začínají zvolna pelichat, oprchávat brk za brkem.

Humboldt praví, že nahražují spisy velkých básníků německých národu jeho ve střízlivém chladnějším pásmu velkolepost a nádheru tropické přírody. A tak čerpá i spoutaná mladost naše z širého moře krásné literatury náhradu za to, co jí odpírá skutečný střízlivý život. Plnými doušky ukájí tam žízeň svou po činech, dobrodružstvích, změně obrazů a dějů, bouřlivém vzrušení citů. Tam prochází se volně blyštivou nádherou salónů, pokleká při svitu luny k nohám čarokrásné dívky pod sochou Amorovou ve starém parku, mává praporem v lomozu bitvy, chvěje se nadšením, úzkostí, hrůzou, rozkoší při každém kroku. Opojen vnadami tohoto smyšleného světa, hledí pak mladý čtenář jako ve snách do skutečnosti a vidí ji ve světle zcela jiném, než prostý střízlivý člověk, v míhavých, fantastických odlescích oné báječné říše. Hledá v lidech hrdiny románů, v jejich prsou nemožné city a velhává sám do svého nitra vznéty a vášně, které zmítají toliko bytostmi z papíru a tiskařské černi. Toto stadium musíme si tuším odbýti všichni.

Ale hůře bývá, když přejde takový snílek z trpného vnímání k tvůrčímu činu, když bez pravého povolání zahoří touhou po literární slávě. A tato

ctižádost jest za našich dob nesmírně rozšířená. Někdy uchvacuje šmahem celé mladé pokolení. Vždyť jsem četl kdesi, že musí u nás každý vzdělaný člověk překonati periodu básní. Není ostatně divu vzhledem k významu, jaký má krásná literatura z příčin shora naznačených pro mladé duchy. V ní soustřeďuje se pro ně všechno. K ní nese se všechna ctižádost jejich. A když pak samolibost nepovolanému jinochu našeptá, že pociťuje na ramenech perutě genia a v prsou moře snů a tužeb, jest don Quixote hotov. Podniká výpravu za nesmrtelností. Jest na pohled tak snadná. Nepotřebuje k ní ani kopí a štítu jako rytíř z Manchy, stačí rozskřípaný brk a kniha papíru. Vždy nalezne se také nějaký dobromyslný Sancho Pansa, který uvěří v poslání mladého genia a provází jej na dobrodružné výpravě jako věrný a deklamacím jeho trpělivě naslouchající panoš. Ba tito novověcí Quixotové mají značnou výhodu před svým praotcem; nalézajíť na své výpravě dosti jiných podobných rytířů. Mezi těmi zdokonalují se pak v rytířském vzezření, mravu a způsobu řeči. Radost jest, podívati se na takový kruh rytířský, sedící kolem okrouhlého stolu: v ušlechtilých bledých obličejích rozestřena jest záře krásy a dobra, polopřivřené oči nyjí, rtem pohrává bolestné škubání, ruka klade se za vzdychající ňádra. Časem pohřižují se v záhady člověčenstva, časem pomlouvají jiné nepřítomné rytíře, časem šeptají si sladké dvornosti. Časem jsou geniálně rozpustilí, aby se podobali i v tom velikým svým vzorům, při čemž nevybočí ostatně nikdy ani koncem malíku z určitých estetických mezí. Nejvíce mluví ovšem o svých pracích — ach! — o poesii — ach! ach!

O sladká Dulcineo z Tobosy, královno mého srdce, slunce mého živo — —

Jest mi, jakoby mne byl někdo udeřil rukou přes ústa. Pročítám znovu, co jsem napsal, a chápu se již péra, abych to všechno přeškrtl — ale nikoli! Stůjž zde, zmatený začátku předmluvy, a kdybys třeba přetékal nesmyslem. Nevídáno v Čechách pro jednu stránku nesmyslu!

I.

V jedné odlehlé slepé ulici na Malé Straně stál tichý dům, jehož první a jediné patro obýval starý dobrý pán, jménem Matěj Hostivít Koudela, s mladou hospodyní Terézou a jednou děvečkou. Ze žlábkované střechy toho domu vynikal nízký přístavek, či spíše zděný vikýř, v němž upraveno bylo skromné obydlí pro mladého synovce starého pána, Vojtěcha Koudelu, který zde nalezl po smrti svých rodičů druhý domov. —

Byl krásný březnový den. Vzduchem vlála předtucha jara. Vrabci hopkovali a štěbetali vesele na starém ořechu, jenž stál těsně před domem a jehož bezlisté větve dosahovaly až k samým oknům prvního patra. Odpolední slunce vrhlo na čistý arch papíru, ležící před panem Koudelou na skládacím psacím stole důkladné staré práce, dvě zářivé zlaté prouhy, jakoby chtělo starého pána upozorniti, že by nebyla nepříjemnou první letošní vycházka za město v jeho teplých jarních paprscích. Ale pan

Koudela přistoupil k oknu a spustil té světlé návštěvě před nosem těžkou šedivou záclonu. Nevěřil patrně lákavým slibům ošemetného březnového slunce. Byltě zařízen jako uprostřed zimy. Dvojitá, pečlivě zavřená okna vycpána byla kyprým, zeleným mechem, v kamnech praskal veselý oheň a kolem těla starého pána splýval dlouhý, kožešinou podšitý domácí kabát téměř až k samým nohám, vězícím v teplých libereckých střevících.

Spustiv záclonu, usedl pan Koudela opět před stolem a urovnal arch před sebou a péro za uchem. Zdálo se, že chce spořádati domácí účty. Mohlo se tak souditi z pohybu jeho prstů, pracujících jako při tichém počítání. Ukazováček levé jeho ruky hopkuje po prstech pravice, od palce po řadě až k malíku, odtuď vrací se k palci a tančí vždy znovu k malíku v rychlém, odměřeném tempu. Znenáhla začíná se v stejném tempu pohybovati celé jeho tělo: trhá rukama od prsou do předu a k prsům zpět, kývá do taktu prošedivělou hlavou a tepá k tomu odměřeně nohou jako přadlena při kolovrátku. Náhle ustal a sáhl po péru. Mezi tím, co chvátal brk skřípavě po papíru, obráželo se tiché veselí v hladce oholeném obličeji starého pána.

Právě, když péro opět za ucho zastrčil, pootevřely se dvéře a jimi vklouzla do pokoje pěkná ženská hlava, jejíž bledá tvář jevila rozčilení a jejíž plné, svěží rty se zachvěly v otázce: „Mohu s vámi několik slov promluviti, pane Koudelo?“

„Jen dále, Terézo!“ zvolal starý pán vesele, nespouštěje očí s papíru a mna si radostně ruce.

Postava paní Terézy vynořila se nyní celá ze dveří a kdo by ji byl tak poprvé spatřil, kyprou

ohnivou brunetku v nejlepších letech, byl by na ní prodlel pohledem zalíbení a zároveň nepochybně s pomyšlením, že náleží trochu nevinné koketnosti k vlastnostem této švarné mladé vdovy.

Ale byla-li ta bílá pavučina s růžovými stužkami, vdechnutá na černé vlasy, byla-li ta k ramenům sahající bílá zástěrka s roztomilými růžově ovroubenými kapsami vypočtena na oko pana Koudely, minulo se obojí naprosto s žádoucím účinkem. Sklopené oko starého pána dotklo se v přeletu sotva obruby světle žlutých šatů, jež paní Teréza při vstoupení do pokoje malou, bílou rukou po jedné straně v úhledné záhyby sebrala.

Zároveň s tímto zběžným pohledem vztáhl pan Koudela proti Teréze ruku, jakoby hrozící záplavu její výmluvnosti na okamžik zadržeti chtěl, a pravil: „Jen chvilku mějte strpení, Terézo! Přečtu vám, co jsem právě napsal.“

Vyvážil z prosté dřevěné tabatěrky vydatný šňupec, užil s mnohými okolky modrého kapesního šátku a četl:

»Ajta, nová zelených po nivách milo králuje Vesna!
Z kůry mladé pastýř veselý sobě píšťalu hlasnou
umně robí —«

„Pěkné!“ libovala si Teréza, potlačujíc prsty lehké zívnutí.

Pan Koudela máchl jako na obranu rukou a opakoval:

»Z kůry mladé pastýř veselý sobě píšťalu hlasnou
umně robí, z útlých i robí sobě varhany stébel.
Kůzle čilé —«

„Docela pěkné!“ vpadla hospodyně do proudu hexametrů novou nemístnou caesurou. „Přicházím, pane Koudelo, s těžkou žalobou na mladého pána.“

„Kůzle čilé skotačíc —“ zachytil se znovu starý pán, těže z krátké pomlčky její.

„Ó, dlouhá chvíle a stojatá voda nerodí nikdy nic dobrého!“ vpadla opět hospodyně. „Pan Vojtěch již neví, jak by čas zabíjel. Co se oteplilo, vězí od rána do večera v okně, vyložen skoro celým tělem, a dívá se tak do ulice. Už jsou o tom řeči mezi sousedy. Onehdy slyšela jsem, jak povídal vedlejší krejčí hokyni, že prý tam mladý pán nahoře z vikýře čouhá a zevluje jako kamenný muž s pilíře u svatého Víta.“

Odmlčela se na chvilku. Tentokrát mlčel také pan Koudela. Poznav, že není hospodyně jeho nikterak žádostiva zvěděti, co tropí čilé kůzle, odstrčil nevrle arch a vytepával hopkujícími prsty ze stolu nové pluky šestiměrů. Nesuďte však z tohoto daktylického zápalu starého pána, že byl řádným členem básnického cechu. Uveřejnil sice jako jinoch několik časoměrných hříček v rozličných listech, ale vzdal se záhy v ruchu praktického života touhy po literárních vavřínech. Teprve když se v podvečer života do tichého přístavu uchýlil, probudila se s rojem upomínek na daleké lepší časy i tato libůstka mládí opět v jeho duši. Robil k ukrácení chvíle daktyly, spondey, anapesty jako jiní staří páni klece nebo národohospodářské články. Bez touhy po slávě, hodlal prosté své hexametry zůstaviti v rukopise potomstvu, aby s nimi naložilo dle uznání.

V této chvíli pak mohl obrátiti svou mysl k daktylům tím spíše, poněvadž začala Teréza, odbyvši Vojtěcha, veleznámou kapitolu o služebných děvčatech, kterou uměl pan Koudela z každodenního slyšení již nazpaměť. Domácnost jeho proměnila se pod řízením paní Terezy v holubník, v němž se ustavičně střídaly přiletující a odletující služebné holubice. Každá ostavila útulnou tuto domácnost, než si v ní pořádně pírka popravila. Krátká historie jejich v tichém starém domě byla vždy na vlas stejná. Jednoho rána objevuje se totiž panu Koudelovi mezi dveřmi nad tácem s kávou a vodou neznámá dívčí tvář, na př. krotká tvář tiché blondýny, a rtové paní Terézy přetékají chválou nového tohoto zjevu; ale každým následujícím dnem ztrácí se jedna z vychválených ctností a objevuje se nějaká skvrna; po týdnu pak poskytuje nešťastná dívka již jen příčinu k plísnění a haně, které se na ni jen jen sypou z úst paní Terezy, až se jednoho jitra ve dveřích Koudelova pokoje nad kávou a vodou vynořuje opět z brusu nová dívčí tvář, s vlasem jako havran a s očima jako horoucí plamen. Tak střídají se blondýnky a brunetky všech odstínů v ustavičné příjemné změně.

Starý pán naslouchal tedy jen z pola zničující kritice poslední blondýnky z úst paní Terézy, ale pojednou zatřepala mu tato před očima jakousi knihou a zvolala: „Hle, co jsem našla u té bohaprázdné osoby!“

Pan Koudela probíral se rozpačitě v listech vnucené mu knihy. Chrám Matky Boží v Paříži. Román od Viktora Hugo. Ananke. Quasimodo. Hm. Pochopoval rozčilení své hospodyně. To je-

ště scházelo! Děvečka, čtoucí romány! Kdo, kdo na celém širém světě jaktěživ slyšel o služebné holce, čtoucí romány! Oh, při nynější čeládce možno se vždy něčemu novému přiučit: domníváš-li se, že jsi poznal nejhorší, vždy ještě horší následuje.

Ale švarná hospodyně, jíž pan Koudela v duchu již napřed tyto mravokárné úvahy ve zvláštním jejím slohu do úst vložil, pokračovala jen zvoláním: „Kdo to jaktěživ slyšel, půjčovat děvečce romány!“

Ah! Opravdu. Na titulním listu stojí: Z knihovny Vojtěcha Koudely. LXXXI. Věc nabývá horší tvářnosti. Ovšem, že nikdo jaktěživ neslyšel, že by byl synovec domácího pána půjčil děvečce román. Jak možno tak hluboko klesnouti! Hrozné!

Ale věc byla ještě horší, než si pan Koudela myslil. Hospodyně upozornila jej konečně na hlavní předmět svého mravního rozhořčení, totiž na psaníčko, vložené mezi listy románu, jež plýtvalo hvězdami a perlami a o němž se — přes to, že neslo jen poněkud neurčitý nadpis „Anděli!“ — bezpečně souditi mohlo, že bylo určeno pro blankytné oči strážné vestálky kuchyňského ohně.

Vůči tomu nemohl již ovšem řádný pán domu a strýc zůstati lhostejným. A starý pán projevil vskutku překvapení a rozčilení nad touto zprávou. Vstal a přebíhal prudce po světnici, že šosy dlouhého kabátu daleko za ním lítaly. Abych vás však nenechal v klamu vzhledem k povaze pana Koudely, musím vám svěřiti, že budil svými šosy planý ten vítr jen proto, aby navál písek do očí paní Terézy. Nebylť hněvu tak snadno přístupen. Zejména tento poklesek jeho synovce nebyl s to, aby klidné jeho nitro opravdu pobouřil. Nejvíce jej při tom

mrzelo jen to, že byl vyrušen z milého tichého tvoření. Vždyť mu byla dnes Musa, jak jste viděli, tak obzvláště nakloněna. Avšak uznal, že toho vyžadují okolnosti, aby alespoň před hospodyní hněvem zaplápolal, i podařilo se mu to dosti dobře. Obočí jeho stahovalo se trefně a bouchnutí pěstí na stůl, když se nyní před hospodyní zastavil, bylo zcela slušné.

„Nejlépe bude, když jí dáme výpověď,“ zvolal.

„Ah, ještě výpověď! Propustila jsem ji na místě — ještě dnes sváže své strakaté hadry, s nimiž se zabývala beztoho více než s vařečkou a smetákem — hloupé fintidlo! Ale panu Vojtěchovi mělo by se také řádně domluvit a obrátit jej na lepší cesty.“

„Však mu hlavu napravím — a to hned!“ pravil pan Koudela rázně. Posadil si také hned domácí čepičku na hlavu a zastrčil si do kapsy román s dopisem jako corpora delicti, ale s nimi bohužel a k patrné nelibosti paní Terézy také arch s hexametry, které jí byl nedávno předčítal.

Takto ozbrojen, drápal se za chvilku na to po dřevěných schodech, podobných stupátku do kurníku, k podrápaným a pestrými obrázky polepeným dveřím, za nimiž sídlil mladý Koudela. Když je otevřel, spatřil prozatím jen u okna na lenochu židlice dva protrhané podešve s žalostně sešlapanými podpatky. Lituju, že se vám představuje na ponejprv jen tato nejskrovnější a nejméně příznivá stránka, jen tento chatrný piedestal mého hrdiny. Lepší jeho ostatek, zakončený touto máloslibnou obuví, vyložen je totiž po zamilovaném zvyku z okna. Kdybyste jej pozorovali z dola, z ulice, spatřili byste

daleko z vikýře čouhající polovici štíhlého jinošského těla, držícího se nepoměrně velikýma rukama římsy a klonícího k vám podlouhlý nepravidelný obličej, kolem jehož hubených bledých tváří spadají hluboko dolů, jako cípy žíněné třásně, dlouhé bledě hnědé, na konci rovně zastřižené vlasy. Shledali byste jako zlomyslní sousedé, že má toto vodorovně vychýlené poprsí skutečně jakous takous podobnost s leckterou z podivných kamenných figur, chrlících dešťovou vodu s pilířů svatovítského chrámu.

„Především zavři okno," velel pan Koudela, když byl pozornost synovcovu na svou přítomnost obrátil. „Tihle ošemetní březnoví vánkové slibují jaro a přinášejí zatím kašel a rýmu. Tak, a nyní — co jest tohle?"

Vojtěch ucouvnul před knihou, kterou mu strýc z nenadání před obličej zdvihl, a zapálil se až po uši.

„A co jest tohle?"

Vojtěch svěsil mlčky hlavu před osudným lístkem.

„Nu tak vidíš! Hanbíš se sám před sebou. Hloupostí a nepravostí jest, začínati si milostné pletky s děvčetem služebným, a vrcholem pošetilosti jest, psáti jí takové zbrklé dopisy. „Anděli!" Představ si, prosím tě, anděla s putnou na zádech — no, tak vidíš! Vždyť je to směšné, ohromně směšné!"

Vojtěch nesdílel patrně tento náhled. Pod sklopenou jeho řasou zablýsklo něco jako vzdor.

„Inu, obrovsky směšné je to!" pokračoval strýc. „Věř mi, že se ti vysmála v duchu sama, jestli to čtla. Vždyť nemůže takové děvče pochopiti ani zbla

z toho vzletného nesmyslu. „Hvězdný blankyt oka tvého“ — „Lunojasné čelo“ — a tak dále. A to všechno píšeš děvčeti, které ti cídí boty a vyklepává kabát, sprosté —“

Vojtěch vztyčil pojednou hlavu a napřáhl proti strýci ruku, jakoby v ní držel neviditelný štít, démantový štít poesie, jímž hodlá chrániti svaté city své před dotknutím surové ruky.

„Zadržte!“ zvolal s blýskavým okem. „Vyslechl jsem klidně hanu vaši, pokud se týkala mne, ale jí se nedotýkejte! Již tedy vězte vše, vše: Ano, miluju ji nejvroucnější láskou, jakou kdy roznítila žena srdce mužské, miluju ji, třeba byla jen prostou služkou. Smějete-li se tomu, dokazujete jen, že neznáte pravé lásky. Což ptá se tato po místě, jaké zaujímá milovaná bytost v nerozumné, převrácené soustavě společnosti! Spanilost těla a ducha září stejně pod zlatohlavem knížecím i v hadrech žebráckých! Každé slovo, které jsem jí tuto psal, vyřinulo se mi z hlubiny srdce, za každé hotov jsem cediti krev srdce svého —“

„Ustaň! Probuh, ustaň!“ zvolal na něho strýc, který byl při plamenném výbuchu tom na židli poklesl a slovům jeho s nepřiměřenou veselostí naslouchal. „Ustaň! Rozesmál jsi mne již dosti. Nyní teprve vidím,“ pokračoval starý pán, utíraje si slzu smíchu s líce, „v jakém nepořádku se nachází již tvoje hlava. Nu však ti ji bohdá napravíme. Děvče musí dnes z domu a než týden mine, shasne tvá horoucí láska do poslední jiskry. Povím ti něco a pamatuj si to dobře: Ze stojaté vody a z dlouhé chvíle nerodí se nikdy nic kloudného. Zahálka jest jediným zdrojem tvých pošetilostí. Musím tě opět

zapřáhnouti do užitečné práce. Nedávno dal jsem ti k opisování své „Obžinky“. Kolik pak hexametrů jsi již opsal?“

„Povím vám z přímа,“ pravil Vojtěch s pohledem, v němž se jevilo vyzvání k rozhodnému boji, „nemám chuti do takových duchamorných prací.“

„Co že? Duchamorných? Duchamornou nazýváš práci, při níž se zabýváš poesií?“

„Kdyby to byla poesie!“

Starý pán vypoulil na Vojtěcha oči, jakoby nemohl uvěřiti, že promluvil tato slova skutečně jeho jindy tak ostýchavý a mlčelivý synovec. Nebažil sice po slávě spisovatelské, ale lnul přece k dítkám své pozdní Musy láskou ne-li přílišnou, alespoň takovou, že dovedla poslední slova Vojtěchova to, co nedovedl jeho přestupek se služkou: přivésti starého pána do skutečného hněvu.

„Co pravíš?“ vzkřikl. „Mé verše že nejsou poesie? A co jest tedy poesie, přísný pane kritikáři, co jest poesie?“

„Dám-li se nésti do šumné, kypící vody, do příboje mořského, sedě na šíji otroka a klada otevřenou Odysseu do temných kudrn jeho hlavy — mohl bych vám prostě odpověděti s Freiligrathem. Avšak nechme marného sporu o té věci.“

„Není prý to poesie!“ soptil strýc, přeslýchaje ve hněvu svém úplně slova synovcova. „A co jest tedy poesie? Či snad jen horečnaté třeštění a náměsíční blouznění, kterým jsou přecpány zde ty dryáčnické romány a básně okolo tebe, jimiž jsi sobě nadobro popletl hlavu? Vyhodím je všechny na ulici, nebo lépe do kamen a tebou zatočím jinak. Nechtěl-li jsi ve školách pracovati duchem, musíš

se naučit pracovati rukou. A teď se dej bez prodlení do opisování; aby pak tě nic nevytrhovalo, zejména abys nebyl v pokušení, rozloučiti se s Dulcineou svojí, zůstaneš zde zamčen tak dlouho, dokud neopíšeš alespoň polovici „Obžinek". Chutě tedy do práce. Dixi!"

Po těchto slovech vyšel starý pán prudkým krokem ze světnice a zabouchl za sebou dveřmi. Pak slyšel ještě Vojtěch, jak otáčí klíč dvakráte v zámku a jak rachotí dolů po schodech jako vzdalující se bouřka.

Jako zajatý lev bouřil Vojtěch těsným prostorem svého vězení. Nebudu líčiti pocity, které se při tom střídaly v jeho nitru, ani různé záměry, které mu křižovaly mozkem; stačí, uvedu-li, že konečně jedna myšlenka oslňující září svou zatemnila všechny ostatní — myšlenka útěku. Provedení bylo dosti snadné. Oknem vystoupí na střechu, odtud vyšine se bez obtíže na větev ořechu před domem a sleze na ulici. Tato bývá z večera obyčejně pustá a protější její stranu tvoří na tomto místě toliko zeď nějaké panské zahrady; nehrozí tedy nebezpečí, že by někdo podezřelou tu vycházku zpozoroval.

Když večer své stíny ulicí rozložil, byl Vojtěch již nadobro odhodlán, že opustí, navždy opustí romantickou touto cestou dům, jehož stěny již dávno tísnily mladého našeho génia, bránice volnému rozpjetí mohutných, nádherných jeho křídel. Rozžal svíci a konal přípravy na dobrodružnou cestu.

Především psal strýci list, v němž uváděl, že jest již mužem a že jako takový nemůže setrvati v poměrech, kde s ním bylo nakládáno jako s ne-

dospělým hochem, že se po dnešním výstupu a vůbec při bezedné propasti, která dělí názory jeho a strýcovy, soubytí obou pod jednou střechou nadále stalo nemožným, že ostatně všechna dobrodiní, strýcem mu prokázaná, u vděčné paměti zachová a že až do posledního vzdechu věrně vzpomínati bude na tichý, starý dům, pod jehož šedivým krovem nalezl jako siré ptáče měkké, teplé hnízdečko... K těmto slovům skanula na papír bohatá slza.

A právě v tu chvíli ozvaly se na schodech povědomé těžké kroky. Blížily se zvolna ke dveřím, zastavily se před nimi; chvilku panovalo tam hluboké ticho. Snad zmítá tam zápas duší strýcovou, bezpochyby zvítězí vrozená dobrota a starý pán otevře dvéře a pozve ho laskavě k večeři — již pokročil mu Vojtěch vstříc, a předsevzetí jeho viklalo se povážlivě —, ale v tom ozval se zvenčí drsný strýcův hlas:

„Nu, kolik pak hexametrů jsi již opsal?"

Tato slova vyhladila poslední stopu smířlivosti z Vojtěchovy duše. Neodpověděl ani slova. Strýc opakoval hřmotněji svou otázku, a když se ani tenkrát odpovědi nedočkal, zvolal posměšně: „Vzdoruj si jen, vzdoruj! Uvidíme, koho z nás čekání dříve omrzí."

Na to slyšeti bylo opět vrzání schodů pod tíží sestupujících nohou.

Nyní bez odkladu k dílu! Vojtěch dokončil spěšně list. Prohlásil v něm jen ještě, že ho nižádná moc pozemská ani nadpozemská neoderve od zbožňované Kateřiny, k závěrku pak odporučil svou knihovnu laskavé péči strýcově.

Doplniv oděv svůj svrchníkem a kloboukem,

rozhlédl se naposled po tichém prostoru, kde prožil a prosnil tolik let mladosti své. Bolestná chvíle rozloučení s útulným hnízdem, jež bylo vystláno tolikerým pestrým pírkem jeho duše, skropeným tu slzami blaha, tam krvavou krůpějí bolesti! Nejdojemnější bylo jeho loučení se spoustou knih, nahromaděných v koutě a rozházených po celé světnici. Jak drahně času trvalo, než skupil kolem sebe ten chaos dobrých i špatných básní, románů, novel, arabesek a jak jinak se zovou různé plody krásného písemnictví! Kolik hodin čisté rozkoše a vytržení ztrávil v pestré společnosti jejich! Jako něžná matka, smí-li vzíti s sebou na dalekou cestu jen některé z četných dítek svých, dlouho bolestně se rozhlíží po zástupu jejich, nevědouc, které by pojala v lokty své: tak probíral se Vojtěch knihami svými, tu zastrčil některou do kapsy, tu jinou jí nahradil, tam třetí přitiskl k srdci. Mohl unésti s sebou bohužel jen dva tři z předních svých miláčků. Neboť všechny kapsy byly téměř zcela vyplněny vlastními jeho pracemi, z nichž tu ovšem žádnou zůstaviti nemohl.

Konečně byl k odchodu přichystán. Přistoupiv k oknu, otevřel je opatrně. Luna zahalena byla v rozedraný závoj oblaků. Temnou oponou noci pronikaly jen fantastické obrysy střech, komínů, vikýřů a štítů. V rozechvění zadíval se náš hrdina na chvíli v tajemné toto jeviště, důstojné příštího jeho činu. K romantickým barvám dobrodružné té výpravy mísil se lehký stín hrůzy. Ale svůdné její kouzlo bylo nepoměrně větší. Vzpomněl si na zámek If, na olověné střechy benátské, na hrdiny románů, sedící jízdmo na hřebenu střech, lezoucí po

okapech, visící na svázaných prostěradlech nad děsnou propastí... Připomněl si nejasně, že nějaký slavný spisovatel za svého mládí také podobným způsobem uprchl z domu otcovského... Odhodlaně vykročil na střechu. Ale v příštím okamžiku couvl zděšen, zavrávoral a zachytil se rámu. Nějaký tmavý živý předmět přelétl těsně kolem něho. Když po chvilce směrem, kterým předmět ten přelétl, pohleděl, spatřil v koutě u komína, který čněl vysoko podle střechy jako fantastický mohutný chochol na obrubě špičatého klobouku, dvě ohnivé tečky. Noha Vojtěchova sklouzla; záhadný zjev, šramotem tím vyrušen, vyskočil z útulku svého a po ostrém hřebenu střechy mihla se silhouetta kočky.

Po tomto intermezzu sestoupil Vojtěch srdnatě po žlábkovité střeše, dosáhl větví a octnul se mžikem na stromě. Chvíli stanul v rozvětvení jeho právě naproti osvětlenému oknu v prvním patře. Spatřil tam u povědomého kulatého stolu v jídelně strýce a Terézu při večeři, zadělávaném kuřeti s karfiolem. Na místě, kde sedával, stála prázdná židlice před prázdným talířem, vedle něhož ležel příbor a svinutý ubrousek, vězící v ozdobné pásce s vyšitým jménem „Vojtěch". Uprchlík usmál se trpce. Prostřeli tedy pro něho. Strýc očekává patrně, že kousne z hladu přec do jeho hexametrů. Počká si. Hospodyně usmívá se líbezně a září blažeností — snad nad pokořením pánova synovce, s nímž žila v ustavičném rozbroji. Starý pán ohryzuje kůstku a drží v druhé ruce nějaký papír, z něhož předčítá bezpochyby své — — ne, ani v duchu nechci již vysloviti to prožluklé slovo! „Feákové!" zašeptal ještě pohrdlivě Vojtěch a spustil se po kmenu k zemi.

Ulice byla pustá. Kráčel spěšně po chodníku a zmizel za rohem.

II.

Drahnou dobu bloudil Vojtěch bez cíle ulicemi, ssaje plnými doušky rozkoš ze zlaté číše volnosti.

První večer svobody, úplné, čiré svobody! Byl by si málem zavýsknul při pomyšlení tom. A za večerem tím otvírá již ponenáhle první noc volnosti — zapovězený ten květ báječný, o němž dosud jen sníval v šosácky uspořádané domácnosti strýcově — svůj černý, opojný kalich, do něhož jako noční motýl poprvé sklesnouti může k tisícerým nepoznaným požitkům. Toulaje se takto ulicemi, dostal se až na Hradčany, odkud se zadíval na spoustu světel, kmitajících se pod nohou jeho po obou březích Vltavy, již přepínaly mosty s řadami svítilen, jako dvojité šňury zářivých hvězd.

Dlouho díval se Vojtěch do toho moře světel a vzdychl si na konec: „Která z těch nesčíslných hvězdiček tam dole ozařuje as nyní milostnou Její tvář? Či snad bloudí bez přístřeší — vari, děsná myšlenko! Nikoli. Našla zajisté útulek u příbuzné v Podskalí, o níž se několikrát zmínila. Zdaž na mne vzpomíná? Ach, jistě netuší, že i já jsem byl mravně vyštván z onoho nešťastného domu, že nemám pro dnešek, kam bych hlavy své sklonil a že hledám odtud mezi světélky, roztroušenými jako zlaté nezabudky onde po druhém břehu Vltavy, šťastnou hvězdičku, jíž dopřáno jest líbati světlem svým anjelské Její líce!“

Setřev slzu z oka, sestoupil opět dolů do města. Ale v nitru jeho začala se ozývati prósa života. Nepožilť ničeho od oběda a prázdný jeho žaludek žádal teď nalehavě o vyplnění. Sáhl do kapsy a přesvědčil se k uspokojení svému, že nezapomněl tobolku v opuštěném bytě. Otevřel ji a shledal, že obsahuje hotovost bez mála půl zlatého r. m. Za tuto sumu možno slušně povečeřeti a zaplatit i nocleh, ovšem nikoli sybaritský; avšak co na tom, ulehne-li někde na lavici nebo na slámu vedle některého bodrého syna ubohé Slovače?!

Stál právě před vraty jedné z těch ctihodných pivovárních hospod, v jejichž prostém zařízení se nám zachovává ještě kus staré Prahy. V průjezdě seděla v usmoleném, těsně upjatém kožíšku jako v kyryse statná baba, obklopená báječným množstvím potravin všeho druhu: malebné věncoví buclatých uzenek viselo nad spoustou různotvárného pečiva; vejce na tvrdo bělala se vedle smažených rybiček; skleněná záklopka věznila pikantní vůni syrečků; v lehounkých třaslavých obrysech kynuly poloprůsvitné rosoly; ba syčelo tu i svůdně leccos na pekáčích a pánvích. Hrdina náš vybral si z toho nadbytku několik smažených rybiček a skromný bochánek. S touto zásobou vešel do pivnice a usadil se tam u jediného neobsazeného stolu ve tmavém koutě. Frugální svou večeři doplnil zbožnou vzpomínkou, že se kdys tisícové nasytili nehrubě větším množstvím chleba a rybiček a že bylo sebráno ještě drobtů dvanácte košů.

Když takto umlčel prosaickou stránku své bytosti, vrátil se k ušlechtilejším věcem. Přemítal, má-li vyjíti opět pod hvězdnatou klenbu nebeskou, či zů-

stati pod učazeným stropem, v hemžení a vřavě nízkého hmotného požitku. Rozhodl se pro druhé. Připomněl si jadrné scény z lidu, divoké výjevy krčmy, jimiž protkány jsou velmi působivě mnohé, zejména historické romány. Zde možno konati studia k podobným episodám. Shromažďují se tu patrně jen nižší vrstvy národa, s nichž ještě sestupující proud časový nespláknl všechnu samorostlost a poesii. Rozhledl se vnímavě kolem. Místnost měla vskutku ráz tak starobylý, že by tu snad sám král Václav byl bez rozpaku usedl za lipový pohár. Prostoru dosti rozlehlou prostupovalo několik mohutných kamenných sloupuv, o něž se opíralo nízké černé klenutí. Kolem hrubých dřevěných stolů se skříženými nohami, na stejně surových židlicích se srdčitými lenochy míhaly se v kolísavém mračnu kouře jako v horské mlze nezřetelné postavy rozjařených pijáku, naplňujících hemživým ruchem a zmateným hlukem celou prostoru. Nad vchodem visel se stropu křiklavě pomalovaný soudek, na němž seděl jízdmo buclatý, ružově natřený dřevěný Bacchus, ověnčen bohatě zeleným plechovým lupením, s thyrsem pozdviženým v ruce, jakoby jím na místě taktovky řídil tu spoustu bachantických zvuků dole. Evoe, Bacche fremens!

Konečně utkvěl zrak Vojtěchův pevně na jednom zjevu v pusté směsi kolem. Na sedačce, objímající učazený sloup, seděl opodál stařec s harfou. Byl to zjev vskutku poetický. Lesklá holá jeho leb, skloněná na prsa, ověnčena byla jen spoře bílým vlasem jako rozptýlenými chomáči sněhu. Pod svislým bílým obočím vyhlédaly ponuré oči a scvrklé prsty jeho bloudily jako ve snách strunami harfy. Bezděky

připomněla Vojtěchovi velebná tato podoba obraz v jídelně strýcově, představující Jeremiáše s harfou na rozvalinách Jerusalema. Při pohledu na šedého harfeníka mísil se v duši jeho pocit úcty s pocitem hluboké soustrasti: „o kolika dnech trpké nouze," mluvil k sobě, „vyprávějí ty vpadlé tváře, o kolika nocích krutého mrazu oznobený tento nos!"

Brzy zmizela pro Vojtěcha spousta pijákův, umlkla vřava jejich: viděl před sebou jen velebného starce, slyšel jen sladké zvuky, jež loudily scvrklé jeho prsty ze strun harfy. Libohlasá hudba tohoto nástroje Davidova, této družky posvátné poesie žalmů, působila vždy na duši Vojtěchovu zvláštní tajemnou mocí. Přivřel oči. Ale v duchu viděl dále tu holou skloněnou leb s chudým věncem sněhu, viděl i harfu, leč tato byla z ryzího zlata a zlaté její struny kmitaly se jako lehounké brázdy na hladině vodní v jitřním slunci. A zvuky, jež loudily zkřivené prsty z blyštivých strun, oddělovaly se od těchto v podobě zlatokřídlých čarokrásných hlaviček, nejmenších těch andílků, jejichž hemživá oblaka se třepetávají na obrazích, těžkých rámcích i na oltářích chrámů. Odlupovaly se jemně od strun, vylétaly z nich jako roje včel, hemžily se vzduchem v hustějším stále mračnu, a tóny, znějící ze rtů nesčíslných těchto hlaviček, pojily se v jedinou nebeskou harmonii, jako ladně sestrojená hra nesčíslných posvátných zvonků...

Náhle rozprchly se hlavičky a líbezný přelud sluchový zanikl. Harfa umlkla rázem, uprostřed hry. Vojtěch vzhledl a výjev, který spatřil, naplnil jej spravedlivou nevolí. Za sloupem, u něhož seděl harfeník, stál nemotorný jakýs chlap s dýmkou ve zkři-

vených ústech, se strakatým měšcem na tabák v ruce a tvářil se nad míru nevinně; ale Vojtěch byl při vzhlédnutí dobře zpozoroval, jak vztáhlo chlapisko to nemotorně ruku se žlutým drátem, který visel nyní v pokryteckém klidu s obruby měšce, nad lysou hlavu ctihodného starce. Tento pošimral se lehce na temeni. Domníval se bezpochyby, že mu tam usedla štiplavá moucha. Pak sáhl opět do strun harfy. Ale sotva že byl z nich vyloudil na novo několik sladkých akordů, oderval opět drzý drát, dotknuvší se nešetrně lysé jeho hlavy, ruky jeho od libozvučných strun. Leč tentokráte nezůstal surový čin bez trestu.

Náš hrdina vyskočil jako lev, když se mu udá teplou krev uzříti, a zahřměl na pokušitele za sloupem: „Co vám učinil tento kmet? — Což nejsou ani ctihodné jeho šediny s to, uchrániti jej surových vašich žertů?“

Chlap vytřeštil na Vojtěcha s úžasem oči, pak sevřela jedna polovice jeho úst pevněji dýmku a kolem druhé volné polovice pohrál mu ohyzdný úšklebek. Se všech stran, na blízku i opodál, zdvihaly se s šramotem postavy pijáků a kupily se kolem obou, při čemž uvádím k malé cti jejich, že pozorovali výjev tento s hlučnou veselostí.

Ale člověk za sloupem nepojímal věci s veselé stránky. Když se z překvapení nad nenadálou důtkou vzpamatoval, odložil dýmku a měch s tabákem na stůl a přistoupil k Vojtěchovi tak těsně, jakoby jej chtěl udeřiti do tváře svým zuřivým obličejem, jak to činívají dřevěné loutky při scénách hněvu na dětských divadlech.

„Nemíchejte se do věcí, po kterých vám nic

není!“ křičel sípavým hlasem. „Nechodím do hospody, abych se modlil nebo poslouchal kázání lecjakého blázna. Platím si tu své pivo a ptám se čerta po vás, rozumíte, vy — vy —“ Při tom chytil našeho mravokárce za prsa a zatřásl jím tak důkladně, až se mu v očích zatmělo.

Byl by se bezpochyby dopustil ještě jiných násilností, kdyby se nebylo vynořilo z dýmu opodál Vojtěchovi na pomoc několik barvitých postav, společnost lokajův a panských kočí, které přivábilo jen kouzlo dobrého piva s vyšších oblastí společenských do této brlohy veselící se luzy.

„Hudry hudry!“ parodoval jeden z nich hněv surového útočníka a zadržev napřažené jeho rámě, promluvil k němu káravě: „K čemu pak hned takový povyk a rvačka! Cpěte si dále svou dýmku, staroušku, a nechte toho pána s pokojem. Byl úplně v právu. Platíte-li vy si své pivo, platíme my si také hudbu a nemusíme být spokojeni, když nám ji svévolně přetrhujete. Strkejte tedy svůj drát, kam patří, a nechte, ať ctihodný tento David svou harfou bez vyrušení obveseluje srdce naše.“

Tato žertovně káravá řeč, provanutá jemným taktem, jaký se nachází právě jen v kruzích aristokratických, učinila náležitý dojem jak na osloveného, tak na plebejské obecenstvo. Projevena s mnohých stran bručivá pochvala a někdo ze zadu zvolal: „Chce-li mermomocí svým drátem šťárat, ať to dělá na své hlavě, kde to bude snad líp na místě!“ a jiný dodal: „Potřebuje si tropit šašky s plešatým člověkem, který mu sotva závidí jeho červenou hřívu!“ Takové jemné vtipy a narážky

působí vždy vítězně na nízké vrstvy lidu. Za smíchu obecenstva odšoural se majitel červené hřívy zahanben na své místo a cpal si tam s nevrlým broukáním dále dýmku, vrhaje při tom chvilkami zlobné postranní pohledy na Vojtěcha, který se k pozvání svého ochránce přestěhoval z tmavého kouta na výsluní čmoudivé olejové lampy, jež osvětlovala, visíc na rezavém háku s černého stropu, vznešenou společnost v dlouhých různobarvých fracích s velikými, třpytivými knoflíky neb v červeně pruhovaných kazajkách.

Ve společnosti té pocítil rázem na čele svém čistý, vonný dech závratných výšin společnosti, k jejichž temenům dosud toliko na křídlech obraznosti, ve vzdušném světě románů vystupoval. Hleděl s lehkým pocitem úcty na muže, kteří se nedávno chvěli po hladké podlaze nádherných salónů, spatřujíce premovanou svou postavu na všech stranách kolkolem sdesateronásobenu křišťálovými plochami obrovských zrcadel, v záři majestátních lustrů, podobných obráceným báječným vodometům, vytryskujícím z mosaikového stropu uměle rozetkaným a propleteným deštěm démantových krůpějí. Připomínal si, že tito mužové dýchali nedávno libovonný éther, rozestřený kolem vznešených, zářících postav kněžen a princezek, že ovívali skráně jejich vánkové hedbávných, perlami porosených vějířů. A když tak pozoroval společnost těchto mužů, třpytících se zlatem a stříbrem, jevících v každém pohybu těla, v každém posuňku vědomí své důstojnosti, a když ji porovnával se sprostým množstvím kolem, tanuly mu živě na mysli obrazy veliké revoluce pařížské, zjevy posledních pravých šlech-

ticův uprostřed zbouřené luzy z románu Dumasova, jejž byl nedávno četl.

Ochránce jeho vynikal mezi nimi sice pestrostí a živostí barev, ale nikoli novostí své livreje. Měl pomerančový frak, fialovou vestu a třešňové kalhoty, ale na fraku a kalhotách jevily se všeliké známky blížící se ošumělosti a barva vesty po obrubě a kolem knoflíků mohla býti přirovnána jen k barvě fial spálených mrazem. Také ve tváři jeho bylo méně hrdosti a za to více prostolidské pohyblivosti a sdílnosti, než při ostatních. Toliko když o pánu svém mluvil, což činil zhusta, zářily oči jeho pýchou a obdivem.

„Není radno míchat se mezi ten sprostý, nevzdělaný lid!“ pravil k Vojtěchovi blahosklonně tučný lokaj v hnědém fraku a sněhobílé tuhé kravatě, nad níž trůnil v nehybné důstojnosti obličej rady vrchního soudu. „Člověk mezi nimi utrží snadno modřiny.“

„Nemohl jsem se klidně na to dívati, jak týral ten zlovolník ubohého starce,“ omlouval Vojtěch své nedávné jednání. „Jak může jen velebnost, sdružená s bídou, vyzývati k surovým žertům! Kdo pohledí na ten obraz žalu a nouze, na vrásčité jeho čelo, vpadlé tváře, ozáblý nos —“

K podivení jeho vpadli mu lokajové do řeči srdečným smíchem. Trojbarevný jeho ochránce zaklepal mu na rameno a pravil: „Musím vyznat, že se mi líbíte, pane — velmi líbíte. Máte z gruntu dobré srdce. Bohužel se s takovými názory ve světě daleko nedojde. Můj pán je také dobrého srdce, víme, ale při tom dokonalý světák, obroušený na všechny strany. Modní lev, víme, od hlavy

k patě, v jehož drápech krvácelo již mnohé srdce ženské, král všech šviháků, z nichž se mu v kráse a uhlazenosti nevyrovná žádný. Kdybyste ho viděl na ulici, s kytičkou prvních fialek v dirce u kabátu, přisáhal byste, že je to nějaký kníže, ne-li více. A při tom v domácnosti tak málo nadutý, tak přístupný a sdílný. Usedne si v županu na pohovku a začne se mnou rozprávět o tom onom jak s rovným sobě. Dnes večer, když jsem ložnici jeho spořádal, vtiskl mi dukát do ruky a řekl: Josefe, nezapomněl jsem, že je dnes tvůj svátek. Udělej si bene. Zůstanu beztoho již doma, můžeš si vyjít, kam ti libo. Jen hleď, aby bylo ráno všechno v pořádku. Tak do slova mluvil. Není to hodný pán?"

Ostatní pokrčili mlčky rameny.

„Nuže, a teď si připijme vespolek na zdraví!" pokračoval blažený Josef. „A vy také, pane studente nebo malíři nebo co jste! Všechno na můj řád — toť se rozumí. Ale dobře jste připomněl. Toho starého harfenistu nesmím také nechat na suchu."

Přikročiv k starci, promluvil s ním přívětivě několik slov a zakýval na sklepnici, která na to postavila na malý stolek vedle kmeta kalíšek s průhlednou tekutinou, házející ode dna jasné perly.

Tučný lokaj s hnědým frakem naklonil mezi tím svou důstojnou tvář, pokud tomu dovolovala tuhá kravata, k Vojtěchovi a prohodil: „Mluvka! Ta slavná jeho vrchnost je, víte, zcela obyčejný člověk bez rodu a titule, který si oblékl ledabylého člověka do livreje a nazývá ho lokajem, to je všechno. Ostatně mohl jste již ze stavu té livreje

poznat, kolik uhodilo. Nepatří hrubě ani mezi nás. Ale což dělat?!"

Za nedlouho na to zdvihlo se pohostěné panstvo s podotknutím, že je volá povinnost jejich domů, a Vojtěch osamotněl se svým novým přítelem. Mohu směle užiti názvu toho, poněvadž se duše obou v té kratičké době ku podivu těsně sbížily. Lokaj neskrblil výrazy laskavosti k Vojtěchovi a odhaloval před ním, jazykem poněkud těžkým, nejtajnější záhyby svého srdce. Vůči tomu nezůstal ovšem ani Vojtěch uzavřeným a svěřil mu stručně historii svého útěku z domu strýcova.

Lokaj vrtěl nad tímto příběhem sice hlavou a zasmál se také několikrát, ale přes to bylo zjevno, že se stal během večera značně přístupnějším ideálnímu pojímání života, než bylo lze očekávati dle střízlivých řečí na začátku pronesených. Podotkl na konec, jakoby sám k sobě: „Inu, mladost — a láska! Za svého mládí vyvedl jsem také leckterou hloupost! — Ale co si počnete dále?"

„Budu se živiti spisovatelstvím," odpověděl Vojtěch.

„Ah, vy tedy spisujete?"

„Pokoušel jsem se již v poesii i próse."

„Nu, nevím, nevím. Znal jsem sice jednoho člověka, který se tím živil — — Nu, možná. Ale já bych šel na vašem místě pěkně dveřmi tam, odkud jsem oknem vylezl, a —"

„Práh toho domu nepřekročím již nikdy více!" zvolal Vojtěch s pathosem.

„Nuž mluvme o něčem jiném. Kde hodláte zůstat přes noc?"

Vojtěch zarazil se před touto otázkou. Vzpo-

mněl si, že má tobolku docela prázdnou. Stalo se to tak. Asi před hodinou objevilo se v hemžení pijáků cosi strakatého a tenkého, svinulo se to na špinavé podlaze hostince v pestré klubko a rozvinulo se to po několika kotrlcích nejprve v tenouké, trykotem přioděné nohy se špičatými červenými střevíčky a pak poznenáhla v celé štíhlé tělo malého hocha, posetého laciným hvězdami, s červenou pentlí kolem vlasů, uprostřed rozčísnutých, a ruka toho fantastického i něžného zjevu vztáhla se k Vojtěchovi tak prosebně, že mu položil na dlaň čtvrtinu svého jmění. Později objevil se kouzelník, jedl koudel, soukal z úst různobarvé kalounky a za ním přišli jiní, z nichž uvízla každému na ruce část hotovosti Vojtěchovy. Přijav pohostění od nového přítele a nemaje tedy starost o řád, dával, dokud mohl. Nyní teprve poznal, že zapomněl úplně na nocleh.

„Budu choditi do rána ulicemi,“ odpověděl po chvíli lokajovi prostodušně.

„Krásný úmysl!“ zvolal se smíchem lokaj. „Což nemáte žádných peněz?“

„Nemám.“

„A mně nezbude po zaplacení řádu rovněž ani haléře. Ale počkejte — —“ položil v přemýšlení čelo na dlaň a hlava jeho svezla se pod tíží toho přemýšlení několikrát téměř až na stůl — „počkejte! Mám to. Půjdete na nocleh ke mně. V předpokoji, kde spím, máme starou skládací postel vojenskou. Na té budete spát zcela dobře. Pán můj už spí a vstává ráno pozdě. Nezví ani, že jsem měl nocležníka. A kdyby třeba náhodou do předpokoje vkročil, představím vás — představím vás

jako svého synovce — e, co! představím vás prostě jako svého přítele — u mého pána není třeba takových okolků. Nuže, přijímáte můj návrh?“

„Nezpůsobím-li vám nepohodlí, s díky!“ odpověděl Vojtěch vděčně pohnutým hlasem.

„Věc je tedy v pořádku,“ mluvil těžkým jazykem lokaj. „A nyní připijme si ještě na zdraví vaší — vaší —“

„Kateřiny.“

„Ať žije!“

Vojtěch dopil sklenici jedním douškem.

Bylo již na čase, aby se zdvihli. Vzduch v učazeném sklepení proměnil se v jediný dusný oblak štiplavého dýmu. Společnost prořídla, ale pozůstalí nahražovali zvýšeným hlomozem a křikem tento úbytek. Rozlehly se divoké písně z chraptivých hrdel. Se stolů, na nichž ležely překocené sklenice, kapaly všude kalné krůpěje jako v podzemních jeskyních. Holohlavý kmet probíral se volněji a volněji strunami a hra jeho jevila zároveň mocnou touhu do hloubky. Ruka jeho sklouzala vždy níže, až hrábla konečně do podlahy místo do strun a zůstala pak viseti bez pohnutí k zemi. Holá jeho leb sklesla na věrnou harfu.

III.

Když vyšel Vojtěch, zavěšen v rámě svého přítele a dobrodince, z dusné hospody ven do chladné noci, pod hvězdnatou oblohu, shledal s vnitřním nepokojem, že je těžiště jeho soudruha valně po-

šinuto. Chvílemi musil jej násilně k sobě přitahovati, chvílemi klesal opět sám pod tíží jeho.

Po mnohých oklikách došli k starému vysokému domu, před nímž vytáhl Josef z kapsy veliký rezavý klíč. „Podívejte se, jaká nestvůra! Jako klíč k bráně pekelné,“ mluvil s přestávkami k Vojtěchovi. „Mně se třese nějak ruka, příteli. Budete dobře spát. Představím vás — —“

Vojtěch otevřel dvéře a pomohl lokajovi do domu.

„Tak, a teď mi strčte klíč zase do kapsy,“ blábolil tento, „a podejte mi rameno.“

S obtíží dostali se konečně šťastně do druhého patra, kdež lokaj na chvíli ztracené své těžiště opět nalezl. Stoupaje samostatně na poslední schody, zašeptal: „Tiše, příteli, tiše! A co — bude-li nejhůř, představím vás jako — —“ Vojtěch hleděl možnosti toho představení se stísněnou myslí vstříc.

Lokaj pokoušel se chvíli, aby dvéře předpokoje odemkl, přenechal pak úkol ten Vojtěchovi a vstoupil do světnice, zašeptav ještě:

„Pst! jen tiše!“

V příštím okamžiku rozlehlo se v předpokoji hromové bouchnutí a třesknutí a Vojtěch, který byl za lokajem vstoupil a právě sirku rozškrtnul, spatřil při záři její na okamžik, než mu totiž leknutím z ruky vypadla, dobrodince svého na podlaze ležícího vedle překocené skříně na střepech jakéhos umyvadla. Instiktivně ucouvl na práh předpokoje a naslouchal tam chvíli. Slyšel klidné chrápání svého hostitele na podlaze. Pak zaslechl v zadním pokoji škrtnutí sirky, skřípnutí postele, šelest

pantoflí, kroky, blížící se tam ku vnitřním dveřím předpokoje.

Myšlenky, jež v krátké chvíli od pádu jeho přítele až do tohoto okamžiku hlavou jeho bleskorychle se vystřídaly, nebyly příjemného rázu. Pán Josefův najde tu cizího člověka nad zpitým lokajem, jenž se nebude moci snad ani s podlahy zdvihnouti, neřku-li promluviti rozumné slovo. Situace tato jevila se Vojtěchovi navzdor pochvalám, které byl vzdával Josef v hostinci dobrému srdci svého pána, tak málo lákavou, že po uslyšení blížících se kroků po tichu, nezavřev ani dvéře předpokoje, na chodbu ustoupil a po špičkách nazpět ke schodům se odkradl.

Přitlačiv se ke zdi, slyšel, jak pán Josefův do předpokoje vešel, zaklel, lokaje burcoval, dvéře zavřel a uvnitř závoru zastrčil, znovu lokaje burcoval, jak se tento zdvihl, několik kroků vrávoral a pak opět na něco, bezpochyby na postel, jako žok se svalil. Na to zašel pán zpět do pokoje a v bytu zavládlo mrtvé ticho.

Tato episoda jest tedy odbyta. Ale co má Vojtěch učinit nyní? Klíč domovních dveří zůstal v kapse lokajově. Zbudit ho, není možné. Kdo ví, je-li v domě domovník, a je-li, kdož ví, kde ho najde. Mimo to mohl by vzbuditi cizí člověk, vycházející v tuto hodinu z domu, podezření. A ke všemu nemá Vojtěch ani peněz na zpropitné za otevření. Zastihne-li ho někdo v domě, bude ho snad míti za zloděje. Kam se vrtne!

Za těchto a podobných myšlenek sestoupil náš hrdina, dnes již podruhé zajatý, potichu do prvního poschodí. V tom ozvaly se zdola po schodech kro-

ky. Vojtěch zahnul spěšně do chodby a ukryl se opět za zdí. Pozdní chodec minul jej šťastně, stoupaje do druhého patra, a Vojtěch plížil se znovu ke schodům.

Ale v tom otevřely se na chodbě před ním dvéře a v nich objevila se mladá dáma v nedbalkách se svící v ruce.

„Kdo je tu?" zvolala, svítíc do tmavé chodby.

„Probůh! mladý pan Koudela," podivila se na to, pohlédnuvši ve tvář Vojtěchovu. „Jak jste sem přišel? Co tu hledáte v tuto dobu?"

Nyní poznal také Vojtěch dámu. Byla to známá a navštěvovatelka paní Terézy, mladá vdova po starém podřízeném úředníku, která žila nyní z nevelké jeho pozůstalosti a z výdělku za rozličné práce ženské. Byla ženština vskutku hezká a příjemných, poněkud volných způsobů.

Vojtěch zakoktal několik nesrozumitelných slov. Jak jí měl tak najednou všechno vysvětliti!

„Ale pojďte dále," pravila panička s lahodným úsměvem. „Jest sice trochu pozdě, a já nejsem, jak vidíte, pro hosty ustrojena. Ale tuším, že nebudete při návštěvě za okolností tak zvláštních na tyto věci klásti přísné měřítko. Hořím nedočkavostí, abych zvěděla, jakým způsobem jste se octnul před mými dveřmi. S mou osobou patrně přítomnost vaše nesouvisela. Neboť byt můj neoznámila jsem dosud ani paní Teréze, neznal jste ho tedy zajisté ani vy. Promiňte tedy, prosím, ještě jednou, že vás přijímám jen v těchto nedbalkách."

Po těchto slovech pozvala jej přívětivým pokynem jedné ruky do otevřeného pokoje, druhou

*

sepjala koketně řasy bílého domácího roucha pod jemným hrdlem.

„O, prosím," pravil Vojtěch dvorně, „počkám milerád okamžik venku."

„Ah, jen vejděte," děla se smíchem vdova. „Obléknu pouze v přeletu župan. Či chcete, abych se oděla v plnou návštěvní toilettu?" dodala žertovně.

Vojtěch vešel za ní do útulného teplého pokoje.

„Usedněte, prosím, zde na pohovku. Tak! A nyní povídejte, povídejte, jak se to vše sběhlo," naléhala dáma.

Vojtěch chránil se vzhledem ke známosti její s Terézou svěřiti jí pravý sběh věcí. Vypravoval, že si zašel do hostince, že se tam seznámil s lokajem z druhého poschodí, že v rozprávce s ním omeškal hodinu, kdy se dům strýcův neúprosně až do rána zavírá, a že přijal tedy při nahodilém nedostatku peněz návrh lokajův, aby zůstal přes noc v jeho bytě. Ostatek vypravoval věrně dle pravdy.

Dáma projevila v obličeji lehkou nedůvěru v úplnost tohoto vypravování, ale upokojila se jím a zvolala: „Ah, uvázl jste tu opravdu v pasti. Nemáme zde domovníka. Každý nájemník má domovní klíč pro sebe. Ale můj nalézá se náhodou v kapsáři mé staré tety, bydlící se mnou v tomto pokoji, která vypomáhá jedné známé paní ve vaření za příčinou nějaké rodinné slavnosti a vrátí se teprv o půlnoci. Nezbývá vám tedy, než abyste přijal mé pozvání a ztrávil zde v mé společnosti tu hodinku a půl až do jejího návratu, načež vám otevru dům a nabídnu zároveň potřebný úvěr k opatření si pohodlného noclehu v některém blízkém hotelu.

Umínila jsem si beztoho, že budu bdíti až do jejího návratu, čtouc zde v tomto zábavném časopise. Nuže, jste spokojen?"

„Nemohu na žádný způsob laskavý váš návrh přijmouti," bránil se zdvořile Vojtěch. „Vždyť by bylo neslušné, abych v tento pozdní čas — ve vaší ložnici — —"

„Chtěla jsem právě sama podotknouti," vskočila mu do řeči s úsměvem vdova, „že se tímto pozdním dychánkem prohřešíme poněkud proti zevnějšímu decorum. Ale tlak okolností nás omlouvá. Mimo to nemusí nikdo o vaší návštěvě u mne ani zvěděti. Tento pokoj jest ovšem mou ložnicí, ale zároveň mým přijímacím salónem a zkrátka mým celým obydlím. Zapomeňte tedy na čas a místo, odložte a dovolte, abych vám nabídla šálek čaje, který jsem si právě uvařila."

Mezi tím, co mladá vdova shledávala čajové náčiní, stále při tom švitoříc, rozhlížel se Vojtěch po jejím obydlí. Byl to pokoj prostřední velikosti, ne sice skvostně, ale velmi pěkně a útulně zařízený. Na stěnách spatřovaly se bleděhnědé čalouny se zlatými květy, na podlaze pěkně vzorkované koberce a obě okna zastřena byla těžkými sněhobílými záslonami, kanoucími s ozdobné pozlacené tyče až k samé podlaze. Stejně zasloněna byla v pozadí otevřená alkovna, sloužící za ložnici. Se stěn shlížely obrazy, volené s dobrým vkusem. Všechno v pokoji svědčilo o čistotě a vzorném pořádku. Jeden kout upraven byl pomocí květin a širokolupenných ozdobných rostlin v miniaturní sad. Jiný roh pokoje. obsahující kamna a sloužící za kuchyni,

obstaven byl vysokou bílou plentou s barvitými japonskými silhouettami.

Zkrátka mladá vdova zařídila si skromný svůj byt velmi pěkně, tak že jej vždy čilá obraznost Vojtěchova bez obtíže v nádherný budoár Pompadourčin doplnila.

V pestrou tuto přízi jeho fantasie hodila se výborně ztepilá postava v pestrém županě, který půvabné její tvary lehce nastiňoval a při němž sobě mladá vdova ve spěchu několik drobných knoflíčků na prsou dopnouti zapomněla, což na se obrátilo pozornost Vojtěchovu zejména nápadně v okamžiku, kdy se hostitelka jeho, stavíc před něho čaj, ke stolu naklonila.

Usedla v druhý roh pohovky a štěbetala to i ono, srkajíc čaj. Vojtěch pošilhával mlčky po ní. Byl sice již při návštěvách jejích u Terézy krásu její pozoroval, ale nyní teprve shledal, že je ve svém způsobu půvabnější, než kterákoli jiná krasavice, již byl doposud poznal. Ovšem ve svém způsobu. Nemá tiché holubičí krásy, která podmanila svým blankytným okem jeho srdce, schází jí něžný ideální pel, kterýž obestírá milostnou podobu cudné jeho Kateřiny, ale jest to jedna z krásných oněch rusalek, jejichž vlhké rty pějí mlčky svůdnou píseň, jejichž tvary se bujnými lichotnými vlnami loudí v omámený zrak a jejichž vlhké oko vábí tajným, závratným kouzlem hlubiny mořské. Cítím, jak uchvacuje plamen mé smysly. Bože, teď se odepjal ještě jeden knoflíček: perský pěvče, cítím opojnou krásu tvých plných jablek z Arabistanu!

„Ah, já zde žvatlám,“ pravila po chvíli půvabná

hostitelka, „a vy jste pohřížen v myšlenky. Snad se nudíte v mé společnosti.“

„Nenudím se, opravdu nenudím, milostpaní.“

„Hrajete šachy nebo dámu?“

„Hraji pouze v kuželky.“

„Ah těmi vás zde ovšem nemohu baviti,“ smála se vdova. — „Tančil jste mnoho v letošním masopustě.“

„Netančím vůbec.“

„Ach, jací jste vy, mladí pánové! Přestáváte poznenáhla i tančit. Tančit! Celý vesmír tančí, jak jsem čtla onehdy v nějaké básni, milliardy světů krouží bez oddechu již věky věků kolem sebe, ovšem v poněkud příliš slušné vzdálenosti velkolepý valčík, tanec je zákonem přírody, a vy... Apropos, Teréza mi svěřila, že píšete také básně?“

„Netajím se tím, milostpaní.“

„O, jsem přítelkyně básní. Miluji zejména prosté, veselé básně lyrické, na příklad takové, jakou jsem právě dočtla zde v tom časopise před vaší bezděčnou návštěvou. Jest to píseň dle motivu Fabre-a d'Eglantine. Dovolíte-li, přečtu vám ji.“

„O, prosím.“

Dáma čtla:

»Prší, prší, bouř se blíží,
pastýřko, spěj sem!
Hromy duní, blesk se kříží
skrýše otvorem.
Mně však nyní v ráj se změní,
promineš-li hřích,
že jsem ukrad políbení
z libých rtíků tvých — —«

„Ach, báseň ta má nápadnou podobnost s jednou mojí básní,“ zvolal Vojtěch. „Schází se tam

také za rachotu hromů a šlehání blesků ve skalní sluji Ahasver s nešťastnou kleslou děvou, hledající smrt. Libo-li," doložil ostýchavě, „přečtu vám tuto báseň. Do půlnoci budu hotov."

„Děkuji vám, děkuji," pravila rychle vdova. „Bylo by to příliš namáhavé. Můžete mi to přečísti jindy. Teď není ani příhodná doba ku čtení tak vážných věcí. Vždyť se blíží pozvolna hodina duchů. Vypravujte něco veselého. Napovídala jsem se dost; nyní je řada na vás." —

„Nepřipadá mi právě nic na mysl, co by vás bavilo."

„Oh, mne můžete pobaviti snadno. Vypravujte o čemkoli. Třeba o lásce. Nebo počkejte — umíte zpívat?"

„Neumím."

„Škoda. Mohli jsme improvisovati duetto. Mám zde jednu píseň, v níž zpívají střídavě pastýřka a zamilovaný pastýř. Byli bychom provázeli žertem zpěv i přiměřenými posunky, provedli celý divadelní výstup. Mohl jste si básnickou obrazností svou proměniti tento pokoj v idyllickou venkovskou krajinu, sebe přetvořiti v zamilovaného pastýře a mně přimysliti kostým pastýřky, věnec lučních květin do vlasů a krásu."

„Krásu!" pravil v nitru svém Vojtěch. Jakoby nebyl až příliš krásným — lahodný ten démon! Cítím, jak mi srdce bouřlivě bije, jak uchvacuje závrať vášnivé touhy celou mou bytost. Hle, nyní naklonila se nazad do rohu pohovky — leží na polo — dotýká se jen útlými prsty krásné bílé ruky stolu — hlava odpočívá na lenochu pohovky jako na podušce. oči jsou polopřivřeny jako u milostné

touze, ňádra dmou se rozkošně pod pestrou clonou a dole vyhlédá kradmo zpod obruby županu v růžovém pantofli nožka, jež veleti se zdá diváku, aby k ní poklesl a zemřel rozkoší!

„Nuže?" zašeptala dáma, hledíc k mlčícímu Vojtěchovi zpod řas, na polo přimčených.

„Škoda, že neumím zpívat," prohodil on a zadíval se na hodiny, visící opodál na stěně.

Vdova vzpřímila se rázem opět v pohovce, zapjala si všechny knoflíčky županu a pravila: „Ach, díváte se na hodiny! Nemůžete se dočkati, až ta ručička hlemýždím svým chodem doleze na dvanáctou a zbaví vás mé nudné společnosti!"

„O nikoli! Jsem blažen ve společnosti vaší."

Zdálo se, že přeslechla jeho dvornou odpověď. Podepřela skráň o ruku a naklonila hlavu nad knihu, jakoby čtla. Božská žena! Jak jemný, krásný jest její profil. O, milé jest takové němé sezení vedle krásné ženštiny. Ztápíme mlčky zrak své v půvaby její — hledíme, mlčí-li; mluví-li, skláníme hlavu a nasloucháme hlasu jejímu jako znění vzdálených zvonů.

Seděli tak drahnou dobu mlčíce vedle sebe. Vojtěchovi zdálo se, jakoby se byl vkradl nějaký stín do její dříve tak veselé tváře, ba jakási nevrlost pohrávala koutky jejích rtů. Jednou obrátila k němu od knihy plný ovál tváře a utkvěla na něm divným, ztrnulým pohledem. Pak škubla rtem a sklonila opět oči do knihy.

Posléze máchla rukou. „Umíte hráti pasians, pane?" otázala se ho chladně.

„Neumím."

„Naučím vás té hře, hodící se výborně k ukrá-

cení dlouhé chvíle. Hraje ji člověk sám s sebou. Klade na stůl řady karet podle jistých pravidel. Pochopíte je snadno a budeme si pak oba vykládati svou hru karet, já na tom rohu stolu, vy na onom."

Přinesla vskutku ze skříně karty a začala vysvětlovati Vojtěchovi pravidla naznačené hry. Dívaje se na karty, přiklonil se poněkud k ní, při čemž se dotkl náhodou lehce jejího lokte.

„Odpusťte, milostpaní!" omlouval se.

„O, prosím! Odsednu si dále, abych vám nepřekážela."

Po chvíli zvolal Vojtěch: „Slyšte, dvanáctá bije!"

„Konečně jste se dočkal."

„A vaše paní teta zde ještě není."

„Aby tak nepřišla? Bylo by to hrozné, není-li pravda?"

„Mohl bych snad přec pokusiti se o to, abych zbudil lokaje v druhém — —"

„Slyšte! Kroky na schodou. Jest to teta s toužebně očekávaným klíčem. Jste vysvobozen."

Byla to skutečně teta. Mladá vdova poskytla Vojtěchovi malou zápůjčku na zaplacení noclehu v hostinci a vybídla stařenu, aby pána se světlem a klíčem k domovním dveřím doprovodila.

„Dobrou noc!"

„Těším se na brzkou opětnou vaši návštěvu."

IV.

Vojtěch octnul se na ulici s pevným úmyslem, že zajde na nocleh do nejbližšího hostince. Na

neštěstí byla se obloha, z večera zachmuřená, úplně vyčistila a krásná jarní noc rozházela po ní plné hrstě zlatého máku. Jaký div, že poletoval blouznivý jeho zrak jako hladové ptáče po spoustách jiskřivého toho zrní a že nepozoroval člověka, který chvátal dole ulicí proti němu a vnímání své soustřeďoval směrem právě opáčným, totiž na zemi, k níž v hlubokém zamyšlení hlavu ukláněl. Tato rozdílnost směrů způsobila prudkou srážku obou chodcův uprostřed ulice.

„K čemu pak máte oči, pane!" osopil se na Vojtěcha protichůdce, mna si široké čelo, kterým byl jako trkavý býk do hrudi jeho vrazil.

Vojtěch mohl ovšem karateli stejnou otázku předložiti, ale pozornost jeho byla upoutána jinam. V okamžiku před srážkou přesvědčil se, těkaje zrakem po hvězdách, bezděčným hmátnutím, že spočívá hrsť lyrických básní, nejdražší jeho poklad, dotud na srdci jeho — v tom udála se srážka a nebohé básně rozsypaly se po chodníku jako lupeny bílé růže dechem podzimního větru.

Úkaz tento upoutal též pozornost neznámého pána.

„Kýho výra," zvolal, „tuť bankovek jako peří."

„O nikoli, to jsou rukopisy."

„Rukopisy? Pán je tedy spisovatelem?"

„Ovšem."

„Ah, tím jste dostatečně omluven," zvolal neznámý, nyní již přívětivým hlasem. „Toulal jste se bezpochyby na křídlech nadšení bůh ví kde mezi hvězdami a dbal jste čerta o to, co se děje na bídné zeměkouli před vaším nosem. Není-li prav-

da? Dovolte, abych vám pomohl sbírati ty rozsypané perly.“

Ač opětované shýbání hřmotnému jeho tělu patrné obtíže působilo, sbíral úslužně list za listem, a kladl při tom, oddychuje chvílemi jako kovářský měch, Vojtěchovi různé otázky: odkud? kam? proč? za jakým účelem? a jak se vůbec ptáváme v podobných případech. Prostosrdečný Vojtěch dal cizinci nahlédnouti dosti hluboko do svých poměrů.

„Hleďte, pane,“ pravil tento, když byly roztroušené lístky šťastně sebrány, „nyní nepokládám již karambol náš za pouhou náhodu, ale za přátelský pokyn osudu. Právě v tu dobu, když jsme nevědomky naproti sobě ulicí chvátali, přemítal jsem, podaří-li se mi nalézti spisovatele, jakého hledám — a v tom jakoby mi osud vás hodil přímo do náruče! Jest to zvláštní shoda okolností. Vy trháte právě pouta nepříznivých poměrův, abyste se mohl věnovati zcela službě kněžny Poesie a tak dále, a já vztahuji v tutéž chvíli ruku, hledaje způsobilého mladého nadšence, kteréhož bych mohl podporovati na cestě k temeni Parnasu.“

Vojtěch se zamyslil. Kdož je ten šlechetný příznivec literatury a jakého způsobu je podpora, kterou mu tak přátelsky nabízí? Snad jest to jeden z těch rozšafných učených pánů, kteří již delší dobu v úvahách a přednáškách, v novinách a brožurách hledají toho pravého českého básníka bez úhony a vady jako Egypťané svého Apise? Či jest to vskutku nějaký velkodušný mecenáš, který hodlá sypati zlato své v cestu genia a za to se sloniti v paprscích jeho ducha?

Z myšlenek těchto vyrušil jej neznámý slovy:

„Náhoda, která nás seznámila, počínala si při tom poněkud neobratně. Napravme její chybu a odbuďme si dodatkem ceremonii vzájemného představení. Já se jmenuji Filip Brzobohatý — nemohu za to nekonečné jméno — a jsem, řekněme, soukromníkem.“

„Mé jméno jest Vojtěch Koudela,“ oznámil Vojtěch s přiměřenou hrdostí.

„Nu, což na tom! O pseudonymy není nouze. Můžete se ode dneška nazývati Lubor Hvězdný nebo tak nějak. Nuže, milý pane Koudelo, dovolte, abych vás kus cesty doprovodil — neb ještě lépe, zajděme si spolu tam do té kavárny na rohu, kde můžeme při sklenici čaje pohodlně utvrditi svoji novou známost.“

Vojtěch, jehož zvědavost byla velmi podrážděna, svolil ochotně.

Vstoupili do malé kavárny, skládající se z dvou místností. V zadní vyšší, k níž vedlo několik schůdků, panoval dosud čilý život. V přední bavili se toliko dva pozdní hosté hrou na kulečníku a vyčerpávali celou zásobu směšných postavení, jichž byla schopna hubená jejich těla za pomoci štíhlého tága a špičatých loktů. Brzobohatý s Vojtěchem usadili se do jednoho kouta této přední místnosti.

Když si nyní mladý Koudela při záři třírohého plamenného květu, jejž zívající sklepník z ramene plynovodu vykouzlil, svého nového známého prohlížel, shledal, že se podobá spíše zbohatlému obchodníku s koňmi nebo jinými čtvernožci, než nadšenému ctiteli umění. Byl to muž prostředních let, hřmotné postavy, s nadějně vypouklým břichem a s hrubým, ohnivě zbarveným obličejem, nad nímž činila

spousta drobných červenavých kadeří nesmělý náběh k fantastické trojhranné příčesce clowna. Tučné bílé jeho prsty třpytily se četnými prsteny a na zelené huňaté vestě houpal se ozdobný zlatý řetízek s těžkým zlatým pečetítkem.

Obraz tento hodil se málo do rámce vzletných představ Vojtěchových. Brzobohatý naproti tomu prohlížel si Vojtěcha s uspokojením, ba téměř s radostným pohnutím, tak že skromný náš génius před upřeným jeho pohledem až dlouhé řasy snivého oka sklopil.

„Věru, pane Koudelo," vyjadřoval Brzobohatý své pocity, „jste zcela, zcela takovým, jakým jsem si v duchu byl nakreslil mladého spisovatele, důstojného mé podpory. Ani vlas bych na vás nepoložil jinak. Shodujete se do poslední črty s mým ideálem. Avšak jest na čase, abych vám záměry své poněkud objasnil. Nuže vězte: jsem vroucím přítelem literatury, naší národní české literatury a tak dále. Toužím, abych přispěti mohl hřivnou svojí k rozkvětu českého písemnictví; hřivnou touto pak jest, nikoli bohužel spisovatelské nadání, ale podnikavost a skrovné jmění."

Vojtěch odprosil v duchu řečníka pro všechny předsudky, které v něm vzbudily hrubý obličej a clownská příčeska.

Brzobohatý přijal z očí jeho němý žold uznalosti a pokračoval: „Soudím ovšem poněkud jinak o záležitostech písemnictví, než tak zvané literární kruhy. Myslím totiž, že záleží při knihách nepoměrně více na tom, aby se čtly, než na jejich literární ceně, jak to nazývají. Co jsou nám platny nejsolidnější plody literární, vychválené kritikou

třeba až do nebe, když zůstávají ležeti na skladě, nikým nečteny, leda hloučkem lidí, kteříž o nich musí psáti do časopisů nebo přednášeti ve spolcích a kteří je dostávají většinou zadarmo?! Jest to věru smutným vysvědčením, nikoli pro národ, jak praví oni, ale pro knihu samu, musí-li se obecenstvo zaklínati při své vzdělanosti, při svém dobrém vkusu, při své národní cti, aby přece přistoupilo a vyklopilo několik grošů za všechny ty krásy, jimiž ústa posuzovatelů dotyčné knihy přetékají. Podle mého soudu nemá míti literatura zapotřebí, aby se k plodům jejím čtenářstvo mravně za vlasy přitahovalo, nýbrž kniha má chovati sama v sobě to kouzlo, ten magnét, který k ní vábí čtenářstvo: ve svém titulu, ve své úpravě, ve svém obsahu, hovícím chuti a potřebě obecenstva. Ať si ji pak třeba nazývají škvárem, jen když se o ni národ trhá a když putuje v tisících exemplářích po širé české vlasti. Dosti o tom. Vstoupíte-li se mnou ve spojení, seznámíte se brzy zevrubně s mými úsudky o těchto věcech. Pohovořme prozatím jen o záměru, který se týká vás. Literatuře prospívá více hmotná podpora, než platonská přízeň. Proto chci z prostředků svých alespoň jednoho mladého nadějného spisovatele postaviti tak, aby se mohl bez starostí o vezdejší chléb zabývati zcela a výhradně vznešeným svým povoláním a tak dále. Uveřejnil jste již něco tiskem?"

„Zaslal jsem některé práce do časopisů, ale redakce mi buď ani neodpověděly, aneb odmítly můj příspěvek s posudkem přímo směšným."

„Nic neškodí. Nepochybuji, že píšete správně česky?"

„Přátelé mne ujišťují, že píši slohem až příliš klassickým."

„Výborně. Německy umíte ovšem také?"

„Dokonale. Překládám též z frančtiny a vlaštiny a začínám se právě učiti novořečtině —"

„Ah, to jest až příliš učenosti. Mně dostačuje úplně, píšete-li správně česky a umíte-li překládati z němčiny a z ostatních evropských jazyků, to jest opět z němčiny. Punctum! Přidáte-li k tomu ideální směr a skromnost, jest míra mých požadavků dovršena. Vše ostatní dostaví se samo sebou. Nepotřebuji žádných uznaných literátů. Nehodí se mi k ničemu. Jsou již příliš srostlí se svými manýrami a se svými bláhovými názory o slávě spisovatelské, k tomu příliš prosáklí vědomím své domnělé velikosti a konečně báječně neskromní. Na rtech mají samý idealismus, ale ruce jejich odvažují lakotně nízké hmotné výhody. Jak jste viděl, jsou mé požadavky velice skromné; naproti tomu mohu ovšem také nabídnouti jen výhody, které předpokládají idealistu, člověka skrovných materielních potřeb. Hle, co bych vám mohl nabídnouti! Dal bych vám k bezplatnému obývání útulný pokojík, který je jako stvořen za hnízdo poety, v přízemí, s oknem vedoucím přímo do mé zahrady, kde byste mohl zapomenouti na celý všední svět a vznášeti se od rána do večera do čistých výšin nadšení a tak dále. Hnízdil byste tam jako ptáče v ukrytém hnízdě uprostřed zeleni, s vyhlídkou do směsi květů a lupení —"

Oči Vojtěchovy se zajiskřily.

Brzobohatý pozoroval s uspokojením tento účinek svých slov a maloval dále svůdné zátiší: „Do

okna dere se lupení révy, rukou dosáhnete smavého ovoce zakrslých stromů, jež si podávají ruce téměř nad psacím vaším stolkem, pokoj naplňuje vůně květů a zelení koníci skákati budou z trávy před oknem přímo na váš papír — A?"

„Takový byt byl by zcela, zcela dle mého přání!"

„Poskytl bych vám nad to skrovný měsíční plat, abyste mohl bez hmotné tísně ve své zelené poustevně spisovat, překládat, upravovat, korrigovat, zkrátka psát — psát do libosti srdce svého. Co tomu říkáte?"

Vojtěch mlčel, oslněn vyhlídkou tak rozkošnou. Nenadál se, že dojde nejsmělejší z nadějí, které ho provázely na útěku z domu strýcova, již v první den, ba co dím, v první noc tak hrdého splnění. Psát, psát od rána do večera, snít a básnit při vůni květů, ve společnosti motýlů a zelených koníků! A k tomu pevné místo s měsíčním platem, které mu snad umožní, aby přistoupil před královnu srdce svého a pozdvihl ji z nehodného společenského postavení na výši své choti. Po boku jejím pak sníti věčný sen lásky v té božské poustevně!

„Nuže, co tomu říkáte?" otázal se znovu Brzobohatý.

„Přijímám s největší radostí vaše nabídnutí," odpověděl Vojtěch pohnutým hlasem. „Nechci se sice vychloubati, ale doufám, že nebudete své volby litovat —"

„Jsem o tom přesvědčen."

„Snad bych vám mohl přečísti některou ze svých —"

„O, nikoli! Není toho třeba. Zbytečně byste se namáhal.“

„Není to pro mne žádným namáháním!“ ujišťoval Vojtěch, tahaje z kapsy rukopis. „Přečtu vám na okázku první zpěv svého „Ahasvéra“:

V bubny své udeřil bouře král zutivý,
ze mračen pochvy meč vytasil ohnivý —«

„Pohleďte na mistrnou hru těch dvou čahounů,“ upozornil jej Brzobohatý. „Jest to pravý koncert!“

Vojtěch mrštil pohrdlivým pohledem po komické vychrtlé dvojici u kulečníku. Veliké děti! Hle, jak vážně se tváří při té malicherné hře s barvitými koulemi!

Schvátil znovu rukopis a pokračoval:

»V jezeře klikaté blesky se zaskvěly,
jak verše zlacené v arabské oceli —«

„Báječně pěkný řízek!“ pochválil Brzobohatý hlasitě jednoho z hráčů, který se po mistrném svém šťouchnutí s dětinskou pýchou do kola rozhlédl. „Máte patrné nadání, pane Koudelo. Avšak jest čas, abychom šli spat.“

Vstal a zakýval na sklepníka. Vojtěch zastrčil s povzdechem rukopis a přichystal se, aby opustil s příštím mecenášem svým kavárnu.

V tom sestoupil po schůdkách ze zadního pokoje rusovlasý mladík a spatřiv Koudelu, pospíšil k němu s výkřikem: „Vojtěchu! Co pak ty zde tropíš v tuto pozdní hodinu? Pojď k nám nahoru!“

„Jsem zde s tímto pánem, Stanislave —“

„Oh, na mne se neohlížejte," pravil Brzobohatý s úsměvem. „Zůstaňte jen a bavte se dále se svými přátely. Zítra však mě navštivte, nejlépe odpoledne ke třetí — dopoledne musím obstarati některé záležitosti, týkající se zařízení mé malé tiskárny — abychom spolu dojednali a spečetili řádnou podrobnou smlouvu o věci vám povědomé. — Zde je moje adresa. Spěte blaze!"

V.

V hořejším oddělení kavárny, do něhož se Vojtěch po odchodu Brzobohatého za svým přítelem odebral, vznášel se nad podlouhlým stolem, ověnčeným v malebném nepořádku tlupou mladých lidí, hustý mrak dýmu, sesilovaný ustavičně novými obláčky asi z půl tuctu dlouhých laciných dýmek.

Pošmourné čalouny na stěnách vydávaly svědectví, že se tato vnitřní svatyně plnila již mnohá léta vonným dýmem zápalných obětí. V pozadí trůnila pod ošumělými nebesy vetchého buffetu hubená stařena v křiklavě pestrém oděvu, podobající se v této chvíli mrtvé královně, vystavené naposled na panovnickém křesle. Přemohl ji totiž spánek a hlava její klesla na zad na široký lenoch červeně potažené lenošky. Od rudé této půdy odstiňoval se divně žlutý obličej se zavřenýma očima, rozdělený různými hlubokými vráskami tak ostře, že se zdál sestaven z několika samostatných částí, jako tvář některých dřevěných loutek.

Takto líčím nyní, dosáhnuv třiceti a několika

let, všedními barvami skutečnosti místnost, v níž jsem kdysi, jako můj mladý hrdina a jeho soudruzi, nalézal tolik, tolik půvabů! Marně ujímám v duchu as deset roků svého života a snažím se, abych ji znovu vyšperkoval přeludy mladé obraznosti. Rozeznávám stěží, že jsou zakouřené čalouny ozdobeny drobnou, v hrubých obrysech naznačenou krajinkou s nejasnou stafáží dvou zamilovaných lidiček, opakující se tisíckrát ve stejném vzorku na všech čtyřech stěnách. Tehdáž viděl jsem v každém tom vzorku zřetelně nejkrásnější krajinu, jakou si lze jen pomysliti, a rozeznával jsem ten zamilovaný párek v ní až do nejmenších podrobností pastýřského jeho oděvu, jež bych tam nyní ani nejsilnějším zvětšovacím sklem neobjevil. Ba, tehdáž měl ten párek, který si nyní vyznává na těchto stěnách tisíckrát lásku na vlas stejným způsobem, v každém vzorku zcela jiný výraz tváře, zcela rozdílné milostné postavení. Kam se rozprchl ten roj luzných představ, jímž jsem obklopoval druhdy zaprášené vnady oné Venuše v rohu, jež neklesla proto nikterak v mém obdivu, že ztratila jakous náhodou ruku, kryjící stoudně božská ňádra, ani proto, že ji táž náhoda oloupila o dobrou polovici těchto božských ňader! Jak dovádivě hemžíval se kdysi oblak dřevěných amorků na pozlacené obrubě nebes nad buffetem a jak tajemné kouzlo skrývalo se v zelených jeho záslonách! Ostatně musím podotknouti, že se nespatřuje v tomto buffetu vždy jen ona zvráštělá matróna, jejíž obličej jsem vám shora více pravdivě, než galantně vylíčil. Tato vážná stařena, jež se nazývá v básnické řeči mladých denních hostů kavárny Zimou, má totiž tři dcery, věkem dosti od sebe vzdálené, jež se

s ní střídají jako ostatní utěšenější doby roku na červeně potaženém trůně pod ošumělými nebesy.

V odstavci předcházejícím naznačil jsem as krátce kouzlo, jež shromažďovalo mladou společnost kolem podlouhlého stolu den co den právě do této popelky mezi kavárnami. Trávili zde značnou část dne, srkajíce kávu, která přes valnou přísadu cichorie hlavy jejich stejně luznými sny naplňovala, jako nejohnivější mokka čelo Arabovo ve stínu palmy na smyrenském koberci. Následkem přísného řádu, jaký panoval v domácnosti strýcově, a skrovných svých důchodů navštěvoval Vojtěch kavárnu tuto jen zřídka a znal některé členy společnosti pouze z doslechu. Bylo tedy potřebí částečného představení.

Při tomto představení mezi rytíři ducha nestala se ovšem ani zmínka o titulu neb postavení společenském. Stačilo uvésti, že sedí zde náš Hafis, tamo básník „Mikuláše z Husi", onde původce „Pekelných houslí" a jinde autorové jiných uveřejněných i neuveřejněných prací. Pohled, tlumočící obdiv a vřelé stisknutí ruky uzavíraly tento obřad. Tak představena byla dle jména všem již známému spisovateli „Ahasvéra" řada soupeřů majorum i minorum gentium až dolů k bídnému Ezopovi, tlačícímu se do stínu na konci stolu. Tímto nazviskem pokřtili ubožáka, ne snad pro autorství nějakých vtipných bájek, ale pro zevnější podobnost jeho se slavným otrokem řeckým. Utvořilať jej příroda v nejšpatnějším svém rozmaru. Zlá ty macecho přírodo! Zdá se, že s obzvláštní zálibou karrikuješ obraz boží na zemi. Vždyť jsi jinak tak svědomitá! Bereš hle! na příklad nej-

jemnější své nůžky, abys vystřihla roztomilý tvar macošky, nastříháš jich tisíce tisíců, omaluješ je nejrůznějšími krásnými barvami, mnohdy pravda v rozpustilém, škádlivém rozmaru — ale rci, je-li mezi nimi všemi jeden tak nepodařený květný obličej, jako lidská tvář na příklad našeho Ezopa. Co znamená ten mizivě malý, víc než pikantně tupý nosíček uprostřed obšírné, naduřelé tváře? Proč rozeklála jsi k věčnému líbeznému úsměvu jeho ústa, když nemá ten úsměv jiného, co by ukazoval, než tyto prořídlé, zkřivené zuby bez bělosti a lesku? A chtěla-li jsi již dopřáti obličeji tomu mužné ozdoby, proč užila jsi k tomu těchto bělavých štětin, které ti zbyly v ruce po ošacení bůh ví jaké němé tváře! Tak možno tě viniti ze zlomyslné nedůslednosti při každém kroku na tomto nesouměrném těle, jehož ruce by na příklad slušely orang-utanu, ale nikoli té drobounké postavě s lehkým nádechem hrbu na zádech. Obyčejně vyznačují se podobné osobnosti vtipem a náklonností k satiře. Náš Ezop však měl čistě lyrické nadání. Byl autorem bohatého cyklu nevydaných milostných písní „Štěstí lásky“.

Ač se těšil Vojtěch v tomto kruhu dosti zvučnému jménu, byl by přec jindy pocítil tíseň uprostřed tolikeré duševní velikosti. Ale po dnešních událostech, zejména po závažné rozmluvě s panem Brzobohatým, zářil mezi nimi hrdým sebevědomím. Vždyť měl již nakladatele, kterýž pomůže na světlo všem jeho pracím, aniž by tyto jako práce jeho soudruhů nadále ostýchavě klepati musely na zamčené fortny nepřístupných redakcí. Vždyť je ode dneška celým spisovatelem, který nemá jiného zákona mimo hlas povolání svého a který snad bude moci za krátko

i tyto slabší soudruhy vzíti pod zmohutnělá křídla svá a protekcí svou jim zjednati přístup na forum veřejnosti.

Litoval, že není obdařen dostatečnou výmluvností, aby jim náležitě vylíčil všechny podrobnosti svého útěku. Ale i kusé jeho vypravování učinilo na společnost dojem ohromný. Výprava po střeše, se zamlčením dobrodružství s kočkou, pitka v hospodě s lichotnou zmínkou o vítězství nad ryšavým surovcem, katastrofa s ochmeleným lokajem, přijaty s nelíčeným obdivem; noční zábava v budoáru sličné dámy vzbudila přímo sensaci, ač ji odbyl Vojtěch jen mysteriésní stručností; když pak řečník své dílo nedávnou rozmluvou s mecenášem, jehož jméno z opatrnosti zamlčel korunoval a unaven se odmlčel, mohl býti více než spokojen s výsledkem, který se mocně zračil ve tvářích do kola až nejzáze k nepodařené tváři tichého Ezopa, který k němu přes okraj stolu vypoulené, žlutavé oči, jež na okamžik i mžourání zanechaly, s obdivem a závistí upíral.

Vypravování toto učinilo Vojtěcha hrdinou dne a králem společnosti. Rozmluvy ostatních otáčely se kolem vypravovaných dobrodružství, zejména kolem zábavy se sličnou vdovou a kolem rozmluvy s mecenášem. Co se týkalo prvního předmětu, nedal se Vojtěch ani lichocením ani škádlením vylákati z tajemného vábného soumraku, kterým byl na začátku příběh tento obestřel. Vzhledem k druhému předmětu byl sdílnějším. Ba, vypravoval soudruhům o svém protektoru ještě více, než byl viděl: proměnil totiž drobný kamének v jednom z jeho prstenů v zářící diamant neobyčejné velikosti a krásy a pře-

básnil obyčejnou ohmatanou tobolku, z které mecenáš řád za oba platil, v drahocenný pletený sáček, jehož každé oko se jiskřilo ryzím zlatem.

Přes to musím registrovati, že jeden ze společnosti, když kouzlo prvního dojmu pominulo, jizlivě prohodil: „Kdož by to byl? Je to prostě člověk, zřizující si tiskárnu neb nakladatelství a hledající hejly, kteří by mu sedli na vějičku.“

Tato poznámka vyšla z úst člověka, kterého zamíchala k mému politování jen ruka nějakého zloboha do této ušlechtilé společnosti, jako Šavla mezi proroky. Byl slušného vzrůstu, přisnědlé pleti a měl mohutný, hranatý nos, ozdobený po jedné straně skrovnou bradavicí. Před podobnými nosy nelze dosti varovati. Chřípí toho nosu pohybovala se často, jakoby lapala vítr; bývalo to vždy znamením, že větří majitel jejich něco, oč by mohl zavaditi neslušným vtipem neb nad čím by mohl propuknouti v nezbedný smích. Napsal všeho všudy několik polozábavných článků, o verši neměl ani ponětí, tak že bylo nesnadno uhodnouti, za jakým účelem se vtíral do této nadšené družiny. Jisto jest, že tu stále nalézal nějaký vítr pro své pohyblivé chřípí a že si tropil úsměšky ze všeho, i z toho, co bylo ostatním nejsvětější; ba, ani tělesné nedostatky a nadbytky skromného Ezopa nechránily jej před neslušnými žerty tohoto pokušitele.

Vojtěch byl chvíli všecek zaražen smělostí, s jakou se tento člověk, který si zachoval ve společnosti této, bohaté familiárními názvy a pseudonymy, své vlastní poctivé jméno Říha, dotkl zároveň jeho i vychváleného mecenáše. Ale brzy odrazil útok rozhorle-

nými slovy: „Jaké hejly! Což nemusí každý nemajetný spisovatel užívati pomoci někoho, kdo jeho spisy za své peníze vydati chce?“

„Ovšem, že je nakladatel pro spisovatele nutným zlem,“ odpověděl Říha. „Ale v tomto případě je podezřelou okolnost, že hledá onen Nabob s démantem, jehož světlo bych rád zkoušel, materiál pro svůj nakladatelský nůž právě mezi dřevem tak zeleným, jakým jsi ty.“

„Zapovídám si, abys mluvil podobným tonem,“ zvolal Vojtěch hněvivě. „Ostatně jsi nedokázal, že není boháč ten ve skutečnosti tím, zač se vydává, totiž nezištným podporovatelem našeho písemnictví, který obrátil svůj zřetel obzvláště na mladé talenty. A kdyby byl třeba pouhým nakladatelem, osvědčoval by právě tím, že hledá mladé nové síly, nepoměrně šťastnější takt, nežli všichni ostatní.“

„Žádné hádky!“ vzkřikl Danton, vztáhnuv pánovitě ruku. Tento Danton vysloužil si soujmenovství s velikánem francouzské revoluce svou rázností, řečnickým darem a podvratným smýšlením. Psal divoké tendenční básně, každou jako dýku, jak tvrdil skrovný hlouček, jejž oblažoval hřímavým jich předčítáním. K uveřejnění nehodila se (pro jich ostrost) žádná.

„Rozvažme záležitost tuto zcela nestranně,“ řečnil Danton, máchaje blýskavým skřipcem, který byl sňal s podnikavého nosu. „Nechme prozatím otázku o pravosti diamantu stranou. Avšak tážu se vás, pánové, lze-li uvěřiti, že by se našel mezi naší bohatou společností Krésus, který by dovedl peněz svých užíti k účelům vznešenějším, než k pořízení skvostné eky-

páže neb drahocenných vějířů pro své dcery, aby měly čím v divadle koketovat a za čím v koncertech zívat?“

„Blbci!“ zasyčel k rhetorické této otázce skrze zuby mladík, sedící vedle Dantona a tomuto duší, tělem oddaný.

„Nelze ovšem za to míti,“ pokračoval Danton, „že by se mezi těmito blbci, jak Kopr dobře podotkl, našla výjimka tak skvělá. Spíše lze očekávati, že se z Vojtěchova mecenáše vyloupne obyčejný nakladatel. Než co škodí! Nakladatelé jsou pro nás dosud nutným zlem, jak opět Říha trefně prohodil. Máme-li záměr svůj provésti, musíme se na konec také ohlédnouti po nakladateli. Vstoupí-li s ním Vojtěch ve spojení, mohl by snad člověku tomu nabídnouti, aby náš časopis svým nákladem vydával. Věz již, příteli Koudelo, že jsme se pevně odhodlali prolomiti vlastní silou hráz, která nás od obecenstva dělí, založiti si totiž vlastní časopis a že jsme dospěli právě před příchodem tvým již k volbě redaktora.“

„A já navrhuju, abychom učinili redaktorem Ezopa,“ zvolal Říha. „Umí nejlíp zamhuřovat oči.“

Jako na doklad toho tvrzení mžoural v tu chvíli Ezop, do rozpaků jsa uveden, očima silněji než kdy jindy.

„Nech šašků při poradě o tak vážné záležitosti,“ pokáral Říhu Danton.

„Blbství!“ vyrazil ze sebe Kopr.

„Hodinu již mluvili jsme bez výsledku o této věci,“ prohodil jiný. „Volme a bude po všem.“

Návrh ten došel souhlasu a Danton sebral do klobouku hlasovací lístky. Výsledkem bylo takové

rozstříštění hlasů, že připadl téměř na každého voliče jeden.

„K čemu vůbec volíme redaktora?“ zvolal Říha. „Buďme redaktory všichni.“

„Myšlénka ta má zdravé jádro,“ pravil po chvíli obecného mlčení Danton. „Můžeme se usnášeti prostě většinou hlasů o přijmutí neb zamítnutí příspěvků.“

„A uspoříme seznamem redaktorů čtenářstvu jednu stránku textu,“ dodal Říha.

„Můžeme ostatně usnesení o této věci odložiti na podruhé,“ rozhodl Danton. „Vždyť jsme se dosud neshodli ani o jméně listu.“

„Já b— b— bych navrho— ho—“ Dále se Ezop nedostal. Těšil se totiž výřečnosti, jakou měl Demosthenes před užitím pověstných oblásků.

„Nejlepším názvem byl by dle mého soudu „Pochodeň“. Pochodeň, kterou zamáchneme šosákům pod nosy, že hlavami trhnou,“ navrhoval Danton.

„Jméno to bylo by příliš vyzývavým,“ namítl Stanislav.

„Vyzývavým! Vždyť právě chceme vyzvati s otevřeným hledím do boje všecku tu duševní hnilobu, vyšeptalost a tupost, to ničemné šosáctví, které se roztahovalo již až přespříliš dlouho v písemnictví našem!“

Z jednoho kouta místnosti ozvalo se zakašlání tak silné, že se všichni tím směrem ohlédli.

Seděl tam o samotě hubený pán prostředních let, s tmavými brejlemi na tenkém nose, se suchými bledými kníry a se stejnou kozí bradou, která prodlužovala do nekonečna jeho dlouhý bezbarvý obli-

čej. Bledé uši hladce ostříhané jeho hlavy byly zacpány bavlnou a témě zdobila slušná lysina.

S odměřeností a vážností, jaká vyznačovala celý zjev tohoto pána, odložil zakašlav noviny i brejle a poobrátil hlavu k literárnímu stolu. Při tom zdvihala se pomalu víčka velkých, krásně vypouklých jeho očí a tyto utkvěly posléze na mladých lidech pohledem nevole a soustrasti, pohledem, před nímž by byl každý jiný na jejich místě zdrcen a zahanben zraky sklopil.

Ale v kruhu mladých těchto lidí zbudil káravý jeho pohled zcela jiné pocity.

„Mně se zdá," zašeptal Danton, „že nejsme tam tomu dlouhému šosáku jaksi po chuti."

„Blbec!" zasípal Kopr.

„Jen do něho," pobízel přitlumeným hlasem Říha a chřípí jeho pracovala zimničně. „Hoď po něm harpunu v podobě nějakého paradoxa. Tvrď na příklad, že byl Jan Kollár pouhým veršotepcem nebo že je nemravnost oprávněným činitelem v umění — — Na takové výroky se podobní okouni nejlépe chytají. Znám to."

„Ale tyto výroky nejsou paradoxní" — začal Danton, leč v tom upoutal hubený pán opět jeho pozornost. Zakývl totiž na sklepníka a udělil mu, kuckaje, potichu nějaký rozkaz.

Sklepník přistoupil k oknu.

„Co tam tropíte?" zahřměl naň Danton.

„Pan Suchý mne požádal, abych otevřel vyhlídku. Je prý zde kouře k zalknutí."

„Zavřete," vzkřikl Danton, „a sdělte panu Suchému, že by jeho lysině nejlépe svědčilo, kdyby odpočívala v tuto pozdní hodinu, jako hlava každého

pořádného šosáka, v bavlněné noční čepici na pruhované podušce.“

Po této řeči rozhlédl se vítězoslavně po svých soudruzích. Říha mnul si ruce a vykasával si zvolna rukávy. Míval vždy obzvláštní zalíbení v podobných výstupech. Oči všech spočinuly s napjetím na hubeném pánu.

Ale tento rozehříval se ku podivu zvolna. Zdvihl opět noviny, podíval se do nich, odkašlal, přejel si rukou čelo, jakoby odháněl mouchu, a položil pak noviny opět na stůl. Obrátil tvář k mladému svému odpůrci, podepřel čelo dlaní a začal pomalu, báječně pomalu zdvihati víčka přísných očí, že se zdálo, jakoby zdvihání to nemělo konce. Ale nyní spočívaly ty oči, nadpřirozeně zvětšené, jako dvě ohromující důtky na rozpustilém shromáždění.

„Pánové,“ pravil hlubokým, chvějícím se hlasem, „vy se vychloubáte býti spisovateli. Naučte se prve mluvnici, dativ, pánové, a vězte, že se nemluví a nepíše správně „sděliti někomu něco“, jak vy činíte, ale že se mluví a píše správně „sděliti s někým něco“. Tedy v našem případě: „Sklepníku, sdělte s panem Suchým, že a tak dále. Především toto.“

„A proč se nemá již raději mluviti: poděliti se s někým o něco?“ otázal se Říha.

„V některých případech lze i tohoto rčení užiti.“

„Nuže, podělte se, sklepníku, s tímto pánem o naši upřímnou soustrast.“

„Mně není potřebí ničí soustrasti, ale spíše vám, páni!“ rozhorlil se již opravdově pan Suchý. „Smutným věru divadlem jest pro každého vlastimila mladý dorost, najmě literární dorost, který se chová a pronáší takovým způsobem. A vy chcete býti

básníky — učiteli a knězi národa?! Místo abyste se připravovali pilným studováním starších vzoru a horlivým sbíráním duševních zásob na cestu k vytknutému sobě účelu, touláte se po veřejných místnostech, tupíce bez ostychu vše, co by vám mělo býti draho a svato, zlehčujíce každou autoritu, stavíce na odiv svou polovzdělanost a mravní sklesIost —“

„Vyhoďte ho, blbce!“ zvolal hrozný Kopr, zdvihaje napolo ruce a ohlížeje se po ostatních, jakoby prosil, aby ho zadrželi.

„— a surovost, jak dokazuje tento výkřik!“ dodal pan Suchý.

„Věru bude nejlépe, když postavíme toho kazatele přede dvéře,“ pravil Danton. „Sic vysouká ze sebe ještě deset loket těch mravokárných kalounků.“

„Ven, ven!“ křičel s vykasanými rukávy Říha, jehož obličej zářil rozkoší.

„Pryč!“

„Vy — ho — hoď —“

„Vyhodit? mne? Na to se podíváme!“ zvolal pan Suchý. Na to posadil si klidně brejle na nos, hodil peníze k nedopité kávě a schvátiv klobouk vyšel hrdě vzpřímen odměřeným krokem z kavárny.

Vítězové tábořili ještě chvíli na opanovaném bojišti. Pak opustili kavárnu, v níž byla mezi tím již i Zima z bufetu zmizela, a rozešli se po svých domovech, postavivše ještě na jisto výsledek dnešní porady, že založí na každý způsob svůj časopis.

VI.

Vojtěch přidružil se k Stanislavovi, který jej pozval do svého bytu na nocleh. Brzy zastavili se před vysokými dveřmi, pobitými plechem. Stanislav otevřel je mohutným klíčem a pravil k Vojtěchovi: „Pozor! Jsou tu schody. Drž se zábradlí a stoupej za mnou!“

Vojtěch nahmátl potmě zábradlí a klopýtal po dřevěných vrzavých schodech za přítelem. Odstavec. Schody obracejí se jiným směrem. Nový odstavec. Schody lámou se opět. Třetí, čtvrtý odstavec. Stanislav klopýtá dále. „Probůh, kde to bydlíš?“ táže se ho Vojtěch stísněným hlasem. — „Jen chutě výš, výš! Excelsior! Chtěl bych tak stoupati bez konce, do oblak, vznášeti se jak orel vysoko, převysoko nad ten bídný, ničemný svět.“

Vojtěch nesdílel s ním toto vzletné přání. Měl pro dnešek chození dosti. Nevím, kolikrát se zlomila ta klikatina schodů, ale jisto jest, že se vydralo z prsou Vojtěchových upřímné „Díky bohu!“, když jej konečně Stanislav uvedl do svého závratného orlího hnízda. Bylo tam bezmála jako ve dne. Celá světnička byla naplněna stříbrnou měsíční září.

„Škoda by bylo, abych rozsvítil,“ pravil Stanislav snivě. „Hle, jaká krása! Co by bylo všední světlo lidské proti cudným těmto paprskům, linoucím se ze stříbrného oka noci. Pojď, brachu, pojď, budeme svá zprahlá prsa koupati v tomto nebeském světle, budeme do nich plným douškem ssáti ten stříbrný, průhledný, opojný nektar! Či jsi snad ospalý?“

„Spáti se mi nechce, ale unaven jsem."

„Nuže, sedni si sem vedle mne k oknu. Budeme hleděti do hvězdnaté noci a družně rozmlouvati. Mám dnes tak plné srdce. Cítím, že se mi plíží do duše staré známé stíny... Eh, co! Vypravuj něco, brachu — nebo počkej, raději budu mluviti sám. Snad ulevím sdílným slovem svému stísněnému nitru."

Vztáhl ruku po loutně, jež visela opodál na stěně. Přejel prstem lehce struny, které se třpytily v záři měsíční jako ryzí stříbro. Zazněl jemný, melancholický zvuk a zmíral sladce ve vzduchu, jakoby splýval s libým svitem luny. Bylo to jako tiché, tklivé preludium.

Na to přejel si Stanislav dlaní čelo, vzdychl z hluboka a vložil si ruku na rozhalená prsa. Chvíli seděl tak bez pohnutí, vzdychaje a pohlížeje na hvězdnaté nebe.

Pak máchl rukou a zvolal: „Hleď, jak tam roztahuje lehounký obláček bílé lokty po cudné luně — už ji zahaluje svým vlajícím pláštěm z labutího pýří — však ó, krátká chvíle blaha! — již vyklouzla mu luna v nezkaleném lesku z měkkého objetí a nebohý obláček letí dále prostorem nebeským s věčně prázdnou náručí, s touhou na vždy neukojenou — — Toť obraz člověka! Rozpíná toužebně náruč po blahu, jež mu slibuje ideál jeho, a když se domnívá, že pojal to blaho již v lokty své, vyklouzne mu z náručí jako přelud, ideál jeho září dále za ním v nepřístupné kráse a člověk potácí se bez cíle v před se svým hluchým bolem..."

„Miluješ, Stanislave?"

„Ovšem, miluju. Svěřím se ti, brachu, s ubohou láskou svou — vím, že se mi nevysměješ.“

„Toho se nemusíš obávati. Vždyť já jsem také zamilován — bohužel nešťastně. Miluju dívku sličnou, jako jitřní zoře, jako —“

„Věz tedy všechno. Viděl jsi snad v buffetu — však nikoli, nemohu si pomysliti, že bys ji byl viděl, vždyť bys ji musel také milovati. Povím, jak se zrodila má láska. Když mne přivedli soudruhové poprvé do kavárny, v které jsme dnešní noc seděli, spatřil jsem v buffetu šedivou, vrásčitou matrónu. Hleď, to je Zima! pravili. Však posedíš-li zde půl dne, spatříš tam též ostatní počasí. Počkej, až přijde Léto! Zahanben odložil by před ním Thomson péro. Přišlo Léto, chladně hleděl jsem na ohnivé jeho půvaby. Ale konečně vklouzlo pod zelenou záclonou Jaro — Jaro bez květů a slavíků, a přec Jaro, jehož svěží, čarokrásný půvab nedovede vylíčiti žádná báseň. Jediný pohled jejích černých dětských očí padl do mého srdce jako první jarní paprsek na syrou zemi a již vypučela v mé útrobě blouznivá, šílená láska, naplnila ji celou svým vonným opojným květem, jemuž jsou od té doby rosou mé horoucí slzy a v jehož kalichu, plném sladkého jedu, zahynu jako schvácený motýl.“

„Což neopětuje ona tvou lásku?“

„Bůh jen ví. Zdává se mi časem, že oko její s výrazem nevýslovným na mně spočívá, že váhá, má-li prozraditi vroucím vzplanutím nebo ukrývati dále v hloubi ňader sladké tajemství, tajemství lásky ke mně bídnému. Avšak netroufám si ani doufati, že by se ta květina nebes mohla kdy skloniti k mému

žhavému čelu a viním ze svatokrádeže ruku svou, která se po ní toužebně vztahuje.“ —

„Jsi bláhovým, Stanislave! Proč si nezjednáš jistoty. Možná, že je ti nakloněna a že by tvé vyznání — —“

„Marné, vše marné! Jsem jako tam ten bílý obláček, letící truchlivě s prázdnou náručí po nebi. Nikdy, nikdy neobejmu blaho, po němž lokty rozpínám. Ba, tam ten obláček je nepoměrně šťastnějším — vznáší se vysoko v čistém blankytu nad zemským hemžením, bez myšlének, bez citu, a chová-li bol v srdci svém, vypláče jej vonným jarním deštěm na vděčnou krajinu. Já však jsem ukován k té kouli hlíny, černé myšlénky obletují jak supi mou uondanou hlavu, oko mé nemá slzy — nemá slzy!“

„Což myslíš, že jsem já šťastným? Miluju dívku chudou, zavrženou — celý svět se staví na odpor mé lásce. Vyštvali ji, nevím kam, a snad se s ní již nikdy více neshledám.“

Po tomto vzájemném výlevu citů seděli oba přátelé ještě drahnou dobu u okna, opírajíce hlavy o dlaně a hledíce mlčky do noci.

Posléze zdvihl se Stanislav a rozsvítil dopola shořelou lojovou svíčku na stole.

„Pojď sem, brachu,“ pravil, ukazuje na starou ošumělou pohovku, „usedni si vedle mne. Přečtu ti poslední své básně. Zapomenu snad na všechno.“

Četl, probíraje se měkkými rusými vlasy a otíraje časem navlhlé bělavé řasy, několik slok, plných bolu a stesku. Když se na chvilku odmlčel, aby úsudek přítelův z obličeje jeho vyčetl, klonil tento již bledou tvář nad hrstkou rukopisů, které byl hned

na začátku z kapsy vytáhl, a začal hbitě předčítati svou práci. Když po několika slokách bledou tvář k soudruhovi obrátil, aby se o dojmu své práce přesvědčil, vpadl tento bez meškání pokračováním svých veršů, v nichž nyní neustal, dokud mu stačil dech. Tak povznášeli se oba střídavě předčítáním svých prací a byli by snad v milém tomto duettu pokračovali až do rána, již nedalekého, kdyby se nebyl náhle zbytek svíčky rozlil posledními horkými slzami, v nichž modravý plamének chvíli těkal a zanikl jako bludička.

„Musíme již ulehnouti," pravil Stanislav. „Můžeš se položiti na mou postel —"

„Nikoli! Zůstanu na pohovce."

„Jak ti libo. Přenesu ti sem jednu peřinu. Můmůžeme ještě potmě rozmlouvati."

Vojtěch se odstrojil a ulehl na pohovku. Ale shledal brzy, že si zvolil pravé lože Prokrustovo. Prostora mezi vysokými lenochy po obou stranách nestačila nikterak délce jeho těla. Musel si pomoci po marném sem tam obracení a překládání těla tím způsobem, že vystrčil nohy o značný kus přes lenoch pohovky, což mělo ovšem za následek, že se nalézala jeho hlava hluboko pod rovinou, k níž dosahovaly palce vztýčených jeho nohou.

„Leží se ti tam dobře?" otázal se po chvíli ze své postele Stanislav.

„Dobře."

„Myslím, že dnes neusnu. Celé pluky divokých myšlenek bouří mou hlavou. Co jest život lidský? Třepetání se loutky, k neštěstí svému myšlenkou a citem obdařené loutky, na nitkách, jejichž konce

sahají v neznámé ruce, v neznámý tajemný svět. Co soudíš o věčnosti, příteli?“

„Myslím, že jest pro nás věčnou záhadou,“ odpověděl Vojtěch, jenž nyní, vzdav se důvěry v snesitelnost dřívější polohy, bosýma nohama prostě na podlaze odpočíval. „Proč se tážeš?“

„Proč? Kdyby byla věčnost pro člověka pouhou bezednou propastí, bez paprsku myšlenky, bez záchvěvu citu, nekonečné nic — nic — nic —, vskočil bych do ní bez rozmyšlení. Jaká smrt je podle tvého soudu nejlehčí?“

„Setřes ty chmurné myšlenky a pamatuj, že máš povinnosti k světu a lidstvu, s nímž jsi se dosud rozdělil jen o skrovnou část pokladu, dřímajícího ve tvých zpěvných prsou,“ káral ho Vojtěch, dávaje opět zdvižením nohou na lenoch tělu svému polohu, blížící se spůsobu, jakým visel na kříži svatý Petr.

„Nejlépe snad by bylo požíti opia — ovíti hlavu jedovatými květy luzných smrtných snů — a skloniti tak čelo, opojené žhoucím jejich dechem, zvolna — zvolna do klínu — Morany — —“

Odměřený dech Stanislavův po těchto slovech jevil, že bratr volané jím smrti rusému zoufalci pestrým závojem svým zastřel bídu tohoto světa.

Vojtěch byl méně šťastným. Nemohl usnouti. Zkoušel všechny možné polohy na pohovce, ale každá odpudila jej za krátko svou nepříjemností. Konečně usadil se prostě doprostřed pohovky a složiv ruce na stole, sklonil na ně hlavu. Různé obrazy míhaly se v jeho duchu. Spatřil milostnou podobu své Kateřiny a vedle ní vynořila se postava svůdné vdovy, v pestrém županu, na ňadrech polorozepjatým. I zdálo se mu, že obě ty krásné podoby o něho zápolí —

Byl by snad uprostřed příjemného toho zápasu usnul, kdyby se nebyly ozvaly v pokoji zvuky, před nimiž rázem obě vzdušné zápasnice prchly. Byla to hudba, jakouž si často bůh spánku, sedě u hlav člověka, dlouhou noční chvíli krátívá. Nikdo z těch, kdož tyto diletantské pokusy jeho zaslechli, nenalezl v nich dosud zalíbení. Nemá patrně smyslu a nadání pro hudbu. Zdává se, že mu slouží za housle struhadlo a za smyčec pilka. Ale v tomto případě pokoušel se přímo o nějakou ďábelskou sonatu.

Vojtěch umlčel posléze nepovolaného hudebníka tím, že zatřásl prudce ramenem spícího svého soudruha.

Na to usedl opět na pohovku a položil hlavu na lenoch. Brzy po té přehoupl se na obrovsky zvětšeném zeleném koníku, slíbeném to příslušenství příštího jeho obydlí u pana Brzobohatého, z říše skutečnosti do říše snu.

VII.

Slunce stálo již vysoko, když se Vojtěch probudil. Stanislav byl dosud pohřížen v pevný spánek. Ustrojiv se, přistoupil Vojtěch k oknu, aby pohlédl na ulici. Ale spatřil pod sebou pouze skupení střech. Vzpomněl si teď na klopotnou noční cestu, kterou mu bylo vykonati, než obydlí přítelova dostoupil. Zvědav otevřel okno a vyklonil se ven. Pojala ho závrať. Zrak jeho klesl podél kolmé stěny v netušenou hloubku. Poznal, že bydlí přítel jeho ve vikýřové světničce nějakého přístavku staré panské budovy, strmícího na způsob čtyrhranné věže vysoko nad střechy okolních stavení.

Když se na závratný pohled s výšky této do ulice uvykl, nelitoval obtíží, s kterými v noci tuto věž slezl. Jak maličkými jevili se ti lidé, jimiž se hemžilo dole špinavé dláždění!

Tak, jen tak má bydliti pěvec. Tak má shlížeti jako titán se slunné své výše na všední hemžení u jeho nohou, na roj těch malicherných lidí, jevících se mu odtud v kolibrovém vydání, přiměřeném obsahu hlav a srdcí jejich. Toto zmenšení je pravou velikostí jejich. Hle, jak směšně malým jeví se odtud purkmistr, kráčející v hrdém vědomí své důstojnosti ulicí a šilhající na pravo, na levo, brzy-li ho někdo pozdraví! Jak nápadně podobá se loutce pro děti ta vyfintěná aristokratka v malé kalese s drobnými koníky! Jak malou úctu vzbuzuje onen kapesní formát nějakého profesora, chvátajícího do koleje, aby tam osvítil čekající posluchače svým náprstkovým mozkem.

Když takto Vojtěch ještě několik jiných trpaslíků dole měrou své vlastní vysokosti změřil, upomenul jej žaludek, že by bylo již na čase, aby sestoupil do toho malicherného hemžení. Mezi tím byl se probudil také Stanislav a chvíli na to spouštěli se oba s výše své do nižších oblastí. —

Po obědě procházeli se semo tamo po městě, až pak zamířil Stanislav do známé již kavárny, kamž se za ním Vojtěch po odbyté návštěvě u pana Brzobohatého odebrati měl.

Po delší chůzi odlehlejší částí města stanul Vojtěch v úzké křivolaké uličce před domem, jehož číslo mu budoucí jeho nakladatel udal. Přešel několikrát kolem ulicí, aby si jeviště svého příštího působení poněkud zvenčí prohlédl. Shledal, že jest

dům ten vlastně jakés všelijak přestavené a zalepené, původně náboženským účelům zasvěcené stavení skromných rozměrů. Tvář jeho do ulice byla ovšem již proměněna v obyčejné bezvýznamné průčelí s nepěkným žlutavým nátěrem. Ale v oknech přízemí spatřovaly se ještě rezavé mříže, sestrojené uměle z železných křížů, paprsků a posvátných emblémů, jakými bývají ozdobena okna starších církevních budov. Stranou k sousední zahradě pak zachoval se ještě v neporušené podobě i černosti okrouhlý výstupek s úzkými okny a s prejzovou homolovitou stříškou, jež nesla dosud na špičce ohnutý rezavý kříž. Tyto objevy dotkly se Vojtěcha velmi příjemně. Takový zevnějšek převyšoval naděje, které kladl do budoucího svého obydlí. Neočekával jiného, než obyčejný střízlivý činžovní dům a hle, toto stavení pokynulo mu již z venčí lákavě a mnohoslibně tím romantickým černým výstupkem!

Vešel již bez rozpaků do domu. Po několika krocích šerou chodbou spatřil na jedněch dveřích navštívenku s nápisem „Filip Brzobohatý“. Zaklepav nesměle a zaslechnuv uvnitř zvučné „Dále!“ vstoupil. Byla to patrně pracovna pana Brzobohatého. Tento zdvihl se za velikým psacím stolem, na němž ležela mimo mohutnou obchodní knihu spousta nevázaných knih, jejichž různobarvé, namnoze nápadnými obrázky ozdobené obálky tvořily směs velmi pestrou a živou.

„Ah, buďte mi vítán!“ zvolal pan Brzobohatý, poznav Koudelu, a podal mu přívětivě ruku. „Jste — jak vidím na hodinách — velmi pořádný a to mne překvapuje tím příjemněji, poněvadž většina

mladých spisovatelů touto krásnou vlastností pohrdá. Sedněte si, pane Koudelo, sedněte."

Vojtěch usedl si skromně na rákosové sedadlo vedle stolu a položil klobouk na kolena, tiskna při tom prsty bez patrné příčiny úzkostlivě na vmáčknutý jeho vrchol.

Brzobohatý odšoupl papír, pokrytý mračnem číslic, a pokračoval: „Nuže, přistupme bez okolků k jádru věci. Naznačil jsem vám již včera v nejhrubších rysech způsob, jakým bych vaše nadání podporovati a zároveň účelům svým, čelícím ku prospěchu naší svaté věci a tak dále, přispůsobiti mohl. Oznámil jsem vám zejména výhody, které bych vám mohl poskytnouti: skrovný měsíční plat, byt — — Ach byt, ano byt. Ten se vám bude zajisté líbiti. Schází mu ovšem nyní ještě hlavní půvab: flóra v zahradě a zeleň révy. Chcete-li, okážu vám hned budoucí vaše obydlí."

Vojtěch zdvihl se na důkaz souhlasu a Brzobohatý odešel pro klíč do vedlejšího pokoje.

V mezičasí tom prohlížel si náš hrdina malby, jimiž byly stěny kabinetu v celém slova dosahu přeplněny.

Tyto obrazy přesvědčily znovu Vojtěcha, že je Brzobohatý skutečně nadšeným ctitelem umění. Jaký poklad krásy byl tu nahromaděn, obraz vedle obrazu, patrně od slavných mistrů! Vojtěch obdivoval se umělecké jejich ceně. Zejména podmanila jej na první pohled jedna dcera Indie svým četným půvabům, prozírajícím naivně vlnami lehounké průsvitné látky; byl to zajisté jeden z nejjemnějších těch druhů muselinu, jež zove básnivý Hindu „tekoucí vodou" a „večerní rosou".

Však již vrátil se šťastný majitel všech těchto arciděl s klíčem a požádal Vojtěcha, aby ho následoval. Šli několik kroků chodbou, do níž ústila pracovna pana Brzobohatého, zahnuli do postranní těsné chodbičky, sestoupili pak několik stupňů pod zem, do prostoru, v němž panovala úplná tma, v němž ale klíč průvodčího přece našel příslušný otvor v úzkých, nízkých dveřích. S hlavou sehnutnou vstoupil Vojtěch do místnosti, která v prvním okamžiku blouznivé jeho naděje právě tou měrou sklamala, jakou byl jej dříve zvenčí okrouhlý černý výstupek mile překvapil. Byl to pokojík úzký a nízký, z části do země prohloubený, tak že se jediné jeho okno ze sousední zahrady při samé zemi otevíralo. Oknem tím vkrádalo se světlo tak ostýchavě, že větší část světničky hluboký soumrak naplňoval. Byla to skutečná jeskyně.

„Nuže, jak se vám líbí stinný tento útulek, který jsem za chrámec Musy posvětil?“ otázal se pan Brzobohatý. „Věřte mi, v celém domě a snad na celém světě nenaleznete vhodnější místnosti. Zde panuje posvátné ticho, jako v klášterní cele. Žádné prosaické zjevy ulice neb dvora nerozptylují myšlenky vaše. A mimo to šeptá z tichých těchto stěn kus romantické minulosti. Sloužily před lety, jako celý tento dům, účelům klášterním a zde, v tomto pokojíku, bývalo tuším vězení, v němž káli se lehkomyslní novicové z přestupků svých.“

Tato slova povznesla rázem Vojtěcha na stanovisko, s něhož se smířil s těsným, šerým pokojíkem. Obraznost jeho oživila mžikem tichou prostoru obrazy bledých mladých obličejů pod hnědým kápím, výjevy modliteb a exorcismů, pošmournou poesií mniš-

stva. Ba, tato cela s romantickým svým soumrakem hodila se mnohem lépe za obydlí poety, než nějaký obyčejný, střízlivě světlý pokoj pro svobodné pány za deset zlatých měsíčně. Když se ostatně oči na polosvit v této prostoře panující uvykly, bylo v ní viděti zcela dobře. Nebylo tu však mnoho k vidění. Stůl, židlice, postel.

„V tomto pokoji jste ode dneška neobmezeným pánem," pokračoval pan Brzobohatý. „Můžete se v něm třeba hned usídliti. Kde máte své věci?"

„Nemám ničeho mimo tyto šaty a své rukopisy," odpověděl Vojtěch s uzarděním. „Vše ostatní nechal jsem v domě strýcově."

„Nic neškodí. Nosíte celé své jmění při sobě jako pravý filosof. Ostatně máte zde tuším všechno, čeho budete pro první chvíli potřebovat. Sepsal jsem již inventář a chcete-li, můžete hned nyní dle něho přijmouti vše, co v tomto pokoji leží a stojí, hřebem přikuto nebo do zdi zaděláno jest, jak říkají páni právníci," pravil s úsměvem pan Brzobohatý a vyňal z kapsy papír, s něhož předčítal následující seznam předmětů:

„Jedna postel z měkkého dřeva, bez nátěru, s desíti prkénky."

„Jeden slamník s čerstvou slámou, jedno prostěradlo, jedna svrchní peřina a dvě podušky v pruhovaných cíchách."

„Jeden stůl z měkkého dřeva bez nátěru, se šupletem."

„Jedna židlice tolikéž z měkkého dřeva a bez nátěru."

„Jeden věšák na šaty."

„Jedno umývadlo s konvicí na vodu."

„Jeden kartáč na šaty.“

„Jeden kartáček na zuby.“

„Jeden hřeben.“

„Jedno malé zrcadlo, plechové, okrouhlé, zavírací.“

„Poslední předměty jsou zde v šuplíku,“ doložil pan Brzobohatý.

„Tak! Tím jsme tyto formálie odbyli. Miluji především pořádek. Přijměte opis inventáře a račte jej pro všechny případy uschovati. Kdybyste kromě předmětů, v něm uvedených, mimo nadání snad ještě něčeho potřeboval, račte mi to laskavě oznámiti. A propos — bezpochyby jste milovníkem obrazů? Mám nahoře ve své pracovně celou gallerii — můžete si tam vybrati zcela dle libosti tři nebo čtyry kusy. Připíšeme je k inventáři.“

Toto velikomyslné nabídnutí smazalo mžikem dojem prostoty, který na Vojtěcha dotčený inventář učinil. Tři, čtyři krásné malby od slavných mistrů, v ozdobných rámcích, budou ovšem k nábytku toho pokoje drahocenným přírůstkem. Netřeba podotknouti, že viděl mezi nimi již v duchu půvabnou bajadéru, oděnou „v tekoucí vodu“ a „večerní rosu“. Škoda jen, že nemohly vyniknouti v osvětlení toho pokoje náležitě všecky podrobnosti uměleckých oněch výtvorů.

Mecenáš upozornil ještě Vojtěcha na slíbenou vyhlídku do zahrady, která ovšem poskytovala v této ranní době roku očím pastvu jen velice chudou. Avšak sypké, černé záhony a bezlisté zakrslíky před oknem dávaly již tušiti budoucí nádheru. V pozadí pak černaly se tajemně napolo rozbité, břečtanem obrostlé pilíře jakéhos opuštěného gótického

kostelíka, upomínajíce živě na stará opatství, jichž líčením se Walter Scott ve svých románech tak rád zabývá. Vojtěch byl úplně spokojen.

Když se nahoru do pracovny vrátili, vykonal přede vším volbu obrazů, které jeho poustevnu zdobiti měly.

Na to pravil pan Brzobohatý: „Nuže, přijměte již klíč království svého. Můžete si vyjíti do města a vrátiti se dle libosti. Dnes nemám pro vás žádné práce. Zítra bohdá začneme. Především obdržíte korrekturu, do jejíchž malých tajností vás sám zasvětím. Korrektorství bude pro začátek vaším hlavním úřadem. V prázdných chvílích můžete se dáti, prozatím jen jako hravě, do překládání tohoto románu.“

Pan Brzobohatý vzal jednu z knížek na stole ležících, jejíž obálka zvlášť ohnivým a nápadným barvotiskem ozdobena byla, a pokračoval, probíraje se zvolna jejími listy: „Doufám, že bude míti tento román v obecenstvu našem znamenitý úspěch. Je velice napínavý, plný rozčilujících výjevů a překvapujících obratů. Bude se vám snad zdáti, že je v něm nakupeno příliš mnoho děsných věcí, nepřirozeně přiostřených effektů, krkolomných skoků děje a tak dále. Ale nesmíte zapomenouti, že to není román akademický, psaný pro škrobené literární kruhy, nýbrž román, psaný bez touhy po slávě, bez touhy po kritickém ocenění, psaný jedině za tím účelem, aby byl kupován, čten, hltán obecnou masou. A s tohoto hlediště jest opravdu mistrným dílem. S překladem se nemusíte příliš párati. Stačí, nevklouznouli do něho křiklavé mluvnické a pravopisné chyby. Můžete také leccos v obsahu změniti, zejména tu a tam nějakou rodným, domácím kouzlem a tak

dále působící látku vetkati. Tak na příklad náleží k vynikajícím osobnostem románu vůdce tlupy loupežnické. Na místě toho můžete obratně podložiti některou loupežnickou celebritu českých hvozdů a borů. Co se pak týče zevnější formy, vystříhejte se všeho skrblení místem. Taková přecpaná, černá stránka jest nejen pro oko neúhledná, ale stojí zároveň mnoho zbytečné sazby a černi. Zrak čtenářův prodlévá raději na stránce, v níž nalézá úhledné rozdělení černosti a bělosti a prázdná místa k odpočinku. Proto nešetřte odstavci. Každá věta může třeba tvořiti zvláštní odstavec. Zejména pěkně vypadá řádka, utvořená osamělým „Oh!“ nebo „Ah!“ Za každý effektnější odstavec můžete položiti třeba po pěti řádkách ležatých čárek. Dobře jest také, necháte-li jednající osoby často vstávati, sedati, pokojem přecházeti, hlavy o dlaně opírati a podobně. Čím delší jsou jejich jména, tím lépe. Mé jméno jest na příklad pro román jako stvořeno. Spočtěte jeho slabiky, dejme tomu, že se může každou chvíli opakovati a přiznáte, že vydá samo o sobě několik stránek. Ostatní pokyny udělím vám ostatně časem při vhodných příležitostech.“

Po krátkém přemýšlení dodal: „Tak, tím by byla naše prozatímní smlouva načrtána. Co se týče platu — nemáchejte rukou! Jest potřebí, dotknouti se i té prosaické hmotné stránky — co se tedy týče platu, nevyměřím vám prozatím žádný určitý obnos, poněvadž dosud nevím, do jaké míry mé naděje splníte. — Přijímám vás na zkoušku a dle výsledku této zkoušky ustanovím odměnu. Buďte však ubezpečen, že vás nezkrátím. Na shledanou, milý pane Koudelo! — Ah, posečkejte. — Nepovede vás snad náhodou

cesta kolem — — Však nikoli, pošlu s tím posluhu — —"

„O prosím! Obstarám to sám s největší ochotou!" zvolal Vojtěch a vztahoval ruku po psaní, které držel pan Brzobohatý v ruce.

„Ale jen v tom případě, vede-li vás cesta v tu stranu," pravil tento, okazuje na ulici adresy.

Ačkoliv Vojtěch ulici tu ani neznal, prohlásil přece v úslužnosti své, že chtěl právě zajíti do ní — k jistému příteli —

„Nuže, prokažte mi tu službu. Můžete pouze psaní to mimochodem odevzdati lokajovi, který vám otevře. Na odpověď nečekejte."

Mimoděk zadíval se Vojtěch na růžovou, zlatě ovroubenou obálku psaní.

„Čtu na tváři vaší podezření, že mi máte sloužiti za postiliona d'amour," řekl s úsměvem Brzobohatý. „Podezření to je tím důvodnější, poněvadž rozšiřuje to něžné psaní pižmovou vůni. Avšak, pohleďte jen lépe na adresu. Jest to muž. Pižmová vůně jest pouhou válečnou lstí: muž tento otvírá totiž jen parfymovaná psaní."

Vojtěch rozloučil se stisknutím ruky se svým příznivcem a vydal se na cestu. Venku na ulici ohlédl se ještě jednou zamilovaně po okrouhlém černém výstupku.

Od nejbližšího strážníka vyzvěděl polohu ulice. Nacházela se téměř na opačném konci města. Přes to kráčel s vonným poselstvím vesele k neznámému cíli, bavě se cestou přemýšlením, proč asi neznámý adresát otvírá jen vonná psaní a v jakém vztahu se k němu pan Brzobohatý nalézá. Konečně stanul v naznačené ulici před starým vysokým domem. Zdálo se

mu, jakoby již byl někdy to průčelí spatřil. Vystoupil po schodech do druhého patra a nalezl tam jméno adressatovo „Zefyrin Skočdopole“ na nejbližších dveřích.

Když si prohlédl dvéře, okno vedle a celé okolí, připadlo mu bezděky na mysl, že by to mohl býti předpokoj, jejž včera v noci před pádem lokajovým na okamžik sirkou osvítil. Shodovaly se část města, povědomé průčelí, druhé patro a lokaj. Zahlednuv v okně ležící střepy umývadla, byl o totožnosti té úplně přesvědčen. Okolnost ta nebyla odevzdání listu na závadu. Naopak bylo Vojtěchovi opětné setkání s pohostinným lokajem vhod.

Zazvonil. Ale Josef nebyl patrně doma. V otevřených dveřích objevil se po chvíli sám pán. Včerejší chvála lokajova byla oprávněna. Před Vojtěchem stál muž opravdu krásný a švihák dokonalý. Odvětil k pozdravu Vojtěchovu lehkým pokynem kadeřavé hlavy a vztáhl jemnou, bělostnou ruku opatrně po růžovém psaní. Prohlédl je se všech stran, přivoněl k němu lehce a utkvěl pak krásným modrým okem na pečeti. „F. B.“, mumlal pro sebe. „F. — Flóra — Filomena — Filipina — —?“

Vojtěch čekal na jeho vzhlédnutí, aby se mu mohl způsobně poroučeti, ale Skočdopole roztrhl již, omámen lstivou vůní, mnohoslibnou obálku a pohlédl chtivě na podpis psaní.

Sotva byl tak učinil, mrštil psaním o stůl a zvolal hněvivě: „Vyřiďte svému pánovi, že jsou všechny ty upomínací listy marný. Nevynutí na mně ani krejcaru. Ať si žaluje!“

„Nejsem u pana Brzobohatého ve službě,“ zakoktal Vojtěch. „Maje v této ulici řízení, nabídl jsem

se mu pouze z ochoty, že psaní mimochodem dodám.“

Švihák se lehce zapýřil.

„Prosím, vstupte dále,“ pravil po chvíli. „Vstupte jen! Vejděte se mnou na okamžik do mého pokoje.“

Bezděky uposlechl Vojtěch jeho vyzvání.

Vstoupil za ním do komnaty, která byla naplněna všelikým přepychem. Byly tu pohovky a fauteuily s ohnivě červenými povlaky, měkké koberce, sošky ve skupení cizopásných rostlin, několik zrcadel a množství obrazů po stěnách.

Skočdopole okázal prstem na řadu těch obrazů a zeptal se Vojtěcha: „Co soudíte o těch obrazech? Prohlédněte si je bedlivěji.“

Vojtěch pohlédl na ně. Shledal, že jsou to krásné malby provedené živými lesklými barvami. Právě takové, jaké zdobily pracovnu pana Brzobohatého a jaké za krátko i Vojtěchovo obydlí zdobiti měly.

„Velmi pěkné!“ projevil obdiv svůj majiteli jejich.

„Nejste patrně znalcem,“ pravil tento s úsměvem. „Jsou to bídné jarmareční barvotisky, které kupuje pan Brzobohatý na kopy za fatku a prodává za cenu přímo nestoudnou. Ba, co dím, prodává — vnucuje, lstí a mocí vtírá. Mně vnutil svým agentem jen ve slabé chvíli tyto mazanice, které nyní můj pokoj znešvařují a k nimž by patřily záclony, abych je mohl zastříti před každou, umění jen poněkud znalou návštěvou. Jsou zkrátka i zadarmo drahé. Chcete-li, dám vám je všechny darem. Nezaplatím za ně ani krejcaru. Ať si je odnese zpět, vyplatí-li se mu vůbec cesta pro ně.‘ ‘

Na to vyprovodil Vojtěcha do předpokoje a sáhl tam mimochodem po psaní, které byl zlobně na židlici odhodil. Nyní prohlížel si je s úsměvem. „Divím se, že jsem to F. B. hned nerozluštil. Nepokřtili jej darmo Filipem. Hle, v jakém milostném zakuklení umí své neslušné upomínky propašovati do salónu galantního člověka. Brzo bohatým snad také bude, ale ze mne, přisámbůh, nezbohatne. Poroučím se.“

VIII.

Nikdo nebude se tomu diviti, že byl Vojtěch výsledkem svého poslání s vonným dopisem zaražen. Cestou do kavárny uvažoval věc tuto se všech stran a dospěl k přesvědčení, že byl nezištný mecenáš pouhou třpytivou bublinou. Rozplaskla se a na dně zustal špekulant, bezpochyby obchodník obrazy a nakladatel v jedné osobě. Ale což, těšil se Vojtěch, nakladatelství není řemeslem nepočestným. Ani obchod s obrazy není konečně nemravným. Zdrcující kritika, již Skočdopole o nich pronesl, je snad pouhou nespravedlivou záminkou, aby neplacení dluhu omluvil. Na konec upokojil se Vojtěch a šťastná obraznost mládí začala na poměr jeho s Brzobohatým i s této nyní objevené, méně ideální stránky vrhati růžové obrázky své stále činné kouzelné svítilny.

V kavárně bylo prázdno. Jediný Stanislav seděl v jednom rohu zadní světnice, pohřížen v pozorování buffetu. Pravice jeho odpočívala v rozhalených ňadrech a kolem rtů pohrával bolestný úsměv. Pod

nebesy buffetu kralovala Zima. Ostatní doby roku meškaly návštěvou mimo dům. Vojtěch přisedl k příteli a vyprávěl mu potud, pokud za dobré uznal, o výsledcích své návštěvy u nakladatele. Ale Stanislav vzdychal jen, nespouštěje toužebných očí se zelených záclon buffetu.

Vojtěch konečně umlkl a zadíval se stejným směrem. Byl žádostiv spatřiti dívku, do níž se Stanislav tak horoucně zamiloval. Tak seděli oba, čekajíce příští Jara. Po drahné době ozvaly se konečně za záclonou lehké kroky, šustot šatů, dívčí hlasy. Brzy na to poodhrnula se záclona a dvě černé zařivé oči probleskly pod ní ze svěží veselé dívčí tváře. „Toť ona!“ zašeptal Stanislav Vojtěchovi do ucha, všecek rozechvěn. Nemohlo se věru pro tu dívku užiti případnějšího názvu, než jakým ji pokřtila společnost hostů literátů. Oči její usmívaly se na svět jak první jarní květy. A když vklouzla celá do buffetu, bylo rozkoší pohleděti na hebkou její postavu, na lehký pokyn hlavy, jímž hosty mlčky pozdravila, na roztomilý způsob, jakým si vyplétala s černých vlasů filigránský klobouček, ověšený zdobně bílými zvonečky umělého jarního kvítí, a jakým svlékala s útlounkých rukou těsné rukavičky, vyhlédajíc při tom zpod skloněné leskle černé řasy jako v myšlenkách a přece s patrnou úmyslností na blaženou dvojici hostů. Náležela k tomu druhu brunetek, jehož lesklý černý vlas nevrhá stíny své na jasný obličej: nad čelem rozpíná perutě své krásná noc a dole usmívá se svěží jarní jitro.

„Nuže?“ zašeptal opět Stanislav.

Ale Vojtěch přeslechl jeho otázku. Tak byl zabrán do pohledu na černobrvou krasavici, která

nyní vystřídala vrásčitou stařenu na červeném trůně. Stanislav mohl ostatně odpověď na svou otázku zřejmě vyčísti z jeho obdivem naplněné tváře. I obrátil tedy opět své oči k milované dívce a litoval zajisté, že má pouze dvě oči, že jich nemá aspoň tisíc, aby mohl tisíckrát do duše ssáti milostnou to podobu.

Mezi tím, co oba přátelé jako zkamenělí rytíři v pohádce na dívku pohlíželi, zdálo se, že probouzí pohled Jara v mrtvé kavárně opravdu nový život. Na bufetu nastalo pod její rukou zvučné stěhování se podnosů, sklenic, koláčů a cukru; hubený sklepník, který byl stál za vlády Zimy v hlubokém rozjímání u stěny, začal přebíhati se špinavým ubrouskem pod páží od stolu ke stolu; z kuchyně vyběhlo mourovaté kotě a hrálo si s ošumělou záclonou; ba i amorkové na pozlaceném rámu nebes oživli, ne sice vlastním životem, ale mračnem much, který se nad nimi zdvihl.

Přišel také nový host. Byl to starý člověk, s prošedivělým vlasem, prošedivělým vousem, ale s párem mladistvě čilých očí ve vrásčitém obličeji. Usedl s pozdravem k naší dvojici.

Když oba s jakýmsi nelibým úžasem na nezvaného soudruha vzhlédli, zahovořil s úsměvem: „Nemáte snad ničeho proti tomu, pánové, že jsem si přisedl k vám. Nemiluji způsob neb nezpůsob — jak chcete — u nás panující, že se každý nový host ohlíží především po prázdném stole. Vždyť učinila sama příroda člověka družnou bytostí. Přidružiti se k nejbližší skupině, zapřísti hovor, baviti se vespolek — tak to má býti! A tak to i bývá v jiných zemích. Poohlédl jsem se světem a mohu o tom mluviti.“

*

Naši mladí přátelé nebažili v této chvíli nikterak po družné zábavě. Dali to vetřelci nevrlým svraštěním čela a významným mlčením zřetelně na srozuměnou. Ale tím nepodařilo se jim utlumiti jeho touhu po přátelském rozhovoru.

„Ano, poohlédl jsem se, pánové, dosti daleko světem," pokračoval po chvíli. „Viděl jsem mnohé země a národy a kdo něco viděl, může něco povídati. Mnoho jsem prožil, pánové, mnoho jsem zkusil, dobrého i zlého, smutného i veselého. Mohl bych vám vypráVěti ze svého života mnohé zajímavé příhody, že byste se podobných ani v románech nedočtli."

Odmlčel se opět, čekaje povzbuzení. Ale ani nejpoutavější příběh neměl v tu chvíli pro oba bezděčné posluchače zajímavosti. Pro ně dálo se v buffetu něco, s čím co do zajímavosti, alespoň pro ně, žádný příběh na světě závoditi nemohl. Dívka řezala totiž cukr v úhledné čtyřhranné kousky — naši přátelé byli by ji věru to namáhání odpustili, neboť jim oslazoval kávu jediný její pohled — a vrhala při tom chvílemi letmo plaché pohledy na trojlístek v rohu, jež si každý z nich ve svůj prospěch vykládati mohl. Byli by se nejraději hovorného člověka, který při dalším vypravování svém ustavičně tu otázkami, tu přátelským svíráním jejich ramenou pozornost jejich od toho jediného, co pro ně v tu chvíli cenu mělo, odvrátiti hleděl, nějak zbavili; ale odsednouti k jinému stolu, bylo by nezdvořilým a vzdáliti se ke kulečníku v přední světnici neb vůbec z kavárny z příčin na snadě jsoucích nechtěli.

Nezvaný společník obrátil se směrem upřených jejich pohledů a pravil, hroze jim prstem: „Zdá

se mi věru, pánové, že věnujete mnohem více pozornosti tam té dívčině, nežli mně. Nu, býval jsem také mlád. Míval jsem také chytlavé srdce. A zažil jsem — bez chlouby — přemnohé milostné dobrodružství, na něž si ještě nyní na stará kolena s radostí vzpomínám. Byli jste ve Španělsku, pánové?"

„Byli — či nebyli," odpověděl nevrle Vojtěch.

„Ach, krásná země, krásný lid — jen ve vzdělání trochu opozdilý. Slunce osvěty nezaplašilo ještě všechny stíny středověku z romantických španělských údolí. Pod černými klobouky jejich obyvatelů hnízdí ještě mnoho předsudku a pověry. Ani tak zvaná honorace nebývá někdy lepší. Věří v kouzla a čáry, duchy a strašidla. Já sám, pánové, byl jsem tam jednou strašidlem in optima forma."

Upjal oči na oběti své, ale shledal, že ani tento mnohoslibný úvod neoživil zvědavostí tváře jejich.

Nedbaje toho, pokračoval: „Jsem inženýrem. Kočovnický jakýs pud vedl mne za mládí do ciziny, kde jsem se zdržoval v různých zemích. V žádné příliš dlouho. Nějaký čas ztrávil jsem také ve Španělsku, jsa zaměstnán při vyměřování jedné tamější trati železniční. V jedné vesnici musil jsem se delší čas zdržeti a doznal jsem pohostinného přijetí v domě faráře, jemuž jsem byl doporučen. Vykázal mi k obývání pokojík v přízemí, sousedící s jeho ložnicí.

Žil jsem po tu dobu jako v ráji. Po snídaní a po mši, kterouž jsem vzhledem k přísné nábožnosti svého hostitele navštěvovati musil, sedlával jsem si koně a vyjížděl za svými záležitostmi do okolí, odkud jsem se vracel teprve k večeru. Po večeři baví-

val jsem se při sklenici vína pozdě do noci se starým pánem. Při tom mívali jsme často malé hádky, které však nezabíhaly nikdy do ostrosti a končívaly zpravidla souzvučným ťuknutím našich sklenic. Můj velebný hostitel vězel totiž názory svými až po sametovou čepičku na vrchu sněhobílých kadeří v temném středověku. Byl sice po svém způsobu dosti učeným. Uměl latinsky a řecky dokonale, v theologii byl snad stejně sběhlý, ale zaklepal-lis jinde, ozvala se nevědomost, nebo povrchní toliko znalost předmětu. Novověká věda byla pro něho totéž, co pro nás Čechy jeho vesnice. Byl prosáknut pověrami. Věřil zejména skalopevně v objevování se duchů. Chtěl-li jsi zaviklati touto jeho vírou, mluvil o Voltairovi a francouzských neznabozích. Jinak byl to však dobrosrdečný stařec, milý v obcování, k žertování náchylný a sám žertu přístupný.

Divíte se asi mé skromnosti, že nazývám obcování s dobrým duchovním žitím jako v ráji. Avšak musím vyznati, že jsem tehdáž potřeboval k představě ráje přec ještě jiných věcí. Zejména Evy. Ale ta zde byla, a to snad sličnější než její pramáti před požitím osudného jablka. Než odpusťte, budu vzhledem k tam té zvědavé Evě v bufetu pokračovati přitlumeným hlasem; má historie není totiž zcela v pořádku.

Dobrý farář měl u sebe vedle staré hospodyně ještě mladou neteř. Marně napínal bych svou sestárlou obraznost, abych vám vylíčil její půvaby. Vy mladí pánové mluvíte ostatně o kráse ženské vždy jen v dithyrambech. Vypůjčujete si vždy od pohanství Venuši, od křesťanství Madonnu. Škubáte labutě a havrany, saháte po hvězdách a tropíte

jiné pošetilosti, abyste snesli důstojný obraz drahé bytosti. A přece nemůžete vložiti do svých slov ten půvab, kterým nám ve skutečnosti hezká dívka, byť nebyla žádnou bohyní, hlavu zmásti dovede. Mladá tato Španělka zvítězila nade mnou tím spíše, poněvadž pro mne nevšední její krásc cizorodý jižní typ, nevídaný žár černého oka a malebný, nevědomky koketní kroj přidávaly zvláštní kouzlo. Jaký div, že zrak můj na ní z počátku s obdivem a brzy též se zanícením spočíval!

Ale neměl jsem hrubě příležitosti, abych se s ní těsněji sblížil. Vídal jsem ji jen ráno při mši a večer při stole, kdež bývala nevědomky pomocnicí svého strýce při našich slovních půtkách, poněvadž mi často její oči nejpádnější důvody urvaly se rtů. Mimo to nalézala se pod přísným dozorem velebného strýce a jeho hospodyně.

Ale zpozoroval jsem záhy, že porozuměla dívka mým plamenným pohledům a že jim její zraky s jemným povzbuzením přicházejí vstříc.

To byla ovšem výhra! Posilněn tímto vzájemným účastenstvím, našel jsem brzy prostředky k úplnému dorozumění. Jednalo se jen o to, abychom si mohli dávati delší a zrakům ostatních méně přístupná zastaveníčka, než jaká poskytovaly ranní chůze do kostela a večerní beseda v jídelně. Důvtipná dívka uměla pomoci. Rozmluvy po večeři mohly se zkrátiti a po usnutí ostatních mohli jsme opatrně, abychom nevzbudili sousedství — já strýce, ona hospodyni —, opustiti své ložnice a sejíti se v prvním patře domu, v prázdném prostranném pokoji, v němž se ukládají pouze staré kostelní věci a jiné haram-

pátí, a do něhož nikdo ani ve dne, neřku-li za noci, nepřichází.

Téhož večera, na který jsme svou první tajnou schůzku ustanovili, hájil farář s obzvláštním zápalem své duchy a tvrdil mimo jiné, že druhdy dle výpovědi očitých a hodnověrných svědků, zejména jeho předchůdce, v samém farním stavení, a sice v pokoji prvního patra — můžete si pomysliti, že se při tom zraky nás mladších setkaly a že dívka zahořela i zbledla — duchové dvou zemřelých rejdy své prováděli.

Hájil jsem tentokrát své opačné náhledy velmi mdle a odebral jsem se, předstíraje unavenost, záhy do své ložnice.

Zde naslouchal jsem netrpělivě, brzo-li poslední ruch ve vedlejším pokoji farářově a v celém domě utuchne. A touze mé trvalo to zoufale dlouho. S bouřlivě tlukoucím srdcem představoval jsem si vzácné půvaby, jež jsem dotud jen okem objímati směl a jež snad nyní konečně, pružné a teplé, na prahnoucí prsa přivinu a proklínal jsem v duchu každý šramot venku, který nedočkavost mou vždy znovu na skřipec natahoval. Konečně utichlo vše. Jen tichý zpěv cikád ozýval se krásnou němou nocí.

Vyklouzl jsem dveřmi, které jsem byl jen napolo přivřel, opatrně do tmavé chodby a vznesl jsem se po schodech beze zvuku, na křídlech touhy do prvního patra. Dvéře pokoje, k naší schůzce určeného, byly otevřeny. Zajisté mne již očekává. Ovšem, vidím u okna tmavý stín, v němž tají se tolik ohnivého života a vděku. Přivřel jsem za sebou dvéře a přistoupil jsem k ní. Co jsme šeptali, nevím. Co jsou slova v takové chvíli! Však za to vzpomínám

dosud živě na rozkoš, s jakou jsem tiskl její teplou chvějící se ruku, s jakou jsem pak ucítil okrouhlý, pružný vděk jejích ramenou ve svých loktech, obnaženou šíji pod svými prsty a vzedmutá dívčí ňadra na chvějících se prsou. Stoudné vzpouzení sloužilo jen k tomu, abych pocítil tyto vděky těsněji, plněji ve své náručí, a její hlava odklonila se jen proto stranou, aby byly rty její zcela v šanc vydány mým vroucím polibkům. Ó, jak jsem užil volnosti té! S jakým zápalem se setkal můj ret s tím ohnivým granátovým květem! Obdivoval jsem se dotud jen kráse jeho; nyní poznal jsem opojný jeho žár. Lakotnost moje neměla mezí.

Ale z opojení toho vytrhly nás pojednou vrzavé kroky, blížící se zvolna po schodech. S leknutím vymkla se dívka z mé náruče. Já jsem couvl uleknut. Naše před chvílí závidění hodná situace změnila se těmi kroky v pravý opak. Najdou-li nás zde, jak skončí se můj pobyt v pohostinné faře a jak bude dívce!

Kroky se blížily neúprosně. „Bože, je to strýcův krok! Vejde-li sem! Co si počneme? Kam se skryjeme?“ Odpověď na tuto otázku byla ovšem nesnadná. Z pokoje jsme již uniknouti nemohli; byli bychom chvátali pozdnímu chodci přímo do náruče. V pokoji samém nebylo skrýše. Ležely tu jen staré porouchané kusy nábytku a kostelního nářadí, zaprášené knihy a opodál v měsíčním svitu u našich nohou v hromadu složená stará kostelní i domácí prostěradla a roucha. Při pohledu na ně projela mi hlavou šťastná myšlenka. Vzpomněl jsem si na pověrčivost starého faráře, na jeho večerní vypravování o dvojici duchů, jež prý v tomto pokoji strašila.

Zasvětil jsem dívku na rychlo ve svůj plán. Vzdechla sice: „Jaký hřích! Jaký hřích!“ ale vidouc nezbytí, zabalila se po mém příkladu spěšně celá v jedno z velikých bílých prostěradel, na podlaze ležících. Na to vstoupili jsme po špičkách vedle sebe do mělkého výklenku v pozadí pokoje. Snad mine pozdní chodec pokoj; nemine-li — odhodlaně v před.

Neminul. Pootevřenými dveřmi vpadl světlý pruh, pak se dveře ty zcela otevřely, a na prahu objevil se starý farář se svíčkou v ruce. Jak později vypravoval, nemohl po mém odchodu z jídelny, jsa uvyklý na delší besedu, usnouti a rozhodl se, když byl nějaký čas bez kýženého spánku v posteli ležel, že si dojde nahoru pro jistou knihu.

Učinil krok do pokoje. Vystoupili jsme, kráčejíce po špičkách podle sebe z výklenku, starý pán spatřil nás, hleděl okamžik ztrnulým okem na blížící se zjevení, vzkřikl, upustil svíčku, která na podlaze zhasla, a chvátal z pokoje, po schodech dolů. Abychom jej především do ložnice jeho zahnali a do svých pokojů vklouznouti mohli, sestupovali jsme za ním. Ohlédl se dole a spatřiv naše bílé stíny, chvějící se za ním, vrazil do své ložnice a zamkl za sebou dveře. Odevzdal jsem rychle rubáš dívce, aby obě tato corpora delicti ve svém pokoji ukryla, a vklouzl jsem rychle do své ložnice. Slyšel jsem, jak se farář chvíli modlil, pak na hospodyni volal; ozývaly se kroky, hlasy a na konec jsem usnul

Probudil jsem se velmi pozdě. Farář a neteř byli již v kostele. Hospodyně mi vypravovala při snídani o nočním zjevení a odevzdala mi zároveň

psaní. Byl bych to psaní po přečtení málem roztrhal. Volalo mne za jiným zaměstnáním v jinou krajinu. Ještě dnes měl jsem se vydati na cestu bez naděje, že se do tiché vesničky, která mi právě nyní tolik rozkoše slibovala, kdy více vrátím.

Musil jsem bez odkladu vyjeti, abych se dostal v čas do nejbližšího městečka, kde mne již podnikatel stavby očekával. S těžkým srdcem složil jsem své věci do tlumoku, osedlal koně, rozloučil se s hospodyní a zajel na návrší ke kostelu, abych se i s farářem a krásnou neteří rozloučil. Cestou lál jsem osudu zle, že mi nedopřál, abych předl dále milostný poměr s mladou Španělkou. Jak často mohli jsme ještě do libosti srdce svého strašiti v prázdném pokoji, jsouce bezpečni, že tam bázlivý strýc za žádnou cenu nevstoupí! Avšak umínil jsem si, že se alespoň na několik dní do vesničky vrátím, jakmile mi to poměry dovolí.

Před kostelem přivázal jsem koně ke kaštanu a vešel do vnitř. Mezi nábožnými spatřil jsem v zadní stolici též drahou dívku. Byla dnes bledá a modlila se horlivě, snad aby si vyprosila odpuštění hříšného nočního přestrojení a nesčetných sladkých hříchů, jež spáchaly před tím naše žhavé rty. Když mne zahlédla, sklonila v mocném uzardění obličej až téměř na modlitební knihu.

Neubránil jsem se úsměvu, když můj hostitel po skončené mši odkašlav si, temným hlasem promluvil: „Pomodleme se ještě otčenáš za spásu dvou bludných duší, aby došly věčného pokoje.“

Vyšed před kostel, počkal jsem u koně svého na dívku. Jak se zachvěla, jak bolestně na mne pohlédla, když jsem jí oznámil, že odjedu. Stiskl jsem

její chvějící se ruku a slíbil jsem, že se za krátko vrátím. V tom přišel farář a zarmoutil se upřímně, když jsem mu s díky za laskavé pohostinství nastávající odjezd svůj oznámil. Také jemu jsem musel slíbiti, že jej opět brzy navštívím.

Když jsem již jednou nohou vězel v třemenu, zadržel mne ještě dobrý stařec a vypravoval mi všechny podrobnosti nočního zjevení, při čemž se neteř jeho kamsi stranou do polí zahleděla. Na konec nemohl si odepříti, aby nezvolal: „Nuže, co tomu říká Voltaire s francouzskými neznabohy?!“

Rozumí se, že jsem se nepokusil o vyvrácení jeho bludu.

Pokrčiv jen rameny, vhoupl jsem se do sedla, zraky setkaly se ještě v obsažném pohledu s černýma očima půvabné dívky a z trojích rtů zaznělo srdečné: „Na shledanou!“

Na shledanou! Mnoho dnů zněla mi v uchu slova tato s plným kouzlem vroucnosti, kterou do nich vložil zvonivý dívčí hlas. Modlitba farářova nedocházela dlouho ještě splnění: přečasto ještě opouštěl za krásných jižních nocí můj hříšný duch tělo, odpočívající pod verandou obrostlou zelení v dálné krajině, zalétal nazpět do tiché vesnice a setkával se tam v opuštěném pokoji s duchem milé děvy, líbaje její něžné, ohnivé rty. Ale každý květ vadne, odkvétá. Také granátový květ těchto rtů zbledl po několika týdnech v mé paměti, jiné věci zaujaly zcela mou mysl, jiné ohnivé oči rozehřály mé srdce — zkrátka, pozapomněl jsem na krasavici z fary. Duch můj došel pokoje.

Domníváte se zajisté, pánové, že je mé vypravo-

vání u konce. Ale chyba lávky. Zbývá mi ještě jedna kapitola.

Když jsem po několika měsících opouštěl Španělsko, vedla mne cesta kolem vesnice, v níž jsem zažil milostné ono dobrodružství. Obraz puvabu, jež jsem tak na krátko choval v náruči, oživl rázem v duchu mém a táhl mě nezdolnou mocí k vesnici, ve svuj kouzelný kruh. —

Přenocovav v nedalekém městečku, zajel jsem ráno do známého údolí. Věž kostela, lesknoucí se v jitřních paprscích, připomněla mi, že v tuto dobu muj bývalý hostitel ještě odbývá obřad. Zajel jsem tedy ke kostelu a vstoupil do vnitř. Mezi nábožnými pohřešil jsem tenkrát neteř farářovu. Mše byla již málem u konce.

Ale jaké bylo podivení mé, když farář k posledu, odkašlav si, opět temným hlasem promluvil: „Pomodleme se ještě otčenáš za spásu dvou bludných duší, nemajících pro hříchy své v hrobě pokoje!“

Což nestačily modlitby tolika měsícu dobrému starci, aby jej upokojily stran osudu bludných duší? Či straším in absentia? Či měl farář zas nové nějaké hallucinace?

Počkal jsem naň u kaštanu. Jevil velikou radost, když mne opět spatřil. Neodolal jsem zvědavosti své a zeptal jsem se ho hned po prvních vřelých slovech uvítacích, cestou k vesnici, proč se ještě nyní za oba nešťastné duchy modlí.

„Ah, to je smutná historie,“ pravil farář. „Po vašem odjezdu zdálo se, že moje modlitba a vykropení onoho pokoje svěcenou vodou, které jsem v týž den vykonal, neklidné duchy upokojilo. Alespoň

jsme ani já ani hospodyně ani neteř delší dobu ničeho podezřelého neviděli a neslyšeli. Ale před čtrnácti dny přijel ke mně na prázdniny student ze Salamanky, syn jednoho z mých důvěrných přátel, nakažený novými vědami jako vy, a za krátko po jeho příchodu zahájili u nás oba duchové na novo své příšerné noční rejdy. A sice jsou poslední věci horší prvních. Slýcháme v noci lehké kročeje, šustot šatů, vrzání schodů a lidé spatřili v okně opuštěného pokoje dva příšerné stíny. Nemohu si věc tu jinak vysvětliti, nežli v ten způsob, že nemohou duchové tito ztrpěti v okruhu své působnosti žádného člověka, který pochybuje o jsoucnosti jejich, aniž by zřejmými děsnými projevy svými zahanbili jeho nevěru. Můj student byl také činností jejich ze své nevěry úplně vyhojen. Tvrdí, že prý je spatřil sám, na vlastní oči, jak se při zavřených dveřích v podobě bílých stínů nesly jeho ložnicí. Otažte se ho jen — uslyšíte!"

Kousal jsem se do rtů. Takovou zálibu v strašení jsem vpravil svou první a jedinou lekcí té učenlivé žačce, která ji tak horlivě opakuje s prvním mladým spiritistou, který se jí namanul. A zdá se, že si můj nástupce důkladněji nahýbá z číše blaha, jejíž obruby jsem se pouze dotkl svými rty. Odpustil jsem ostatně dívce, že na mne tak záhy zapomněla; vždyť mne mohla odzbrojiti stejnou výčitkou.

Za takovýchto okolností byl jsem ovšem na faře zbytečným. Řekl jsem faráři, že se nemohu bohužel u něho zdržeti. Na chvilku jsem ovšem faru navštíviti musel. Zpozoroval jsem, jak se půvabná dívka při mém vstoupení lekla; v rozpacích, se sklopeným okem podala mi obřadně ruku a rty její

koktaly několik běžných slov při vítání. Student ze Salamanky byl hezký hoch, jak se sluší a patří. Z duchovní kollegiálnosti k němu a ze šetrnosti k dívce nezmínil jsem se ani slovem o domácích strašidlech a rozloučil jsem se již za krátkou chvíli — navždy, provázen farářovým: „S Bohem! A mějte na paměti, že jste svými novými vědami ještě nezlomili všecky nadpozemské moci. S tím pozdravujte Voltaira a francouzské neznabohy!“

Tak. Příběh můj je u konce. Mohl bych vám ze svého života vypravovati ještě mnoho podobných historek, ale nemohu se déle zdržeti. Poroučím se.“

Oba přátelé oddechli si z hloubi duše. Zproštěni obtížného mluvky, mohli se úplně věnovati hledění na vílu buffetu. Ale ta zašla po chvilce do kuchyně.

„Co říkáš té španělské historii?“ pravil Vojtěch. „Zdá se mi, že ten člověk Španělsko ani z daleka neviděl. Zpozoroval jsi, jak se ve svém rozvláčném vypravování všem lokálním podrobnostem vyhýbal? Četl bezpochyby někde něco podobného, aneb si celou tu španělskou příhodu prostě vymyslil. Nejapná je dost. Nemusel pro ni věru tak daleko.“

„Pomlč o té hlouposti,“ řekl Stanislav. „Buďme rádi, že jsme zproštěni jeho tlachů.“

Mezi tím vrátila se dívka do buffetu. Zívla tam několikrát půvabně, zastírajíc si ústka dlaní. Náhle povstala a vznášela se lehounkým krokem ke stolu, za nímž oba přátelé seděli. Ustal na okamžik srdcí jejich tluk. Jako poslu rajské blaženosti hleděli upjatě krásné vidině vstříc.

Tato přichvěla se k té straně stolu, při níž seděl Vojtěch, a zapěla hlasem nebeských zvonků: „Smím si vzíti tento Světozor?“ Při tom usmála se na Vojtě-

cha způsobem tak nevýslovně lahodným, že mu slova svolení uvázla na rtech a pouze ruka jeho jmenovaný časopis bezděčně k ní odšoupla.

Vrátila se na předešlé místo a rozestřený časopis ukryl oběma křídly její obličej, ale jen po oči, které přes okraj listů ještě několikráte k Vojtěchovi zalétly. —

Tento ucítil na ramenu svém křečovité stisknutí. Obrátil se k příteli, který mu tímto způsobem vzrušení své na jevo dal. Stanislav byl nápadně bledý; rty jeho se chvěly.

„Konec všemu," šeptal rozčileně. „Nesnesu déle tato muka. Pryč odtud, pryč!"

„Co se ti stalo?" otázal se Vojtěch polekán.

„Ty se ještě tážeš? Neviděl jsi její pohled a úsměv? Neslyšel jsi její hlas? Netrop si ze mne ještě úsměšky touto přetvářkou!"

„Jakou přetvářkou? Mluv zřetelněji."

„Jsem přesvědčen, že víš dobře, co bouří mým nitrem. Víš zajisté dobře, že byl časopis pouhou záminkou, aby se ti mohla přiblížit. Viděl jsi, jak líbezně se na tebe usmála, slyšel jsi laskavý zvuk jejího hlasu. Neušly ti její toužebné pohledy; vždyť jsi je sbíral lakotně jako drahé perly!"

„Příteli, žárlivost zaslepila tvůj zrak — vždyť mi nepřišlo ani na mysl —"

„K čemu dále mluviti," pravil Stanislav, vstávaje, hrobovým hlasem. „Jaro mé dokvetlo zde navždy — musím ven — ven — cítím, že se mi chtějí prsa rozskočit. Zaplať za mne kávu, zapomněl jsem tobolku doma — strážní andělé života, obletujte mou hlavu!"

IX.

Vojtěch odkvapil, zaplativ, z kavárny za Stanislavem. Ale ten jakoby se byl propadl. Srdce Vojtěchovo sevřela úzkost. Vzpomněl si na včerejší řeči přítelovy. Snad zmizel některým průchodním domem, aby se dostal nejkratší cestou k proudům Vltavy!

V trapné této obavě těkal ulicemi, přemítaje, jakým zpusobem by možné katastrofě zabrániti mohl. Šťastnou náhodou namanul se mu v cestu Ezop. Vykračoval si dnes jaksi hrdě — pokud tomu dovoloval belhavý zpusob jeho chuze — v nezdařilém jeho obličeji jevila se blažená nálada a z dírky kabátu vyzírala skromná fialinka.

Vojtěch vypravoval, co se právě stalo, a nezatajil své obavy. Ale Ezop zavrtěl hlavou.

Ujišťoval, že mívá Stanislav v kavárně často podobné záchvaty žárlivosti a že po nich nebývá obyčejně druhý den ani stopy. Chce-li, že zpusobí on, Ezop, zítra na vlas stejný výstup; dojde prostě k buffetu a požádá dívku za fialku z kytice, jež tam ve váze stává.

K žádosti Ezopově procházeli se na to po Příkopech, tvoříce pro velikou nestejnost délky těla a kroků párek dosti nesouměrný. Skromný náš hrdina počínal si dle možnosti nenápadně; Ezop právě naopak. Onen snažil se, aby znesnadňoval rychlostí chůze a ruznými obraty na pravo a na levo tlupám obecenstva, přicházejícím proti nim, celkový a řádný přehled svého povrchu: tento směřoval k samému středu chodníku a zastavoval se každou chvíli, aby

si prohlédl dukladně líc i rub některého kolem šustícího vábného zjevu dámského. Po chvíli prohlásil Vojtěch, že je nepřítelem takové výstavy šatstva. Ničím jiným prý ta promenáda není. Ezopův oděv nebyl sice rovněž stvořen pro výstavu a jedinými jeho kusy byly vlastně jen fialka v dirce kabátu a z brusu nový nákrčník, upomínající výstředním tvarem a žárem barev na motýly tropů. Avšak zdálo se, že přikládá Ezop těmto kusům a zejména druhému rozhodnou váhu. Hladil a rovnal ustavičně objemná jeho křídla, usmívaje se nad ním svůdně na kolemjdoucí krasavice. Tuším, že jsem již poukázal k erotickému směru jeho nadání. Táhl zpěčujícího se Vojtěcha dále. Však pojednou zadíval se upřeně na jednu dámu, stojící před výkladní skříní. Jakmile ji Vojtěch spatřil, vytrhl se násilně zevlujícímu soudruhu a kráčel tak rychle v před, že jej Ezop teprve po hodné chvíli opět dostihl.

„P-p-proč mi p-p-prcháš?" vyčítal mu.

„Poněvadž jsem nechtěl, aby mne zahlédla ona dáma před výkladní skříní."

K dalším dotazům odpovídal Vojtěch vyhýbavě. Avšak Ezopa zajímala ta dáma tak velice, že neustal, až vyzvěděl, že jest to mladá ona vdova, v jejíž budoár se Vojtěch dnešní noci tak dobrodružným způsobem dostal.

Ale tím nebyl zvědavý Ezop uspokojen. Učinil návrh, aby s ním vešel Vojtěch do některé elegantní pivnice na blízku a tam vše, jak náleží, vypověděl.

Vojtěch přiznal se, že nemá dosti peněz.

Ezop odstranil tu překážku nabídnutím, že řád sám zapraví. Obdržel prý dnes značnější obnos. Tato

okolnost vysvětluje zároveň dnešní výstřední chování autora „Štěstí lásky“ jindy tak tichého a skromného.

Takové obětovnosti Vojtěch neodolal.

Vešli spolu do nejlepší restaurace na blízku a usedli — Vojtěch ostýchavě, Ezop se vznešenou nedbalostí — ke stolu, na němž se lesklo všechno až po úhledná parátka v ozdobné nádobce uprostřed oslňující elegancí.

Ezop odměnil přítele věru královsky za to, že se mu propůjčil za folii při výstavě nákrčníku. Objednal dvakrát nejdražší položku jídelního lístku a neustával vybízeti soudruha k pití. Po jídle vypotřebovali dohromady as tucet elegantních parátek a poručili si dva drahocenné doutníky. Odfukujíce lehké kruhy vonného dýmu, zapředli se v rozmluvu, kterouž tuto věrně podávám, ponechávaje pouze k vůli úspoře místa čtenáři, aby v řeči Ezopově každou druhou začáteční písmenu v duchu ztrojnásobil.

„Musím se ti přiznati,“ začal Ezop, „že na mne učinila ta dáma nesmírný dojem. Neviděl jsem jaktěživ ženštinu tak sličnou. Jsem znalcem a pravím ti, že by obdržela v galerii evropských krasavic první cenu.“

„A což kdybys ji spatřil na pohovce, v pestrém přiléhavém jejím županě.“

„Věřím, že tak zatemňuje odalisku. Šťastný člověče! Ale rci mi, proč jsi se jí vyhýbal? Kdybych s ní byl já v takovém poměru jako ty, přidružil bych se k ní neprodleně a vyzval bych po jejím boku všechny párky Příkopů v zápas o první cenu.“

„Vyznávám upřímně, nevzal jsem s sebou při

útěku z domu strýcova dosti peněz a ona mne založila. Víš snad, jak neplynná bývá zábava s věřitelem, máme-li prázdné kapsy.“

„A kolik ti zapůjčila?“

Vojtěch jmenoval obnos.

„Ach, takový pakatel! Ten ti odevzdám třeba hned, abys mohl chvátati k jejím nohám.“

„Mýlíš se. Neplanu po ní takovou touhou. V srdci mém trůní královna jiná.“

„Ach, bože, a já bych dal za ni bez rozpaků svůj život. Milý příteli, hleď, prokážeš mi nesmírnou službu: přepusť mi ji.“

„Milerád. Nejsem ti v cestě.“

„Ale, jak se k ní přiblížím? Představ mne.“

„Připadá mi na mysl jiný způsob,“ pravil Vojtěch po krátkém přemýšlení. „Zajdi tam s poručením ode mne, představ se jako můj přítel a zaplať jí za mne ten obnos.“

„Skvostná myšlenka! Půjdu tam ještě dnes. Zlíbal bych tě za tu genialní myšlenku.“

Spečetivše na konec smlouvu o sličnou vdovu lahví mělnického, opustili přátelé hostinec.

Vojtěch navrátil se v nový domov a sestoupil po krátké rozmluvě s Brzobohatým, který jej na chodbě v otevřených dveřích své pracovny zastavil a spoustu knih z pestré zásoby na psacím stole k ukrácení večera mu vnutil, do bytu v podzemí.

Tam usadil se Vojtěch za stůl s blahým pocitem člověka, který po klopotné pouti světem poprvé opět odpočívá pod vlastní střechou. V pokoji panoval již hluboký soumrak. Znenáhla začalo se šeřiti také venku. Kolem hrobové ticho. Náhle ozvaly se odkudsi s vysoka, jako z oblasti nadzemské, lahodné

zvuky flétny. Dle strany a výšky, odkud se zvuky tyto linuly, usoudil Vojtěch, že jest zřídlem jejich podstřeší, nebo spíše sama střecha černého romantického výstupku, jímž ho byl tento starý dům na první pohled pro sebe zaujal. Před chvílí sdělil mu domácí pán, že tam ubytoval ráno nový přírůstek svého personálu, mladého účetního. Stěží mohl Vojtěch uvěřiti, že dovede prosaický účetní vyluzovati takové dumné tklivé tóny. Pod prsty neznámého hudce prýštily se zvukové tyto vlny, jakoby vyplývaly přímo z hloubi přeplněných ňader. Podzemní posluchač nemohl odepříti obdivu muži, který si při zaměstnání tak suchopárném zachoval v duši takovou zásobu citů.

Konečně umlkla flétna. Znovu zavládlo hrobové ticho. Zároveň zachvěl Vojtěchem hrobový chlad. Za březnových večerů topil by si u nás snad sám Kato a pouze nedostatkem kamen v podzemní jizbě vysvětluje se asi, že nepřivítala nového pána praskavým ohněm.

Básník rozžal svíčku, uloživ se do postele. Vzal do ruky první sešit románu, jejž byl Brzobohatý tak vychválil, a zadíval se na ohnivě zbarvenou obálku. Ze spousty hrozných, ale na štěstí nejasných předmětů probírala se tu krvavě červená postava mistra popravčího, s jehož obrovské širočiny kanula krev jako bohaté červené slzy. Vojtěch obrátil list a začal bezděky čísti první kapitolu. Ale brzy upoutal jej román tou měrou, že prolétal kvapně stránku za stránkou, hltaje sporou jejich sazbu, a že brzy hubený sešit odložil a po druhém, ještě hubenějším sáhl. Hrůza kupila se na hrůzu, překvapení stíhalo

překvapení, magnetiséři, náměsíčnice, zločinci, kati, jesuité, svobodní zednáři, věčný žid, muž se železnou maskou, zazděné jeptišky, hrobníci a podobná havěť splétala se tu v příšerné klubko jako hemžení fantastických jedovatých plazů. Se zimničním chvatem sahal Vojtěch po nových, bohužel stále hubenějších sešitech, ale pojednou ocítil se uprostřed největšího napnutí v čiré hluboké tmě.

Sporá svíčka dohořela. Rozžal ještě několik sirek a posvítil si jimi alespoň do konce odstavce. Pak vytáhl si peřinu přes hlavu a chtěl usnouti. Ale vůle tato zůstala zbožným přáním. Spousta příšerných postav, které byl do duše nahltal, vystupovala z ní zvolna před jeho duševní zrak a začínala kolem něho divoký rej. Nadarmo snažil se, aby zapudil tu společnost představou své Kateřiny; nemohl krásné její tahy zřetelně v paměti oživiti. Zjevily se mu jen mlhavé obrysy její postavy, míhavý stín, jakoby ležely ne dny, ale roky mezi nynějškem a posledním s ní setkáním. Snáze podařilo se mu přivábiti k sobě obraz půvabné vdovy; ba, představila se mu v živosti až přílišné, že vzbudila v duši jeho, vzrušené čtením románu, vlnobití vášní. Nepochopoval nyní, jak mohl přenechati takový klénot za čočovici, jakou byla večeře s pivem, parátky a ostatním příslušenstvím. Na štěstí shrnula se nad tímto rozčilujícím obrazem v krátce zelená záclona a tuto pozdvihla nyní jiná útlá ručka, odestírající svěží veselý obličej pod filigránským kloboučkem, ověšeným bílými zvonečky jarního kvítí. A tomuto milému zjevu podařilo se zažehnati na chvíli příšerné stvůry nedočteného románu. Vojtěchovi bylo volně a blaze. Zdálo se mu, že leží na dně křišťálového

proudu a že se k němu jako průhledným závojem sklání rusalka z kavárny.

Ale z pěkného toho snu vyrušil jej po chvíli zvuk, slabý sice, leč v hrobové tišině noční zřetelně vynikající. Byl to zvuk krůpěje, dopadající tvrdošíjně a odměřeně na jedno místo podlahy. V rozechvělém posluchači zbudil zvuk ten mžikem představu krve, kanoucí k zemi rudými krůpějemi. Tato představa obtěžovala jej tak, že poslední sirku rozškrtl a na místo zvuku si posvítil: kapala tam prostě nedaleko okna voda s vlhkého stropu na vyhnilou podlahu.

Upokojen vrátil se na lože. Ale brzy vytrhl jej z náruče dřímoty jemný šramot na podlaze, tiché hryzání a pištění, blížící se ze všech koutů. Bezpochyby beseda myší. S tichou resignací naslouchal tomu ruchu, jako Götheův hrabě svatebnímu plesu pídimužíků.

X.

Ráno navštívil Vojtěcha pan Brzobohatý a zeptal se ho, jak se vyspal a co se mu zdálo. „První sny v novém bytě se, jak známo, jistě vyplní,“ doložil.

Pravdomluvný Vojtěch přiznal se, že se mu zdálo celou noc o loupežníku, který jej do naha obral a s nímž ve snách zápasil až do samého rána.

„Ah, v tomto případě se ono přísloví ovšem neosvědčí,“ usmál se Brzobohatý. „Bezpochyby pronásledoval vás až do říše snů loupežník z románu, který jsem vám ku čtení zapůjčil. Jak se vám líbí ten román?“

Vojtěch neskrblil pochvalou.

„Těší mne velice," pravil nakladatel, „že se úsudky naše shodují. Budete překládati alespoň s chutí a láskou. Vidíte, v takovém duchu mají se psáti romány. Můžete se později pokusiti sám o sepsání čehosi podobného. Jsou ještě lidé, kteří přikládají slovíčku „původní" na titulu knihy jakousi váhu. Ale dnes máte ještě prázdniny. Tiskopisy ke korektuře nejsou dosud uchystány a jiných nalehavých prací také nemám. Můžete se dopoledne procházeti po zvůli městem. Dnešek je k procházce jako stvořen. A kdybyste mi mermomocí v něčem užitečným býti chtěl, mohl byste leda mimochodem tyto balíky dodati na vyznačené adresy. Avšak nikoli — nebudu vás tím obtěžovati —"

„O prosím, obstarám to velmi rád."

„Nuže, chcete-li mermomocí: zde máte jeden, zde druhý, třetí, čtvrtý, zde ještě dva — avšak máte na bocích již nákladu jako soumar."

„O nikoli, jsou velmi lehké. Unesl bych bez obtíže ještě dvakrát tolik."

„Nuže, jen ještě tento poslední balík. Projdete se alespoň náležitě. Adresáti jsou rozptýleni po všech koncích města. Tak! Na shledanou, po poledni, milý pane Koudelo!"

Vojtěch vyšel do města, nesa pod každou paží po slušném počtu zapečetěných balíků, obsahujících bezpochyby knihy. Z počátku byl mu tento náklad opravdu značným břemenem. Na štěstí náleželo břímě jeho k nákladům toho druhu, jaký si zvolil kdysi chytrý řecký fabulista. Chůzí po městě ubývalo mu stále tíže a když slunce v nejvyšší bod oblohy do-

stoupilo, stál tu, odevzdav poslední balík, volně a lehce jako pták.

Nemaje dosti peněz na oběd, zamířil hned do kavárny, kde se po poledni přátelé jeho shromažďovali. Našel tam již Říhu.

„A, ty tak časně zde?“ oslovil jej.

„Bývám zde pokaždé prvním,“ pravil Říha, „a věc ta má své příčiny.“

„Jaké?“

„Poznáš je co nevidět.“

Za krátko přibelhal Ezop. Z jasné jeho tváře vyčetl Vojtěch, že měla výprava k půvabné vdově šťastný výsledek.

„Veni, vidi, vici,“ potvrdil Ezop jeho domněnku, ale zdržel se podrobnějších zpráv, bezpochyby vzhledem k přítomnosti pohyblivého nosu s bradavicí.

Na to dostavil se autor „Mikuláše z Husi“ s autorem „Pekelných houslí“ a mezi oběma rozpředla se následující rozprávka:

„Zdali pak jsi již četl kritiku Hanušových básní?“ otázal se první.

„Je to pravý ortel smrti,“ odpověděl druhý. „Ale celkem obsahuje mnoho pravdy. Neshledal jsem dosud v Hanušovi ani jiskřičku nadání. Za to vyznačoval se odjakživa báječnou neskromností. Vypínal se nad nás všecky. Včera mi vypravoval Stanislav, že mu kdosi řekl, že se Hanuš před kýmsi o tvém „Mikuláši z Husi“ pronesl způsobem tak pohrdlivým, jakoby mohl takové „Mikuláše z Husi“ vytřepávati z rukávů.“

„Tak? Nu, tolik alespoň mohu bez neskromnosti tvrditi, že nedosahují hrdinové Hanušovi mému ani po kotníky. Ostatně, s čím kdo zachází, tím schází.

Cítí na sobě nyní zdrcující tíhu kritiky, kterou vždy s takovou přísností vůči jiným pěstoval. Vždyť prý se pronesl i o tvých „Pekelných houslích" kdesi v ten smysl, že je to bezcenný brak, vyfintěný strakatými fábory, nevím odkud ukradenými."

„Aj, opravdu? Ukradenými? Víte, že při mně není zbla ješitnosti, ale právě původnost mohu směle za největší svou ctnost prohlásiti. Myslím, že jsi nenalezl v mých pracích nikdy ani pírka cizího."

„Obdivoval jsem se naopak vždycky tvé originálnosti a samostatnosti. Musím ti bez lichocení vyznati, že na mne tvé práce působí zcela zvláštním kouzlem — jakýmsi tajemným čarovným nádechem — čímsi — nemohu ten dojem vyjádřiti slovy."

„A mne zas uchvacuje při tobě nejvíce síla a mohutnost, sdružená s vroucností: tvé sloky jsou jako balvany mramorové, oživené hudbou Orfeovou."

„Sílu snad mám," bránil se skromně soudruh. „Ale co se vroucnosti týče — v té se tobě nikdy nevyrovnám. Máme ostatně každý své přednosti, Koudelovy práce jsou hladké, průhledné křišťály, hrající skvoucími barvami, Ezopovy písně něžná poupátka, jakoby právě slavíku z hrdla vytryskla —"

Vzájemné tyto dvornosti přerušil příchod Hanuše a jiných soudruhů.

„Čtli jste již ten nesmysl?" otázal se jich rozčilený Hanuš.

„Čtli," odpověděli suše uražení autorové.

„A co tomu říkáte?"

„Což ti záleží na úsudku našem," odpověděl pichlavě spisovatel „Mikuláše z Husi" jako mluvčí

za oba. „Vždyť se o nás obou pronášíš při každé příležitosti velmi pohrdlivě.“

„Já — já — o vás?“

„Ovšem. Právě mi sdělil přítel, že prý slyšel včera od Stanislava, že tomuto kdosi řekl, že jsi se před kýmsi vyjádřil, že —“

„Ah, bože, v kolika pak ještě krabicích vězí to mé domnělé nešetrné vyjádření! Již ty nekonečné „že“ a „prý“ dokazují, že je to všechno bídný klep. Stanislav že o mně —?“

„Já že jsem něco řekl?“ zvolal Stanislav.

„A já že jsem o vašich pracích pohrdlivě mluvil?“ horlil dále Hanuš. „Já, který vás oba ctím a všude s chloubou svými přátely nazývám?!“

„Musím dáti pravdě svědectví,“ vmísil se do sporu Danton, „že vás Hanuš oba ctí a že se mnou často s nadšením o vás mluvívá.“

Tím byla uražená dvojice zcela usmířena.

„Co se té nešťastné kritiky dotýče,“ pravil po chvíli jeden z nich, „nestojí věru za to, abysi se k vůli ní rozčiloval. Ten člověk nemá ani slabého zdání o tom, co je poesie. Náleží k těm zabedněným kritikům, kteří mají as tak vyprahlou a scvrklou duši jako rozskřípaný brk, jímž čmárají své bohopusté slátaniny. Takový ovšem nevidí nadání, třeba by mu šlehalo do očí z každého řádku. Tvé práce nejsou snad bez vad — což je bez nich! — ale mají vesměs cenu značnou.“

„Zejména poslední báseň tvé sbírky je pravou drahocennou perlou,“ doložil druhý. „Objal jsem tě v duchu, Hanuši, když jsem ji přečetl.“

Tím dostala se zábava do zvyklých kolejí. S kritika Hanušových básní sedrána všechna lidská po-

doba, a hnus přede vším, co s ním souviselo, dosáhl takové míry, že odmítl jeden člen společnosti s rozhořčením pouhé nařčení, jakoby si byl s ním při posledním plesu omylem garderobiéra vyměnil svrchník. Ostatně mluvilo se o kriticích vůbec jen s nejhlubším opovržením, jako o pariech a vyvrhelích lidské společnosti.

Na to upozorňovali se navzájem na své nadání, na skrytější vnady svých prací, na ušlechtilé stránky svých povah, ba i na různé podrobnosti, na pohled nepatrné, jako na druh inkoustu a per, jehož nejraději užívají, na způsob, jakým si při psaní počínají, na oblíbené pokrmy a nápoje a jiné podobné věci, o sobě malicherné, ale pro budoucí životopisy dosti důležité.

První porušil blahý tento souzvuk Stanislav. V buffetu trůnila právě mladá královna jeho srdce, hrajíc si s čiperným koťátkem. Smála se srdečně jako dítě rozmanitým pohybům a zkráceninám, v nichž roztomilý tento tvor v něžném zdrobnění karrikoval hroznou taktiku svého mohutného dravého příbuzenstva, tu schoulen číhaje, tu v střelhbitém skoku lapaje po rozličných třásních jejího oděvu. Ale když schvátil na konec miniaturní ten dravec ve své drápy její náušnici, odtrhla jej lehce a propustila ze své náruče. Koťátko přiběhlo na to k Vojtěchovi, skočilo na jeho klín a tulilo se k němu v blaženém předení. Stanislav sáhl pro ně a zdvihl je do své náruče, ale kotě seklo jej svými malými drápy tak opravdově do tváře, že je bezděky pustil z rukou. Sáhl si na tvář, sevřel rty, vzdechl zhluboka a vstal. Opustil kvapně bez pozdravu kavárnu.

„Má-li pak ten člověk rozum!“ zvolal Danton.

„Všechno jeho konání je pouhá komedie,“ pravil Hanuš. „Věřte mi, že studuje před zrcadlem ten sentimentální výraz obličeje, ty zoufalé posuňky a bolestné úsměvy. Nedůvěřuje právem svým veršům, chce tedy alespoň zevnějškem utvrzovati domnění, že je básníkem. Myslí, že musí k tomu účelu nosit nedbale zavázaný šátek na krku a chovati se výstředně. A při všem tom je intrikánem a pokrytcem. Mám po ruce důkazy, že byl pozván onehdy na čaj k damám, s nimiž se prochází famósní kritik mých básní zcela veřejně po městě.“

Na všech tvářích jevilo se opovržení a dva nejblíže sedící odšoupli svá sedadla od prázdné židlice, na níž byl Hanuš před malou chvílí seděl.

„Ba, mně se zdá, že brojí potají také proti našemu časopisu,“ řekl Danton. „Chtěl býti sám redaktorem a nyní vida, že jsou hrozny kyselé, chce podrýti celé naše podniknutí. Však jeho pletichy jsou marny. Promluvím ještě dnes s mým a Koprovým nakladatelem — možná, že se uváže také ve vydávání našeho listu. Ale jest nejvyšší čas k odchodu, Kopře, máme-li jej zastihnouti.“

„Kastor a Pollux!“ zvolal úsměšně autor „Mikuláše z Husi“ po odchodu Dantona a živého jeho stínu. „Nemají dost na tom, že bydlí v jednom pokoji, že básní za jedním stolem, že zůstávají jednomu krejčímu dlužni, že mají společný politický program a společný sváteční kabát — hodlají se také společně blamovati: vydají prý pohromadě své básně.“

Po těchto slovech, při nichž se všichni rozesmáli, vstal autor „Mikuláše z Husi“ a opustil s jinými kavárnu.

„Ten má věru málo příčin k úsměškům,“ pro-

mluvil po jich odchodu autor „Pekelných houslí“ k Ezopovi a Vojtěchovi, kteří byli s Říhou sami v kavárně pozůstali. „Já alespoň soudím, že by neškodila vlastnímu jeho Pegasu ohebnější a pružnější křídla. Jak vy o tom soudíte?“

„Na vlas stejně,“ odpověděl Ezop.

Po té odešel též autor „Pekelných houslí“ a Ezop obrátil se k Vojtěchovi s poznámkou: „Slyšel jsi, jak ho před tím do očí vychvaloval? Jsou-li pohromadě, zbožňují druh druha a za zády kydají na sebe jen hanu. Však jsou i jako poetové sobě rovni. Jeden jako druhý pouhý veršotepec. Ale musím jíti. S bohem!“

Když Ezop odešel, pravil Vojtěch k Říhovi: „Nemyslil jsem, že je skromný Ezop schopen tak příkrých úsudků. Kdyby se přiložilo tak přísné měřítko na jeho vlastní práce, nevím, nevím, jak by se jim dařilo. Nemám-li pravdu?“

„Inu ovšem, ovšem,“ odpověděl Říha. „Škoda jen, že mi nezbude po tvém odchodu nikdo, komu bych řekl, že ani tvé práce nestojí za nic.“

„Jak že?“

„Pouhý žert!“ chlácholil jej Říha. „Chtěl jsem jen přiměřeně zakončiti dnešní besedu. Po všem tom, co jsi zde slyšel, nemusím ti bohdá vysvětlovati, proč přicházím vždy první a odcházím vždy poslední.“

XI.

Někdo zaklepal Vojtěchovi na rameno. Obrátiv se spatřil profesora Stoklasu, který byl známým jeho strýce.

Profesor poodvedl jej stranou a pravil k němu šeptem: „Co jste to učinil, mladý muži! Včera mluvil jsem s panem Koudelou a ten mi vypravoval s velikým hněvem, že jste z domu jeho uprchl, zároveň pak prohlašoval, že o vás nechce již ani slyšeti. Avšak vím, že má váš strýc velice dobré srdce. Chcete-li, stanu se prostředníkem mezi vámi."

„Díky, pane professore, za vaši laskavost!" odtušil Vojtěch. „Ale mně není prostřednictví takového zapotřebí. Opustil jsem dům strýcův po zralém uvážení a nehodlám se tam již více vrátiti."

„Však myslím, že se brzy jinak rozmyslíte."

„Nikoli, nepotřebuji hmotné pomoci strýcovy, stoje již nyní pevně na vlastních nohou. Podařilo se mi zaopatřiti si výnosné a stálé místo."

„Aj! A jaké, smím-li se ptáti?"

„Budu se živiti svým perem."

„Tedy mundantství v nějaké advokátní kanceláři?"

„O nikoli! Stanu se literárním ředitelem jistého nakladatelského závodu."

„Nastojte! Tedy spisovatelství. Aj, aj! Hm, hm. Nechávaje prozatím stranou meritorní stránku této věci, musím vás pouze upozorniti, že nemůže míti společnost, která se schází kolem onoho stolu, nikterak blahodárný vliv na rozvoj vašeho domnělého neb skutečného spisovatelského nadání. Pan Suchý, s nímž sedím v přední světnici, vyprávěl mi o těchto mladících strašlivé věci. Avšak váš soudruh odešel — pojďte a přisedněte k nám!"

Uvedl jej do přední světnice ke stolu, při němž seděli pan Suchý a onen starý člověk s prošedivělým

vousem a mladistvým okem, který byl včera vypravoval onu španělskou historku o strašidlech.

„Nuže, milý mladý muži," začal professor, když ke stolu přisedli, „pan Suchý poví vám laskavě, co soudí o společnosti oněch zelených písemníků."

Pan Suchý urovnal si brejle, zatáhl se za bledou kozí bradu, odkašlal několikrát a začal, zdvihaje pomalu víčka krásně vypouklých očí: „Literatura—"

„Ah, zase literatura!" vskočil mu do řeči muž s prošedivělým vousem. „To prožluklé slovo mi zde lítá stále okolo uší jako čmelák. Všechno tu mluví o literatuře a vždy s takovou chutí, jakoby to byla nějaká výborná paštika nebo krásná žena. Je mi již ošklivo z té věčné literatury. Divím se, že nemá ten sklepník, jenž musí od rána do večera takovým literárním rozhovorům naslouchati, mořskou nemoc. Což nelze mluviti o jiných věcech, pro každého zajímavých? Kolik látky k zábavě nahromaděno je v paměti každého z nás! Mně na příklad uvedlo slovo „mořská nemoc" na mysl událost, která se hodí zcela dobře k vypravování. Včera slyšel tento mladý pán z mých úst skutečný příběh ze Španělska, dnes povím vám, dovolíte-li, příhodu, jejíž svědkem jsem byl na širém moři.

Meškal jsem delší dobu v Tarabisonu. Řeknu-li, že je znetvořené jméno Tarabison totožné s jmény Trapezunt a Trebizond, odpadne zajisté potřeba dalších zeměpisných vysvětlení.

Odtud volaly mne různé záležitosti do Cařihradu. Jednoho rána usedl jsem do pestrého člunu, na němž jsem se dokolébal celý postříkán vlnami, do náruče hrdé „Venuše", připluvší od Batumu a chystající se již na další pouť k Byzancii.

Uloživ své vaky do kabiny, spěchal jsem na palubu, abych se posledním pohledem rozloučil s pyšným Trebizondem. Ležel tu široko rozestřen po svahu skalnatého břehu, sám hojně naplněn tmavými obelisky cypřišů, zelenými topoly a jiným stromovím, mezi nímž se malebně kupily různobarvé domy a nad něž strmělo vysoko k nebi množství štíhlých bílých minaretů. Mezi parníkem a břehem tancovala po vlnách spousta lehounkých člunů rozličných barev a tvarů a uprostřed té skotačivé havěti kolébalo se několik podivných tureckých lodí, pod nimiž se rýsoval čistě a krásně v šedozelené vodě sytěji zelený jejich stín.

Kotvy byly zdviženy, pěna zakypěla kolem „Venuše". Vzdalovali jsme se od města, plujíce podél břehu na západ. Vrch za vrchem vlnil se na obzoru, tu holý, tu lesem porostlý, tu až do temene v pole vzdělaný, jakoby byl pokryt různobarvými záplatami.

O dlouhé chvíli na lodi nebyo řeči. Břeh maloasijský zůstával v dosahu zraku a poskytoval malebnou scenerií svou, stále se měnící, dosti zábavy tomu, kdo se nedovede nuditi ve společnosti krásné přírody a komu by snad přes to nedostačovalo velebné moře s věčnou hrou svých vln a delfínů, s proměnami svých krásných barev, s prchavými zjevy svých ptáků a plachet a jinými lehkými výrazy zvláštního života, jimiž umí majestátně jednotvárná jeho tvář poutati vnímavé oko. Kdo však se bavil raději pohledem na lidi, nalézal v lodi samé společnost tak pestrou a zajímavou, jaké by mu nebylo poskytlo žádné západní korso. Prostřední nižší část paluby byla v pravém slova smyslu nabita

lidmi ve všech různých krojích, jaké lze spatřiti na malebných postavách východu. Pojednotlivě neb v družných chomáčích, s části v improvisovaných domácnostech, jichž podlahu tvořily rozestřené ošumělé koberce a střechu nějaká příhodně umístěná plachta lodi, seděli, leželi, rozmlouvali a modlili se tu nenuceně Turci, Řeci, Arméni, Čerkesové a jiní Kavkazané, Tataři, Peršané, Kurdové a bůh ví, z jakých jiných živlů se skládala ta pestrá míchanina. Kolik vděčné látky bylo tu nakupeno pro ethnologa i filologa, pro malíře i básníka!

Ale i blaseovaný člověk, jemuž by vše to nebylo postačovalo, nalézal na lodi slušnou zábavu. Mohl se vrhnouti do kypré lenošky v čítárně pod palubou a čísti romány nebo politické listy; mohl zabíti půl dne partií šachů s jedním starým pánem, který přemýšlel nad každým tahem rovných deset minut; mohl se pokusiti o štěstí v kartách, které tu mělo několik se stanoviska fysiognomie zajímavých nápadníků a, jak se zdálo, zároveň korrektorů; mohl se baviti téměř ve všech evropských jazycích s ostatními pasažéry, kteří si namnoze na dobrodružných cestách nastřádali bohatou zásobu dojmů a upomínek. Byly tu konečně i dámy. Některé z nich opravdu hezké. Při prvním společném obědě v kabině učinily největší dojem: mladá rusá panička jednoho šedivého Angličana, jedna francouzská guvernantka a jedna jiná krasavice, jejíž vlast a poměry jsem nevyzvěděl.

Poněkud zajímaly také dvě mladé Řekyně. Myslím, že nebyly o sobě ani krásné ani pikantní. Ale jejich kroj, ač v podstatě své moderně evropský, přidával jim následkem některých poetických ústupků,

učiněných domácímu východnímu rázu, jakýs takýs půvab. Hlavním pak činitelem, jemuž mohly děkovati za pozornost ostatní společnosti, byl starý jejich otec, oděný — vyjma jedině fes na šedivé hlavě — rovněž po evropsku. Člověk tento vypadal totiž nejinak než jako mrtvola, probuzená k zdánlivému životu prudkým galvanickým proudem. Jeho vrásčitý, úžasně hubený obličej byl pokryt mrtvou bledostí, jež působila tím mocněji pod ohnivě rudým fesem, objímajícím nepřiléhavě, volnými vlnami hluboké vpadlé skráně. Olověné stíny ležely kolem sinavých rtů, na vpadlých tvářích a pod šedým obočím, kde se dlouhá víčka, jakoby násilím vytahována, sotva o poznání zdvihala nad sklenným okem. Tato živá mrtvola, sedící či lépe na lenochu sedadla ležící uprostřed obou dcer, zvyšovala ovšem mocí kontrastu příznivý dojem jejich, ač poněkud bledých, přece svěžích obličejů, krásných černých očí, okrouhlých a pružných tvarů a zvláštního toho kouzla, jímž obklopuje jaro života každé tělo dívčí. Po boku jedné z těchto dívek seděl mladý muž, dle doslechu konsul nevím které vlády v Trebizondu, jenž si počínal jako snoubenec její. Vedle druhé pak seděl hubený Řek, dle povolání svého lékař, stále očima mžourající a odborné vědomosti své na odiv stavící. Byl patrně s rodinou důvěrně znám. K zvláštnímu tomu skupení náleželo konečně malé roztomilé děvčátko, oděné úplně ve východní kroj, který mu slušel nad míru: zelená, zlatými arabeskami prošívaná kazajka objímala až k pasu, ovinutému červeným hedvábným šálem, svižné útlé tílko a hlavu zdobila zlatotkaná, koketně na stranu pošinutá čepička, pod níž splýval po jedné straně černý vlas

jako havraní peruť k malému krásnému obličeji s velikým černým okem.

Když jsme se po obědě vrátili na palubu, sestoupila se tlupa mladších cestujících, k nimž jsem náležel tehdáž také já, a rozmlouvala o tom i onom. Mezi jiným hovořilo se též o starém Řekovi a z hovoru toho vysvítalo, že vzbudil stařec ten svým příšerně chorobným vzezřením obecnou soustrast. Ale brzy ustoupil truchlivý tento předmět rozprávky veselejším.

Kdosi dovolil si poškádliti mladého, poněkud vyžilého Francouze, rodem šlechtice a povoláním tuším alchymistu, jenž by byl rád své šlechtictví a svůj uhlazený kavalírský zjev proměnil v zlato, ať již s rázem jakéhokoli kraje, pro důvěrný poměr, jejž se mu cestou od Batumu podařilo zapřísti s půvabnou krajankou guvernantkou. Francouz prohlásil, že v ní sice nenachází a nehledá více, než příjemné ukrácení dlouhé chvíle na lodi, že však přes to všechno žádná dáma na lodi krajance jeho v kráse se nevyrovná. Mladý zámožný jeden Vlach, cestující pro zábavu po východě, tvrdil naproti tomu, že je rusá dcera Albiónu nejkrásnější dámou na lodi. Ostatní společnost přidávala se buď na tu, buď na onu stranu, až na jednoho tučného staršího mládence, obchodníka z Livorna, který prohlásil, že dává svůj hlas míse černomořských ryb s majonésovou omáčkou.

Estétický náš spor umlkl teprve, když se obě dámy na palubě objevily. Vlach jal se kroužiti z daleka kolem nepřístupné anglické krasavice a francouzský šlechtic přitočil se k půvabné krajance; za-

předl se s ní brzy v živý rozhovor, jehož střed netvořila as pouze „la belle France“.

My ostatní, méně šťastní, zadívali jsme se opět na břeh, na němž se právě objevilo na úpatí krásného lesnatého horstva jako kupa různobarvých domků, sestavených tam z vánoční krabice pro děti, pěkné Tripoli. Na to obdivovali jsme se nádheře barev, jež následovala západu slunce do spousty vodní. Obloha nad místem, kam slunce zapadlo, byla krvavě červená a kolem kupila se zlatá fantastická oblaka; znenáhla měnil se v zlato též purpur oblohy a karmínové před tím vlny západního moře. Zlato bledlo a mizelo a nad vody skláněla se temná křídla noci.

Odešli jsme pod palubu k čaji. Řecká rodina se neobjevila. Pohřešili jsme též jiné cestující: ač bylo moře dosti klidné, vyhledala si již mořská nemoc několik obětí. Většina již opustila jídelnu a jen malý hlouček zůstal ještě za stolem, odfukuje lehký dým papirosu a baví se nenuceně. Ale když byl veselý hovor náš v nejlepším proudu, vstoupil náhle s vážnou tváří řecký doktor a pravil k nám: „Odpusťte, pánové, že ruším veselou vaši zábavu. Přicházím jménem svého starého přítele požádat vás, abyste dva nebo tři byli laskavě přítomni sepsání jeho poslední vůle.“

„Což se stalo?“ zvolali jsme jedněmi ústy.

„Všimli jste si zajisté při obědě, že je starý pán churav,“ odpověděl doktor s důstojnými posuňky. „K večeru pocítil neobyčejnou mdlobu. Vyslovil obavu, že nedožije rána, a jsa velice správným ve svých záležitostech, odhodlal se k učinění závěti. Ač nesdílím zcela jeho obavy, pokládám přece vzhle-

dem k povážlivé povaze nemoci obmýšlené jím opatření za vhodné.“

Mlčky odložili jsme já, Francouz a Vlach papirosy a následovali jsme za lékařem do kabiny, již obýval starý Řek se svými dcerami. Není divu, že se růžová naše nálada cestou na temno přebarvila. Před chvilkou pouštěli jsme uzdu rozpustilé radosti ze života a nyní cítíme na blízku mrazivý vanot černých perutí smrti. Nyní vstoupili jsme do těsné prostory, nejasně ozářené přitlumeným světlem, a první naše pohledy padly na žlutavý, vpadlý obličej nemocného starce, ležícího na nízkém loži a hořejší polovicí těla poněkud vzpřímeného pomocí podložených koberců a houní. Oči jeho byly zavřeny a zpod červené pokrývky visela jako bez vlády k podlaze kostnatá, zvadlá ruka, na níž vynikaly mocné žíly jako spletité kořínky v suché půdě lesní. Po obou stranách lože stály obě větší dcery, tisknouce si bílé šátky tu k očím tu ke rtům. Nejmladší seděla v koutku na zavazadlech a upírala na truchlivý výjev své oči spíše zvědavě, než s bolestným účastenstvím. Mimo nás byl přítomen ještě dotčený trebizondský konsul, přivolaný rovněž za svědka závěti.

Když jsme u lože stanuli, pozdvihl nemocný Řek malounko dlouhá víčka a zašeptal:

„Díky, pánové!“

Na to přistoupili jsme k truchlivému aktu. S vážností notáře položil konsul, který se byl uvolil k napsání závěti, z nedostatku stolu papír na šachovnici, umístěnou na vysokém žoku, a namočiv péro prohlásil, že je hotov psáti.

Stařec pohnul kostnatou rukou a pravil namáhavě: „Pište tedy a dejte laskavě pozor, abyste

nepokapal inkoustem šachovnici, která mne stála bezmála tři franky a je téměř nová."

Přes vážnost situace nemohli jsme se ubrániti úsměvu nad touto starostlivostí umírajícího o bezcennou starou šachovnici.

Na to diktoval starý Řek hrobovým, trhaným hlasem svou poslední vůli francouzským jazykem následovně:

„Já Miltiades Psaros, tuše, že jest života mého na mále, žádám především, aby mé bídné tělo, kdybych na lodi zemřel, dopraveno bylo do Cařihradu a tam pochováno vedle hrobu mé choti, poctivým křesťanským způsobem, ale bez všeliké okázalosti a zbytečných výloh. Rakev, příkrov a vše ostatní budiž vzato od řemeslníků, s kterými jsem již napřed ceny smluvil, a do hrobu ať mne položí v mém starém šatě, který se již nehodí nikomu k nošení.

Svůj nový šat a fes odkazuji manželi mé nejstarší dcery Eudokie; střevíce buďtež dány starému sluhovi, který mi dvacet let věrně sloužil, a do něhož se naděju, že za tento odkaz každoročně v den mé smrti modlitbou na mne vzpomene. Své stříbrné hodinky odkazuji manželi své druhé dcery Heleny.

Blázinci v Athenách odkazuji tisíc franků.

Dědičkami všeho ostatního jmění mého, skládajícího se z 500.000 franků hotových peněz, čtyřpatrového domu v Peře a domu s polnostmi a vinicemi v Trebizondu, ustanovuji rovným dílem svých pět dcer: jmenované Eudokii a Helenu, pak Theofanu, Pelagii a Charitinu."

Uvěříte mi zajisté, že jsme při diktování toho odstavce a zejména oněch 500.000 franků pohlédli na kšaftujícího s překvapením a náhlou úctou.

Když byla závěť ukončena ještě několika běžnými floskulemi podepsal pod ni stařec třesoucí se rukou své jméno a po něm podepsali jsme se i my přítomní svědci.

„Ah, zapomněl jsem ještě na něco," pravil náhle starý Řek. „Mám ještě něco nábytku a prádla. Mohlo by se tam snad někde vepsati, že je odkazuju také svým dcerám."

„Snad by bylo lépe, aby se závěť přepsala," radil doktor.

„O nikoli!" vpadl spěšně stařec. „Bylo by škoda nového archu papíru."

„Není třeba, abychom to přepisovali," rozhodl konsul, zběhlý v právech. „Dle znění závěti rozumí se to samo sebou."

Na to byli jsme my tři přivolaní svědci s díky propuštěni.

Rozumí se, že jsme hovořili ještě hodnou chvíli o dojmech, které na nás učinila závěť toho řeckého boháče a že jsme prodleli při obou drobných, ale významných rysech, žádosti za ušetření šachovnice a papíru, z nichž jsme si ovšem museli utvořiti úsudek, že je Miltiades Psaros jedním z největších skrblíků a lakomců, jaké jsme kdy poznali.

Ulehnuv, oddával jsem se dlouho neveselým myšlenkám o posledních věcech člověka, až mne konečně uspala slavná ukolébavka vln, pleskajících a šplounajících o bok lodi.

Časně z rána vystoupil jsem na palubu. Pod šerou oblohou rozkládalo se kolem lodi bledé moře, jež se podobalo spoustě tekutého olova, rozvlněné v nesčetné hřebeny a vrcholky. Náhle zarděl se lehce obzor na východě, zrůžověla i oblaka, vystupující

tam na rozjasněnou oblohu. Po moři táhly se tu a tam červenavé pruhy. Pak zaskvěla se spousta vodní jako tekuté zlato a jen na východě zůstala široká červená obruba, ustavičně se úžící. Růžové obláčky, vznášející se nad obzorem, olemovaly se zprvu jen lehce zlatem, ale změnily brzy svůj růžový háv celý v zářící zlaté řízy. A nyní tonulo vše v zlatě: moře, oblaka, celé východní nebe a nad obzor vystupovalo zvolna a majestátně, v oslňující plamenné jasnosti veliké slunce, sklánějíc do moře sloup řeřavého zlata. Odpusťte, že vás nudím líčením toho obrazu. Vtiskl se mi tak živě do paměti. Nikde nevychází slunce tak velebně a krásně jako z lůna velkolepého moře.

Přiblížili jsme se na jihu břehu a stanuli na kotvách před Bonou. Nad ní pnuly se pěkné pahorky, porostlé s části krásně zeleným lesem, s části vzdělané v pole, za jichž meze ponechány obrovské duby a jiné stromoví lesa, jehož vymýtěním byla před časem pole tato utvořena.

Moře změnilo zlatozelenou barvu svou, když slunce výše vystoupilo, v krásné temné modro, v němž se míhaly tmavěji modré silhouetty člunů, vesel a různotvárných tureckých lodí, kolébajících se v přístavišti před Bonou.

Od rozkošného toho divadla odvrátily mne kroky a hlasy za mnou. Spatřil jsem Francouze a Vlacha. Pohledem na ně oživla rázem v mé paměti událost včerejšího dne.

„Zemřel již?“ otázal jsem se zvědavě.

„Žije dosud,“ odpověděl Francouz. „Ale doktor praví, že se stěží živ do Cařihradu dostane. Druh jeho nemoci nemohl jsem vyzvěděti. Soudím, že

umírá nejspíše hlady. Lituje prý každého sousta chleba, jehož si musí dopřáti. Vždyť jste mohli již včera pozorovati, pánové, jakého stupně skrblivost jeho dosáhla. Kdyby nebylo dcer, byl by si koupil bezpochyby jen lístek na palubu a ležel by se svou nemocí i se svými penězi na nějaké houni tamhle mezi Čerkesy a Tatary. Neodděluje prý se ani na okamžik od svých peněz, které má s části v oděvu zašité, s části zamčené ve velikém vaku, ležícím stále pod jeho hlavou."

„Lituju jeho dcer," pravil Vlach. „Neužívají asi mnoho radostí pod mocí takového lakomce."

„Nu, nebudou asi již dlouho strádati skrblivostí svého otce," podotkl Francouz.

Po této rozmluvě sešli jsme dolů. K snídani přišly Řekovy dcery, ale obě starší zdržely se v jídelně jen chvilku. Malá Charitina zůstala a přikusovala k čaji suchar s velikou chutí. Vzpomněl jsem si při pohledu tom na škaredou vlastnost otce jejího. Chudáček těší se asi štědré a výtečné kuchyni lodní. Doma sušívá bezpochyby často krásné, perličkám na vlas podobné zoubky. Po této úvaze podal jsem děvčátku, přistoupiv k němu, veliký krásný pomeranč, který jsem si byl od desertu včera schoval. Přijala jej s pohledem vděčným.

„Což, nermoutíš se pro nemoc svého otce?" zeptal jsem se jí.

Zakoktala v rozpacích při mém francouzském oslovení několik řeckých slov a pak odpověděla již bez ostychu, v chybné frančtině: „Což bych se rmoutila? Však bude zase dobře." Při naivní této odpovědi usmála se vesele a pohodila havraní hlavinkou, že se bohatý zlatý střapec její čepičky až na oblé

raménko svezl. Pravím-li zlatý, nechci tím ovšem tvrditi, že by se na třpytivé úpravě malé této osoby byla nalézala jen jediná nitka pravého zlata.

Můj příklad účinkoval nakažlivě na Francouze a Vlacha. Také oni přiblížili se k malé Řekyni a zasypali ji pamlsky i laskavými slovy.

Nevím, může-li se přes noc změniti obličej dívčí. Ale jisto jest, že se mi při snídaní obě řecké děvy jevily mnohem půvabnějšími, než v den před tím. Divil jsem se, že ušly včera mé pozornosti ku podivu lepé tvary jejich mladého těla. Ale také jejich tváře zdály se mi dnes velmi pěknými a zajímavými. Nebyly pravidelně krásné, ale rozhodně milé. Úměrná mladistvá plnost a přibledlá, při tom však svěží pleť činily je přímo svůdnými. Přidá-li se k tomu všemu polovýchodní kroj, jehož poetické kouzlo na mne již včera působilo, musíte uznati, že jsem je mohl v duchu bez přepínání nazvati roztomilými zjevy.

Zdálo se mi, že učinily na Francouze a Vlacha stejný dojem. Tento nepokusil se dnes ani jediným pohledem, aby roztavil ledovou Britku, a onen zanedbával nápadně svou sličnou krajanku. Za to prohlíželi si oba velmi pozorně Theofanu a Pelagii.

Zpráva, že chová „Venuše“ v loktech svých těžce nemocného, rozšířila se brzy po celé lodi. Ostatní cestující druhé třídy zdržovali se všeho hlasitého smíchu i hovoru a chodili po špičkách kolem kabiny, již obýval starý Řek. Také vřava na prostřední palubě se jaksi utišila. Ba, i píšťalky lodníků vydávaly méně drsné a pronikavé zvuky.

Soudím také, že se dostal hlavní obsah závěti na veřejnost. Rozuměl jsem alespoň při povrchní

své znalosti novořečtiny zábavě dvou otrhaných Hellenů na palubě v ten smysl, že rozmlouvají o bohatství nemocného svého krajana.

Před obědem prohlížel Ital v zrcadle své krásné černé kníry a sněhobílé zuby a francouzský šlechtic česal a napouštěl pilněji než jindy své kaštanové vlasy a vousy à la Henri quatre. Při obědě samém byli zamyšleni a roztržiti. Darmo vyznamenávala francouzská guvernantka nápadně svého souseda, tlustého Livorňana, ač všední jeho zjev, s velikým bílým ubrouskem, pod krk uvázaným a dvěma dlouhýma ušima od pololysé jeho hlavy odstávajícím, zamilované její pohledy nikterak nevysvětloval a prosaický tento Lucullus sladkým jejím hovorem ze svého žvýkání ani v nejmenším se vyrušovati nedával. Nevšímavý Francouz necítil osten, jejž namířila guvernantka tímto konáním proti němu. Nadšení pak Vlachovo pro anglickou blondýnku bylo patrně již nadobro uhaslo.

V týž den zpozoroval jsem, že jeví zázračná, přes noc nastalá proměna v obličejích obou mladých Řekyň na Francouze a Vlacha zvláštní přitažlivost. První směřoval více k starší Theofaně, druhý k Pelagii. Rýsovali kolem nich z pozdálečí široké a pak stále užší kruhy. Ale Francouzovi nedařilo se valně. Učinil sice několik pokusů, aby se s Theofanou důvěrněji sblížil, ale seznal brzy, že trebizondský konsul již pevně v srdci jejím zakotvil a že hlídá žárlivě každý její krok. Šťastnějším byl Ital. Přistoupil jako mimo k Pelagii, když z rozkazu doktorova k vůli zotavení otcovu ložnici opustila a se sestrou a konsulem na palubu vyšla, a zapředl s ní obratně hovor, v němž ji seznámil za krátko, byť

ne se svými city, přec alespoň s pěknými stránkami svého ducha a hmotného postavení svého. Při setkání příštím mohl se učiniti krok ku předu.

Nejlépe se měla při novém tom stavu věcí Charitina. Když se u nejbližšího přístavního města, tuším Samsunu, loď zastavila a vřeštivý roj prodavačů s ovocem, zmrzlinou, šerbetem, kvítím a jinými lákavými předměty z lehkých člunů ode všad na palubu se vydrápal, nemusilo již rostomilé děvčátko, které navzdor chorobě otcově celý den po lodi těkalo a miláčkem všeho obecenstva se stalo, toužebné oči od těchto věcí s povzdechem odvraceti. Já i oba moji noví přátelé, ba i jiní cestující zasypávali jsme ji v pravém slova smyslu nejlepším z toho laciného zboží a plnili jsme vůbec ochotně každé přání, jež jsme vyčtli z oka jejího. Mezi jinými přibelhal se na příklad na palubu také stařec s krosnou, postavil tuto na zem a vyzdvihl z krosny na podlahu drobounké děvčátko, mrzáka, nemajícího rukou. Položil na klín její nitě a drobné korálky a dítko, jinak velmi hezké a čiperné, začalo pracovati útlými nožkami, oděnými po kotníky v řasnaté červené spodky, nejinak než jako ručkami, navlékajíc palci a prsty jejich obratně a mrštně korálky na šňůrku. Charitina, stojíc uprostřed četné tlupy, která se kolem malé umělkyně shrnula, složila jí do klínu nejlepší věci, které jsme jí samé právě byli koupili, a ohlédla se po nás; na pouhý tento pohled sesypal se k bezrukému dítěti vydatný déšť drobného stříbra.

Pluli jsme již čtvrtý den. Minuli jsme Sinope, Ineboli. Miltiades Psaros byl dotud na živu, ač se stav jeho nijak nelepšil. Jak nám řecký lékař vyprávěl, oddával se pacient jeho naději, že uzří

ještě jednou před smrtí čarokrásnou, hrdou Byzancii. Bezpochyby udržovala již jen tato naděje plamének jeho života, který byl právě na zhasnutí, což doktor před námi netajil.

Za to staly se v postavení ostatních prve jmenovaných osob některé změny. Milostný poměr konsulův k Theofaně a nevinná moje známost s Charitinou se utužily. Ale Pelagie octla se uprostřed dvou soků. Galantní Francouz, nepochodiv u starší sestry, pocítil pojednou náklonnost k mladší a začal se jí dvořiti, nedbaje toho, že šťastný Vlach před ním již prvních mnohoslibných úspěchů na tomto poli dosáhl. Pelagie měla se napohled k oběma stejně laskavě. Avšak oni chovali se k sobě s rostoucí nenávistí a u večer třetího dne stali jsme se já a Livorňan v jídelně svědky prudké srážky, při níž nešetřeno s obou stran urážlivých výrazů.

Hádka skončila se tím, že vyzval Francouz Itala na souboj.

Když Vlach čestné toto nabídnutí zamítl, vyťal mu šlechtic chladnokrevně políček.

Na to vzkypěla ovšem krev i horkokrevnému Italovi a násilné rozhodnutí sporu stalo se nezbytným.

Marně snažili jsme se, abychom věc tuto po dobrém urovnali. Sokové proměnili se v krvežíznivé kanibály. Chtěli se bíti hned z rána na některém příhodném místě lodi. Jednalo se jen o volbu zbraní. Upozorňoval jsem je, že na celé lodi žádného k souboji příhodného místa není a souboj zde vůbec potají a bez zhoubných následků pro oba odbýti se nemůže a navrhoval jsem, aby krvavou tuto záležitost vyřídili až v Cařihradě. Ale o takovém odkladu nechtěli ani slyšeti. Po dlouhém vášnivém

mluvení bylo ustanoveno, že se sejdou před úsvitem na některém ukrytějším místě paluby a potáhnou tam v přítomnosti naší z osudí smrť nebo život v podobě černé neb bílé kuličky. Který z nich vytáhne černou, svrhne se prostě sám s paluby do moře a věc bude odbyta.

Musil jsem se ovšem ujednání tomu zasmáti. Z dřívějších jejich rozmluv vysvítalo, že jsou oba mistry v plování. Mohli se tedy, až by lázní mořskou zmoudřeli, snadno zachrániti. Mimo to byli stále lodníci na palubě zaměstnáni a byli by k našemu vyzvání buď tonoucímu lano hodili aneb za ním do moře se spustili. Předpokládal jsem ostatně na jisto, že se jim do rána myšlenka na souboj s vínem, jehož byli před hádkou v nemalé míře požili, z hlav vykouří a že se sami pošetilému svému plánu vysmějou.

Livorňan, kterého si byl Vlach za sekundanta k zvláštnímu tomu souboji vyhlédl, prohlásil rozhodně, že s lačným žaludkem výstupu tak rozčilujícímu přítomen nebude.

Ustanoveno tedy, že se věc odbude po snídani.

Ulehl jsem si na lože s úplně klidnou myslí. Nemalé však bylo překvapení mé, když se sokové ku snídani s bledými tvářemi dostavili a nás po tichu vyzvali, abychom je na místo souboje doprovodili.

Přes to šel jsem s nimi pokojně, věda, že v nejhorším případě, jehož se ostatně ani nadíti nebylo, skok do moře násilným zadržením dotyčného soka zmařiti mohu a že mi v tom Livorňan přispěje, jakož jsme se s ním ještě před snídaní dohodli.

Zašli jsme až k samé zádi lodní, na místo, ukryté

poněkud zrakům obecenstva příční plachtou a zde pokusili jsme se ještě jednou o smír.

Ale Francouz vskočil nám nevrle do řeči: „Nechte toho, pánové! Bude nejlépe, když jeden z nás obou navždy zmizí. Překážíme si navzájem v lásce, ač je-li to skutečná láska —“

„Na mé straně dojista,“ zvolal prudce Vlach. „Povahu v a š i c h citů ovšem neznám.“

„Chcete tím snad říci, že hraju s city svými komedii? Že lhu lásku, která — —“

„Ticho, pánové! Nezačínejte novou hádku!“ napomenul jsem je, míchaje při tom bílou a černou kuličkou v starém korkovém helmu, který představoval osudí.

Ale v tom povstal na opačné straně lodi zvláštní ruch a šum, rozšířil se mnohojazyčnou spoustou na prostřední části paluby a k sluchu našemu dolétly výkřiky: „Okraden! Okraden!“

Přistoupili jsme k zábradlí, které nás dělilo od Babylonu v mezipalubí, a k dalším otázkám našim zvěstoval nám nejbližší zástup, křiče jeden přes druhého, že byl v noci starý nemocný Řek v kabině okraden.

„Jak že? Starý Řek?“ zvolal Francouz. „O vak s penězi?“

„O všechny peníze! O celé své hotové jmění! Bezmála prý půl miliónu franků!“

„Není možná! Není možná!“

„Inu, opravdu; slyšte jen, jak běduje!“

Vskutku zaslechli jsme přes hluk na palubě z nitra lodi bědování Řekovo: „Ach, bože, bože, proč mne takto tresceš? Ztraceny! Navždy ztraceny! Já ubohý, nešťastný člověk!“

„Ale vždyť musí být zloděj na lodi!“ vzkřikl Francouz a chvátal ke schůdkům, jako by chtěl sám začíti prohlídku obecenstva. Srazil se s kapitánem, který vystupoval právě z dola.

„Byly již nalezeny?“ zeptal se ho Francouz nedočkavě.

„Jsou ztraceny. V posledním přístavě vystoupila v noci tlupa Čerkesů a s nimi zmizela kořist.“

„Ale vždyť možno snad věc v nejbližším přístavě oznámiti a stíhání zločinců naříditi?“

„Oh, kdež budou ti!“ pravil kapitán s úsměvem. „A turecká policie, můj bože! Jsou ztraceny, pravím vám!“

„Nuže, vrátíme se dolů, není-li pravda?“ otázal jsem se, sypaje kuličky z přílbice na dlaň.

„Učiníme tak tuším nejlépe,“ pravil Francouz rozpačitě. „Chce-li si zjednati tento pán dostiučinění za políček, posloužím mu ochotně v Cařihradě. A co se týče naší nešťastné lásky — parole d'honneur, přenechávám mu milerád úplně mladou Řekyni. Tito pánové jsou svědci.“

Pokývli jsme s úsměvem hlavou a obrátili se pak na kapitána s novými otázkami stran věci, která měla pro nás nyní mnohem větší důležitost.

„Dám pro všechno vykonati prohlídku,“ odpovídal kapitán. Ale pochybuji velice, že jsou hodinky dosud na lodi.“

„Jaké hodinky?“ otázal se Francouz překvapen.

„Nu, ukradené stříbrné hodinky starého Řeka.“

„Jakže? Hodinky tedy byly ukradeny? A pouze hodinky? Slyšel jsem, že peníze —“

„Ah, jak patrno, donesla se k vám první falešná zpráva. Myslili jsme z počátku také, že byl okraden

starý Řek o všechno jmění. Skrblík ten bědoval, jakoby byl tou krádeží na dobro ožebračen a zničen. Teprve po chvíli dostali jsme z něho, že se jedná pouze o hodinky, dozajista velmi laciné, které položil z večera na okno kabiny a které odtamtud bezpochyby smělý Čerkes v noci obratně vylovil.“

Dlouhý obličej Francouzův stal se ještě delším. Chvíli škrabal se mrzutě ve vlasech, pak zamáchl rukou a luskl prsty: „Ah, ba, dal jsem své čestné slovo,“ řekl s polokyselým úsměvem. „Své čestné šlechtické slovo. Mějte si ji! Osud tomu nechtěl. Podejme si ruce a buďme přátely!“

Tak skončila se tato povážlivá záležitost.

Hodinky nebyly nalezeny a starý Řek úpěl a skomíral celý den. Lékař vyslovil obavu, že urychlí tato ztráta konec jeho zvolna shasínajícího života.

Vlach rozhodl se, že si pojistí bez prodlení klénot, jehož se sok jeho vzdal. Šlo to hravě. Pelagie přijala vyznání jeho s uzardělou a blaženou lící a svolila, aby požádal hned otce za její ruku. Vlach svěřil úmysl svůj konsulovi, s kterým se byl za ten čas spřátelil. Konsul, jenž se byl již dříve s Theofanou úplně dorozuměl, schválil jeho záměr a prohlásil, že zároveň s ním starého Psara požádá, aby mu starší svou dceru dal a nastávajícímu sňatku požehnal, než složí ruce k věčnému odpočinku.

Přistoupili s milenkami svými k loži starcově a přednesli mu svou žádost. Řek svolil ku sňatku konsula s Theofanou bez prodlení, ale k druhému sňatku teprvé, když mu lékař i konsul z vlastní vědomosti spořádanost hmotných poměrů mladého Vlacha, bydlícího v Cařihradě, stvrdili.

„Ale vě — vě —“ koktal s namáháním nemocný

a sebral teprve po několika okamžicích tolik síly, že mohl dokončiti: „Věna nedávám dcerám svým žádného. Budou po mně dědíti všechno.“

Velice možné, že by bylo za jiných okolností toto prohlášení úmysl obou nápadníků zviklalo; ale v tomto případě pohlédli jen, poněkud nemile dojati, na sebe, pak na vpadlou tvář zhasínajícího tchána in spe a poklekli s nevěstami svými mlčky k němu. On pak zdvihl namahavě třesoucí se vyzáblé ruce a vložil je, šeptaje požehnání, na hlavy jejich.

Dva blažené párky vystoupily pak na palubu a pohlížely s milostným šepotem na rozkošné břehy Bosporu, mezi nimiž jsme nyní již pluli. Po krátké plavbě spatřili jsme nesčetné bílé minarety Cařihradu.

Když starého Řeka na nosítkách na palubu vynesli a kalný jeho zrak překrásný ten obraz ve skvostné záplavě večerní tonoucí objal, vyhrkly mu slzy na vpadlé tváře a bledé rty zašeptaly: „Díky tobě, bože, že's mi popřál zočiti ještě jednou v královské slávě krásnou, hrdou Byzancii!“

O dalším průběhu dvojí oné ženitby povím vám krátce toto:

Poněvadž se po dopravení starce z lodi do Cařihradu nemoc jeho ještě zhoršovala a on sňatku svých dcer dožíti se chtěl, odbyty přípravy k němu s největší rychlostí a v krátce byl jsem pozván na svatební hostinu. Odbývala se v hotelu, poněvadž byl celý čtyrpatrový dům nemocného Řeka až na dva kumbálky, které sám s rodinou obýval, úplně pronajat. Hostinu samu vystrojili ženichové na vlastní své útraty.

K žádosti své byl donesen Psaros i k obřadu

zasnoubení i k svatební hostině v hotelu. Zde chtěl mermomocí usednouti ke stolu. Po některém zdráhání svolil lékař, pozvaný též k hostině, aby byl starý pán opatrně usazen do pohodlné měkké lenošky v čelo tabule.

Ale následovaly věci, které svatebčany přímo v úžas uvedly. Pacient začal se ku podivu náhle a rychle zotavovati. Pocítil chuť k jídlu a když mu doktor v požívání těžších pokrmů brániti chtěl, prohlásil úplně jasným a pevným hlasem, že je nyní pojednou úplně zdráv, že ucítil již při svatebním obřadu náhlý návrat sil a že přičítá toto zázračně rychlé pozdravení veliké radosti nad provdáním dvou milovaných dcer za tak švarné a spořádané ženichy. Možná je prý také, že při chorobě jeho spoluúčinkovala mořská nemoc se svými dozvuky.

Na to vztýčil se bez cizí pomoci volně a přímo, jak onen papež, odhodivší po volbě berly, pronesl se slzami radostného pohnutí zvučný přípitek na zdraví a štěstí svých dcer a dobrých jejich manželů, kteří se při tom poněkud rozpačitě tvářili, a než mu kdo v tom zabrániti mohl, vypil pohár vína jediným douškem až na dno.

Pil na to dále drahocenné šampaňské, které ženichové k svatbě objednali, a pobízel i jiné štědře k pití, bratříčkoval se s doktorem — zkrátka bavil se, jak se baví nejzdravější člověk o svatební hostině.

Na konec pustil se také ve vedlejším sále, kam hudba svatebčany k tanci pozvala, s jednou pozvanou dámou vesele do kola a hopkoval s ní k obveselení všech.

Zůstali jsme v jídelně s Charitinou.

Děvčátko přistoupilo ke mně, upírajíc laškovně na mne své krásné, čiperné oči z pod třpytivé čepičky a pravilo: „Pojď také tančit, pane! Hle sám tatínek náš je v kole. Jak vesele si skáče!“

„Nyní by ovšem nikdo neřekl, že nedávno umíral. Všichni ho již oplakávali, vyjma tebe, Charitino, Charitino,“ pohrozil jsem jí. „Máš tvrdé srdce. Neuronila jsi po dobu jeho nemoci ani slzy.“

„Ah, vždyť jsem věděla že bude zase dobře. Tatínek má zvláštní nemoc. Přichází naň pokaždé, když máme míti svatbu v domě. Roznemohl se nebezpečně před svatbou mé nejstarší sestry a den po svatbě chodil statně jako dříve. A na vlas tak bylo to při svatbě druhé sestry. A tak se stalo i nyní. Jen že to bylo tenkrát o mnoho horší, než obakrát před tím, bezpochyby proto, že měly následovati dvě svatby najednou. Pověz mi, prosím tě, pane, jak se jmenuje ta nemoc?“

„Zeptej se doktora vašeho, Charitino, ten to ví jistě.“ odpověděl jsem se smíchem, chápaje se drobné její ručky, abych ji několikrát provedl, neb spíše pronesl tanečním sálem — —

Dvacet roků na to dověděl jsem se od francouzského šlechtice, s nímž jsem se náhodou setkal, že starý Miltiades Psaros dosud žije, že vypadá zcela jako před dvaceti roky, kost a kůže, ale že je při tom stále ještě zdráv jako ryba. Za celou tu dobu roznemohl se pouze jednou — bylo to krátce před sňatkem jeho nejmladší dcery Charitiny s jedním kupcem z Levanty. Aby nemusel ničeho utráceti, užívá střídavě pohostinství svých zeťů, z nichž někteří jsou již šedivější než on. Přežijou-li ho, do-

stanou s manželkami svými značné peníze. Tak to je celá ta historie."

Aby ušli novým podobným historiím starého žvastala, poroučeli se raději professor s Vojtěchem.

Stoklasa požádal Vojtěcha, aby jej k bytu doprovodil. Cestou mluvil k němu s otcovskou laskavostí slova zábavná i poučná. Pozval jej také do svého mládeneckého bytu.

Měl tam objemné akvarium a bohatou knihovnu, v níž byly zastoupeny zejména hojně spisy filosofické, esthetické a kritické. Na stěnách visely řadou veliké obrazy, představující výhradně krajiny.

„Vidíte, mladý příteli," mluvil profesor Stoklasa, „zde v tichosti pracuju, bádám a sestupuju k věčně jasným zdrojům vědy a umění. A když je duchu znavenému potřebí osvěžení, obcházím kolem těchto obrazů i bývá mi, jakobych se procházel skutečně tu kvetoucím jarním sadem, tam zlatým letním obilím, zde podzimní nádherou vinic a onde zasněženou krajinou zimní. A tuto jest můj les —" sňal při tom se skříně na knihy několik březových krabiček, naplněných pryskyřicí rozličných lesních stromů, jejichž jména byla na vrchu krabiček napsána — „ano, můj les. Zde je uložena tresť vonné duše hvozdů. Zde cítím jedle, borovice a smrky, celou balsamovou vůni lesa. Zde užívám ho čichem, tam na obraze zrakem a zakuká-li do toho dřevěná kukačka na mých hodinách, jest mi zcela, jakobych ležel na mechu v šeré hloubi krásného boru, po němž tak velice toužím."

Vojtěchovi přišlo na mysl, že by nemusel přestávati pan profesor vůči milovanému lesu na lásce tak platonické. Práhne-li tak velice po jeho půvabech,

může si do něho prostě zajeti a třeba navždy v nějaké krásné lesní krajině se usídliti. Peněz má dosti a povolání jeho není tomu rovněž na odpor. Musím totiž podotknouti, že byl panu Stoklasovi titul profesora pouze od paní Terézy a po ní od ostatních pro jeho učenost a celý habitus udělen; měl sice potřebné k takovému úřadu vzdělání, ale neseděl ve skutečnosti na žádné stolici učitelské.

Při odchodu požádal Stoklasa Vojtěcha, aby jej častěji k prospěšnému rozhovoru navštěvoval a k němu ve všech svých potřebách jako k příteli o radu a pomoc se obracel.

XII.

Na nějaký čas zatáhl se Vojtěch úplně do tichého pokojíku pod zemí, jako hlemýžď ve svou skořápku. Způsob jeho života v tomto zátiší měl dvojí barvitost.

Předně ráz klidné selanky nebo spíše robinsonády. Přizpůsoboval skromnou domácnost svým potřebám a rozhojňoval ji pozvolna věcmi užitečnými i pohodlí a rozkoši zasvěcenými. Uvedu jen některé. Ze staré bedny, kterou našel na dvoře, upravil si skříň na knihy. Do okna opatřil si několik hrnců s květinami, aby užíval alespoň jakési předtuchy kvetoucí nádhery, kterou tam jaro v brzku vykouzliti mělo. Jednu scházející tabuli v okně nahradil mastným papírem. K odvrácení nočních myších plesů vyprosil si v kavárně kotě, jevící k němu zvláštní přítulnost. A tak trávil většinu dne klidně, s věrným zvířátkem po boku, zalévaje milé květiny, přihlížeje

k útlým různotvárným houbám, jež bez přičinění jeho v jednom koutě světnice ze spár podlahy vyrůstaly, pracuje a rozjímaje, zkrátka veda život plný tichých půvabů, jaké tak pěkně líčívají legendy o svatých poustevnících.

Zcela jinak zbarvena byla druhá část jeho podzemního života. Začínala obyčejně z večera, kdy sahal, odkládaje své básně a práce pro domácnost, po románu v krvavě rudé obálce, aneb když uchvácen hrůznou krásou tohoto románu péra se chápal, aby po vybídnutí pana Brzobohatého sám něco podobného sepsal. V takových dobách braly na sebe duch jeho i okolí ráz příšerně romantický. Obraznost jeho přijímala a plodila postavy a příběhy, které rodívá obyčejně jen horečné třeštění v duši člověka. Tichý poustevník proměňoval se v krvelačného netvora. S rozkoší pásl se na vybroušených ukrutnostech, jimiž autor románu znenáhla svých reků se sprošťoval, a co psal, byla krev, jak pěje Uhland o králi v balladě. A tichá poustevna měnila se ve vlhký tmavý žalář podzemní, v brlohu ještěrů a netopýrů, v lidomornu inkvisice, kam sklánělo se, když dolkala v dáli účetnická flétna, ticho hrobové a kde jen krůpěj krve věčně padala s černého stropu na chladnou půdu.

Čím dále, nabývala tato chmurnější stránka jeho života větší převahy vlivem pana Brzobohatého, jenž den ode dne rozhodněji v uspořádání podzemní domácnosti zasahoval. Potěšoval Vojtěcha několikrát za den svojí návštěvou a vybízel jej k pilnému korrigování a překládání. Vojtěch položil několikrát velmi na jev rukopisy svých básní. Když to nepomohlo, zkoumal jemnými narážkami, nedřímá-li snad

přece nějaký smysl pro poesii v panu Brzobohatém, ale tento odstrašil jej ode všech podobných pokusů prohlášením: básně že naprosto z oboru své nakladatelské činnosti vylučuje. Za to četl začátek románu, jejž Vojtěch dle krvavého vzoru spisoval, a vzdal mu chválu, žádaje pouze za vynechání některých poetických míst a podněcuje autora k větší krvežíznivosti.

Než vedle toho pečoval také o zábavu svého chráněnce. Procházky po městě s balíky pod paží staly se pravidelnými. Jaro začalo v zahradě propukávati zelenými puky. Nastala potřeba okopávání, podvazování, zalévání. Pan Brzobohatý, nejen že nezbraňoval Vojtěchovi, aby ve prázdných chvílích, posadiv si na hlavu starý slaměný klobouk, present pana Brzobohatého, s lopatou v jedné a s konvicí v druhé ruce po zahradě šukal, nýbrž povzbuzoval jej sám k této nevinné zábavě, a naznačoval mu místa, kde a pokud rýti, kam co zasazovati má. Vojtěcha zarazilo poněkud jen to, že zaujaly valnou většinu záhonů rostliny, více užitku než pěkné vyhlídky z okna jeho pokoje slibující. Dva tulipány byly ovšem před tímto zasazeny.

Ba, pan Brzobohatý uváděl také Vojtěcha do své domácnosti. Bavíval se tam s ním vystřihováním obálek na dopisy a psaním adres, svazováním a pečetěním rozličných balíků. Představil ho také své paničce. Tato seznámila se s ním brzo tak důvěrně, že jí směl pomáhati při vysazování oken a přestavování nábytku. Také jeden drozd přilnul k Vojtěchovi tou měrou, že nedopouštěl, aby mu někdo jiný pokrm a nápoj obnovoval a klec vyčisťoval.

Konečně měl pan Brzobohatý také příjemnou

patnáctiletou dceru, kandidátku učitelství, které Vojtěch tajnou náklonnost svou osvědčoval koncipováním těžších domácích úkolů a docházením do půjčovny pro francouzské romány.

Čtenář pohřešuje snad v podrobném tomto vyčtení s teskností zmínku o tom, jakým způsobem Vojtěch o své tělesné potřeby pečoval. K upokojení čtenáře oznamuju, že můj poetický hlemýžď přece tu a tam ze své skořepiny tykadla k některému příteli vystrkoval a od něho skrovné peněžité částky na oplacení z první měsíční gáže si vypůjčoval.

Právě chystal se k takové návštěvě u Ezopa, když se tento z nenadání ve dveřích jeho poustevny objevil. Bůh ví, jakým způsobem novou adresu Vojtěchovu vyzvěděl.

„Ah, zde tedy vězíš pod zemí jako krtek celých čtrnácte dní a zanedbáváš své přátely," káral Vojtěcha. „Nu, tvá poustevna je věru zařízena jako pro ascetu. Obrazy ovšem vyjímám. Škoda jen, že nelze v soumraku tvé jeskyně ani barvy jejich řádně rozeznati."

Vojtěch nabídl příteli inventární židlici bez nátěru a Ezop, uvelebiv se na ni, vypravoval: „Jsi zajisté žádostiv zvěděti, jak se podařila má výprava ku vdově. Mohl jsem ti dosud jen pověděti, že jsem se z ní vrátil jako vítěz. Lituji, že ti nemohu podrobnosti rozkošného toho večera náležitě vylíčiti. Nastíním ti jen stručně jeho průběh. Nezastihl jsem ji samotnu. Seděla v bohatém věnci dam, které u ní meškaly návštěvou. Znáš zajisté motiv, představující malebné skupení mnoha ženštin, svůdně rozložených kolem jasného bassinu. Viděl jsem motiv ten ve dvou vyobrazeních. Na jednom byly ženy tyto více méně

nahé, na druhém jevily se v lepých oděvech. Představ si druhý tento obraz a máš společnost, do které jsem vstoupil. Byl bych si ovšem vřele přál, aby se proměnila raději v obraz první. Ale i tak byl jsem jimi všecek okouzlen. Všechny skvěly se takovou krásou, že se mezi nimi tvá vdova tratila jako vodní princezna v pohádce mezi svými sestrami a že jsem se, bůh ví, zamiloval do všech najednou. Uznáš, že jsem jako jediný muž mezi tolika sličnými ženami měl postavení nesnadné. Ale provedl jsem nesnadný úkol skvěle. Sám nevím, kde jsem nabral tolik ducha, obratnosti, zábavnosti a zejména žertovnosti. Kdykoliv jsem jen začal mluviti, smály se všechny srdečně. Tak ztrávili jsme v žertu, smíchu a duchaplném hovoru božský večer a při rozchodu musel jsem jim slíbiti, že se k příští jejich besedě opět dostavím. Přišel jsem opět a dosáhl stejného úspěchu jako poprvé. Hráli jsme rozličné společenské hry a při tom obdivoval jsem se jejich cudnosti: ač si jinak počínaly dosti volně a bujaře, nechtěla přece žádná z nich živou mocí své zástavy vykoupiti ode mne políbením. Prohodil jsem mimochodem, že jsem se dal fotografovati; hned požádaly mne všechny o fotografii. Zde jich mám plnou hrst. Chtěl jsem býti fotografován v profilu celou postavou; ale fotograf poradil mi, abych se dal raději fotografovati en face a jen v poprsí. Podívej se na to. Zdá se mi věru, že mne fotograf zkazil. Nerozumí tuším hrubě svému umění. Chtěl jsem na příklad sešit svých básní držeti na srdci; on však namítal, že prý se ruce nehodí do fotografie v poprsí. Prosím tě! Jakobych byl sám neviděl nejméně tucet takových fotografií s rukama. A potom, kde jsou mé

vousy? A konečně ten nos — člověk aby jej teprve hledal!“

Vojtěch shledával sice, že fotografie příteli jeho spíše pochlebuje, a vysvětloval si nedostatek vousů na ní přílišnou bledostí a řídkostí toho, co Ezop svým vousem nazýval; ale nechtěje samolibost jeho uraziti, přisvědčoval mu a podotkl jen, že při všem tom fotografie se ctí k účelu vyznačenému užiti může.

„Nu dobrá,“ mluvil dále Ezop, „ale přišel jsem k tobě ještě s jinou záležitostí. Dal jsem za ty fotografie poslední své peníze. Zítra bude opět dýchánek u vdovy. Musím si koupiti nové rukavičky, šle a jiné věci. Na dluh to ovšem poříditi nelze. V této tísni přišlo mi na mysl, že bych mohl skrze tebe mecenáši tvému své milostné písně nabídnouti a hned o nějakou zálohu na honorář požádati. Je-li vskutku takovým, jakým jsi jej líčil, vyhoví jistě mé prosbě. Co tomu plánu říkáš?“

Vojtěch byl touto žádostí nemile dojat. Netroufal si ani sám pro sebe požádati pana Brzobohatého o zálohu, ač by jí byl velice potřeboval. A přece byl by nerad odřekl pomoc svou příteli, který se nedávno tak coulantně k němu zachoval.

Po chvilce odpověděl zvolna: „Na závadu je pouze to, že nehodlá pan Brzobohatý nákladem svým vydávati básně.“

„A co bude vydávati?“

„Prozatím jen romány.“

„Nuž ať mi dá zálohu na román; začnu ho ještě dnes psáti.“

Po delším přemítání zeptal se Vojtěch: „A kolik potřebuješ?“

„Stačí mi pět zlatých; myslím, že je to na román velmi málo.“

„Mnoho to ovšem není. Budiž, řeknu panu Brzobohatému a nepochybuju, že ti zálohu poskytne.“

„Bodejť by neposkytl; všichni nakladatelé poskytují zálohy a činí to rádi.“

„Nuž ano. Přijď si zítra v tu dobu pro peníze.“

Když Ezop odešel, rozvažoval Vojtěch, jak by věc nejlépe navlékl. Rozhodl se konečně, že poprosí pana Brzobohatého prozatím o nějakou zálohu pro sebe a z té že pět zlatých příteli vyplatí. Později, až Ezop nějaký kus svého románu napíše, může požádati o zálohu jménem jeho.

Po tomto rozhodnutí odebral se Vojtěch srdnatě nahoru.

Pan Brzobohatý pohledl s překvapením na nezvyklou návštěvu. Jindy přicházel Vojtěch jen k jeho požádání do pracovny.

„A, pan Koudela,“ zvolal pak. „Sedněte si, pane Koudelo!“

Vojtěch usadil se pomalu na podané mu sedadlo a nakladatel zadíval se zpytavě v rozpačitou jeho tvář.

Právě, když mladý host ústa otevříti chtěl, pravil pan Brzobohatý spěšně: „Dnes máme velmi pěkné počasí, není-li pravda?“

„Ano, dnes je velmi pěkně.“

„Inu, nastává nejkrásnější část roku. Tak právě pro vás, šťastní pánové, kteří blouzníte o smaragdovém rouše omládlé země a tak dále tam, kde vidíme my ostatní smrtelníci jen popenec do polévky. Podíval jste se dnes již do zahrady?“

„Nebyl jsem tam ještě.“

„Nu, můžete nechati na hodinu práce a přerýti tam zadní tři záhony. Takové tělesné pohybování svědčí vám výborně. Vypadáte o mnoho zdravěji, než při svém vstoupení do mého domu. Co soudíte o posledních sněmovních usneseních?“

„Nečetl jsem noviny. Přišel jsem —“

„Ah, přejete si, abych vám půjčil noviny. S radostí. Emilko!“

„Nikoli, chtěl jsem —“

Emilka objevila se ve dveřích.

„Vy jste nepřišel pro noviny?“ řekl pan Brzobohatý. „Jsou dnes velmi zajímavé. Musíte si je přečísti. Emilko, přines — či počkej, dojdu si pro ně sám. Ty pak zůstaň zde, sedni si semhle a pořádej ty knihy na stole.“

Pan Brzobohatý vrátil se s novinami a podav je Vojtěchovi pravil: „Tak zde jsou. Avšak sedněte si ještě! Proč pospícháte? Snad byste mohl trochu Emilce — však nikoli, přeryjte ty tři záhony. Svěřuju pro dnešek a zítřek zahradu úplně vaší péči — nebudu doma.“

Vojtěch poroučel se s novinami.

„A navštivte mne opět někdy. Navštivte jen. Nemám ničeho proti tomu. Můžeme si spolu pohovořit.“

Octnuv se opět pod zemí, spílal Vojtěch své rozpačitosti, pro kterou propásl u pana Brzobohatého vhodný okamžik ku přednesení své žádosti. Před Emilkou nemohl se s ní pak ovšem vytasiti. Na to přemýšlel dlouho, jak by chybu napravil. Konečně přišlo mu na mysl, že by snad mohl navštíviti hudby milovného účetního; má ve své správě pokladnici

i možná dost, že jej snad pan Brzobohatý zmocnil k vydávání menších záloh na služné.

Po této úvaze vystoupil Vojtěch po spuchřelých schodech do romantického černého výstupku, v němž obýval účetní malou arkýřovou světničku.

Ač byl s ním Vojtěch již trochu spřátelen, přednesl mu přece jen s rozpaky a zajíkáním svou záležitost.

Flétnista upíral naň chvíli mlčky upřímné modré oči a hrál si, rovněž v rozpacích, s bělavým chmýřím na bradě.

„Pokladnici mám ovšem pod mocí,“ řekl po chvíli zdlouhavě. „Zde jest.“

Přistoupil k malé železné pokladně v koutě, otevřel velmi tajné a umělé ústrojí zámku a odklopil víko; nic nevadilo uvnitř zevrubnému prohlednutí čtyř červeně natřených hladkých stěn a stejného dna.

„Jak vidíte,“ pokračoval účetní, „zírá odtud čírá prázdnota. Pan Brzobohatý přijal mne za účetního a pokladníka i složil jsem vzhledem k druhému úřadu dosti vysokou kauci v hotových penězích do jeho rukou. Ale mimo tuto pokladnici neobdržel jsem posud ničeho, co by souviselo s pokladnickým úřadem. Šéf prohlásil, že si bude prozatím dotyčné záležitosti obstarávati sám. Ostatně je snadná pomoc. Dám vám zatím těch pět zlatých pro přítele ze svého a až se šéf vrátí, můžete jej požádati o zálohu a mně peníze ty oplatiti.“

Vojtěch přijal s vřelými díky toto nabídnutí a když večera téhož dne dumné tklivé zvuky flétny s vysoka do jeho skrýše zalétly, naslouchal jim s potěšením jako hlasům teplého, dobrého srdce.

Na druhý den přišel si Ezop pro zálohu. Voj-

těch vysázel ji hrdě na stůl a přítel, shrabuje peníze, prohodil: „Pomyslil jsem si, že mi takové maličkosti neodepře. Díky za tvé prostřednictví.“

Vojtěch napomenul ho, aby se dal bez odkladu do románu a požádal ho zároveň, aby nikomu o tom neříkal a nynější jeho adresu ostatním neprozradil.

Po odchodu Ezopově rozedmula se mu prsa blahým vědomím, že pomohl příteli a zároveň zachoval reputaci svého mecenáše ve světě spisovatelském.

Avšak minul opět den. Přátelé byli vyčerpáni a účetní čekal snad již na své peníze. Nezbývalo, než odebrati se znovu k panu Brzobohatému pro zálohu. Tentokráte narafičil věc opatrněji. Vyčíhal si příhodný okamžik, kdy se procházel nakladatel po zahradě. Tam nemůže se tak snadno Emilka připlésti. Tváře se zcela nevinně, vyšel v slaměném klobouku, s rýčem v jedné a kropicí konví v druhé ruce mezi záhony.

Pozdraviv pana Brzobohatého, očekával bezpečně, že tento jak obyčejně k němu přistoupí a s ním rozmlouvati začne.

Ale nakladatel poděkoval jen přívětivě z dáli a procházel se po jiné straně zahrady. Držel se, jakoby naschvál, vždy v určité vzdálenosti od Vojtěcha. Darmo nadcházel mu tento vinutými cestičkami zahrady; zdálo se, že jsou jen proto tak uměle propletené, aby mu šéf pokaždé, když ho téměř již dostihoval, jako úhoř uklouznouti mohl.

Konečně zamířil Brzobohatý ke dveřím, vedoucím ze zahrady do domu. Nyní nesměla se ani chvilka ztratiti. Vojtěch odložil rýč a konev a chvátal, aby v čas dráhu odcházejícího přeřízl. Ale

i tento šel kvapně, ač byl na pohled pohřížen do hlubokých myšlenek. Dostihl ho přece.

Když před ním stanul, trhl sebou pan Brzobohatý a prudce zdvihl hluboce svěšenou hlavu. Upřev oči na Vojtěcha, zvolal: „To jsem se vás lekl, příteli! Přeslechl jsem v myšlenkách vaše kroky a náhle stojíte přede mnou, jako byste ze země vyrostl. Připomíná mi to jednoho člověka, kterého měl jsem v službě. Ten se také pokaždé tak z nenadání jako duch přede mnou objevoval, když chtěl žádati, abych mu vyplatil napřed nějakou částku služného. Propustil jsem ho brzo ze služby. Lidé, žebronící o zálohy, jsou mi do duše protivní. Mně neplatí též nikdo napřed. Přisvědčíte mi zajisté, že jeví takové obtěžování o zálohy nejen nepořádnost, nýbrž i nedostatek studu."

Vojtěch kývl hluboko hlavou, spíše aby zakryl plamenný ruměnec svého obličeje.

„Nuže, čeho jste si přál?" otázal se pak laskavě nakladatel.

„Chtěl — chtěl jsem vám — vrátiti noviny, které jste mi včera zapůjčil," koktal Vojtěch, „ale nyní pozoruji, že jsem je zapomněl v pokoji."

„Ah, nechte si je. Nepotřebuji jich více."

A pan Brzobohatý vzdálil se s přívětivým pozdravem.

Smutně vrátil se básník do podzemí a odhodil tam slaměný klobouk nevrle na postel. Mnul dlaní stůl, jakoby z něho nějakou spasnou myšlenku vymnouti chtěl. Náhle padl jeho zrak na věšák a zajiskřil se. Visel tam obstárlý jeho svrchník.

Sňal jej s věšáku a zatřepal jím. Nevylétl sice

z jeho záhybů sbor zpěvného hmyzu jako z Faustova kožichu, ale zdvihl se kolem něho oblak prachu.

Rozestřel pak věrný háv na stole a zpytoval nestranně jeho přednosti i vady; na to zdvihl jej opět do výšky proti oknu a zkoumal celkový jeho dojem.

Tento večer věnoval se Vojtěch úplně svrchníku, pracuje jehlou a nití, klíčem a pijavým papírem, kartáčem a žíravou kyselinou k umělému jeho omlazení. Při této práci podněcovaly jeho horlivost vzdálené zvuky flétny, znějící dnes obzvlášť dojemně, jakoby touhou po čemsi lkaly a jakoby jemně pronášely bolestnou výčitku.

XIII.

Z rána prohlédl Vojtěch znovu důkladně svrchník a shledal s potěšením, že se po včerejší jeho činnosti zázračně zotavil. Zaobalil jej opatrně do šátku a vydal se s objemným uzlem pod paží na cestu k jedné vzdálenější části města.

Blízkost této části ohlásila se mu zvláštním úkazem. Kdežto se jinde vyjma posluhy zřídka okazoval člověk s větším břemenem, jevilo se v tomto okrsku nošení uzlů a balíků téměř jako modou neb místním obyčejem. Někteří nesli své břímě s volnou grácií, pohlížejíce na ostatní s úsměvem a pohledem srozumění; většina však jevila nápadnou plachost a stísněnost. Tak vypadali ostatně jen chodci, kráčející s Vojtěchem ve stejném směru; ti, kdož kráčeli jim vstříc, vyšlapovali si vesměs bez přítěže lehce a s tváří veselou.

Blízko u cíle spatřil Vojtěch člověka v sešlém oděvu, obtěžkaného několika uzly, jehož tvář mu byla povědoma. Když lépe přihlédl, poznal Josefa pana Skočdopole.

„Hle, pan Koudela!" zvolal s uzarděním lokaj, když navzájem mladíka poznal. „Také již přípravy k jarní sesoně?"

Místo odpovědi otázal se stejně uzardělý Vojtěch: „Což nejste již ve službě u pana Skočdopole?"

„Pohřešujete livrej, není-li pravda? Věc má se tak. Muj pán chce žíti nějaký čas na zapřenou, víme, jak to je zvyklostí mezi vznešeným panstvem. Ať přijde kdo přijde, oznamuju, že není pán doma že odjel někam na venkov. A není-li pán doma, k čemu potřebuju livreje? K čemu bych ji nošením kazil nebo doma cídil a provětrával, když ji mohu na ten čas odevzdati k uschování a opatrování jinam? Odnáším ji prozatím zároveň se zimními věcmi. Tyto dáváme sem každý rok do uschování, hned na začátku jara. Víme, že se zde bedlivěji opatrují a před moly ochraňují, než bychom to mohli činiti doma. Všechny vrchnosti mají to v obyčeji. Je to modou!"

Mezi tím dostihli cíle. Vojtěch odbyl za krátko svou záležitost a rozloučil se s lokajem. ——

Ale odcházel s trpkým zklamáním. Umělé omlazení svrchníku neobstálo před zkoumavým pohledem znaleckým, jenž pronikal srdce i ledví. Vojtěch neobdržel na svou zástavu ani tolik, kolik byl dlužen účetnímu.

Několik dní žil ovšem bez hmotného nedostatku. Ale z večera dojímala ho vždy flétna nebývalou tklivostí a rozmanitostí zvuků. Zněla nyvě, žalobně, vy-

čítavě, posměšně. Časem bylo to jako toužebné volání samečka po vzdálené samičce. Časem znělo to jako zpěv křepelinky: Pět peněz! Pět peněz!

Právě stál ubohý mladík s posledním grošem opět na pokraji trpké bídy, když se v jeskyni jeho znovu objevil Ezop.

Přicházel si pro novou zálohu. Koupil si malého Bosca a přiučil se z něho několika kouzelnickým kouskům, jimiž hodlá při dnešním dýchánku u vdovy pobaviti shromážděné dámy. K magickému tomu představení musí sobě však opatřiti některé pomůcky.

Vojtěch byl tímto objevením bezmála popuzen. Nemaje sám nejnutnějších potřeb, měl opatřovati neskromnému příteli peníze k takovému přepychu, jakým byl bez odporu pochybný vavřín černokněžníka!

Opanoval však svou nevoli a zeptal se klidně: „Napsal jsi již kus románu?"

„Nenapsal jsem dosud ničeho. Ale mám celý plán v hlavě. Celý jeho děj se všemi osobami leží přede mnou tak úplně a jasně, že bych ti mohl hned román svůj diktovat."

„Ach, milý příteli, v tomto případě nemohu ti pomoci. Bez rukopisu v ruce nelze obtěžovati pana Brzobohatého stále o nové zálohy. Kdybys měl alespoň kus —"

„Nevídáno pro takovou maličkost! Pan Brzobohatý není přece skrblíkem a špinavcem."

„Nikoli, není to možná."

„Nuže, dej mi prozatím něco ze svého. Asi za týden přinesu román a pak ti to z honoráře oplatím."

„Musím se ti přiznati, že nemám sám ničeho. Prvního tohoto měsíce nebral jsem žádné služné, poněvadž jsem byl u pana Brzobohatého teprve několik dní. Zálohu však na příští částku služného nechci sobě vybrati. Zastavil jsem raději svrchník, a jak tuto vidíš, obdržel jsem zaň velice málo. Vydal jsem již ty peníze do posledního groše.“

Ezop pohlížel chvíli na zástavní lístek a zakoktal pak: „Víš co? Znám člověka, který kupuje zástavní lístky. Dojdeme k němu a rozdělíme se o výtěžek. Mně ta maličkost prozatím postačí.“

Vojtěch přemýšlel. Příští zima ležela v mlhavé dálce a svrchníku minuly již lepší doby života. Svolil.

Takto skončila sláva svrchníku, zaskvěvši se naposled ještě magickým leskem kolem hlavy zamilovaného Ezopa. —

Blížil se zvolna první máj. S horoucí touhou hleděl mu Vojtěch vstříc. Zářil na temném jeho obzoru jako krásná jitřní hvězda, lina mu v duši útěchu a pobádaje ho k neúnavné píli. Korrigoval, až jej oči bolely, psal, až jej prsty brněly. Nosil sešit překladu za sešitem k panu Brzobohatému, který je přijímal se zřejmým uspokojením. Také v původním svém románu pokračoval se zdvojenou horlivostí. Přebíhal jako lev úzkým prostorem své brlohy a mrskal svou obraznost k divokým, potvorným skokům. S kanibálskou rozkoší vraždil, vilnil, loupil a páchal ohavnosti a nemožnosti všeho druhu. Vbičoval se znenáhla do nálady pološílené. Skráně jeho tepaly zimničně, ruka svírala křečovitě pero, jež pádilo úprkem po archu a zastavovalo se chvilkami jen, aby se osvěžil majitel jeho pohledem na těšivou hvězdu, blížící se první máj. V takové

chvíli představoval si Vojtěch živě, jak v tento krásný den, v lásky čas, kdy zváti bude k lásce hrdliččin hlas, pan Brzobohatý před ním se objeví a v delikátní obálce vrstvu cenných papírů mu podstrčí — a s novou horlivostí chápal se vždy po tokové chvilce spisovatel opět péra, aby si dobyl spokojenosti pana Brzobohatého.

Zbytečné byly věru množící se návštěvy nakladatele, který Vojtěcha k pilnému překládání povzbuzovati a k novým ukrutnostem na zbylé hrdiny původního románu štváti neustával.

Oh, že se blížila tak zvolna doba vykoupení! Mladý spisovatel byl sevřen trampotami se všech stran. Nemluvím ani o hmotném nedostatku. Horší byla muka duševní. Vyšel-li s balíkem pod paží na procházku do města, vynořil se jistě z hloubi první ulice proti němu smutný obličej Stanislavův. Obrátil se spěšně, zamířil do jiné ulice a hle! tam objevil se v dáli povědomý nos s bradavicí. Spěchal opět jinam, ale o běda! odevšad hrozilo mu setkání s některým přítelem čili (slova tato stala se mu synonymy) věřitelem. Tak potácel se úzkostlivě a plaše semo tamo, jako zajíc v léči. A doma musil se opatrně vyhýbati styku s dobrým účetním. Romantický černý výstupek nekynul mu již lákavě, ale shlížel k němu škaredě a hrozivě. A flétna loudila pod večer vždy táhleji, lkala vždy dojemněji, že podzemní posluchač nejednou zvolal: „Ustaň, probůh ustaň! Vždyť bude co nevidět první máj!“

A byl první máj, byl lásky čas. Hrdliččin zval ku lásce hlas. Všude plno květů. Zevšad ozývá se veselá hudba. Sluneční úsměv září na štítech domů i na tvářích svátečně oděných zástupů, které

se valí v pestrých proudech do krásné boží přírody všemi branami města. Také Vojtěch uvrhne se do některé té pestré řeky. Čeká od časného rána netrpělivě, přecházeje světnicí. Včera byl dodal nakladateli opět jeden sešit překladu, chovaje v hloubi nitra nesmělou naději, že snad je v závodu jeho již poslední den měsíce dnem výplatním. Ale pan Brzobohatý přijal jen mlčky sešit, nejevě tentokrát ani uspokojení jako jindy.

Hodiny ubíhají. Vojtěch zachvívá se nedočkavostí. Rovná třesoucí se rukou vrstvu archů na stole — napsanou za minulý měsíc část původního románu. Napíná sluch, zdali se blíží po schodech povědomé kroky. Neslyší ničeho. Slunce nachýlilo se přes poledne — sklání se k večeru. Čekající přechází stále prudčeji po světnici, naslouchá vždy bedlivěji. Nic! Nic! Večerní stín rozkládá se jeho jeskyní a mračná beznadějnost v jeho duši.

Byl první máj, večerní máj, byl lásky čas. Jiné zval ku lásce hrdliččin hlas — a básník sklonil zoufale hlavu do dlaní a vzpomněl si na máj uprostřed pustých skal.

Pak zalkala flétna. Tak nezněla ještě nikdy. To nebylo křepelčino: Pět peněz! pět peněz! ani toužebné volání samečkovo po samičce. Vydávala zvuky tak úpěnlivě táhlé, démonické, jakoby chtěla podzemnímu posluchači vyloudit duši z těla.

XIV.

Dva hrozné dny čekal ještě Vojtěch. Pak svinul začatý původní román do kapsy a bral se srdnatě k nakladateli. Nebyl doma. Odpoledne za-

šel k němu podruhé, ale pan Brzobohatý přivolal po prvních uvítacích zdvořilostech Emilku, aby rovnala knihy na psacím stole.

K večeru opětoval Vojtěch svou návštěvu po třetí, odhodlán již na vše.

Brzobohatý přivítal jej nevrle, ba téměř nevlídně. Byl patrně ve špatném rozmaru. Poděkovav nedbale za hostův pozdrav, obrátil se ke dveřím sousedního pokoje, snad aby přivolal Emilku k rovnání knih.

Ale Vojtěch sebral všechnu svou zmužilost a promluvil rychle:

„Směl bych snad prosit o měsíční honorář?"

Ruměnec studu pokryl při tom jeho líce a ruka se zdvihala ke rtům, jakoby volala neslušnou onu otázku nazpět za ohradu zubů.

Pan Brzobohatý odvrátil se ode dveří a pohleděl naň zrakem vytřeštěným, jakoby nevěřil sluchu.

„Čeho že si přejete?" zeptal se ostře.

„Jsem v peněžité tísni," koktal žadatel, zardívaje se a bledna střídavě. „I chtěl jsem vás tedy prositi, abyste mi laskavě vyplatil měsíční služné."

Ještě chvíli hleděl naň mecenáš mlčky vytřeštěným zrakem a pak, zdálo se, pochopil. Vojtěch domníval se, že čte v jeho líci postupně úžas, mravní nevoli, lítost nad pronesenými slovy a naději, že budou odvolána, konečně rozpaky studu — studu za prosebníka, jenž sám sebe takto ponížil.

„Touto žádostí uvádíte mne do rozpaků, pane," začal váhavě, „a nutíte mne, abych s vámi mluvil upřímně a bez ostychu o věcech, jichž bych se jinak nebyl dotknul. Neklame-li mne pamět, bylo mezi námi ujednáno, že vám poskytnu bezplatný

byt a po případě časem nějaký — nějaký — nuž ano, pojmenoval jste to sám honorářem nebo služným. Ale zároveň podotkl jsem výslovně, že vás přijímám pouze na zkoušku a že vám vyměřím onen — honorář teprve pak, shledám-li, že vyhovuje vaše umělost a píle mým požadavkům. Bylo tak ujednáno čili nic?“

„Bylo,“ odpověděl Vojtěch malodušně.

„Bylo. Nuže a nyní přehlédněte dosavadní svou činnost, výsledky její, postavte se na mé místo a rcete, rcete probůh, zač bych vám měl vyplatiti nějaký honorář?!“

Mladík mlčel zaražen.

„O korrektuře nelze mluviti. Zbývá překlad románu. Práce té jste se dosud ani pořádně nechytil a mimo to jest překlad sám, mírně řečeno, chatrný.“

„Vynaložil jsem naň všechnu píli,“ ozval se překladatel popuzen. „A pochybuji, že mi kdo dovede v něm vytknouti jedinou jazykovou nesprávnost.“

„Nuž ano, volil jsem snad poněkud příkrý výraz. Řekněme tedy, že je neobratným, hrbolatým nebo tak nějak. Vždyť nemůže ani jinak býti. Byl byste pravým čarodějem, abyste dospěl hned poprvé k dokonalosti, jaké lze dosíci jen časem a cvikem. Nuž a tím jsme s přehledem vaší činnosti hotovi.“

„Píšu pro vás také původní román,“ namítal Vojtěch, vyjímaje rukopis z kapsy.

„Ah, byl bych málem zapomněl. A ten chcete také položiti na váhu?“ pravil nakladatel, potěžkávaje vrstvu papíru, jakoby tím chtěl naznačiti celou

a jedinou její cenu. „Předně jest to pouhý začátek, z něhož si nemohu ještě nijaký úsudek utvořiti. Dále — zhošťte se na chvíli všeho sebeklamu a rcete mi upřímně, zcela upřímně, myslíte-li vy sám, že bude míti ten váš román nějakou cenu. Vždyť je to váš první pokus. Možná, že časem svým něco pořádného napíšete; ale co jste dosud u mne vykonal, nezasluhuje přece názvu práce. Byla to pouhá průprava, nic více! A za to měl jste bezplatný, pěkný a tichý byt. Jindy by vás byl stál měsíčně nejméně čtrnácte zlatých. Vezměte k tomu nábytek s peřinami, volné užívání zahrady a tak dále, a musíte vyznati, že je vaše namáhání, může-li se tak říci, zaplaceno více než slušně. Či myslíte, že můžete přec ještě něčeho žádati?“

„Nikoli, nechci ničeho,“ prohlásil Vojtěch temným hlasem, „nežádám si, abyste měl ze mne škodu. Domníváte-li se, že překládám chatrně, že jsou mé práce bez ceny — zkrátka že vám nestačím a že si výtěžkem činnosti mé nezapravíte ani byt, který mi poskytujete, opustím tento byt ještě dnes a na vždy. Po dnešní rozmluvě naší pálila by mne jeho podlaha pod nohami.“

„Ale, ale, k čemu tak nakvašeně a tragicky! Vždyť vám pravím, že můžete svým časem něco řádného dokázati. Zkusme to ještě dva tři měsíce — beztoho bych vám vyplácel honorář čtvrtletně —“

„Děkuji. Poznávám nyní sám, že bych vám nedovedl vyhověti. Půjdu ještě dnes.“

„Nuže, chcete-li mermomocí, držeti vás nemohu a nechci. Najdu ne jednoho, ale deset mladíků, z nichž se bude pokládati každý za šťastna, učiním-li jej

vaším nástupcem. Chcete se tedy opravdu již dnes vystěhovati?“

„Ano.“

„Nuže, jak chcete. Já vás nevyháním. Stojíte-li však na svém, nemohu vám v tom bránití.“

Odešel s Vojtěchem do podzemí a převzal byt dle inventáře zpět.

Mladík svázal do uzlíku své skrovné jmění a pohlédnul naposled k oknu, v němž se nyní začínal vyplňovati sen o zeleném lupení a vůni květu — pro jeho nástupce. Nezáviděl mu jich, nezáviděl mu zelených koníku, kteří skákati budou ze zahrady na jeho papír, darmo týraný uštvanou rukou.

Obrátil se k odchodu.

„Zapomněl jste ještě slaměný klobouk,“ zvolal za ním svědomitý domácí pán.

„Nechám ho zde. Nevím, co bych si s ním počal.“

„Jak vám libo. Ale povězte mi: nehněváte se snad? Věřte, že jsem k vám choval stále přátelské pocity a tak dále —“

„Nehněvám. Proč bych se hněval?!“

„Nuže, s bohem! A kdybyste někdy něčeho potřeboval — —“

Venku na ulici ohlédl se Vojtěch teskně po romantickém výstupku. Divotvárná jeho silhueta odstiňovala se ostře na modrém nočním nebi. Osvětlená dvě okénka pohlížela z něho jak dvě plamenné hněvivé oči za odcházejícím a flétna projela mu naposled srdce úpěnlivým svým hlasem.

XV.

Tak rozloučil se Vojtěch s domem, do něhož vstoupil s tolika hrdými nadějemi a z něhož odcházel bez vděku, o svrchník lehčí. — Přátelé provázeli ho tam se závistí a nyní uvítají ho s posměchem. Všechny sny o slávě a štěstí, v nichž se tam kochával, rozplynuly se v dým a páru. Chrám nesmrtelnosti, jejž tam v duchu pro sebe budoval, rozpadl se v trosky. Vrací se zklamán v předešlou nicotu.

V truchlivých těchto myšlenkách bloudil městem. Bezděky blížil se čtvrti, v níž stál starý známý dům s povědomým ořechem, který se stal pomocníkem jeho útěku z tiché domácnosti strýcovy. Již zahnul do povědomé uličky. Již stál pod ořechem, již zatřpytila se mu ze známého průčelí vstříc dvojice oken, za níž as nyní strýc s Terézou, vrátivše se z májové procházky za bránu, sedí při chutné večeři u starého okrouhlého stolu. Jemu již neprostírají na tomto stole, pro něho již tam nepřistavují osiřelou židlici a jeho jménem ozdobená páska na ubrousek odpočívá mezi starožitnostmi v rodinné skříni. Oči jeho zalily se slzami.

Na chvíli zmocnily se ho pocity, s jakými se vracel ztracený syn do domu otcovského. Mohl by vystoupiti nahoru — strýc by tam jistě kajicníka přijal s otevřenou náručí. Ale za chvilku již odpudil tuto myšlenku. Vždyť si nelze pomysliti vhodnějšího konce, aby se stala jeho výprava dokonale směšnou. Strýc s Terézou by se mu z plna hrdla vysmáli a první mentoroval by jej nadále jen ještě

bezohledněji jako nedospělého žáčka, který nedovede býti samostatným.

Tak octl se před nejhlubším stupněm pokoření. A přec měl při sobě prostředek, jímž se mohl rázem povznésti z této hlubiny na slunnou výši slávy a štěstí. Vzpomněl si na spisovatele, kteří uléhali neznámi v mansardách na bídné lože a probouzeli se slavnými. Tak mohlo by se i jemu státi. Vždyť má svého „Ahasvéra", své ostatní práce. Jen kdyby jim mohl pomoci na světlo boží. Nabízel je dosud marně redaktorům a nakladatelům. Šťastná myšlenka projela mu hlavou. Vzpomněl si na laskavost pana profesora Stoklasy a na vyzvání, aby se k němu v každé tísni uchýlil o radu a pomoc. Myšlenka ta nabývala stále větší pevnosti a zrychlovala jeho kroky, vzdalující se od známého domu.

V rejstříku přátel zbyl jediný Ezop, k němuž se mohl bez ostychu uchýliti na nocleh. Zastihl ho doma a byl přijat s otevřenou náručí. Požádal ho především, aby se netázal po příčinách jeho návštěvy. Pak psal pozdě do noci obšírné psaní, v němž na pana Stoklasu, vylíčiv mu své truchlivé postavení, dorážel všemi duvody rozumu i srdce, aby vydal svým nákladem jeho básně, v němž jej upozorňoval jak na zásluhu, kterou si tím získá o českou literaturu, tak na hmotný prospěch, který mu z toho vzejíti může, a v němž konečně oznamoval, že si přijde zítra odpoledne pro ústní odpověď.

Ráno zaslal dopis ten s přiloženými básněmi po veřejném posluhovi do bytu pana profesora.

S tlukoucím srdcem vstoupil pak odpoledne do komnaty Stoklasovy. Profesor přijal jej vlídně a

nabídnuv mu sedadlo, došel do vedlejšího pokoje pro básně, jichž osud vložil Vojtěch do jeho rukou.

Úzkostlivým i nadějným zrakem utkvěl mladík na rtech učeného pána, když tento s rukopisy v ruce slavnostně před ním stanul a odkašlav si po řečnicku, takto mluviti začal: „Uznáte dojista, mladý muži, že jsem za jedno dopoledne práce vaše s náležitou rozvahou pročísti nemohl. Na kolik jsem do nich nahlédl, nesnáším se, mám-li mluviti upřímně, s jejich duchem a směrem. Nedostává se jim žádoucí úměrnosti a střízlivosti. Postonávají na všechny, z ciziny k nám zavlečené novověké choroby a nemluví k srdci lidu našeho. Na příklad: Ahasvér. Proč Ahasvér? Co je nám po Ahasvéru? Co je Ahasvér lidu našemu? — Avšak vzhledem k tomu, že je řeč jejich celkem správná a stavba veršů, ač přízvučných, dosti ladná, jakož i z přátelství k strýci vašemu a z přátelství k vám — chci pomoci nákladem svým těm několika aršíkům na světlo veřejnosti. Snad uhradí odbyt výlohy. Neuhradí-li, můžete se stran schodku časem se mnou vyrovnati."

Vojtěch pohnul sebou při těchto slovech, jakoby si buď radostí poskočiti neb vděčností k nohám šlechetného muže poklesnouti chtěl.

Tento přijal první část odměny za dobrý svůj skutek z vděčných očí a radostné tváře mladého muže a pokračoval:

„Ale chci vám učiniti zároveň jiné nabídnutí. Odhodlal jsem se, že provedu dávný úmysl a pokochám se nějaký čas půvaby venkova. Cítím potřebu, abych čerpal nové síly a vzněty na věčně krásných ňádrech svaté přírody. Již zítra vydám se na cestu. Ve dvou cestuje se lépe. Užívají dvoj-

násob vděku cesty a mohou vzájemným sdílením ulevovati přeplněným svým srdcím. Nuže, buďte mým společníkem na této pouti! Přinese vám prospěch nemalý. Okřejete na těle i na duchu. Vniknete do nitra českého kraje a porozumíte tepotu jeho srdce. Poznáte ryzího zdravého ducha lidu, prodchnete se jím — a pak budou se teprve sypati z péra vašeho ne padělané cizí rubíny a safíry, ale pravé granáty české! Zde vám také již vyplatím napřed honorář za básně, které jste mi k vydání odevzdal. Můžete z něho zaplatiti dluhy, o nichž jste mi psal, pořídit si oděv na cestu a platiti své cestovní útraty. Práce vaše odevzdám zde nějaké solidní tiskárně. Nuže, přijímáte mé nabídnutí?"

„S radostí největší," odpověděl Vojtěch a nelhal. Míra jeho radosti byla vskutku dovršena vyhlídkou na výlet do kraje a pohledem na řadu papírových peněz, které pan profesor Stoklasa před ním po stole rozložil.

Opustil byt profesorův, skákaje přes dva schody najednou, a sevřel Ezopa, dole čekajícího, tak prudce v náruč, že tento bolestí zasténal.

Pak teprve oznámil mu celý sběh věcí, s vyjmutím pouze hlavních dvou příčin (přehledu Vojtěchovy činnosti a odepřeného služného), pro které od Brzobohatého vystoupil, a na důkaz pravdy vytasil se s velmi slušnou vrstvou pětizlatových bankovek, z nichž si Ezop hned jednu vyžádal, aby si k uspořádání velkolepého výletu s dámami potřebný dalekohled opatřiti mohl.

Na to navštívil Vojtěch všechny přátele a vypravoval jim změnu svých poměrů právě tak, jako

Ezopovi. Jen Stanislava nezastihl v orlím jeho hnízdě a zaslal mu tedy vydlužené peníze poštou.

Na konec vešel opatrně v dům bývalého svého chlebodárce a vystoupil do pošmourného výstupku, kde přistihl dobrého účetníka s flétnou v ruce nad otevřenou pokladnou, klonícího dumavé zraky v červenou její prázdnotu. S omluvou a díky vrátil mu zápůjčku. Nemohl si odepříti, aby vrhl oknem arkýřové světničky ještě jeden pohled do zahrady, na známé okno podzemního bytu. Bylo již slušně zelení obrostlé a ve věnci jemného lupení spatřil tam pod starým slaměným kloboukem smutný obličej — Stanislavův...

XVI.

Příštího dne k večeru vyjížděl Vojtěch, v novém vkusném oděvu, po boku maje elegantní cestovní kabelu, s panem profesorem Stoklasou v železničním voze druhé třídy na venkov. Nestačil vyskakovati tu k pravému, tu k levému oknu a pohlížeti přes ramena pana Stoklasy na prchavé zjevy, na které jej nadšený profesor upozorňoval.

„Pohleďte jen, pohleďte! Zde hrabou seno. Vizte tu posečenou louku, ty kopky na ní — ach, jak jest to všechno zelené a krásné! Pozorujte ty statné ženy v podkasaných sukních, s jakou přirozenou grácií se k zemi shýbají, prosty falešného studu pokažených měštek! Vizte jadrná osmahlá jejich lýtka! Ve stínu kopky leží muž, hladě věrného psa a pozíraje snivě do dálky — lze-li sobě představiti poetičtější obraz klidu a štěstí!“

Tak a podobně projevoval pan Stoklasa city, které v něm vzbuzovaly mimo letící obrázky venkova. Konečně zaclonil mu krajinu večerní soumrak.

„Nemůžete si ani představiti,“ obrátil se na to profesor k soudruhovi, „s jakou toužebností jsem očekával tuto chvíli, až zapadne daleko za obzor hlučné město se svým dýmem a puchem, se svým nezdravým a cizotou prosáklým životem a prsa má si oddechnou uprostřed volného kraje, mezi nezkaženým bodrým lidem, v němž uchoval se ryzí duch národa a jehož řečí a písní mluví k nám nezměněn, jako duše této země věčně stejným hovorem svých borů a šveholem svého ptactva. Budeme se kochati v prostých jejich obyčejích a mravech, budeme naslouchati jejich zpěvům a pohádkám, za to pak rozsévati mezi ně sémě osvěty a povznášeti je k vědomí pokladu, které jsou nakupeny u jejich nohou a v nich samých.“

Pozdě v noci vystoupili v nádraží malého venkovského města a odebrali se na nocleh do nejbližšího hostince. V jídelně bylo ještě několik stolu obsazeno.

„Zdrávi buďte, přátelé!“ oslovil pan Stoklasa srdečně shromážděné a posadiv se s Vojtěchem do stinného kouta, odkud chtěl nenápadně zařízení hostince a mravy maloměstské společnosti studovati, objednal večeři a pivo.

Při jeho pozdravu zdvihly se zraky všech přítomných a spočinuly na něm déle a pozorněji, než bývá obyčejem za podobných příležitostí; pak se podívali na sebe, tu a tam sklonila se hlava k hlavě, tu a tam objevil se na tváři úsměv, ale jinak neroz-

tavila srdečnost páně Stoklasova chladnou jejich zdrželivost.

Pátrání pana profesora po zvláštnostech zůstalo marným. Hostinský vypadal jako mnozí pražští hostinští a hostinec jeho nelišil se rovněž ničím od menších a špatnějších hostinců pražských.

U jednoho stolu hráli dva maloměšťáci špády zcela tak, jako se hrají v Praze.

U jiného stolu seděli obuvníci a krejčí, podobní na vlas a vous svým pražským kollegům; vyprávěli si chvílemi o vídeňském Prateru a jiných pamětihodnostech z mladých let a naslouchali hovoru dvou mezi nimi sedících pánů, kteří náleželi napohled k vrcholům maloměstské společnosti. Jeden byl mladý muž intelligentního obličeje, s pečlivě pěstovanými vlasy a vousisky a s duchaplným okem za blyštivými brejlemi; zdálo se, že z ohledu k obuvníkům a krejčím přirozenou důmyslnost očí svých zmírňuje a že skrývá za lehkým úsměvem pekelné právnické finty. Druhý byl starý pán s červeným naduřelým obličejem a kostěnými okuláry, které často šňupacím šátkem otíral, a s lysou hlavou, po níž rozčesán byl uměle zbytek prošedivělých vlasů v týle. Patrně byrokrat. Mluvili s důstojností, předmětu hodnou, o zapletenějších právních případech, míchajíce při tom češtinu s němčinou. Po jejich odchodu dověděli se naši turisté od hostinského, že jsou to mundant z advokátní kanceláře a na odpočinek daný sluha okresního soudu.

U třetího stolu seděla konečně pod soškami Jana Žižky a Jana Husi skutečná honorace a rozmlouvala, převahou německy, o žni a daních, o nové stříkačce hasičského sboru, o nejlepších pražských

hostincích, o vlivu měsíce na člověka, o vadách rozličných kuželníků v městě a podobných věcech, ale též o nezadatelných právech české národnosti a potřebě statného odrážení germanisačních snah.

Pan Stoklasa omluvil před Vojtěchem hostinec a společnost do jisté skrovné míry znemravňující blízkostí železné dráhy a podotkl, že uhodili na zvrhlejší maloměstský kruh a že tvoří vůbec města černější body našeho venkova.

Noc minula klidně, pokud tomu dovoloval rozličný domácí hmyz, stejně krvelačný jako v Praze.

Za prvního úsvitu ranního setřásli cestující prach malého města s obuvi své a vyšli starožitnou branou do jarní krajiny. Šlo se to výborně po hladce ušlapané obrubě rovné silnice, pod mladým listím košatých lip. Neukončený dosud zápas jitřního slunce s nočním chladem naplňoval vzduch lahodnou svěžestí. Na trávě třpytila se rosa. Krajina byla ještě bezlidná a tichá, jen tu a tam jásal skřivánek vysoko v modrém povětří. Pan Stoklasa prohlásil, že nezná většího požitku nad pouť za takové pohody — rozumí se pěšky, neboť jízda na koni neb ve voze byla by nerozumným sebeokrádáním o dvě třetiny této rozkoše. Šel by tak věčně.

„Ach, ach! Jaký vzduch!“ volal v nadšení. „Jak průhledný a vonný! Necítíte, mladý příteli, jak se vám prsa rozšiřují a bujaře vlní? Co tu skvostných ruznobarvých kalíšku a zvonečku rozházeno jen tak ledabylo po mezi a přece je každý z nich tisíckrát pěknější, než nejumělejší jeho napodobení na drahocenném dámském kloboučku. Jak rozkošně se chvěje to mladé zelené osení! A tamo — nyní se zastavte, mladý muži — pohlédněte na ten překrásně

*

žlutý pruh kvetoucí řepky a vyznejte, že si nelze představiti pěknějšího koberce!“

V tom ozval se z dálky zpěv. Vůz blížil se jim po silnici vstříc.

„První živý zjev venkova ohlašuje se nám důstojně!“ upozorňoval profesor. „Sebeřme oči a sluch.“

Vůz se přiblížil. V předu šlo ospale dvé hubených poloslepých koní s odřenými boky. Nad vojí seděl ramenatý mladík bez kabátu, se strakatou vestou a vyhrnutými špinavými spodky i rukávy u košile, na zrzavé hlavě maje starou čepici s růžičkou dle policejního střihu, a zpíval:

»Ta pražská tramvaj,
jel jsem s ní, ajvaj!«

Na voze za ním zastrčeny byly delikátně mohutné podávky do páchnoucího hnoje.

Když je vůz minul, propustil pan profesor Stoklasa nos z objetí prstů a pravil: „Patrně vliv kolovrátkářů. Bylo by na čase, aby se učinila přítrž zhoubnému působení těchto toulavých kolportérů cizáctví po našem venkově, kteří vytiskují národní poesii nechutnými pražskými odrhovačkami.“

Na to šli kolem posečené louky, s kopkami trávy. Stoklasa neodolal svůdnému tomu pohledu a zašel s mladým soudruhem na sametový zelený koberec. Usedli tam do stínu jedné kopky.

„Bože, jak to seno voní!“ zvolal. „Jak měkce se tu sedí! Sedněte si hlouběji, jako já, a položte hlavu do té kvetoucí kypré podušky. Může-li si milionář poříditi lepší pohovku? Jen hloub! Zaryl

bych se do toho nejraději celý, koupal bych se v té zelené trávě!“

Seděli tak hodnou chvíli a právě vyzýval Stoklasa Vojtěcha, aby oděl blaho té chvíle v roucho básně, když se vyřítil odkudsi, vztekle hafaje, veliký pes a za ním hřmotný člověk s hněvivou tváří před nimi stanul.

„Hybaj odtud!“ obořil se na ně. „Co se mi tu ryjete v seně? Myslíte, že jsem ty kopky urovnal pro vás?“

„Ale, ale, milý příteli,“ domlouval mu profesor, vstávaje s Vojtěchem. „Jaká tu příčina k hněvu? Což vás přítomností svou o něco okrádáme? Což není ta vůně a ten stín pro každého člověka?“

„To seno je pro voly, ne pro vás. Žádných řečí. Pryč odtud, pravím. Chcete-li si odpočinout, lehněte si do škarpy. Kdybych to jednomu trpěl, budu mít brzy louku plnou tuláků!“

„Tuláky bohudík nejsme!“ pokáral ho vážně Stoklasa. „Kdybyste věděl, kdo ve vašem seně odpočinul, choval byste se k nám bezpochyby jinak a nehyzdil byste pověst tohoto kraje, v němž předkové vaši přijímali cizince ochotně pod svou střechu a častovali mlékem i strdí pohostinství. A vy, jich nehodný potomek, odpíráte nám i stín svého sena.“

Provázeni štěkotem psa a nezdvořilými pokřiky jeho pána, putovali naši přátelé dále. Po čtvrt hodině octli se v lese. Zde vrátil se Stoklasovi dobrý rozmar. Ba, brzy neznalo nadšení jeho mezí.

„Podívejte se, prosím vás, na tohle skupení stromů,“ vyzýval Vojtěcha. „Ty javory, buky, osyky, břízy. Jak pěkně jsou skupeny jejich zdravé svěží

kmeny, jak rozkošně se míchá jejich různotvárné listí! Viděl jste kdy cos podobného? Ó, neodcházejte! Prodlete se mnou nad tímto božským obrazem! Zde rozbijeme si stánky, příteli! Ulehněte si sem ke mně do kyprého mechu. Hleďte, co tu všechno vedle nás na té pídi země roste a leze. Vizte toho zlatého broučka, jak stoupá vzhůru po zeleném stéble, již je u špičky, ta se přehýbá, brouček padá na mou dlaň. Je to hotová báseň, ne-li? Jaká vůně! Jaký chlad! Jak rozkošný pohled vzhůru do hustých oblaků drobného zeleného listí! Vrcholky hovoří snivě spolu, zdaleka blíží se šum, rychleji, silněji, přelétl vrcholky nad námi, vzdaluje se, slábne, usíná v dáli. Ach! Ach!“

Dlouho, dlouho, leželi na mechu, svěřujíce si navzájem své dojmy.

Konečně zdvihl se pan Stoklasa zvolna a řekl: „Nerad, nerad loučím se s místem tím půvabným, ale musíme jíti. Vězte, že není pouť naše bez cíle. Chci dnes doraziti do jedné vesnice, kam jsem příchod svůj již písemně oznámil známému zámožnému rolníku, pod jehož střechou se na nějaký čas ubytujeme.“

Vyšli z lesa. Slunce pražilo již s nejvyššího bodu oblohy a brzy pokryly čela jejich krůpěje potu. Ale po kratičké chůzi dostihli domku s šedivou doškovou střechou, po níž rozkládalo několik košatých stromů zářivý sníh svého květu. Zčernalý slaměný věnec pod štítem ohlašoval jim krčmu.

Vešli do vnitř. Statný krčmář, s pošmournou, špatně oholenou tváří, přivítal je němým pošoupnutím vyšeptalé sametové čepičky, a vzdálil se pro pivo.

Zde se panu Stoklasovi jak náleží líbilo. Upozornil soudruha na učazené trámy v nízkém stropě, na hrubé nenatřené stoly a židlice, na veliký, z kousků barvitého skla sestavený obraz Bohorodičky s vetknutou zaň metlou kočiček a zejména na štíhlé popelavé kuře, které se tíkajíc volně po špinavé podlaze procházelo.

Když se krčmář s pivem vrátil, chtěl kuře zahnati; ale pan Stoklasa zabránil tomu: „Ah, neodhánějte to přítulné zvířátko! Vždyť dodává právě jeho přítomnost této útulné světnici největší půvab. Ale dovolte, příteli, jakým slovem jste odháněl to kuřátko?“

Krčmář vyvalil na pana Stoklasu oči, jakoby nechápal jeho otázku.

„Snad mi nerozumíte?“ pokračoval profesor. „Chci věděti, jakého výrazu jste při odpuzování toho zvířete užil.“

Krčmář vytřeštil znovu na tazatele oči, pohlédl pak na Vojtěcha a ke stropu a mnul si prsty.

„Jak jste na ně volal, aby opustilo jizbu?“ opakoval srozumitelněji Stoklasa.

„Ale to přece —“ ozval se nyní krčmář rozpačitě, nevěda patrně, má-li pochybovati o rozumu cizího pána aneb se smáti vtipu, jemuž nerozuměl.

„Nevolal jste: ‚Kš! Kš?‘“

„Nu, volal!“ potvrdil krčmář váhavě a pošmourná jeho tvář se rozjasnila k úsměvu. „Tak se přec odhánějí kuřata.“

„A jinak je u vás neodháníte?“

„Nu, také jinak — nohou, klackem — všelijak!“ A krčmář smál se při tom již celým obličejem.

„První zrnko!“ obrátil se Stoklasa k Vojtěchovi: „Zapište si onomatopoë: Kš, kš! při odhánění kuřat. Ó, tyto výrazy jsou nad míru důležité a pro ducha řeči významné. Obyčejně nedocházejí náležitého povšimnutí. Milý příteli!“ zavolal na to hospodského, který si po rozmluvě s ním vrtě hlavou, na lavici u kamen byl usedl a s bádavým pohledem na hosty pod bradou se lehtal.

„Nemáte něco k jídlu?“

„Snad by mohla moje něco připravit. Míchaná vejce, kuře —“

„Hotovo není nic?“

„Není. Snad bych mohl posloužiti chlebem, máslem a sýrem?“

„Ach, ano. To nám přineste. Máte domácí chléb, toť se rozumí. A čerstvé máslo?“

„Právě utlučené.“

Při frugálním tom obědě mluvil Stoklasa k Vojtěchovi: „Všiml jste si, že nepoložil bochník na stůl černou kůrkou? Přivedlo by to nouzi do domu. Jak pěkně porosené a zlatoskvoucí je to máslo, jak vonné — cítíte z něho vůni všech jarních kvítků. Není-li vám ten prostý oběd stokrát milejší, než ty věčné pražské beefsteaky, roštěnky a kotlety!“

Vojtěch se sice za poslední doby řečených pokrmů nepřejedl, ale musil přece uznati, že jsou chléb, máslo a sýr výborné.

Po obědě otázal se profesor hostinského: „Dobrý muži, zajisté jste šťasten?“

„Nu, není-li lépe —“

„Máte snad dobrou choť a zdárné dítky?“

„Pěkně zdárné! Mám jednoho syna a ten sedí v kriminále.“

Pan Stoklasa upustil leknutím nůž z ruky. „A co spáchal?“

„Obral žida. K čemu o tom mluvit? Jsem rád, že sedí ten dareba za mříží.“

Není divu, že byl zápal profesorův touto rozmluvou značně ochlazen. Po chvíli však se v duchu s hostinským smířil. Což může za nezdárného syna? Seděli dlouho, dlouho v krčmě a nálada jejich stávala se znenáhla růžovou. Pan Stoklasa snažil se, aby vylákal z krčmáře nějaké národní zpěvanky nebo báchorky, a Vojtěch rozmlouval s ním o literatuře a umění. Při tom vypili dosti piva, snědli později též míchaná vejce a na konec také štíhlé kuře, jež se bylo procházelo tak útulně po špinavé podlaze.

Vojtěch upozornil konečně Stoklasu, že se již stmívá a že bude na čase, aby se vydali na další pouť.

Ale profesor poukázal k tomu, že by pěšky dnes k cíli nedorazili, a požádal hostinského, aby jim sám propůjčil neb od některého souseda opatřil obyčejný vůz, nejlépe žebřinový, s otepí slámy a s čeledínem. Když bylo zapřaženo, projevil Stoklasa krčmáři přání, které však nedošlo povšimnutí: že by se snad mohly žebřiny ověsiti několika věnci z lučních květin.

Jeli tryskem šerou krajinou. „R-r-r-roz-koš-ná jízda!“ volal chvílemi profesor, při čemž přetrhával často některý objemnější kámen polní cesty nadšený jeho výkřik. Několikrát požádal také Vojtěcha, aby si vyměnili místa.

Tak přijeli utrmáceni do vesnice k známému rolníkovi, který je se ženou svou uvítal co nejsrdeč-

něji. Byl to pár starých dobrých lidiček, žijících v zámožnosti a spokojenosti. Uvedli hosty do světnice, která se podobala svým zařízením úplně obyčejnému měšťanskému pokoji a v níž jen tu a tam prozíral skromně nějaký zbytek mizícího staročeského světa.

Meškala u nich právě „na táčkách" panímáma ze sousedního mlýna se svou dcerou. Tato byla opravdu švarné děvče z mlýna, plné života, s očima jako oheň a se rtoma jako plná třešeň v době, kdy ji obletují mlsní vrabci. Tyto třešně obletoval jenom nerozlučný veselý úsměv.

V zalíbení profesorovo z tohoto svěžího dívčího zjevu mísila se jen lítost, že na něm pohřešuje sněhobílé řásně kolem hrdla, červený živůtek, dukáty na ňadrech a krátkou, záhybů plnou sukni. Byla oděna prostým sice, ale městským krojem. Chtěla se s matkou vzdáliti, ale dvorný Stoklasa je zadržel

Ač hosté prohlásili, že jsou úplně syti, pokryl se přece v krátké době stůl sněhobílým ubrusem, porculánovým nádobím, ubrousky a stříbrným náčiním.

„Ale k čemu to všechno!" pravil Stoklasa nevrle. „K čemu potřebujeme ubrusů, talířů a ubrousků?!"

„Snad nemyslíte, že budeme jísti všichni z jedné mísy a utírati si ústa rukávem," smál se Procházka, jak slul starý hostitel.

„Ovšem, že jsem se na to těšil. Pokud vím, bývá takový způsob večeření na venkově chvalným obyčejem. A čeho máme u vás ještě přes moc požíti?"

„Připravila jsem polévku a řízky,“ odvětila hospodyně.

„Řízky! Tak! Toť koruna všeho. Řízky, před nimiž prchám z Prahy. Ach, tím jste, drazí přátelé, nevědomky setřeli s domácnosti své nový kus prostého nimbu, kterýmž jsem ji v duchu obklopoval. Očekával jsem najisto oukrop a perníkem sypanou kaši.“

Dobří ti lidé pohlíželi na profesora z počátku udivenýma očima, však čím dále s upřímnějším smíchem.

Nevrle pojídal učený pán polévku, řezaje si při tom ústa ostrohrannou plechovou lžicí, kterou alespoň pro sebe a Vojtěcha vymohl. Ale průběhem večeře smířil se s venkovany. Procházka a obě panímámy jevili smysl pro věci jemu drahé a vytasili se s dosti hojnou zásobou pověr, pověstí, pořekadel a bývalých národních obyčejů, na něž se z útlého mládí pamatovali. Host vypravoval jim za to o Ježibabě a Velesu, o Lelu a Polelu, o Keltech a jiných podobných věcech, jež posluchače nemálo zajímaly. Záhy dostal se s nimi do proudu a pozdvihl sklenici dobrého mělnického vína s popěvkem: „Dej nám pán bůh zdraví v tomto našem kraji, dej nám pán buh zdraví, dej!“

Vojtěch hleděl si zatím švarného děvčete z mlýna. Když jí poprvé v jiskrné oči popatřil, trhlo to jím jako elektrická jiskra, i zdálo se mu, jakoby duše jeho závratí klesala do smavé, zářivé hloubi jejich. Ale později se s ní sblížil a vyzvěděl na ní mezi jiným, že neví ničeho o Byronovi a Mussetovi, že byla nějaký čas v Němcích na vychování a že je doma přece nejlíp.

Když posléze panímáma z mlýna s dcerou odešly, projevili hosté náklonnost ke spaní a Procházková otevřela vedlejší pokoj, kde již svůdně kynuly sněhobílé peřiny odestlaných postelí.

„Snad nemyslíte, přátelé,“ prohlásil však Stoklasa, „že jsem přijel proto na venek, abych léhal v prachových peřinách?! Chcete-li se nám zavděčiti, doveďte nás na půdu — seno tam přece máte?“

„Ale, ale, jaké to žerty!“ zvolala hospodyně. „Snad se nedomníváte, že bychom dopustili, aby tak vzácní a milí hosté —“

Profesor však stál na svém. Nastala dlouhá hádka mezi ním a panímámou, již ukončil Procházka se smíchem slovy: „Nu, nech ty pány, chtějí-li mermomocí! Pro jednu noc nebude zle. Ať jim tam Józa posvítí.“

Chvilku na to vystupovali oba Pražané za svítícím a svá široká ústa zakrývajícím Józou po žebříku na půdu. Tam uvedl je čeledín k senu. Zhasili z opatrnosti světlo a ulehli do sena.

„Můžete si představiti ložnici Šalamounovu?“ otázal se po chvíli starší.

Mladší mlčel.

„Nuže, neměnil bych s ním. Všechny vůně Arabie nevyrovnají se nebeskému zápachu toho sena.“

Vojtěch upíral mlčky vzdychaje oči na velikou bílou lunu, prozírající mezerami prken ve štítě.

XVII.

Vojtěch zamiloval se opravdově do krásné dívky z mlýna. Probůh, voláte snad, což zapomněl již docela na ubohou Kateřinu? Což není dosti na tom,

že ji zastínily — byť každá toliko na krátký čas — půvabná vdova, Jaro, Emilka v chytlavém jeho srdci? Což budí v něm city lásky každé slušné stvoření ženské, s kterým jej dráha života svádí? —

Nevolejte tak! Nevrťte hlavou! Vzpomeňte na doby, kdy jste byli ve věku Vojtěchově, zpytujte svědomí a vyznejte, že vám také každým pohledem na sličnou ženštinu padla alespoň jiskra lásky do chytlavého srdce a že jen okolnosti rozdmychaly tu neb onu jiskru v mocnější, stálejší plamen.

Zhusta vymykal se Vojtěch v následující dny z dozoru pana Stoklasy a obcházel kolem plotu, který dělil zahradu Procházkovu od zahrady, patřící k mlýnu. Čekával tam tak dlouho, až se sníh kvetoucích větví na druhé straně rozdělil a mezi nimi laškovně zasvitly oči Lidunčiny. Tato setkání, z počátku se strany její nahodilá, měnila se z nenáhla v pravidelná dostaveníčka. Jednou odvážil se Vojtěch dále a přelezl plot. Pak vcházel již do sousední zahrady vrátky a konečně stal se i ve mlýně téměř denním hostem. Mlynář a mlynářka neměli ničeho proti návštěvám, ba zvali naopak mladíka co nejpřívětivěji. Tak mohl se často samoten s dívkou baviti. Ale zábava jejich byla zcela nevinná. Vojtěch k ní mluvíval nejvíce o české a světové literatuře a předčítal jí své básně s kartáčových otisků, které za ním tiskárna na venkov ke korrektuře zasílala. Ona pak vyplňovala obyčejně mezery jeho přednášek veselým smíchem.

Pan Stoklasa neměl hrubě času, aby si všímal spádů mladého přítele. Byl zaujat mnohostrannou činností. Občas podnikal delší výlety do přírody, z nichž se vracel velmi rozjařen. Obyčejně ho pak

druhý den bolívala hlava. Se zálibou oddával se rybaření: opouštěl časně z rána ložnici — na půdu zapomenuto — s obrovskou udicí na rameně k nejbližšímu potoku, provázen hejnem dětí, den ode dne vzrůstajícím. Sedával tam pod stinnou vrbou na břehu, skláněje udici opatrně k vodě a dodávaje penězi i jinými dárky přítulným dětem chuti, aby kolem něho provozovaly své obyčejné hry, povídaly mu všelijaká dětská říkadla a zpívaly písně. Bylo jen litovati, že nejevilo vnadidlo jeho udice stejnou přitažlivost na vodní havěť jako jeho krejcary a pamlsky na vesnickou mládež. Neobmezoval se však pouze na dítky. Zastavoval také při každé příležitosti dospělejší vesničany a rozmlouval s nimi srdečným způsobem, snaže se vniknouti do zvláštností jejich života a do hlubiny jejich citů; káral je, proč odložili malebný dávný kroj a zapomněli na obyčeje, písně a báje svých dědů; učil je mnohým krásným prostonárodním pověrám, říkadlům a zažehnáváním, jak je byl seznal z několika tiskem vydaných sbírek. Rozumí se, že mu zjednalo brzy konání toto u vesničanů velikou úctu a že se stala osobnost jeho předmětem stálé sympatické pozornosti.

Přes to nebyly výsledky jeho činnosti valné. Jednou na příklad pozval hospodským vesnice každého, kdož by chtěl, na určitý nedělní den k volné rozpravě o rozličných důležitostech národních i všelidských do tanečního sálu, největší to místnosti ve vsi, při čemž zároveň oznámil, že vezme útratu za pivo pro celé shromáždění na vlastní řád. V ustanovený den sešlo se hostí, že sotva stačil sál. Z počátku mělo shromáždění slibnou tvářnost. Všichni naslouchali, pijíce mlčky, výkladům pana profesora;

ale k závěrku strhla se hádka a konečně i rvačka, při kteréž byl mimo jiné také pan Stoklasa, bezpochyby nedopatřením, vyhozen ze dveří.

Jiný případ. Nepochodiv u veškerosti, přidržel se pan profesor jednotlivce. Na jednom ze svých výletů do přírody seznámil se v osamělé krčmě s člověkem, který poučením jeho vnímavě naslouchal a za něhož zaplatil útratu. Od té doby setkával se s ním často; člověk ten přisedával vždy k jeho stolu a naslouchával pozorně jeho řeči třeba celé pul dne, vyprazdňuje každou sklenici na jeho zdraví. Vida jeho přítulnost a zdravé jádro, které se krylo pod nedbalým a otrhaným zevnějškem, usmyslil si pan Stoklasa, že na něm uskuteční dávnou oblíbenou myšlenku. Získav si souhlasu toho člověka, zvaného vubec „bláznivým Vávrou“, zašel s ním k vesnickému krejčíkovi, a požádal tohoto, aby mu vzal míru na poctivé koženky a vubec celý starodávný selský šat. Ale muž jehly, jejž byl pan Stoklasa již před tím důtkami, že šířením zhudlařeného cizáckého oděvu přirozený samorostlý vkus lidu otravuje, proti sobě popudil, odmítl tuto žádost s opovržením a s podotknutím, že šije jen dle nejnovějších pařížských vzorů. Profesor musil se uchýliti do blízkého městečka a tam teprve pořídil svému venkovanu jakýs ideální, dle vlastního úsudku sestavený národní kroj, skládající se z koženek, širokého vyšívaného opasku, po krk upjaté vesty a dlouhého, velikými knoflíky posetého kabátu modré barvy, pak vysokých bot a beranice s lemem po jedné straně vyčnívajícím. Když konečně náš učenec „bláznivého Vávru“ v úplné této slávě před sebou spatřil, vstoupily mu do očí slzy radostného

pohnutí a v srdci ujala se naděje, že tento vzor navrátí snad ostatní k dobrému starému vkusu. Ale první vystoupení vzorného vesničana na veřejnost uvedlo celou ves v masopustní náladu. Všechno nedorostlé obyvatelstvo zavěsilo se s křikem na jeho paty a také dospělí uvítali ho veselostí tak nevázanou, že se brzy před výbuchy těmi do hospody utekl; ale i tam vnikli za ním rozpustilé davy a tropily si z něho, opíjejíce jej, masopustní šprýmy, až konečně vzorný venkovan, nadobro opojen, hrubých výtržností se dopustil a na noc do obecní šatlavy zavřen býti musel.

Ale jako tato podniknutí pana Stoklasy, začala se též hatiti milostná příze Vojtěchova. Vraceje se jednou z procházky, stanul náhle na pokraji lesa u záhybu cesty, vedoucí k vesnici, překvapen tváří v tvář Josefovi, lokaji pana Skočdopole, oděnému tentokrát v plnou, pečlivě vycíděnou livrej a nesoucímu na bedrách rozličné vaky. Když se oba ze vzájemného překvapení probrali a přátelsky uvítali, vyprávěl lokaj cestou k vesnici Vojtěchovi, že se pán jeho po způsobu všech vrchností, víme, na letní byt a sice právě do této vsi stěhuje a že má zde zároveň vyhlídnutou (lokaj svěřil to Vojtěchovi pod pečetí mlčelivosti) velmi bohatou nevěstu.

Lokaj byl v naší vesnici věcí nevídanou. Shrnula se téměř všechna k hospodě, v níž cizopásný tento tvor při sklenici piva svého pána očekával, a hleděla budoucím věcem s napnutostí vstříc. Po nějaké době přicválal po cestě do lesa na koni v elegantním jezdeckém oděvu, s něžným bičíkem v ruce pán, jehož tělesné přednosti a uhlazené způsoby učinily na vesničany hluboký dojem. Pan Skočdopole najal si,

ztráviv noc v hospodě, letní byt v jednom z lepších domků vesnice a oddal se na nějaký čas honění zajíců s okolními myslivci a jiným kavalírským zábavám. Zřetel celé vesnice obrácen byl tak výhradně k němu, že ustoupil i pan Stoklasa do pozadí. Vypravovaly se divy o jeho velkopanských choutkách a způsobech, o jeho vysokém společenském postavení a bohatství: ba přikládán mu i vznešený rod, a to tím ochotněji, poněvadž lokaj při vší sdílnosti kolem pána svého jakýs nimbus tajemství udržoval, jakoby to byl nějaký kníže, cestující na zapřenou.

Všeho toho byl by mu Vojtěch milerád dopřál, ale pan Skočdopole začal se obratně přibližovati mlýnu a jeho svižné víle. Poctíval časem mlynáře krátkými rozmluvami před domem, pak sklonil se i do té míry, že zavítal i do vnitř, a konečně oblažoval mlýn již častými návštěvami. Vojtěch nabyl přesvědčení, že bohatou nevěstou, o níž se mu lokaj pod pečetí mlčelivosti zmínil, není žádná jiná, než jeho černooká Lidunka. Že je mlynář boháčem, dověděl se již dříve od svých hostitelů.

Když Skočdopole poprvé mladíka spatřil, zarazil se poněkud a řekl: „Aj, my se známe; jste snad ještě ve spojení s panem Brzobohatým?“ Vojtěch odpověděl ovšem záporně. Nadále choval se k němu švihák buď nevšímavě, neb s jemnou ironií. Vstoupením toho meteóru elegance do kruhu mlynářovy rodiny octnul se tam náš hrdina v hlubokém stínu. Zdálo se mu, že má Lidunka oko a úsměv jen pro onoho a že i její rodiče jen k sokovi jeho zření své obracejí. V jeho srdce ryl se hluboko osten žárli-

vosti, neb spíše bolestné resignace; neboť ani ve snu nevzcházela mu naděje, že by se kdy vážně měřiti mohl s tak mocným sokem.

XVIII.

V této sklíčenosti vzpřimovala Vojtěcha vyhlídka na blížící se nesmrtelnost. Poslední arch jeho básní byl dotištěn. Za krátko dostal celou knížku. Čím více se byla doba tato blížila, tím zimničnější napnutí a rozčilení se ho zmocňovalo, tím více zatlačovalo pomyšlení na brzkou slávu všechno ostatní, i nešťastnou lásku k Lidunce do pozadí. Nyní pak, když tištěnou sbírku v rukou svých držel, neměl na hluché pro literární zájmy vesnici stání a chtěl se bez odkladu vrátiti do Prahy, aby tam z bezprostřední blízkosti požil dojmu své sbírky na blízké i širší literární kruhy.

Jen s velikým úsilím přemluvil jej pan Stoklasa, aby požádal dopisem Ezopa o vystřihování a bezodkladné zasílání všech dotyčných kritik.

Netrpělivý Vojtěch chodíval na to každý den sám na poštu do blízkého městečka. Konečně! Konečně! Třesoucí se rukou otevřel hned v průjezdě poštovní budovy Ezopovu zásilku a prohlédl kvapně výstřižek v ní obsažený; zbledl, výstřižek i dopis vypadly mu z ruky. Kdo jej v té chvíli pozoroval, domníval se jistě, že obdržel zprávu o smrti nejdražší osoby.

Zdvihl výstřižek i psaní, přečetl znovu první a prolétl pak v naději, že tam snad najde nějaké vysvětlení záhady, Ezopův dopis. Ach, nebylo tam,

co hledal! Nestálo tam, že je výstřižek pouhým žertem, jímž chtěl přítele pouze na okamžik polekati. Chatrná věru byla útěcha, že se tato kritika všeobecně zatracuje, a douška, že chystá Ezop pro adresáta příjemné překvapení, zněla vedle této kritiky a potvrzení její skutečnosti jako jedovatý sarkasmus.

Cestou k domovu četl Vojtěch znovu a znovu osudnou kritiku, jakoby doufal, že jí snad přece neporozuměl, že jí podložil příliš nepříznivý smysl. Ale ať četl, jak četl, každé slovo bylo dvojostrou otrávenou dýkou, vnikající do jeho srdce. Ani jiskra nadání, ani stopa původnosti — ani pablesk zdravé myšlenky neb záchvěv opravdového citu! Toť hrozné. To vše mohl člověk ten napsati, klidně napsati na trpělivý papír! Ba, protkati i tu svou zdrcující kritiku trny úšklebků, vtisknouti mu je na hlavu k výsměchu obecenstva!

Jakž bych mohl vylíčiti všechny city, které zmítaly nitrem Vojtěchovým na zpáteční té cestě! Tu oddával se jemnému zoufalství nad zničeným krásným snem života, tu lál kritikovi, tu těšil se nadějí, že ostatní jinak práce jeho posoudí, tu bodalo jej znovu, že se nalezl při nejmenším přece ten jeden a právě první.

Unaven odpočinul v lese pod šumnými borovicemi nad bublavým potůčkem. Voda leskla se tak jasně v plné záři sluneční, modré vážky přeletovaly tak vesele nad okrouhlými lupeny, vše kolem dýchalo takým blahem, že ubohý na okamžik všeho zapomněl a že se mu zdálo vše pouhým strašlivým snem. Ale příští pohled do klína na výstřižek přesvědčil jej o děsné skutečnosti.

Do rána otupělo poněkud ostří prvního dojmu

a převládla naděje, že budou příští kritiky spravedlivější. S novou netrpělivostí chvátal na poštu a za chvíli nesl si odtud novou zdrcující kritiku s opětnou útěchou Ezopovou, že se i tato kritika všeobecně zatracuje, a s douškou o příjemném překvapení.

Ba, stíhaly se jen zprávy Jobovy. Ani jeden posudek příznivý, ač si obsahem svým často přímo odporovaly; bylo to, jakoby se pisatelé jen proto stavěli na rozdílná stanoviska, aby mohli autora se všech stran poházeti kameny a blátem.

Vojtěch byl zdrcen, a když konečně držel v ruce poslední z vážných kritik, jichž se bylo nadíti, a i tato všechno básnické nadání mu odpírala, odešel se svými básněmi stranou, četl v nich s bolestným úsměvem a přitisknuv je k srdci vzdechl: „A přece jsou krásné!“

Dlouho trval Vojtěch v takové sklíčenosti a zasmušilosti, že neměl žádného smyslu pro to, co se kolem dělo. Chodil bez účele semo tamo, s hlavou svěšenou, bledý a mlčelivý jako stín.

Konečně podařilo se panu Stoklasovi potěšiti jej trochu poukázáním k tomu, že první pokusy mnohých velikých básníků se stejným osudem se potkaly a že vyplývá z katastrofy té jen potřeba, aby změnil Vojtěch svůj dosavadní pochybený směr. Přiměl ho také, že obnovil k rozplašení trudných myšlenek přerušené na čas návštěvy mlýna, kdež se ho nyní po krutější ráně osudu úspěchy nezdolného soka méně bolestně dotýkaly než před tím.

Pan Skočdopole obdržel nedávno nejlepší čínský čaj, zaslaný mu přímo z Kjachty, a uspořádal za tou příčinou v stínu košatých lip před svým obydlím malý čajový dýchánek pro své venkovské známé.

Pozval k němu mlynáře s rodinou, Procházku s chotí, pana Stoklasu a velkomyslně i Vojtěcha. Pro vesnici byla to veliká událost, když Josef v nádherné své livreji do prostřed stolu pod lípy vyneseného a jemným ubrusem pokrytého lesklý samovar postavil a sezvaní hosté kolem k drobným porcelánovým číškám usedli. Okna okolních statků naplnila se zvědavými hlavami a dav zevlujících dětí udržoval jen lokaj autoritou svou v uctivé vzdálenosti.

Když zářil právě pan Skočdopole uprostřed poctěných hostů v největší slávě, objevil se pojednou za zády jeho u rohu stavení zvláštní čtverlístek.

V předu kráčel důstojně vysoký muž v dlouhém černém kabátě, ozdobeném velikými třpytivými knoflíky, s třpytivou růžičkou na vrchu čepice a s balíkem papírů pod paží. Za ním kráčel onen důmyslný právník, kterého byli Vojtěch a Stoklasa v hostinci malého města v hovoru s bývalým sluhou okresního soudu spatřili, v průvodu nějakého syna Israele. Pozadu pak šoural se nesměle rusovlasý mladík s truchlivou tváří pod starým slaměným kloboukem, v níž poznal Vojtěch k nemalému překvapení svému tvář přítele Stanislava.

Syn Israele pošeptal cosi vůdci skupení a hned na to zamířil čtverlístek ke stolu pod lipami a stanul před panem Skočdopolem právě v okamžiku, kdy se tento směrem zraků ostatní společnosti k nim obrátil.

Když je náhle před sebou spatřil, zbledl, ucouvl a zakoktal několik nesrozumitelných slov.

Však již vyňal muž s blyštivými knoflíky balík papírů z pod páže a pravil slavně: „Neračiž se spo-

lečnost vyrušovati! Pán, k němuž přicházíme, jest zde, pan Skočdopole —"

„— jenž si s přečetnými věřiteli svými dosti dlouho na slepou bábu hrál a jemuž jsme přece konečně přišli na stopu," vpadl syn Israele.

Úřední sluha pokáral jej přísným pohledem za toto vyrušení a pokračoval: „Jedná se prostě o exekuční zájem svršků k rukoum věřitelů tohoto pána, totiž zde pana Arona Pašelesa, pana Boleslava Potřebného, krejčího, zastoupeného in substitutione tímto pánem, pana Filipa Brzobohatého, vyslavšího k výkonu onde svého zmocněnce —"

Stanislav, jenž byl při výjevu tom opodál oči blouznivě do dálky upíral, trhl sebou leknutím, když naň takto sluha práva obrátil obecnou pozornost, a rovnal si v rozpacích rusé vlasy pod slaměným kloboukem.

„— a jiných pánů krejčů, obuvníků, obchodníků nábytkem a vůbec věřitelů," dokončil úřední sluha. „K žádosti těchto pánů vykonám hned kapesní čili pouliční zájem na osobě ctěného exekuta. Snad tyto zlaté hodinky — tento prsten — —"

Pan Skočdopole ohražoval se sice rozhodně proti takové nezákonitosti, ale úřední sluha s důmyslným právníkem vyvrátili jeho námitky a exekut odkvapil posléze, neohlédnuv se více na společnost, se svými stihateli do bytu, sledován schlípeným lokajem. Co následovalo na to venku, snadno si čtenář domyslí. Pozvaná společnost zmizela za krátko od pyšného stolu pod lipami a za to utvořily se kolem něho husté tlupy vesničanů, rokujících hlučně o překvapující události.

Vojtěch počkal si na Stanislava, a když z domu

vykročil, přivítal jej: „Pozdrav bůh, Stanislave! Kde jsi se tu vzal?“

„Pozdrav bůh, Vojtěchu! Nu, pan Brzobohatý mi poradil, abych se osvěžil celodenním výletem na venek, a požádal mne, abych odbyl mimochodem mrzutou tu záležitost.“

„A jak se ti vede?“

„Dobře. Eh, ano — dobře. Může-li se mně kdy dobře vésti. Jaro přijala vyznání mé lásky. Hodlám se s ní zasnoubiti, až se mé postavení u pana Brzobohatého poněkud ustálí. — Ženíme se, brachu, ženíme a zemřeme a hrstka prachu rozlétne se v nekonečnost... Ale dobře, že jsem si vzpomněl. Načrtej mi, prosím tě, v dopise stručně plán původního románu, jehož začátek jsi zanechal u pana Brzobohatého. Pokračuju v něm a nevím, co si počnu s tou spoustou osob! Avšak odpusť, musím tě již opustiti, abych dorazil v čas k železnici. Ještě slovo: Nemohl bys mi zapůjčit několik zlatých? Zašlu ti je hned po prvním ze služného.“

Vojtěch se nad tím služným sice skepticky usmál, ale pomohl přece bez poznámky příteli.

U večer téhož dne zmizel pan Skočdopole i s lokajem navždy z obzoru naší vesnice.

A v týž večer ozářila stříbrná luna na hrázi mlýnského rybníku dva mladé lidičky, držící se v objetí a klonící k sobě rty, které by se byly jistě setkaly ve vroucím políbení, kdyby se v tom nebyl ozval za nimi mlynářův káravý hlas: „Aj, aj, vy se tu pěkně bavíte!“

Důtka, jež následovala, byla ostatně jen vlažná.

XIX.

Několik dní po výjevu na hrázi zajel do dvora Procházkovic statku povoz, z něhož vystoupil k velikému překvapení Vojtěcha, dívajícího se právě s Lidunkou oknem, strýc s paní Terézou. Ještě větší bylo však překvapení jeho, když viděl a slyšel, jak se strýc na dvoře nejen s manželi Procházkovými, nýbrž i s mlynářem, který tam s nimi právě stál, jako s dávnými dobrými známými srdečně pozdravoval.

V rozpacích zůstal státi s Lidunkou u okna. Za chvilku vstoupil strýc s ostatními do světnice a zvolal: „Nuže, zde tě konečně mám, větroplachu! Zde můj vážený pan přítel psal mi o tobě pěkné věci. Co jsi to tropil na hrázi jeho rybníku, jářku?! Nečervenejte se, slečno Lidunko; aby vás můj romantický synovec snad neunesl, dohodli jsme se s vašimi pány rodiči, že ukončíme raději ty schůzky na hrázi řádným křesťanským manželstvím. Můj synovec nemá sice ničeho, ale postarám se, aby vám přinesl k věnu slušné obvěnění. A po mé smrti zdědí všechno. Jen hleďte, abyste budoucímu svému manželi ze zbrklé hlavy několik koleček, o které tam má víc, obratně vyjmula a bděte především pilně, aby se nedopouštěl veršů. Tobě pak, nezdaro, ukládám za všechna provinění poenu, abys přepsal ještě před svatbou na čisto mé „Obžinky". Jest věru již čas, abysi se usadil a zmoudřel. Nebylo k tomu jiné cesty, než pořádně tě oženiti. Děkuj šťastné náhodě, která ti přivedla do náruče tak výbornou, všemi „p" ozdobenou nevěstu."

Lze si snadno domysliti, že byl šťastnou onou náhodou pan Stoklasa, který ve srozumění se starým Koudelou, ač na předním místě s rozličnými vlastními záměry, které mohl čtenář z předešlých kapitol poznati, výlet do vsi uspořádal.

Nyní mohl bych dílo své vhodně zakončiti poznámkou, že si profesor vyhradil vrchní řízení nastávajícího svatebního veselí, aby je zatažením řetězů, střelbou do větru a vůbec všemi starodávnými národními obyčeji ozdobiti mohl.

Ale snad, snad čeká některý čtenář ještě na překvapení, které Ezop ve svých dopisech Vojtěchovi sliboval. Nuže, překvapení toto skládalo se z hojného počtu pánů a dam, který se as dva dni po příjezdu strýcově z blízkého lesa vynořil a brzy na to celou ves poplachem naplnil. Podnikavý Ezop uspořádal sem totiž velkolepý výlet, v němž se účastnili všichni známí z kavárny, nevyjímaje ani žvastala s prokvětavým vlasem, ba ani pana Suchého, dále tři doby roku z buffetu (Podzim ponechán byl k vůli řízení závodu doma) a konečně krásná vdova se svými družkami. Tak mohu vám všechny téměř osoby svého — sit venia verbo — románu ještě jednou jako v závěrečném tableau představiti.

Hodí se k tomu snad nejlépe okamžik, kdy celá tato hojná společnost i se známými z vesnice v překrásné následující odpoledne kolem soudku vína na slunné stráni nade vsí, pod zardívajícími se již třešněmi, v malebném skupení odpočívá.

Na jednom křídle rozveseluje Ezop své dámy, ač vlastně na pohled sám ničeho neříká a opatrně v stínu půvabné vdovy se ukrývá.

Na druhém křídle sedí Vojtěch s Lidunkou vedle Stanislava a ostatních mladých přátel.

Přítomnost Stanislavova vysvětluje se okolností, že je opět několik dní po prvním. Vypravuje Vojtěchovi, že místo u pana Brzobohatého opustil a slaměný klobouk, jakož i pokračování původního románu svému nástupci, kterého si již obratný nakladatel vyhlídl, zanechal, pak že také flétny znalý účetní a pokladník služby své se vzdal a za vrácení kauce žádal, že jej však Brzobohatý přemluvil, aby se s kaucí touto při jistém specielním literárním jeho podniknutí jakožto tichý společník účastnil. Oba přátelé vyslovili mu do dálky pro to tiché společenství svou tichou soustrast.

„A co's říkal blbým těm kritikám?“ otázal se Vojtěcha Hanuš těše se v srdci z druha v neštěstí.

„Budu psáti s tím větší horlivostí dále,“ odpověděl Vojtěch. „Všichni slavní básníci byli při svém prvním vystoupení stejně odsuzováni.“

„Však jen počkejte, až počneme vydávati svůj časopis,“ začal řečniti Danton. „Učiníme rázem přítrž tomu banditství. Literatura —“

„Můj bože, opět literatura!“ vskočil mu do řeči člověk s prokvětalým vousem. „Což nás musí pronásledovati i do toho krásného venkovského zátiší, na tuto mateřídouškou vonící stráň, kde se nad námi mladé třešně v prvním lehkém ruměnci usmívají?! Vidíte, pánové a dámy, tento obraz připomíná mi jednu z nejkrásnějších chvílí mého života. Budu vám episodu tuto k přetržení literárních hovorů vyprávěti. Je zcela kratička. Neobsahuje vlastně žádný děj. Jest to jen obrázek. Jedna z chvílí oněch, kdy se mladost, milost, příroda a všechny okolnosti

spojují, aby učinily člověka na okamžik nevýslovně šťastným. Jedna z oněch růžových upomínek, které zůstávají v paměti vždy svěží a ještě po mnohých, mnohých letech těší svou krásou a vůní.

Toulaje se za povoláním svým Francií, navštívil jsem jednou v nějaké záležitosti jednoho starého pána, vyššího důstojníka vojenského na odpočinku, který trávil jeseň života v malé rozkošné ville na svahu romantického horstva s vyhlídkou do úrodné, městečky i vesnicemi poseté, v nedohledné dálce s modrem nebes splývající krajiny. O tuto milou samotu dělily se s ním mladistvá, krásná choť, a bohužel také — dna, kterou si možná na válečných pochodech, možná také jinak uhonil.

Šedovlasý a šedovousý pán uvítal mne, odpočívaje v lenošce a jednu pečlivě obalenou nohu maje položenu na měkký taburet. Když byla záležitost naše vyřízena, požádal mne, abych zůstal ve ville přes oběd a do té doby dlouhou chvíli i prožluklou bolest zaháněti mu pomáhal.

Svolil jsem tím ochotněji, poněvadž mi tím byla poskytnuta možnost, abych se pokochal déle v pohledu na nevšední půvaby, které byly sloučeny v líci a postavě jeho mladé choti.

Sluha i služka byli posláni s nějakým řízením do vzdáleného městečka. Panička musila tedy připraviti oběd zcela sama. Přes to uprazdňovala se na chvilky a bavila se s námi; dával jsem jí při těchto příležitostech alespoň pohledem na jevo svůj obdiv. Soudím, že jsem také já mladou paničku, žijící o samotě po boku starého, neduživého manžela, do jisté míry zajímal. Bylť jsem tehdy mladý švarný muž.

Oběd byl vzdor tomu výtečný. Scházel pouze desert.

„Hleď, Julie," pravil starý válečník, „naše třešně jsou tuším již úplně zralé. Mohla bys jich natrhati talíř."

„Ovšem že jsou zralé," pravila ona. „Jen dovedu-li to sama."

„Dovolte, abych vám pomohl," nabídl jsem se. „Česám velice rád třešně."

„Chcete-li býti tak laskav," svolil starý pán.

Vyšli jsme s paničkou do malé, vysoko ohražené zahrádky za villou, kde stálo skupení třešňových stromů. Ovoce jejich rdělo se nejkrásnějším ruměncem, že vděk jejich zahanbovaly pouze rty půvabné Francouzky. Při jednom z nich stál přikloněn lehký žebřík.

Zařídil jsem ho k nejnižší větvi a vystoupil nahoru. Panička nastavovala z dola talíř štíhlýma rukama, jejichž krásný tvar se svůdně rýsoval v přilehavém černém živůtku, kolem hrdla dosti hluboko vystřiženém. Pohlédl jsem dolů. Krev má se pojednou mocně zvlnila. Nebudu vám líčiti příčinu. Mnozí z vás čtli jistě Rousseau-ovy „Confessions" a připomínají si episodku, v níž se octnul filosof za mládí svého v podobném postavení, jako tehdáž já.

„Nuže, trhejte, trhejte!" pobízela mne panička, vidouc mne nečinně dolů hledícího.

„Nebudu trhati," prohlásil jsem chvějícím se hlasem. „Jsem na ten žebřík příliš těžkým. Vystupte vy nahoru a já budu držeti talíř."

„Nabídl jste mi jen proto svou pomoc, abyste si ze mne tropil šašky?" kárala mne žertovně Francouzka.

„Nežertuju. Nebudu trhati — leda za jednou podmínkou.“

„Za jakou?“

„Abych si směl za každou třešni vzíti políbení s vašich krásných rtů.“

Panička se zarděla. Chvíli se hněvala. Pak obdržel vrch vrozený letoře francouzské lehký, veselý názor poměrů. Po krátkém parlamentování svolila, ohlédnuvši se kolem.

Stál jsem na žebříku tak, že jsem mohl trhati třešně a zároveň, klada je po jednotlivé na talíř, skloniti se za každou pro políbení na její krásné rty. Konal jsem dvojitou tu práci s velikou horlivostí. Přes to nemohlo ovšem třešní na talíři přibývati tou měrou, jako při obyčejném způsobu česání.

„Dost! Dost!“ zvolala konečně Francouzka.

„Ale vždyť jich je ještě málo.“

„Ne, dosti již. Pobyli jsme tu beztoho nápadně dlouho.“

Vrátili jsme se do jídelny. Třešně byly delikátní. Když byl v malé chvíli talíř vyprázdněn, zvolal starý pán, jemuž obzvláštně zachutnaly: „Byly výborné! Prosím vás, přineste ještě jeden talíř. Ale tentokráte natrhejte jich trochu více.“ —

Vyhověli jsme jeho přání.“

KARRIKATURY.

(»Národní Listy«, 1892.)

Dle časového pořadu měla zde následovati práce »Ikaros« z r. 1885; ale pro její rozsah, kterým by objem tohoto dílu příliš vzrostl, odkládám ji do dílu pozdějšího.

S. Č.

I.

Člověk s krásným vousem.

Člověk s krásným vousem je zcela zvláštní člověk. Poznáte ho mezi ostatními na první pohled — ne podle vousu, neboť ten třeba není ani dost málo krásný, ale podle toho, jak hledí, jak se tváří, jak chodí a jak se vůbec chová ve společnosti.

Je to zvláštní odrůda druhu Homo a vzniká z obyčejného člověka asi takto: Některý obyčejný mladý člověk prochází se v náladě zcela všední po Příkopech. Oblek jeho není ani takový ani makový; na celém jeho zevnějšku neshledali byste nic pozoruhodného. Přemýšlí o tom, jak je dnes pěkně, má-li večer jíti do divadla, bude-li v hostinci zase tak špatný výběr pokrmů jako včera — zkrátka, všechno na něm i v něm je zcela obyčejné. Pojednou však zaslechne za sebou slova: „Podívej se, ten má hezké vousy!“ Zašeptala to jedna z dvou slečen, které ho právě minuly, ale slyšel to zřetelně. Bezděky se ohlédne a zastihne profily dvou veselých dívčích obličejů, obrácených trochu na zad

a šilhajících nenápadně po něm. Obě hlavy rychle se sklopily a slečny pospíchají dále, jakoby nic; ale mladý člověk ví již určitě, že ona poznámka platila jemu.

Od té chvíle počíná zajímavý proces, jímž se náš mladý člověk mění v člověka s krásným vousem. Hned po oné příhodě zvedne bezděky ruku a lehce jí přejede po měkkém, vlnitém porostu svého obličeje. Zastaví se pak u nejbližší výkladní skříně a prohlíží zdánlivě vyložené tam novinky; vlastně však snaží se vystihnouti na skle výkladu obrysy své tváře. Jde dále hluboce zamyšlen, ale podle celého vzezření příjemně zamyšlen; zapomněl na večeři, na divadlo, na počasí, na všechno ostatní; duch jeho zaměstnává se jedinou představou.

Vstoupí do kavárny a postojí chvilku před zrcadlem. Shledává poprvé, že jeho vous má slušný objem a zvláštní, pěkný odstín světle kaštanové barvy; ale je trochu zanedbán — měl by mu věnovati větší pozornost. Urovnává jej a seznává znovu, že lahodí prstům probírati se těmi hebkými vlnami.

Usedá za stolek naproti zrcadlu; ale je roztržit. Každou chvíli zalétá zrakem přes noviny do zrcadla. Konečně zahloubal se přece do anglického časopisu, podávajícího na dvou stránkách vyobrazení členů parlamentu s velmi rozmanitou úpravou vousů.

Při odchodu z kavárny odmítal jindy skromně pomoc sklepníkovu; dnes dal si navléknouti jarní svrchník s držením těla v pravdě kavalírským a vtiskl sklepníkovi do ruky štědré zpropitné.

Z kavárny ubírá se k holičovi. Vzpomněl si, že je také již třeba, dát se ostříhati.

„Krátce nebo prostředně?" táže se holič.

„Krátce. A také vous mi trochu upravte; nestojí sice celý za mnoho, ale holení by mne přece mrzelo," dodává mladý muž pokrytecky.

„Ah, ani pomyšlení! Takového vousu by byla věčná škoda. Máte, pane, skutečně krásný vous a měkký jako hedbáví."

Zkušený holič ani jinak nemůže, než učiniti tuto poklonu, ale náš hrdina spatřuje v ní potvrzení nedávného výroku slečny.

„No — no" — odmítá sice lichocení holičovo s veselým úsměvem (má dnes neobyčejně svěží humor), ale zamyšluje se vážně nad jeho otázkou, má-li býti vous upraven po francouzsku do špičky.

Konečně to zamítá. Nepřeje si ani zkrácení, ani jiné závažnější změny, jen zarovnání a spořádání, kde toho třeba.

„Ba, pánovi to sluší takhle výborně," schvaluje holič. „Ale kníry by se měly trochu napálit a protáhnout do špiček."

„Myslíte? No, třeba."

Od holiče vychází již hotová species člověka s krásným vousem, která se pak arci rozličným způsobem dále vyvíjí až k úplné dokonalosti. Jsou krásné vousy všech možných rozměrů a tvarů, všelikých barevných odstínů, nejrozmanitější jakosti a úpravy. I majitelé jich liší se v četných ohledech mezi sebou. Ale přes to mají zase všichni mnohé společné neb aspoň příbuzné znaky, z nichž možno sestrojiti jakýsi průměrný typ člověka s krásným vousem.

Již jsem pravil, že poznáte takového člověka mezi ostatními na první pohled podle jeho vze-

zření a konání. Chodí vždy s hlavou důstojně vzpřímenou a jaksi nehybně ztrnulou v určité posici. Zraky jeho jsou napolo sklopeny, jakoby bedlivě pozorovaly cosi trochu doleji ležícího a jakoby i pohledy jiných vábily tímto směrem.

Člověk s krásným vousem mívá obyčejně pohyby volné, odměřené. Máchá-li přece někdy rukama, vyhýbá se i v nejživější gestikulaci jistým výše položeným končinám. Nejobyčejnějším jeho gestem jest buď šetrné zatáhnutí za špičky knírů nebo přejemné pohlazení splývající brady.

Tvářnost mívá takový člověk vážnou, na čele trůní mu vznešená důstojnost; chová-li se k jiným přívětivě, je v tom vždy jakási dávka zdrženlivé blahosklonnosti. Někteří si arci časem i zažertují; ale vždy jen do určitých, přesně vytknutých mezí. Srdečný, bezohledný smích můžete pozorovati jen při těch, kteří mají zvláštní druh zašpičatělých, odstávajících knírů, jejichž laškovné kmitání činí velmi milý dojem, když se pod nimi objevují dvě veselé řady bílých, zdravých zubů.

Valná většina lidí s krásným vousem vyniká živým smyslem pro pořádek a čistotu. Límce mívají vzorně bílé, kabáty pečlivě vycíděné, boty skvěle vyleštěné a celou úpravu vůbec bezvadnou — věďiť, jaké povinnosti má k sobě člověk, který je stále předmětem obecné pozornosti.

Muž s krásným vousem je bytost společenská. Ukazuje se rád na veřejných místech; chodívá s oblibou do slavnostních shromáždění, kdež nemálo přispívá k povznešení nálady; ochotně se dává zváti k rodinným slavnostem, kdež ho usazují obyčejně na čestné a všem zrakům snadno přístupné místo; na-

vštěvuje divadlo, kdež sedává v první řadě přízemkových sedadel a v meziaktí stoje, zády obrácen k orkestru, rozhlíží se po hledišti; navštěvuje i veřejné zábavy, kdež ale nenamáhá se příliš tancem ani konversací, věda, že již dosti činí svou pouhou přítomností.

Muž s krásným vousem těšívá se obyčejně všeobecné úctě a vážnosti. Ve spolcích bývá pravidelně zvolen za předsedu. Také starostové obcí a purkmistři velmi často se rekrutují z toho druhu lidí. I při volbách zmůže někdy krásný vous více než nejkrásnější řeči a zásady.

Co se politického vyznání týče, jest arci při jednotlivcích toho druhu dosti rozdílné. Ale i nejdemokratičtější plnovous má jakýsi přídech aristokratičnosti; jsem přesvědčen, že byste mezi nimi našli jen málo vyznavačů úplné rovnosti všech lidí.

V lásce nebývá muž s krásným vousem příliš ohnivý. Z pravidla nezamiluje se sám, nýbrž dívka zamiluje se do něho, což přijímá jako věc zcela přirozenou. Bouřlivé objímání, vášnivé polibky, prudké výbuchy laskavosti nejsou mu po chuti; lichotivým prstům milenky dává na pospas leda své vlasy. Nejraději mívá, věnuje-li drahá dívka tváři jeho pouze uctivý obdiv.

Za to bývá rozšafným manželem a nejčastěji pod pantoflem, začež ale požaduje, aby ženuška dávala na jevo, jak hrdou a šťastnou se cítí po boku takového muže. Za otce hodí se výborně až na to, že nechová rád své dítky, dokud jsou malé a vztahují své neomalené, hravé ručky po všem, co se jim namane.

Hmotné jeho poměry bývají spořádané. Muž

s krásným vousem snadno všude nalezá protekci a některá místa jsou přímo pro něho vyhrazena. Milují ho zejména banky, které patriarchálním vousem svého inkasisty chtějí upevňovati důvěru v solidnost ústavu, a pak urození pánové, kteří průjezdy svých paláců rádi zdobívají majestátní ohromnou bradou pod premovaným dvourohým kloboukem.

Že zvlášť vynikající vous majitele svého sám uživiti dovede, toho podává nám důkaz již starý letopisec třeboňský figurkou onoho starocha, kterého pan Vok z Rosenberka živil jen proto, aby mohl svým hostům ukazovati jeho báječnou bradu. Člověk ten míval svůj vous na uzel pod bradou zadrhnutý a když jej rozvázal a rozčesal, tu sahal mu až do kolenou.

Vylíčil jsem začátky krásného vousu a sluší se tudíž, abych vypsal i jeho konce. Přichází totiž doba, kdy pozvolna objevují se na něm rozličné změny, které sice básníci porovnávají s „nádechem jíní“, „stříbrnými nitkami“, „pozdními květy“, „vločkami sněhu“ a jinými poetickými věcmi, o které však přece nikdo nestojí. Stává se někdy, že tyto kazy pojednou opět mizí, ba že vous nabývá větší sličnosti nežli prve, měně na příklad přes noc dřívější temnou barvu v nejkrásnější zlatorusý odstín nebo naopak bledou světlost v hlubokou čerň havraní perutě — ale bývají to již jen poslední červánky před západem jeho slávy. Tu přihází se, že člověk s bývalým krásným vousem zajde si jednou k holičovi a zardívaje se trochu, s nuceným nějakým žertem ho požádá, aby jeho tváře zbavil pochybné ozdoby. A když pak dvojbarevné chumáče

neladně dopadají na podlahu, mihnou se mu třeba pamětí z daleké minulosti dva hezké laškovné profily dívčí a v duchu zaslechne šepot: „Podívej se, ten má hezké vousy!"

Měl — bohužel, že měl! A nyní kojí se klamnou nadějí, že snad spíše na něm prodlí se zálibou ženské oko, ukáže-li se s tváří holou...

Avšak jsou druhy krásného vousu, které vzdorují všem útokům času, ba v pozdním věku teprve nabývají své největší krásy. Osud člověka s takovým vousem je věru závidění hodný. Po celý život požíval obdivu žen, úcty mužů, spokojen sám sebou kráčel světem s hrdě vztyčenou hlavou — a hle! když zima životní obsype ho jíním a sněhem, tu hladí svůj stříbrný krásný vous v blahém vědomí, že nevěnoval nadarmo všecky své dny jeho ošetřování: sklízí nyní hojnou odměnu jakožto ctihodný kmet, který se může sluniti v záři svých zásluh a prospívati jiným svými moudrými radami; neboť každý takový stříbrovousý pán je plný zásluh, drahocenných zkušeností a hluboké moudrosti.

II.

Člověk s černými brejlemi.

Vycházíš ráno z domu s poklidnou, jasnou myslí. Máš třeba své starosti a zármutky — možná, že jich máš dosti; ale užíváš proti nim léku, jehož recept sestavil ti starý zkušený lékař: život. Je to mixtura, skládající se hlavně z resignace a z jakéhosi vystoupení ze sebe sama: střeseš násilně pouta, jimiž tvého ducha obmyká tvé Já, a vzneseš se na onen bod, jejž Archimedes marně hledal — pod tebou točí se pestrá zeměkoule a v mravenčím hemžení lidiček na ní stěží rozeznáš svou drahocennou osobičku. Pomyslíš si: Hle, tam je ten trpaslík se svými snahami, nadějemi, starostmi a péčemi, o nichž se domnívá bůh ví co! Čas máchne perutí a bude po všech svízelích i po samém tom pídimužíku, který tam chvilku kutil své malicherné dílo. Nuže, kuť dále, maličký, hřej se na božím sluníčku, dokud ti svítí, a poruč všechno ostatní tomu neznámému něčemu, nad čím si všichni filosofové od

počátku světa marně lámou hlavu a budou marně lámati až do jeho konce.

Dnes ráno vycházíš tedy spokojen. Stíny a mraky tvé duše zapadly kamsi do hlubin a v nitru tvém jest jasno jako kolem tebe v tom vlahém vzduchu krásného jarního jitra. Zelené pupence na křovinách městského sadu a pěkné barvy oblaků na čisté obloze osvěžují zrak i mysl. Náhle však zachmuřuje se čelo — to tam je všechno. Proti tobě kráčí člověk s černými brejlemi; nemůžeš se mu vyhnouti.

Tím ponurým obličejem, s utkvělou vráskou nevrlosti kolem pevně stažených rtů, jakoby se byl přivalil mrak, jehož zasmušilý stín rázem naplňuje všechno kolem tebe i v tobě.

Již stojí před tebou a s nucenou přívětivostí jaksi liknavě ti podává konce chladných prstů.

„Jak se máte pořád?“ vyplyne ti bezděky ze rtů obvyklý dotaz.

„Že se ještě ptáte! Prosím vás, jak se může mít člověk s trochou mozku a srdce u nás, v našich poměrech...“

Činíš marný pokus, odbočiti na věci lhostejné.

„Zdá se, že budeme letos mít velmi pěkné jaro,“ pravíš, jako bys byl přeslechl.

„U nás — a jaro!“ volá on s trpkým smíchem. „Snad nechcete jmenovati jarem ty naše dubnové a květnové metelice, deště, bláta, mrazy a mlhy, do nichž někdy zasvítí jako na posměch zimomřivé slunce, aby si hned zase zalezlo do svých mrakových houní? Rýma, rheumatismus — to je naše jarní poesie, příteli! Naše jaro je pouhá legenda, kterou z prožluklé povinnosti kolem prvního května už jen

přemílají zkřehlí básníci, aby si vypsali nějaký groš na dříví a uhlí. Cítím to naše čisté jaro ve všech kloubech. Tady v levém rameně nejvíce — jakoby mi tam někdo vrtal tupým bodákem. A pomoci není — s lékaři marno se radit: víte dobře, že naši lékaři nerozumějí ničemu — pravým paskvilem je, že máme svou českou lékařskou fakultu! Nemluvím ani o svých nešťastných očích, ale kdybyste věděl, co už jsem se zcela marně nachodil po lékařích se svou nervósou! Kdybych všechny ty zbytečné kroky spočítal dohromady, jistě by stačily na procházku do Syrakús... Ano, tam někam na jih — to by snad ještě člověku pomohlo. Vidět jednou opravdový blankyt, ohřáti se na skutečném, nezfalšovaném slunci, míti daleko za zády ty naše čisté poměry! Ale kde pak by se našinec zmohl na výlet do Italie! Jsi přikován k té mizerii — darmo mluvit!"

Přikyvuješ souhlasně a podáváš mu ruku. „Jdu na snídaní."

„Eh, co —" rozhodne se muž s černými brejlemi po krátkém, mračném přemýšlení — „půjdu s vámi! Už jsem sice nebyl v kavárně ani nepamatuju — mrzí mne vidět ty naše lidi — protiví se mi jejich tlach — Ale buďsi!"

Když zahýbáte na Václavské náměstí, uškubne tvůj nevítaný průvodce celou hořejší polovici těla na pravo a vysvětluje ti ten konvulsivní pohyb, máchaje k levé straně odmítavě rukou: „Ó, Praha! Praha! Řekněte mi na příklad, není-li hrozné, že v nejkrásnější části města musíte se vztekle odvracet od budovy, na kterou se žádný člověk se špetkou dobrého vkusu nemůže podívat bez roztrpčení?!

Ale jenom když na takovou banálnost po barbarském způsobu napleskají hodně zlata, aby se třpytila, až oči přecházejí. Takový je celý nynější směr u nás — jen hojně pozlátka a zevnějšího efektu — uvnitř nechť je třeba nicota a hniloba. A hleďte ty pitvorné sochy! Není-li to pravý skandál?"

Dovolíš si poznamenati, že je ortel jeho přece trochu příkrý, a podotkneš, že výzdoba zevnějšího schodiště bude teprve doplněna Myslbekovým svatým Václavem.

„Myslbek!" pohrdlivě vyrazí ze sebe tvůj průprůvodce. „Snad nemyslíte, že mi zaimponujete některým tím jménem, které se právě naší veřejností rozléhá za hlaholu trub a kotlu?!"

„Dovolte, Myslbeka uznávají přece i jinde."

„Ale, ale, milý příteli, netvařte se naivním; vždyť přece víte, jak se u nás dělá taková světová sláva. — Ostatně, to nás také charakterisuje, že uznáváme své lidi teprve, když je nějaký šmok za hranicemi pochválí."

„Ale vy sám nepotřebujete brejlí z ciziny," namítáš, „abyste ocenil Myslbekovy práce. Vždyť znáte zajisté z vlastního pohledu Krista a bezpochyby též jeho ostatní díla až po sochy na mostě Palackého, které jste jistě viděl častokrát."

„Nic jsem neviděl. Nechodím v tu stranu ze zásady: Nechci se zlobiti při pohledu na tu karikaturu mostu, která je možna jen u nás. A kdybych tam nakrásně šel — prosím vás, mé oči! Ale tuším, že tam stojí i nějaký starobylý hrdina z Hankovy officiny! Zvěčňujeme ještě v kameni ten svůj hanebný literárně-historický humbug!"

„Ale dovolte, — nechť je soud o rukopisech jakýkoli, ty postavy uchytily se již v mysli národa, žijí tam život samostatný, od svého původu neodvislý jakožto ideální representanti nejsvětlejších stránek naší národní povahy. Žijí a trvají tím věčným životem, jejž umění vdechuje každému svému krásnému výtvoru, nechť má jméno jakékoli. Jestliže na příklad Vrchlický nebo Zeyer —“

Muž s černými brejlemi máchá nevrle rukou. „Ah, prosím vás — ještě mi začínejte s literaturou! Ta je teprve pravé Noli me tangere!“

„Proč? Což nepracuje se dosti a nemáme věci dobré, ba i znamenité?“

„Ah, ah — znamenité, ano, všechno je znamenité,“ potvrzuje ironicky travič — travič tvé duše — a přikyvuje hlavou tak prudce, až mu brejle skákají na nose. „Znamenitá je naše produkce, veskrze znamenitá — znamenité jsou naše poměry nakladatelské — znamenitá je naše kritika — znamenitý je vděk, jakého se dostává pracovníkům na této roli — — Eh, rcete, není-li hotové neštěstí, že se našinec narodil Čechem? Hleďte, co jsou a jak se mají spisovatelé jinde, ve Francii, Anglii, Německu, ba i v Dánsku a Norsku! Rcete, zasluhuje-li český národ, aby mu našinec za takových poměrů věnoval své nejlepší síly! Nejsme-li vlastně bláhovci, že nepíšeme německy?“

Uvědomělí Čechové smějí mezi sebou mluviti ledacos, co bychom Němci nebo renegátu neodpustili; proto mlčíš k jeho posledním slovům a činíš jen druhý pokus, obrátiti hovor příjemnějším směrem.

„Podívejte se tam na tu krásnou dámu,“ chytáš se nejbližší příležitosti. „Jaké má pěkné formy a královské držení těla!“

„Formy!“ zlobí se travič. „Leda trochu kostice, ocelových drátů a bůh ví jakých jiných věcí, z nichž se skládají nyní ženské půvaby. A nevím, co na ní vidíte krásného. Ó, můj zlatý, v Praze byste shledal krásných, opravdu krásných žen po čertech málo. Dejte mi vůbec pokoj s ženami, zejména českými! Kromě těch, které obtěžují české redakce básněmi, nemá žádná ani špetku národního sebevědomí. Pěkná to bude generace, kterou nám ty vychovanky Uršulinek a drážďanských ústavů vypěstují!“

Na štěstí došli jste již kavárny.

Tvůj společník poručil si čaj a srká jej s takovým křivením úst a s pohledy tak zoufalými, jako řecký odsouzenec, když prázdnil osudnou číši bolehlavu. Ani tobě nechutná dnes káva. Z trpkých úsměvů známého, žíravých jeho slov, zlobně neklidných pohybů, beznadějně chmurných očí, z celého jeho zjevu vychází jakés nakažlivé fluidum, které těžce uléhá na tvůj mozek a otravuje veškeru tvoji bytost.

Abys ten zlý opar poněkud rozptýlil, saháš po novinách.

„Je-li možná — vy ještě čítáte úvodní články?“ táže se muž s černými brejlemi v posměšném úžasu.

„Nu, proč bych si nepřečetl, co soudí žurnály o politické konstellaci?“

„Šťastný člověče! Snad i dokonce sežvýkáte ab ovo usque ad malum celou tu každodenní la-

bužnickou hostinu naší žurnalistické kuchyně? Mně již kypí žluč, beru-li některý náš žurnál na okamžik do ruky."

„Ale s některou z našich stran snad přece souhlasíte?"

„Všechny dohromady nestojí za šňupec tabáku. Celá politika patří k ďasu!"

„Ale dovolte: kdyby se nikdo z nás nezabýval politikou, to by s námi naši národní odpůrci měli snadnou práci."

„A myslíte, že nám politika pomůže? Nás nespasí už nic na světě. Zajdeme vlastní vnitřní hnilobou dříve či později. Kam pohlédnete do našeho života, všude vidíte rozklad, úpadek mravní i hmotný. Jsme neodvratně ztraceni. Hleďte, i poslední sčítání lidu volá k nám strašlivé: Memento mori! Jsme již i fysicky na mizině. A bude nějaké neštěstí, dojde-li svého konce bídné živoření v těchto skrz na skrz chorobných, nesnesitelných poměrech?" — —

Některá šťastná náhoda zbaví tě posléze příjemného společníka. Ale vracíš se domů rozladěn, zasmušen; všechny temné myšlenky vyrojily se z hlubin tvého nitra. Jsi otráven pro celý den člověkem s černými brejlemi.

Vlastně nemají všichni takoví lidé černých brejlí. Mnozí nosí je toliko v přeneseném smyslu. Někteří přicházejí s nimi již na svět; jiní koketují s nimi po přečtení Schopenhauera; ještě jiní pořizují si je teprve na stará kolena. Často bývá mezi nimi některý kandidát poslanectví, který propadl, některý sestárlý spisovatel, jehož ctižádost nedošla žádoucího ukojení, některý vědec, který si utržil

modřiny v tom či onom učeném turnaji, některý pohořelý aspirant pěkného, pohodlného úřadu v tom či onom národním ústavu — vůbec některý mučeník našich poměrů, jejž česká společnost „odkopla“ a „uštvala“ a který se za to stal mstící metlou pro každého, kdo se mu namane do cesty.

III.

Člověk se zlatníkem v tobolce.

Takový člověk není nemožností. V povídkách sice oblíbeny jsou obě krajnosti: člověk mající tobolku napěchovanou až do prasknutí a člověk nemající vůbec žádné tobolky.

Avšak je zcela možno, že člověk, a to člověk zcela slušný, člověk usedlý a spořádaný, v oděvu bezvadném, ba třeba elegantním, octne se jednoho dne na ulici, maje v tobolce všeho všudy jeden zlatý.

Nebojte se, že chci útočiti na vaše srdce tklivou historií nešťastného chuďasa — Nikoli! Rečený člověk neprosí se zhola o váš soucit, spíše byl by jím uražen. Měl snad ještě včera tobolku slušně naditou a zítra naplní ji snad zase, ale dnes tou neb onou náhodou představuje celou jeho hotovost onen třpytný kotouček stříbra, který se naprosto nelogicky — lucus a non lucendo — jmenuje zlatníkem.

Tato okolnost jevívá zajímavé účinky vnitřní a

zevnější, kteréž chci v následujících řádcích zachytit několika lehkými pérovými konturami.

Bydlí, dejme tomu, na Újezdě. Právě vychází z domu. Člověk se zlatníkem nerad se zdržuje doma; necítí se tam dosti bezpečným. Může se totiž státi, že právě v ten den vzpomene si poslíček některého spolku, na příklad místního odboru „Ústřední Matice", „Sokola", „Svatoboru" atd. — neboť takový člověk může býti zcela dobře podporovatelem vlasteneckých účelu — a že přijde k němu s výkazem nezapravených členských příspěvku. Nebo může u něho zaklepati řeholník z kláštera Milosrdných, jejž — ač rozhodný svobodomyslník — nikdy nepropouští s prázdnem. Nebo může z čista jasna zavítati příbuzný z venkova, kterého třeba slušně doma pohostit nebo zavésti do některé zábavné místnosti. Je zkušeností zjištěno, že právě v takový den vyskytují se nejraději příležitosti k mimořádným vydáním.

Zlatkový muž vychází tedy na procházku. Počasí není sice nejteplejší; pod mrakem, na chodníku sníh s blátem, řídké bílé vločky poletují pošmourným vzduchem. Vlivem zasmušilé přírody snadno lze vysvětliti, že náš člověk nevypadá tak vesele jako obyčejně; ale kdo by studoval bedlivěji jeho tvářnost, shledal by v ní též lehký rys starostlivosti.

Pojednou se zastavuje, sahá do kapsy pro tobolku, otvírá ji a nahlédá do prostřední přihrádky — je tam. Klidněji kráčí dále.

Zahnul za roh ulice, směrem k řetězovému mostu. Ale blízko před mostem uvolňuje krok a znova se zastavuje. Napadlo mu, že by musil svůj stříbrňák rozměnit k vuli krejcaru mostného. Váhá.

Člověk s jediným stříbrným má jakýsi téměř pověrečný strach před měněním, třeba by šlo pouze o krejcar.

Po krátkém přemítání rozhodl se, že půjde raději oklikou přes kamenný most. Vždyť nepospíchá; vyšel si pouze na procházku.

Zvolil zacházku bez nutné potřeby, ale přece odsuzuje cestou zavedení mostného. Jaký to nevhodný a nespravedlivý poplatek! Město má pečovati, aby komunikace všech jeho částí byla co nejpohodlnější a činí tak z peněz, k nimž přispívá přímo či nepřímo veškeré obyvatelstvo bez rozdílu. Proč má býti právě při mostech ještě zvláštní poplatek? Ani pro bohatého není příjemno, nemůže-li přejíti z jedné části města do druhé, aniž by vytáhl tobolku a vyhledal mizerný krejcar pro mostního cerbera, od něhož si může utržit nepěkné oslovení, kdyby z neznalosti nebo zapomětlivosti přešel mimo bez této krejcarové formality. A je spravedlivo, vylučovat z výhody zlepšené veřejné komunikace a nutiti k dalekým zacházkám chuďasa, který právě tak jako bohatec přispívá k veřejným potřebám každým soustem chleba, jež si pernou prací vydělá a v jehož ceně musí zaplatit slušný svůj podíl na veřejných dávkách?

Jak viděti, činí tobolka s jedním zlatníkem majitele náchylným k rýpavému posuzování veřejných zařízení, a správa státu měla by tedy pečovati, aby takových lidí bylo co možná nejméně.

Za těch myšlenek došel náš muž kamenného mostu. Kráčí po něm zrychleným krokem, neboť vane tu vítr a není příjemno, míti skřehlou ruku stále na klobouku. Ostatní přidržují si klobouk jen

chvílemi a ledabylo; on však svírá střechu křečovitě a nepouští ji ze ztuhlých prstů ani na okamžik.

Nevlídným pohledem zavadil o pokladničku u staroměstské mostecké věže zavěšenou a svým nápisem žebronící o krejcarový příspěvek na dostavění chrámu svatého Víta a oddechl si, pustiv bezpečný již klobouk na Křižovnickém náměstí. Volněji ubírá se dále ulicemi Starého města, nahlédaje sem tam do výkladních skříní. Poutají ho dnes mnohem více než jindy. Pohled na skupinu objemných juchtových tobolek připamatoval mu, že jest jeho schránka peněz již silně opotřebována; mimochodem vytahuje ji znova a přesvědčuje se nahlédnutím, že je zlatník na svém místě. Zejtra, až obdrží své služné, koupí si některou z těch juchtových tobolek, třeba tuto zde, s tou pěknou ozdobou ze slonoviny. Také ve skladě vedlejším onen hezký vzorkovaný koberec hodil by se mu dobře pod psací stůl, ale je trochu drahý — no, uvidíme, jak dopadne zejtra rozpočet. A což ty roztomilé porcelánové ozdůbky — jest milovníkem takových pestrých tret — jak výtečně by se hodily na skříň ke staromodním hodinám, té milé rodinné památce, při níž jen želí ztráty jedné z obou alabastrových figurek, které zdobívaly hořejší její rohy.

Z rozjímání vyrušil jej hlomoz blížícího se tramvajového vozu. Ohlédnuv se, spatřil u staničního sloupu čekající mladou dámu. Muž, kterého jsem si za příklad jednozlatových efemerid obral, není náhodou ještě stár a má dosti vznětlivou mysl; stačila jiskra, zaletší k němu z velkého hnědého oka, zářícího v poněkud přibledlém obličeji jemných

zvláštních rysu, aby živěji zaproudila jeho krev. Takový as obličej míhává se nejčastěji jeho fantasií, čte-li verše Byronovy, Mickiewiczovy neb jiného ze svých zamilovaných básníků.

Zmocňuje se ho nyní jediná myšlenka: Toť ta líc, kterou jsi dosud marně hledal! Má-liž ti na okamžik zasvitnouti a snad na vždy opět zajíti v temno? Nikoli! Za ní! Nespustíš se její stopy, dokud nezjistíš jejího obydlí.

Kráčí rychle k vagónu, který teď stanul a na jehož stupátko krásná neznámá vyhoupla se nožkou — nu, právě tou nožkou, kterou ve svém „Oněginu“ tak nadšeně opěvuje Puškin.

Avšak pojednou vázne jeho krok. Napadla mu tobolka a její obsah. Pět nebo deset za jízdu — dva konduktérovi — a ona snad jede na nádraží — někam na venkov — zpozoroval v její ruce malý cestovní vak — —

Konduktér netrpělivě učinil k němu tázavý posuněk — náš chodec bezděky zavrtěl hlavou — konduktér trhl zvoncem, a vůz ujíždí dále... Ještě zamihnul se v něm rozkošný profil přibledlé tváře...

Muž se zlatníkem kárá nyní sama sebe, že neobětoval několik krejcarů na ideální požitek. Kdyby třeba marně byl jel na nádraží, kdyby tam byl na vždy opět ztratil stopu sličné neznámé — již sama pulhodinka kochání se v básni toho zvláštního obličeje byla by přelacino koupena za celý stříbrný, neřku-li za špetku mědi.

Na štěstí vychládají jeho vzněty právě tak rychle, jako vznikávají. „Je-li souzeno, spatřím ji opět; není-li, pozdě bycha honit!“ praví k sobě a

z celého intermezza zůstává mu v duchu jen jakási poetická mlha, v níž se pozvolna rozplývají blednoucí a hasnoucí rysy uprchlého ideálu.

Zase prohlíží dále výkladní skříně. V nejbližším knihkupectví upoutává ho jedna z vyložených knih. Dle titulu jsou v ní na základě nově objevených pramenů vylíčeny některé události velké revoluce francouzské. Zasvitly mu oči. Vše, co týká se ohromného, děsně úchvatného toho dramatu, má pro něho magickou přítažlivost. Koupiti tu knihu, vrátit se domů, přiložit v kamnech zbytkem uhlí a dříví, zavříti dvéře na klíč a pohřížit se v ony rozrušující děje — zapomněl by na všechno a hravě, slavně by udolal sklonek mrzutého dne. Ale ach! v rohu obálky napsáno je: 1 zl. 20 kr.!

S povzdechem odvrátil oči od knihy a tu zamihl se mu na skle výkladní skříně odraz jeho vlastní tváře. Na temném podkladu nějaké obrovské bible vyniká dosti zřetelně a pojednou ho upozorňuje, že hříšně zanedbal svůj obvykle bezvadný zevnějšek. Že vlasy vzrostly nad normální míru, ani by tak nevadilo; ale tváře pokrývá nepěkné strniště, které uzrálo pro holiče již před několika dny. Proč mu to nenapadlo předevčírem, nebo ještě včera, proč teprve dnes? Právě dnes?

A když se odvrátil od knihkupecké výkladní skříně, jako na posměch zablýskla se o dům dále ona kruhovitá kovová nádoba, z jaké si učinil přílbu slavný rytíř don Quixote. Mrzutě obrátil se náš chodec zády k holičskému erbu a zamířil v jinou stranu.

Míjel nyní krámy bez pozornosti, ale jeden zadržel ho přece svou strakatostí. Byl z venčí polepen

různobarevnými plakáty s tučným nápisem: „Poslední den! Výprodej zajímavých starožitností za báječně levné ceny. Poslední den!“ Uvnitř pak tísnila se za sklem výkladní skříně nevázaná směs rokokových vějířů a tabatěrek, miniaturních podobizen pánů a dam v pudrovaných příčeskách, čínského porculánu, starých zbraní a jiného pestrého haraburdí. Zrak našeho pozorovatele bloudil tou míchaninou, ale najednou s podivením utkvěl na jedné maličkosti. Ne, to není možná! A bylo přece. Viděl zde alabastrovou figurku téže velikosti a podoby, jaké měla ztracená levá soška na jeho starožitných hodinách. Ba, přísahal by, že je to táž pastýřka, pro kterou truchlí osiřelý Filidor na pravém rohu. Upadla s hodin při stěhování, někdo ji našel, prodal vetešníkovi, a její majitel shledává se s ní po několika letech právě dnes, kdy má v tobolce jediný zlatý! A právě dnes musí být poslední den výprodeje! Mluvte pak, že taková náhoda přihazuje se jen u spisovatelů zastaralé romantické školy! Ó, stává se i ve skutečnosti a to nejraději právě člověku s jedním zlatníkem v tobolce!

Náš známý pravil si, že je to dnes už hotové spiknutí proti němu. Ale figurka upomínkami dětství zasvěcená lákala ho mocí tak neodolatelnou, že se rozhodl pokusit se o její dobytí stůj co stůj. Přesvědčiv se hmatem v kapse o existenci tobolky a zlatníku v ní, vstoupil odhodlaně do krámu.

Když vetešník zvěděl jeho přání, vytáhl figuru z výkladní skříně, otřel ji rukávem a nedbale oznámil cenu — zlatý šedesát krejcarů.

Kupující svěsil hlavu, ale pohled na semitské tahy obchodníkovy dodal mu nové odvahy.

„Ah, to je příliš mnoho; dal bych nejvýše polovici," pravil bez rozpaku. Byla to již dost veliká oběť; bude potíž, protlouci se do zejtřka s dvacetníkem.

„Zač mne pokládáte?" tvářil se obchodník uraženým. „Dal jsem za to sám dva zlaté a nezahazoval bych to za tu směšnou cenu, kdybych neodjížděl zítra do ciziny a nechtěl se zbaviti, třeba se škodou, alespoň trošky té přítěže."

„Jestliže vám to pomůže," dodal po chvilce, „mohl bych sleviti nejvýše desetník. Podívejte se jenom na tu práci! Vždyť je to umělecké dílo."

„O umění nemluvme — Kdyby to nebylo staré — — Chcete-li devadesát krejcarů, je to až příliš dobře zaplaceno."

„To jsou marné řeči. Takhle se nesejdeme nikdy. Ale učiním pro vás, co vůbec mohu. Zlatý čtyřicet. Tu ji máte."

Kupující zadíval se na pastýřku, milou známou již ze zlatých dětských let, a odhodlal se na všechno. „Zlatý, ale více ani krejcaru."

Žid se zlobil, přemlouval, domlouval a po dlouhém švadronění sešel na zlatý třicet, dvacet, patnáct, konečně až deset krejcarů, ale na těch zůstal státi. S líčenou nebo skutečnou nevolí popadl konečně figurku, vložil ji nazpět do výkladní skříně a dal kupujícímu mlčky na srozuměnou, že spolu dojednali. Ani již nepohlédl na něho, když z krámu odcházel.

Snad byl opravdu rozzloben jeho tvrdošíjností nebo seznav jeho touhu po figurce počítal, že se

na jisto vrátí. Ale muž se zlatníkem roztrpčen vzdaloval se od krámu. Pro bídných deset krejcarů! Již zítra dal by s radostí třeba dva zlaté!

Začíná ho mrzeti toulka blátivou ulicí, v dolézavém chladu. Zastavuje se u nároží a studuje nalepené plakáty — nikoli však proto, aby si vyhledal nějakou zábavu, nýbrž naopak, aby nezapadl do místnosti s hudbou nebo jinou ještě kratochvílí.

Při tom si povšiml i divadelní cedule. Dávají dnes operu, kterou by jednou zase rád, velice rád slyšel. Jako zpěvy sirén znějí mu loudivě duší lahodné zvuky, představuje si hlediště, plné krásných dam, půvabnou krajinu jeviště, zářivé kostýmy — všechno v neobyčejně svůdném, okouzlujícím lesku, v jakém se pravidelně představují podobné věci člověku s posledním zlatníkem v kapse... Máchl rukou. I božské umění je pouze pro toho, kdo má peníze. Nadšení, povznešení, ušlechtilost, krása, úsměvy, slzy — všechno za ničemný kov! Milliony lidí mrznou, mrou hladem v podzemních brlohách, kam nevnikne nikdy paprsek sluneční, neřku-li paprsek s jasných výsostí duševních — a zatím vysoce vzdělané, spanilomyslné dámy ve vybraných toilettách, v záři šperků, sedíce na kyprém sametu skvostných loží, dojaty slzí při některém effektním výjevu lidské bídy, který jim herci s uměleckou pravdivostí představují na jevišti. Jsou to citupIné dámy, podporují umění, horují pro vše ušlechtilé. Ó, pokrytství — tvá nejpravější podoba v elegantním fraku, na uměle vyřezávaném křesle nádherného salonu předsedá schůzi bohatých lidumilů!

Již jsem řekl, že z tobolky s jedním zlatníkem rodívají se nebezpečné myšlenky.

Došel ke kavárně. Sáhnuv do kapsy a přesvědčiv se hmatem atd. vešel do vnitř. Ač není milovníkem lihovin a nejraději by se napil čaje, poručil si alaš. Snesl si spoustu novin a pohřížil se do čtení. Pročítal zvolna list za listem — nejlépe zabit celé odpoledne!

Trpasličí sklenička je dávno vysrkána, číšník přinesl mu již dvakrát čerstvou vodu a rozsvěcuje plyn v kavárně — náš přítel dosud je zabrán do četby. Ale nad jednou lokálkou o zatčených penězokazích náhle sebou trhnul, odložil noviny a spěšně sahá pro tobolku. Vyjímá zlatník — opravdu, je jaksi načernalý, bez lesku... Ohlédnuv se, nepozoruje-li nikdo jeho konání, uhodil penízem lehce o stůl; ale zvuk nepoučil jej o ničem. Chce opakovati svůj pokus, ale číšník, jenž si zacinknutí zlatníku vykládal jinak, chvátá již k němu: „Platit? Hned, hned! Prosím?"

„Alaš," oznamuje host stísněným hlasem a raději hledí jinam, aby mu snad číšník nevyčetl z oka zlé svědomí.

Ale ten shrábl nedbale peníz a vysázel na stolek osm stříbrných desetníků a deset krejcarů drobných. Host s ulehčeným srdcem přišoupnul mu z nich dva zpropitného. Jindy dává více, ale dnes by nejraději skutkem demonstroval pro theorii Iheringovu.

„Svého času vyslovil se v zásadě celý svět proti tomuto zlozvyku, ale v praxi platí každý zpropitné jako dříve. Co je po všech krásných theoriích!" filosofoval v duchu, oblékaje svůj zimník bez přispění číšníkova.

Z kavárny zamířil zlatníkový muž — vlastně není to již zlatníkový muž, nýbrž člověk s 88 krejcary, ale chci ještě několika zběžnými črtami dostíniti dnešek svého hrdiny.

Zamířil tedy nazpět k domovu. Především třeba povečeřet a vypíti obvyklou míru. Do svého denního hostince nepůjde; dávát si tam obyčejně k večeři kotlety nebo řízky a dnes hodlá zajíti k uzenáři.

Trafika cestou zvrátila jeho předsevzetí, že pro dnešek přemůže kuřáckou vášeň. Před trafikou zastavila ho bídou zmořená žena, tisknoucí k prsům klubko hadrů, z něhož ozýval se dětský pláč, a provázená dvěma vychrtlými děcky v podobných cárech. „Pro boha prosím, milostpane!“ Což dělat? Stříbrný desetníček octnul se na její hubené dlani.

V trafice s uzarděním požádal hezkou trafikantku o druh, který obyčejně nekouřívá. Ještě více se zarděl, když trafikantka s divným úsměvem odmítla domnělý desetník, jejž položil na pult; přihlédnuv bedlivěji, shledal, že je to mince nějakého zcela mu neznámého státu. Číšník se jí bezpochyby chytře zbavil. Jiný desetník putuje z tobolky, a ošizený, zažíhaje si jeden ze čtyř koupených doutníků, praví k sobě, že pro desetník nebude se trmácet nazpět do kavárny a snad se marně hádat s číšníkem.

Po zastávce v uzenářském obchodě vyhledal si hostinec. Ovšem druhého řádu — již z ohledu na své doutníky. Před hostincem sestavil si v duchu rozpočet: kavárna 12 kr., žebračka 10 kr., falešný desetník 10 kr., doutníky 10 kr., uzenář 12 kr., suma 54 kr. Zbývá 46 kr. r. m. na 3 sklenice piva za 21 kr., na zpropitné 2 kr. a na výlohy nepředvídané 23 kr. Pro úplnou jistotu zrevidoval při

světle nárožní svítilny zbylou hotovost a prozkoumal i pravost jednotlivých kusů.

V hostinci vyhledal osamělý kout, odmítl jídelní list a poručil si sklenici piva. Hle! belhavá stařenka s řetkvičkou. Usmívá se na něho již z daleka; zná jej z denního jeho hostince, kde ji nikdy nepropouští bez výdělku. Bez říkání klade i nyní dvě otýpky na stůl a s poděkováním přijímá tři krejcary. V reservním fondu zbývá již jen dvacetník.

Následující žid s vlněným zbožím a šlemi nepochodil. Také lístek s živými numery odmítl host zdvořile. Rovněž preclíky a ruské sardinky. Zavrtěním hlavy odbyl prodavačku nákrčníků, druhou preclikářku, prodavače zápisních knížek — ale teď to děvčátko jako pápěrka, vyhublé, třesoucí se zimou, s úzkostlivým zrakem, nabízející tenkou, omrzlou rukou svěží kytičku... „Zač ji prodáváš?“... „Za deset krejcarů, milostpane!“ — Hm, mnoho, ale teď v zimě... myslí si host a kupuje kytičku. Výdejného jmění zbývá deset krejcarů.

Ale teď dost! Host skládá obličej v posupné záhyby a nevrlým máncháním ruky odstraňuje celou tu galerii zubožených postav, která se v nepřetržitém řetězu snuje mnohými našimi hostinci. Ale někdy by roztálo i srdce ledové. Koupil ještě mastiční zápalky od zmořeného chlapce, pomeranč od jiného, podělil almužnou starého mrzáka.

Hle! vchází známá společnost, jen povrchně známá, z kavárny, z hostinců. Ale bavívají se s ním, chovají se k němu jako k muži, jenž zasluhuje zvláštní vážnosti. Přisedají k němu. Je mezi nimi hezká panička, které prokazuje obyčejně něžné pozornosti. Dnes ovšem není příliš zábavný; člověk

s jedním krejcarem v reservním fondu bývá špatným společníkem.

Ale při třetí sklenici účastní se přece živěji rozmluvy, jež těká po rozmanitých předmětech, až konečně zabočila na útisk našich krajanů v uzavřeném území, na poněmčování českých dítek. Společnost rozohňuje se více a více a pojednou zdvihá se krásná panička, béře čistý talíř před sebou a praví s jiskřícím se okem: „Když jsme se tak o té věci rozhovořili, navrhuji hned malou sbírku na Matici. U pana * * * začnu.“

A s okouzlujícím úsměvem přistupuje s talířem k našemu známému... Ostatek nedokreslím.

IV.

Člověk v každém ohledu spořádaný.

Bohudíky, máme jich mnoho. V každém domě přebývá alespoň jeden takový vzorný člověk. Obyčejně přiděluje mu však osud — snad vedle přísloví, že pod svícnem bývá tma — za sousedy všelijakou nepořádnou a nečistou čeládku, s níž je trestem bydliti pod jednou střechou. Pokutou je na příklad, používati jedné chodby s lidmi, jako jsou vedlejší inspektorovic, kteří nemají ani rohožku přede dveřmi — za to inspektorka šustí po ulici samým hedbávím a svítí z daleka zlatými hodinkami, nejsou-li právě v zastavárně — nebo jako protější malířovic, kde muž přichází o půlnoci podnapilý z hospody, žena chodí celý den po návštěvách a děti rostou jako dříví v lese, že je líto na ně pohledět — jsou to tak rodiny na světě!

Člověk v každém ohledu spořádaný stěžuje si často na špatné sousedstvo, ale myslím, že je v nejvnitřnějším nitru povděčen té tmavé folii, od níž

se jeho ctnosti tím jasněji odrážejí. Čím by bylo světlo beze stínu?

Pravidelně bývá i choť takového člověka v každém ohledu spořádaná a také jejich Jaroušek nebo Boženka bývají dítky vzorné a ve zdrželivém styku s ostatní mládeží dávají zřejmě na jevo, že jsou si vědomi, jak veliký je rozdíl mezi nimi a jinými dětmi, které nemají rodičů tak dokonalých.

Člověk v každém ohledu spořádaný — abych nemusil tu dlouhou titulaturu stále opakovati, zvolím pro něho nějaké slušné jméno, na příklad František Růžička, neboť takový člověk mívá i jméno zcela slušné a pořádné — tedy pan Růžička není švihákem a vůbec nejeví v zevnějšku svém nic neobyčejného: teprve rozprávkou s ním poznáš, čím se liší od lidí ostatních.

Dejme tomu, že tě náhoda s ním svedla v hostinci — jest známo, že jinde se u nás nové známosti nezačínají. Proti tobě sedí člověk zcela nenápadný. Z počátku nevěnuješ mu pozornosti; teprve když jsi prohlédl všechny ostatní figurky v místnosti, přečetl noviny, prostudoval vzorky tapet a když konečně nevíš co lepšího dělat, zadíváš se poněkud bedlivěji na své vis-à-vis. Nu, člověk jako sta, tisíce jiných.

Ale zponenáhlu vzbudí přece poněkud tvůj zájem. Nejprve všimneš si jeho prstenu, a sice proto, poněvadž mu on sám věnuje zvláštní pozornost, zvolna jím otáčeje, lehce jej hladě a zálibně naň pohlížeje. Myslíš si — nu, prsten, obyčejný prsten za pět, šest zlatých. Pak pozoruješ příslušnou k tomu prstenu ruku. Leží na stole pošinuta do předu tak, že rukáv kabátu propouští na světlo větší část man-

šety s perleťovým knoflíčkem. Musíš uznati, že manšeta je čistě bílá. Jak se v takovém případě často stává, pohlédneš bezděky na svoji manšetu a s nelibostí shledáváš, že sice není také nečista, ale že vplížil se přece již lehounký stín do liliové její bělosti. Popotahuješ přes ni rukáv kabátu, ale v tom s lehkým zapýřením ustáváš: zvednuv náhodou oči, setkal jsi se s pohledem protějšího pána a poznal z toho pohledu, že také on již porovnal obojí manšetu a že rtem jeho přelétlo cosi jako zákmit ironického úsměvu.

Zadíval se shovívavě jinam a pohrává si s prostým stříbrným řetízkem od hodinek, který splývá přes čistou, pečlivě vyžehlenou náprsenku k levé kapse hluboce vystřižené vesty. Nákrčník jeho je velmi souměrně upraven a límec košile bezvadný. Ostatně v tom všem není pranic zvláštního; neboť většina hostů v lepších hostincích bývá slušně oblečena a mívá čisté prádlo.

Nápadnější jest již výraz obličeje. Hlava trčí zpříma a trochu dřevěně, jako v uctivém respektu před tuhými rohy škrobeného límce; na tváři obráží se důstojné sebevědomí a zraky hledí nehybně kamsi do neurčité dálky, jakoby úmyslně přezíraly bližší osoby a předměty kolem sebe, nehodné jejich pozornosti.

V tom utkvěly však na tobě, ucítivše bezpochyby tvuj zkoumavý pohled. Nastává tím chvilka, kdy přechází se obyčejně od pohledu k ústnímu sblížení. Poněvadž on mlčí, začínáš sám: „Je tu strašné horko —“

„Vskutku, velmi horko,“ přisvědčuje zvolna, propouštěje liknavě každé slovo, jakoby to byla

zlatá zrna a jakoby uvažoval, jsi-li jich hoden. „Ale tak bývá v našich hostincích – buď jako v lednici nebo jako v parní lázni — Kdyby nebylo hloupého zvyku, ani bych z domu hlavu nevystrčil — doma si reguluju temperaturu přesně podle teploměru — ani o stupeň více, ani o stupeň méně —“

Pronášíš domněnku, že je snad přece těžko vycvikovat služku, aby přikládala podle Réaumura.

Pohlédne na tebe soustrastně. „U mne dělá služka na vlas, co a jak jí nařídím. Obyčejně naříká se na služky, ale věřte mi, že mnoho záleží také na pánech. Je-li služka tak šťastna, že se dostane do spořádané domácnosti, kde má za dobrou práci i dobré bydlo a dýchá zcela jiný vzduch nežli jinde, váží si svého štěstí a dělá, co pánům na očích vidí. My máme služku již na třetí rok, a kdyby dostala výpověď, snad by skočila do Vltavy... A věřím rád, že se jí nechce z takové služby... Však co je pravda, činí vše možné, aby se u nás udržela... Ku příkladu, co se týče prádla —“

Pohlédne významně na svou manšetu; ty bezděky schováš ruku pod stůl.

„— Ovšem, v tom ohledu je moje neúprosná,“ pokračuje. „Vůbec, pořádek je u nás vzorný. Parkety v salonu musí být jako sklo, v kobercích nesmí být ani prášku — v naší kuchyni je čistěji, než jinde v parádním pokoji. Jako na příklad u nás vedle zůstává jeden inspektor — divím se často, jak může vzdělaný člověk žíti v takovém nepořádku! Ani rohožky vám nemají přede dveřmi. A kdybyste viděl jejich pokoje! Pravda, nábytku je tam nastrkáno dost, ale pavučin plno — prachu všude na prst! — Nejsem žádný boháč, přepych nemi-

luju — konečně nějaký ten šperk —" sklouzne pohledem na svůj prsten — „nějaký rozumný, potřebný nebo památný šperk — ostatně, člověk si v takových věcech jaksi uloží částku svých peněz — ovšem nikoli pro zastavárnu —" dodává s úsměvem — „jako u inspektorovic vedle nás, kde panička své zlaté hodinky vystavuje vždy na odiv jen v první polovice měsíce — he he —"

Rozmarný smích zakončuje tvůj protějšek náhle sáhnutím do levé kapsy své vesty. Hodinky inspektorčiny vnukly mu patrně myšlenku pohledět, kolik je hodin. Vytahuje hodinky, zlaté sice, ale nepříliš drahocenné. Pohlíží na ně a na restaurační pendlovky, pak upře zraky na tebe či vlastně na tvou vestu bez řetízku. Ale tentokrát neuvedl tě v rozpaky.

S jistým dostiučiněním vytahuješ své slušné stříbrné hodinky, při nichž nenosíš řetízek jen proto, poněvadž se bez něho obcházíš zcela dobře.

Porovnáváte čas, při čemž on nastavuje ti své hodinky tak, abys je mohl se všech stran pohodlně prohlédnouti. Konečně je opět schovává, omlouvaje se: „Měl bych k nim vlastně nositi také zlatý řetízek, ale ten nechávám doma — je poněkud těžký — a pak není radno blýskat se takovou věcí příliš na ulici, kde se může člověk z nenadání dostat do tlačenice —"

„Já z téhož důvodu nenosím raději žádný," poznamenáváš neomaleně.

Pokárá ostrým pohledem tvůj frivolní žert, ale pak opět blahosklonně pokračuje: „O maličkost se mi opozďují, ale jinak jsou to hodinky výborné a mají pro mne ještě zvláštní cenu: je to slavnostní

dárek, při jisté příležitosti, od kolegů v úřadě — Revident Růžička," představuje se ti, nakláněje maličko hlavu.

Nezbývá ti než oznámiti své jméno a přiznati se, že jsi spisovatelem.

Ale pan Růžička tě soucitně vzpřimuje: „Á, prosím, těší mě," a podává ti dokonce konečky prstů.

Avšak stává se poněkud roztržitým. Bubnuje svými prsty po stole, hledí kamsi do prázdna a mluví k nějaké tajemné vidině: „Podporuju také trochu literaturu. Ovšem, podle svých prostředků. Nemám toho sice mnoho, ale všechno je pěkně svázáno a jako nové. Na hezkou vazbu hledím zvláště a pak aby knihy byly jedna jako druhá, dle možnosti stejně vysoké a stejně tlusté. Taková čistá almárka z tvrdého dřeva, vkusně řezaná, se souměrnou řadou stejnobarevných elegantních hřbetů za sklem, je skoro lepší do salónu nežli kredenc s parádním nádobím a porculánovými tretami."

Je tvou povinností, odměniti se mu vděčným pohledem jako člověku, od něhož máš částečně svou obživu.

Nepochopitelným přechodem od literatury k činžovnímu kvartálu podotýká hned na to pan Růžička, že bylo by ty dni možno na slabé návštěvě hostinců pozorovati účinek Hromnic.

„Ovšem, každý nemá slušného stálého příjmu," dodává na omluvu nešťastnějších bližních. „Ale mnohdy by mohl takový člověk přece jakž takž vycházet, kdyby měl trochu rozumu. Jako proti nám zůstává jeden malíř — má všelijaké zakázky — mohl by žít přece jako člověk. — Ale to to! Co vydělá, hned proleje hrdlem — žena je také ta-

kové budiž k ničemu, chodí celý den po návštěvách — a to si pak můžete pomyslit, jak rostou děti. Jako dříví v lese. Špinavé, roztrhané, nezvedené až hanba. Divím se, že se ti lidé nezastydí, když vidí našeho Jarouška a naši Boženku, jak ti jsou vždycky čistí, jakoby je ze škatulky vytáhl, a způsobní, až radost na ně pohledět.“

Taková bývá asi zábava s panem Růžičkou. Při neobyčejné výtečnosti všeho, co má a co koná, jest pochopitelno, že rád o tom mluví. Kdybys s ním obcoval déle, zvěděl bys ještě, jak si ho předchází pan domácí, který je blažen, že uprostřed všelijaké nepořádné chamradi konečně trefil na takového nájemníka; zvěděl bys dále, že pan Růžička i jeho choť platí všechno hned hotovými, tak že si živnostníci pokládají za zvláštní štěstí, že získali takové zákazníky, a hledí si přízeň jejich zachovat nejlepší jakostí zboží, odbývajíce všelijakým šmejdem jiné partaje v domě, které berou na dluh nebo platí nepořádně; dozvíš se, že Růžičkovic jsou vůbec rodina, jakých bys našel málo a která také požívá zasloužené všeobecné vážnosti.

Rozumí se, že pan Růžička za takových okolností jest úplně šťasten. Ale ve svém štěstí zachovává si vřelé, soucitné srdce pro neštěstí jiných. Lituje každou chvíli té neb oné rodiny, od níž jest daleko vzdálena vzorná manželská harmonie, jaká panuje u jeho krbu; přál by neduživým a špatně vyživeným dítkám svých přátel, aby byly tak zdrávy a roztomile buclaty jako jeho Jaroušek a jeho Boženka; se soustrastí mluvívá ustavičně o známých, kteří si, chudáci, nemohou toho neb onoho pohodlí dopřát, kteří si neumějí to neb ono zařídit, jimž se

to neb ono nedaří, kteří by si zkrátka gratulovali, kdyby měli jen stý díl toho štěstí a té spokojenosti, jaké jsou údělem pana Růžičky.

I konec pana Růžičky bývá důstojný vzorného jeho života. Roznemůže se nějakou z nejobvyklejších nemocí, která mívá zcela normální průběh: k jeho loži dochází sice velmi dovedný lékař, který navštěvuje jen lepší rodiny, i obsluha nemocného je arci vzorná, ale přes to vše nečiní ani pan Růžička žádné výjimky z pravidla, že na konec umírají i lidé nejpořádnější. Ale ještě po smrti vyniká spořádaností nad jiné nebožtíky.

Paní Růžičková alespoň — která nosí po něm slušný a vkusný smutek, ne nějakou smuteční parádu, jako mnohé jiné vdovy, které již za týden z pod svých černých závojů vyhlédají po mužských — paní Růžičková tedy v hovoru s přítelkyněmi ještě dlouho potom se slzami v očích, ale s příměskem radostné pýchy vzpomíná na důstojný výraz, jakýž si zesnulý zachoval ještě po smrti a s jakým se nesetkala dosud ve tváři žádného jiného nebožtíka, obyčejně ztrhané a znetvořené; na vkusný katafalk s krásnou rakví, v níž ležel v úplně novém černém, svátečním obleku, od hlavy až k patě oděn ve své nejlepší prádlo a šatstvo, ne jak bývá, že se nebožtíkům dává do rakve ledacos, co se pak zakrývá obrázky a květinami; na vzorné vyzdobení smuteční komnaty; na krásný a dojemný pohřeb, který se odbyl v nejlepším pořádku, s nehonosivou, ale solidní pompou, s množstvím překrásných věnců, s přiměřeným počtem fiakrů, k úplné spokojenosti všech hojných účastníků, kteří prý se vyjadřovali,

že jsou vzácností pohřby v každém ohledu tak důstojné a v pravdě tklivé.

Po roce ozdobí hrob krásný pomník, lišící se tu prospěšně, jak od ledajakých nuzných pomníčků, postavených ubohým nebožtíkům jen aby se neřeklo, tak od nevkusného, nemístného přepychu všelijakých okázalých pyramid a soch. U něho klečívá s oběma sirotky zarmoucená vdova a hledíc s uspokojením na pečlivě pěstěné kvítí rovu upozorňuje své dítky na chudičkou nebo zanedbanou úpravu rovů okolních, svědčících o nedostatku piety v mnohých rodinách...

V.

Skromný človíček.

Skorem s lítostí vytahuji ho na světlo veřejnosti. Prosí mne, brání se, pokud se takový člověk vůbec brániti dovede — ale nic naplat! Spravedlnost káže, abych jej vydal zasloužené veřejné pochvale, nic nedbaje skromných jeho protestů.

Hle, jak se chudák ošívá, jak se pýří a v rozpacích neví, kam oči obrátit — nejraději by se propadl hluboko do země, aby unikl všem těm pohledům obráceným na jeho nepatrnou osobu.

Obyčejně bývá nepatrným již od přírody. Ideální jeho obraz bývá asi takovýto: Prostřední postava, aby ani nevynikala nad jiné, ani nebudila pozornost nápadnou maličkostí; normálně utvořené, ani tlusté, ani nápadně hubené tělo; obličej bez jakékoli patrnější nepravidelnosti, ale zas ne tak pravidelný, aby mohl býti nazván krásným; vlasy bledé, řídké a suché; takové též vousy; oči ujišťující, že nemají pranic, co by vám vyjevily, leda

prosbu za odpuštění, že si troufají vůbec na vás pohledět.

Který z nich nebyl již přírodou takto upraven, snaží se alespoň, přiblížiti se dle možnosti uměle k onomu ideálu. Je-li vyšší postavy, skrčuje se a drží se přihrble; má-li výrazné oči, mhouří je; má-li bujné, kadeřavé vlasy, dává si je hodně krátce ostříhat; chová-li obavu, že by svým vousem imponoval, dává si jej oholit nebo upravit nějakým pravšedním a střízlivým způsobem.

Toilettu svou koná sice pečlivě, aby nevzbudil pozornost nějakým nepořádkem, nebo dokonce neučinil dojem geniálně nedbalého člověka, ale se stejnou péčí chrání se nápadné úpravnosti a elegance. Velikou starost mu působí, aby zachoval zlatou střední cestu mezi výstřednostmi měnivé módy a šosáckou starosvětskostí oděvu. Co do barvy látek volívá nejraději popelavou, přihnědlou a jiné nejméně do očí bijící tóny.

Snaze, aby vzbudil pozornost co možná nejmenší, hoví též úzkostlivost, s jakou se zdržuje každého živějšího hnutí a hlasitějšího šramotu. Proto chodí téměř po špičkách a přitlumuje svůj hlas tou měrou, že se jeho řeč podobá spíše šepotu.

Stane se, že zaslechnete na svých dveřích tak lehýnké zaťukání, jakoby se jich nesměle dotýkal etherický kotník nějakého vyslance z říše duchů. Uhodnete hned, že stojí venku náš skromný človíček. Máte-li elektrický zvonec, zatiká toto jindy až nemile hlomozné zařízení jen tiše, tichounce jako probouzející se ptáče. Jdete otevřít předsíň a slyšíte, jak venku přehorlivě, ale s šustotem dle možnosti utlumeným obuv otírá se o rohožku. Když

otevřete, ucouvne příchozí všecek polekán a pomaten, jako byste ho byli přistihli při pokusu, vloupati se do vašeho bytu. A potom klaní se před vámi tak skroušeně, že neznáte-li ho, najisto očekáváte, že vám bude vypravovati tu neb onu pohnutlivou historii a že vás na konec požádá o nějakou podporu. Zatím koktá skromný človíček jen úzkostlivou prosbu za odpuštění, že vás vyrušuje. Nejraději by byl odbyt mezi dveřmi. Za živý svět nevstoupil by před vámi do pokoje a jen dlouhými domluvami přiměјete ho, aby usedl na krajíček židle. A pak šeptem a zajíkaje se přednáší nesměle záležitost, která ho k vám vede: že vám na příklad, zvěděv adressu vaši, přináší zápisník, který jste včera zapomněl v knihovně, kdež seděl u vedlejšího stolu. Jste tomu velmi rádi, neboť zápisník měl pro vás velkou cenu a pokládali jste jej už za ztracený; avšak ochotný host omlouvá svoji smělost tak skroušeně, jakoby se byl na vás těžce prohřešil.

Mnoho řečí skromný človíček nenadělá. Nejraději obmezuje se na horlivé přikyvování k řeči jiného a na krátké zdvořilé průpovídky, jako: „K službám!“ „Ó, prosím!“ „Ó, děkuji velmi!“ „Prosím mnohokrát za odpuštění!“ „Račte poroučet!“ „Račte laskavě dovolit!“ atd.

Navzdor své nehovornosti bývá společníkem oblíbeným. Nejsa totiž ochotným vypravovatelem, bývá za to nejpozornějším a nejvděčnějším posluchačem. Poněkud nachýlen k mluvícímu, jakoby se obával, aby mu neušla některá slabika, lapá dychtivým pohledem slova s jeho rtů a provází každý obrat řeči neobyčejně živou účastí. Vypravujete-li něco, čemu se má posluchač diviti, otvírá úžasem

oči dokořán a klátí v udivení hlavou se strany na stranu, při čemž si ulevuje poznámkami: „Je-li možná?" „Opravdu?" „Toť neuvěřitelné!" atd.; líčíte-li nějakou lidskou špatnost, chvějí se koutky jeho úst nejhlubším rozhořčením a opovržením; je-li obsah vašeho vypravování smutný, jistě se mu dojmutím až zarosí oči; vypravujete-li však anekdotu třeba takovou, které se nikdo smáti nedovede, on se rozesměje vždycky, arci ne hlasitě, nýbrž jen skromným tichým „chi chi chi", ale za to tak vytrvale, že se nemůže ani upokojit.

S každým náhledem vaším souhlasí vždycky a naprosto. Dle písma máme mluviti jen buďto „ano, ano" nebo „ne, ne"; náš človíček říká jen „ano, ano". Pokládá za neskromné, aby si osoboval nějaký náhled vlastní, a chová-li nějaký v nejhlubší hlubině svého nitra, osměluje se s ním na světlo jen tehdáž, sejde-li se s člověkem úplně stejného smýšlení. A to arci jen v tom případě, není-li přítomen někdo, kdo má nebo mohl by míti mínění jiné. Ve společnosti lidí různého smýšlení bývá nerad, a dostane-li se do takové nemilé situace, přikyvuje sousedu na pravici, ale dává zároveň jeho odpůrci na levici postranným pohledem na srozuměnou, že to kývání pranic neznamená. A totéž činí obráceně, když pak začne svůj opáčný náhled hájiti soused levý. Nastane-li však srážka několika rozdílných náhledů, zdvihá oči k nebesům a tváří se tak záhadně, že ho mohou všichni stejným právem pokládat za svého stoupence.

Na snadě tudíž jest, proč zamítá volbu do korporac, kde bývají srážky dvou anebo více stran na denním pořádku. A poněvadž u nás tichých kor-

porac je zpropadeně málo, hraje skromný človíček v našem veřejném životě roli velmi nepatrnou. Jest toho upřímně litovati. Považte si jen, jak jinak by vypadaly schůze a porady našich rozličných sborů, kdyby se místo z bojovných kohoutů skládaly ze samých skromných lidiček! Jaká radost by byla předsedati takovému roztomilému shromáždění, kde by se beze všeho hluku a rozčilení šmahem přijímaly návrhy výboru a kde by si členové opposice, kdyby se kromě nadání vyskytla, šeptali své opposiční řeči jen do ucha!

Člověk, o němž se s takovým zalíbením rozpisuju, líbí se vůbec všude. A jakžby se nelíbil při své mírnosti, uctivosti, úslužnosti a něžné pozornosti ke každému! Neštítí se žádné služby, kterou může někomu prokázati: není-li v kavárně právě sklepník po ruce, pomůže ti ochotně do svrchníku, a jde-li s tebou ulicí — samo sebou se rozumí, že kráčí vždy po levé straně — žebroní tak dlouho, až mu dovolíš nésti za tebe balík nakoupených knih. Na výletě sedí u kočího na kozlíku a v lese potom nese za společností proviant a plnou náruč odložených částí damské toiletty. Je-li někde potřebí člověka, který by bavil starou, hluchou dámu, náš človíček podrobuje se s rozkoší tomu úkolu. Máš-li nějakou hodnost, na které si zakládáš, buď přesvědčen, že nikde neshledáš hlubšího respektu k ní nežli u skromného človíčka. Nikdo nedovede ti hlubokou poklonou a nesměle pozdviženým zrakem dáti tak výmluvně na jevo, jak si tebe váží, a pronésti tvůj titul s takovou zbožnou úctou jako on. Hledáš-li uznání za své dobré činy, v jeho vroucích pohledech najdeš nejvděčnější ocenění. Rozmlouváš-li rád o své

snušce starožitností, o své numismatické sbírce, o svém cyklistickém sportu, o svých amatérských výkonech fotografických či o čemkoli jiném — vše jedno: skromný človíček nadchne se rázem pro každou tvou libůstku. Jsi-li turistou, buď ubezpečen, že bude s utajeným dechem naslouchati tvým zajímavým dobrodružstvím a že s obdivem a závistí pohlédne na tvé nohy, které stanuly na ledovém temeni té a té velehory. Jsi-li neuznaným veršovcem, jemu mužeš bez vyrušení přečísti svou stoarchovou epickou báseň a pásti se při tom na sladkém opojení a vytržení, které se bude na jisto zračiti v jeho obličeji.

Není divu, že vzhledem k tomu všemu uslyšíte o skromném človíčkovi všude jen chválu. Ne hřmotnou oslavu, která se obyčejně vzdává jen okázalému jalovému efektu, ale tu cennější tichou chválu, která spočívá v prostých slovech: „A což ten! To je milý, dobrý, skromný človíček.“ Cennější jest tato chvála již proto, že nebudí žádné závisti.

Ačkoliv se nikdy nevtírá do popředí, dosahuje skromný človíček mnohdy postavení velmi pěkného a zcela dle své chuti — totiž klidného postavení někde za větrem, kde nepíchá nikomu do očí, ale má zajištěnu slušnou a bezstarostnou existenci.

Bývá to spravedlivou odměnou jeho skromnosti.

Najdouť se vždy rozhodující lidé, kteří dovedou správně oceniti člověka, třeba že týž s klakem úzkostlivě přitisknutým k obloukovitě nahrbenému tělu dovede jenom nesmělým uctivým šeptem přednésti svou skromnou prosbu.

Divné jest, že se často skromný človíček i dobře ožení. Netroufá si téměř ani očí povznésti ku

plesovým vílám, obětuje se raději gardedámám a snaží se mírniti nudu otců — a přece odvádí si od oltáře ženu ne sice příliš krásnou a duchaplnou (takovéto ve své skromnosti přenechává jiným), ale za to obyčejně se slušným věnem. Že bývá manželem vzorným, k pohledání, dosvědčí mi zajisté každá panička, které se poštěstilo dostati takového skromného človíčka pod svůj pantoflíček.

Ano, skromný človíček je k pomilování v každém ohledu, pravé zlato.

Hledím-li k obecné oblibě a přízni, jaké člověk toho druhu požívá, nemohu souhlasiti s napomenutím Nerudovým:

»Bude-li každý z nás z křemene,
je celý národ z kvádrů.«

Spíše měli bychom vychovávati národ tak, aby se skládal ze samých skromných človíčků. Není pochyby, že by byl u sousedních národů a ještě leckde jinde mnohem více oblíben nežli nyní.

SUGGESCE PRAVDY.

(»Národní Listy«, 1892.)

I.

Náhoda svedla mne asi před rokem poprvé s doktorem Řimbabou.

Mám přítele, který si nedává brániti, aby mi při každé vhodné příležitosti neprojevil, že náleží k mým nejvřelejším literárním ctitelům. Jest sice stavitelem, ale v praktickém povolání zachoval si živý smysl pro slovesné umění a stopuje bedlivě všechny jeho úkazy. Musím vyznati, že mi proto pochvala jeho nebývá lhostejnou a že tato jeho stránka nenáleží k posledním z pěkných vlastností, které mne mile dojímají ve společnosti mladého architekta.

Jednou večer potkal jsem ho zase na ulici. Gratuloval mi s výrazem obdivu k mé poslední knize. Odmítl jsem sice skromně jeho chvalořeč, ale přes to stiskl jsem vděčně podávanou mi pravici.

Pak jsme přešli od ideálních věcí k materiálním a přítel mne vybídl, abych s ním strávil večer v blíz-

kém hostinci, kde se volně utvořila společnost stálých hostů, kteráž i jeho mezi své členy přijala. Chválil kuchyni, nápoj i obsluhu a dodal, že i společnost je dosti zábavná a že nikterak nenáleží k těm zkamenělým hostinským kruhům, které každého nového hosta, jenž do vyhraženého jejich kouta zabloudí, probodávají rozhořčenými a zděšenými pohledy.

Lituji, že musím čtenáře hned na začátku uvésti do zakouřené pivnice, bez níž se již málokterá česká povídka dovede obejíti. Ale není jiné pomoci: Realismus ovládá nynější literární tvoření, a poněvadž literáti naši studují život nejvíce v hostincích, jaký div, že i plody jejich bývají načichlé pivním a tabákovým zápachem. Jak známo, náležím k těm, kteří nejdychtivěji prahnou po českém salónu, kde by pánové v elegantní černi a bílých rukavičkách s dámami jemného vzdělání a vybraných toilett duchaplně se bavili o literatuře, umění, filosofii a sociálních otázkách při porcelánové skořápce s čajem nebo při sklence vína. Žaluji nebesům, že jsme my čeští polobarbaři ještě tak velice vzdáleni od francouzské uhlazenosti a vybroušenosti; ba časem loudí se do mého nitra zoufalé tušení, že snad vůbec nikdy, nikdy zářícího toho ideálu nedostihneme, že sám ten hrubý materiál, z něhož nás příroda utvořila, příčí se všem pokusům, aby z něho bylo vyrobeno zboží francouzské jemnosti a delikátnosti. Srdce mi krvácí při pomyšlení, že snad ještě staletí lokati budeme do sebe ten sprostý nápoj z ječmene a chmele, kterýmižto rostlinami zajisté jen zloboh nějaký tak štědře obdařil české nivy, aby nám v žilách navždy udržovaly šosácky línou krev

a nedaly jiskrám pravého francouzského espritu nikdy se zroditi v pivním oparu našich mozků!

Než, co dělat?! Vešel jsem s přítelem do hostince, kde ve zvláštním pokoji scházela se dotčená společnost stálých hostů. Ale dosud nebylo tam nikoho. Uvítal nás pouze číšník a to způsobem, který úplně potvrdil přítelovu zmínku o vzorné obsluze.

V prvním okamžiku zaslechli jsme pouze šustot letících kroků, jimiž nám pospíšil vstříc, a zahlédli hluboko pod sebou krásnou lysinu, jíž probíhala jako Jordan jezerem Genezaretským bezvadná pěšinka, dělící pozůstalé, světle kaštanové vlasy od čela k týlu ve dvě stejné polovice, závodící spolu vděkem a elegancí umělých kadeří. Po tomto devotním úvodu objevily se nám z pod čela skroušené oči, jedva si troufající popovznésti se k naší tváři, a pak teprve spatřili jsme pěkný, výrazný obličej, hladce oholený až na dva dlouhé zlatorusé licousy, splývající s obou stran přes tuhý, stojatý límec sněhobílé košile. V tom obličeji mohl jsem čísti respekt a obdiv tak hluboký, že jsem se tázal sama sebe, nepokládá-li mne ten člověk omylem za nějakou jinou, vysoce postavenou osobnost; zároveň pak obráželo se v něm hluboké radostné pohnutí z mého příchodu, kteréž jsem si nedovedl vysvětliti jinak než zvláštním kouzlem sympathie, kterým ho moje osoba na první pohled pro sebe zaujala.

Buď respekt před námi nebo radostné překvapení zbavily ho v tom prvním okamžiku řeči; mohli jsme z mocného chvění jeho rtů spíše jen uhodnouti, než doslechnouti slova uctivého a vřelého uví-

tání, provázená výmluvným šramotem nohou, kreslících šoupavě na podlaze oblouky hluboké reverence.

Tyto první fáze uvítání následovaly ovšem za sebou rychleji, než může čtenář pročísti hořejší jich vylíčení, a v příštím okamžiku obletoval již číšník mého přítele architekta, pomáhaje mu s hlubokými poklonami a nejněžnější pozorností při svlékání svrchníku, při čemž zároveň obracel ke mně lítostivé zraky, jakoby prosil za odpuštění, že se nemůže rozdvojiti nebo že alespoň nemá čtyři ruce, aby nás svlékl oba najednou.

Ostatně, nežli jsem se ještě náležitě uchopil svého svrchníku, již, ukončiv službu u stavitele, přispěl mi na pomoc tak delikátně, že ani nevím, jak jsem vyklouzl ze svého obalu. Konci prstů držel jej uctivě daleko před sebou jako dvorní ceremoniář hermelín, sňatý s ramenou královských, a pověsil jej opatrně na věšák, klaně se hluboko zánovní ripsové podšívce.

S pietou, kterou přenášel s našich osob na všechno naše příslušenství, umístil naše maršálské hole, mající tvar obyčejných rákosek, obezřele v podstavci věšáku, vysekl hlubokou poklonu určeným pro nás sedadlům, oprášil je sněhobílým ubrouskem a položil před nás ostýchavě jídelní lístek jako poníženou suppliku.

„Ráčíte poroučet plzeňské?“ zašeptal při tom nesměle.

„Je-li dnes k čemu —“ svoloval přítel s podmínkou.

„Ó! ó!“ Číšník trochu povznesl schýlenou hlavu, obrátil oči jako u vytržení k nebesům a lehce mlaskl jazykem.

A již letěl jako vichr do výčepu.

„Je-li všechno ostatní jako obsluha, budu dnes arci spokojen," prohodil jsem k soudruhovi.

„Pan Valentýn jest v pravdě perlou všech služebných duchů," přisvědčil architekt, „a pro svého chlebodárce skutečným pokladem. Myslím, že sklepník jako básník musí být rozen. Nestačí obsluha přesná a zdvořilá; teprve duchem, oživujícím tyto výkony, dostává se jim pravé ceny. Musím věděti, že číšník jest opravdu potěšen mým příchodem, že mne skutečně rád obsluhuje, že jeho ochota vyplývá z vnitřní touhy zavděčiti se jiným a že ho v pravdě blaží, dobude-li si naší spokojenosti. A dojmu takového nemůže činiti než člověk skutečně dobrosrdečný, vlídný, k lidem příchylný a skromný. V tom ohledu soudím, že pan Valentýn — — Avšak, ticho, nesmíme si ho chválou zkaziti!" doložil šeptem, vida, že číšník se vrací s plzeňským.

Nesl obě sklenice na svinutém ubrousku, po špičkách a tak opatrně, jako kněz mešní víno. Postaviv je lehounce na podložky před námi, díval se střídavě se strany na ně a na nás, jakoby chtěl také v očích našich vyčísti obdiv nad zlatou průhledností vzácného moku a jeho hustou smetanovou pěnou.

Pak ustoupil o krok a nachýlen v před k architektovi, studujícímu jídelní lístek, tkvěl číhavým pohledem, takořka bez dechu na jeho rtech, jakoby chtěl vyplniti přání jeho dříve, než bude úplně vysloveno.

Ale můj přítel nemohl se jaksi dostati k určité volbě. Tu připlížil se k němu se strany Valentýn, nachýlil hlavu úzkostlivě přes jeho rameno a

dotknuv se ukazováčkem lehounce, jako vlaštovka v přeletu křídlem vodní hladiny, jedné položky jídelního lístku, zaševeli: „Snad bych směl —“ uvázl, jako zaleknut vlastní opovážlivostí, ale vzmuživ se pokračoval: „Snad bych směl odporučiti tyto kotlety s brukví? Kotlety s brukví jsou naší specialitou a vskutku výbor...“ Patrně nedaly mu dokončit sliny, sbíhající se v jeho ústech při představě odporučené pochoutky.

„Nu, třeba tedy,“ svolil architekt s úsměvem.

Číšník se poklonil u vděčném pohnutí nad prokázanou důvěrou a přijal se stejným pohnutím můj souhlasný rozkaz.

„Ale poslyšte!“ přikazoval ještě stavitel. „Ať nejsou příliš do hněda, nýbrž jen lehce zlatové, asi jako ty na vaší tváři!“

„Ó prosím, pane stavební rado, prosím!“ šveholil sklepník s jemným ruměncem studu a zároveň zřejmě se rozplývaje radostí, že pán ráčil zažertovati s jeho nepatrnou osobou.

(Laskavý čtenář, který se snad domnívá, že toto příliš podrobné líčení sklepníka vyplynulo pouze z touhy po větším honoráři nebo ze záliby v takové filigránské pérokresbě, přesvědčí se bohdá v průběhu mého vypravování o jiném.)

Když sklepník odletěl, chtěl jsem příteli žertovně gratulovati k nenadálému povýšení na „stavebního radu“; ale v tom objevila se v hostinské světnici nová osoba, která na mne hned na první spatření učinila zvláštní dojem. A dojem ten stal se přímo neobyčejným, když nový host na mně spočinul upřeným pohledem. —

Avšak oči dra. Řimbaby jsou tak romantické, že nehodí se nikterak do této realisticky střízlivé úvodní kapitoly. Odkládám proto jich vylíčení do kapitoly druhé.

II.

Vstoupil člověk nevysoký, přihubenělý, prosivělých černých vlasů, sčesaných na zad a spadajících až na záda, dlouhého, rovněž prokvetlého plnovousu a přisnědlého obličeje s ostrými rysy, z něhož vynikal rázný orličí nos. Výraz intelligentní tváře a celý habitus připomínal učence, kterému jsou vědecké jeho zájmy vším a čas příliš drahocenným, aby jej zbytečně mařil úzkostlivou péčí o svůj zevnějšek a planými společenskými formalitami. Zároveň jevil se kolem jeho rtův utkvělý lehounký úsměv příchuti sarkastické — úsměv, s jakým hledívaji na konání společnosti lidé, kteří hluboko nahlédli za kulisy života a nesnadno se již dávají oslňovati a klamati jeho zevnějšími effekty.

Člověk ten přistoupil k nám s ledabyle prohozeným „Dobrý večer, pánové!“ a stiskl mému příteli lehce pravici.

Architekt seznámil nás stručně slovy: „Pan doktor Řimbaba — můj přítel S. Č., spisovatel.“

Doktor podal mi ruku s tím známým „Těší mne“, které neznamená pranic, a pohlédl na mne tak, že jsem cítil pokušení, omluviti volbu svého povolání a dodati, že snad přece není nejpošetilejším na světě.

Ale když potom architekt začal vyprávěti nějakou včerejší hostinskou příhodu, obrátil na mne

dr. Řimbaba, naslouchaje mu roztržitě, pojednou pohled jiný — pohled, který mne měrou neobyčejnou překvapil a pomátl. Oči jeho pod huňatým prošedivělým obočím byly před tím z větší části zakryty dlouhými černořasými víčky, pod nimiž pomrkávaly bez výrazu zvláštního, leda klidně pozorujícího a lehce výsměšného. Ale v tu chvíli pozvedla se mžikem jeho víčka a velké, temné oči upřely se na mne s takovým výrazem, že jsem cítil pronikavý jejich blesk až na dně duše. Zdálo se mi zároveň, jakoby z těch očí byla prohlédla tajemná, závratná hlubina jakéhos neznámého, mystického, lidským pomyslům nedostižného světa. — Než pohled tento trval právě jen okamžik; dlouhá víčka se ihned zase sklonila a přistřené, mžouravé zraky doktorovy nabyly dřívějšího lhostejného výrazu.

Rozhlédl se jakoby nic po světnici a pravil: „Ještě prázdno — a máme přece již deset minut po sedmé... No, přečtu si zatím pokračování referátu ze soudní síně, který mne velmi zajímá. Případ ten dotýká se poněkud záhady psychologické, kterou právě studuji... Kde pak máme noviny? Ach, jsou patrně vedle. Pánové dovolí.“

Zašel do přední, obecně přístupné hostinské jizby.

„Jaký je to doktor?“ ptal jsem se přítele stlumeným hlasem.

„Ani sám určitě nevím,“ odpověděl. „Myslím, že mediciny. Ale praksi, tuším, neprovozuje žádnou. Ostatně vidím ho dnes teprve po třetí nebo po čtvrté a nevím vůbec, jak se dostal do naší společnosti. Myslím, že nikdo z nás není s ním důvěrněji znám.

Mně — upřímně řečeno — sympatickým není. Jdu-li do hostince, chci míti kolem sebe lidi, kteří se tam přicházejí volně pobavit a rozveselit jako já, a nerad vidím vedle sebe takový záhadný obličej, který sám trvá škrobeně uzavřen a při tom zpytavým pohledem proniká ledví ostatních. Všiml si's toho ironického rysu kolem jeho rtů? Zdá se nám praviti: Děti, děti, jak se můžete baviti takovými pošetilostmi! — Proč se tedy vtírá mezi nás?"

Rozmluvu naši o doktorovi přerušil příchod hostinského. Vešel dveřmi v pozadí světnice, vedoucími do kuchyně. Z této bylo sem prolomeno také okénko, zastřené bílou záslonou, která však časem se odhrnovala a jevila řadou visící puklice, vydrhnuté tak pečlivě, že zářily jako štíty báječných bohatýrů. Kuchařka nemohla si účinněji zakoketovati svojí vzornou čistotou.

Pravdivost přísloví „Jaký pán, takový sluha" v obráceném znění osvědčila se na novo. Hostinský nezadával v ničem svému sklepníkovi. „Roztlouci ho na prášek a dát užívati všem hostinským," jak mi pravil později přítel architekt.

Byl-li sklepník vtělenou devotností, byl jeho pán zase prostosrdečnost sama. Když nás spatřil, zazářila jeho hladce oholená boubelatá tvář jak samo slunce a navzdor své tělnatosti pospíšil k nám téměř poskokem. „Á, pan stavitel! Pěkně vítám, pane staviteli! Služebník, pánové!" volal již cestou ukláněje se několikrát za sebou a stiskl pak vřele ruku přítelovu, při čemž ji zároveň svou druhou tučnou dlaní lichotivě pohladil.

Tak, jen tak má vypadati pravý hostinský! Přiměřeně tučný, aby byl živým doporučením své

kuchyně a nebudil snad nezáživných ideálních představ. Při tom však nemá tlouštka jeho vybočovati z jistých mezí, aby se snad nestala odstrašujícím příkladem pro ty hosty, kteří jsou nakloněni večeřeti třikrát za sebou a zdobiti podstavec svých sklenic dokonalým věncem hustých čárek. Ze stejných důvodů mějž sice jeho obličej lehký šarlatový nádech, ale nos jeho nehrej všemi barvami hyacintů a tulipánů. Čelo jeho nebudiž zacloněno žádným mráčkem myšlenky a jeho lysina leskni se tak, jako pleť vzorně vypečeného selátka; jeho řeč budiž zábavná, ale chraň se bedlivě všeho, co by vyzývalo posluchače k vážnější mozkové činnosti. Povětrnost, špatná letošní úroda koroptví, včerejší hlášený pagát ultimo pana Rokosa a dnešní zpráva novin o velkém neštěstí na dráze Pacifické — takové jsou asi vhodné látky, stačící pro repertoir jednoho večera. Rozumí se dále, že nesmí pravý hostinský míti žádného určitého, vlastního názoru o politických neb jiných věcech; za to je dobré, má-li vlastní dům a může-li se blýskati zlatem těžkého řetízku na vestě a masivních prstenů na tlustých prstech. Neboť je stará zkušenost, že nejen ďábel, ale i lidé nejraději zanášejí na větší hromadu.

Pan Pivoňka — tak se jmenoval náš hostitel — měl všechny tyto vlastnosti vzorného hostinského a — rozumí se — také zlatou tabatěrku, z které nikdy sám nešňupal. Když obřad, s ní spojený, za opětného klanění vykonal, otázal se úslužně: „Večeři pánové již objednali? —“

„Ano, kotlety s brukví,“ oznámil architekt.

„Sám jsem právě od nich vstal —“ zalichotil naší volbě hostinský a dopověděl ostatek mimicky:

přimhouřiv oči a zašpičativ masité rty, přiložil na ně spojené špičky ukazováčku a palce pravé ruky, jimiž pak poslal vzduchem mlaskavé políbení kamsi do výše.

„No, doufám, že sebe a mě nezahanbíte — vychválil jsem vaši kuchyň tuhle svému příteli a můžete získati nového stálého hosta — pan S. Č., spisovatel!“ pravil architekt, který má tu slabost, že mne rád všude představuje plným jménem a stavem.

Pivoňka pošilhával již dříve zamilovaně po mně a teď se objevilo na tváři jeho radostné překvapení.

„Vzácná čest!“ zašeptal a hluboko sklonil přede mnou hlavu.

Když, ujav se nesměle mé ruky, znovu zraky uctivě ke mně povznesl, přečetl jsem v nich pochlebné: Ó znám! Jakž bych neznal? Díky za tolik rozkošných hodin ušlechtilé zábavy!

Ale jakoby uznával, že nesluší se mluviti o takových věcech v této profanní místnosti, obrátil se hned zase k mému příteli a vhodnějšímu předmětu: „Pan stavitel tu včera ráčil ještě být, když se pan Rokos s panem officiálem nepohodli pro tu pikovou dámu?“

V hlasu jeho bylo znáti, kterak ho dosud vzrušuje ona zajímavá událost.

„I ovšem, že byl. Je to ostatně stejná komedie každý den!“ odpověděl architekt.

„Ale včera by se byli málem ve hněvu rozešli,“ připomínal Pivoňka. „Pan officiál byl již na odchodu — ale na štěstí se ve svém rozčilení přehlédl a vzal místo svého deštník velebného pána —“

„To se mýlíte, byl to deštník pana rady.“

„Ale vždyť se mi určitě zdálo — velebný pán má přece ten hedvábný deštník s kulatým držátkem. — No, patrně jsem se mýlil — Pan officiál vzal tedy deštník velebného pána — pardon! chci říci pana rady, a když se s ním ze síně vrátil, udobřili ho a vypil pak ještě s panem Rokosem na smířenou láhev vína.“

„Jako obyčejně.“

„Ano, jako obyčejně. Všichni ti pánové jsou spolu jako zrna v klásku. Pořád v nejlepší harmonii. A jak spolu jednají — to je radost! Jakž také jinak — takoví spořádaní a vzdělaní pánové! Nechci snad lichotit — ale taková společnost nenajde se po celém městě. Myslím —“ (obrátil se ke mně) — „myslím, až pan — pan — Eh, pozapomněl jsem ctěné jméno — — —“

Architekt mu je opakoval.

„Mám někdy paměť jako cedník,“ omlouval se hostinský. „Člověk v tom horku —“

„Cože? V horku?“ zvolal architekt. „Vám leda je horko, pane Pivoňko, z vašeho přebytečného tuku. — Ale dnes je celý den pořádně chladno. A celé léto máme vůbec mizerné —“

„To je pravda,“ přisvědčil hostinský. — „Chladno je pořád. Můj bože, když si vzpomínám — za mých mladých let — ty horké červencové večery... Snad je přece něco na tom, že ten led od severní točny pořád se tlačí blíže k nám —“

„I dejte pokoj se severní točnou!“ smál se můj přítel. „Starejte se raději o led ve svém sklepě — tam ho bude snad brzy zapotřebí.“

„Snad není studené dost?“ ulekl se hostinský.

„No, ještě jsem se nenapil.“

A přítel sahal po sklenici. Ale Pivoňka, který se byl bádavě zahleděl na její obsah, se zdvořilým: „Dovolte, pane staviteli!“ lehce mu ji vymknul z ruky.

Zahleděl se proti světlu s úzkostlivou pozorností na zlatě zelený mok, čelo jeho kabonilo se více a více, oči pozvedly se zoufale k nebesům a ze rtů vydral se těžký povzdech: „Pak se má člověk spolehnout na své lidi!“

„Odpusťte, pánové,“ obrátil se k nám, bera i mou sklenici. „Není to špatné — bůh ví, že není — pro jiného snad malvaz — ale vám přec to nemohu dát.“

Odcházel sám pro jiné pivo do sklepa a na číšníka, přinášejícího nám právě kotlety, pohlédl cestou beze slova sice, ale tak výmluvně, že ubohý Valentýn skoro zdrcen k nám se potácel.

Postaviv třesoucíma se rukama kotlety před nás, položil si pravici na srdce a koktal skoro plačtivě: „Já za to nemohu, pánové... Jak mi to z dola natočili, tak jsem to přinesl... A řekl jsem jim přece, že je to pro zadní lokál...“

„No, nic neškodí,“ těšil ho architekt. „Jenom nepřineste podruhé zase takové!“ —

„Laudetur!“ ozvalo se mezi dveřmi, a do světnice vstoupil sympatický velebníček, ladně zaokrouhlený a ruměný, jemuž výborně slušel bezvadně černý oblek s úzkým, zářivě bílým kolárkem a kadeřavý, havraní vlas, jímž na temeni prosvítalo čistě vystřižené kolečko tonsury.

Klanící se Valentýn byl mžikem u něho a se

zbožnou úctou odnesl do kouta jeho španělku se zlatým knoflíkem.

Velebník pozdravil se přátelsky s architektem, učinil i mně chladnou poklonu — bylť jsem přítele z obavy před literárními diskussemi šeptem požádal, aby mne pro dnes již nikomu nepředstavoval, — usedl na své obvyklé místo, trochu dále od nás, a mna sobě měkké, bělounké ruce, poznamenal s povzdechem: „Máme to letos povětrnost! Myslil jsem, že alespoň dnešek zůstane bez deště — nechal jsem deštník doma — — a tu máš! Právě tam začíná poprchávat. — A, pozdrav Pánbůh, paní hostinská! Naše pečlivá Marta chystá pro nás nejen chutné pokrmy, ale i věci libovonné snáší pro potěchu naši.“

„Ponížená služebnice!“ zašveholila paní hostinská, kývajíc uzardělým, boubelatým obličejem přívětivě na všecky strany a stavíc do prostřed dlouhého stolu každodenních hostů vázu s velikou kyticí krásných červených, bílých a žlutých růží. Svým tělesným objemem byla přesnou polovicí manželského celku: stejně okrouhlá a tučná jako její choť, ale kypré ty formy zachovaly sobě posud trochu svůdného pele, a tvář její, pěkně červená, všecka zářící skromným, laskavým úsměvem, budila přímo chutnou představu broskve.

S tím skromným úsměvem zmizela zase v kuchyni, a velebný pán pohroužil se v meditace nad jídelním lístkem. Valentýn číhal stranou za jeho křeslem, s hlavou skroušeně pochýlenou, jakoby ve zpovědnici čekal na rozhřešení.

„No, třeba — smažené kuřátko,“ pronesl ve-

lebníček po delším vnitřním boji. „S hlávkovým salátem,“ dodal již úplně rozhodnut.

„Právě jsem si pochutnal na křidélku,“ poznamenal hostinský, který nám byl zatím přinesl protekční pivo.

V tom vešel nový host, malý, holohlavý —

Ale taková enumerace mých hrdinů a hrdinek (neboť k mému potěšení honosila se naše společnost i dvěma damami) byla by trochu nudná; však se s nimi čtenář seznámí v průběhu mé historie. Beztoho jsem jeho trpělivost asi již vyčerpal málo zajímavou drobnokresbou hostinského a jeho příslušenství, nehledě ani k podaným shora řečem, které v pravdě nevynikají ani myšlenkovou hloubkou ani sršícím vtipem.

Řeknu tedy jen krátce: Přicházeli, vítali se přátelsky, usedali na svá obvyklá místa kolem dlouhého, zmíněnou kyticí okrášleného stolu a brzy dostala se obyčejná zábava do živého proudu...

Já jsem seděl nejníže vedle dra. Řimbaby, který zaujal místo u dolejšího konce stolu. Pil střídmě, účastnil se jen skrovně hovoru nějakou vynucenou stručnou odpovědí neb ironickou poznámkou a chvílemi cuchal si v zamyšlení dlouhý plnovous, chvílemi pak spočíval na společnosti klidně pozorujícím nebo upjatě zpytujícím pohledem. Bezděky přišla mi na mysl anekdota o kteréms učenci, jenž podvoliv se po dlouhém zdráhání, že navštíví poprvé ve svém životě divadlo, po celý napínavý akt studoval kyvy nějaké visuté lampy před jevištěm.

Onen zvláštní pohled, kterým před chvílí učinil na mne tak úžasný dojem, zdál se mi nyní sice pouhým přeludem mé fantasie, ale přece pocítil jsem

nezdolnou touhu, zapřísti s ním vážnou rozmluvu a vniknouti za roušku záhadnosti, která obestírala celý jeho zjev.

Chvíle byla k tomu právě příznivá. Architekt, sedící naproti mně, vyzval svého souseda profesora, jakož i officiála, sedícího nade mnou, k partii kulečníku do přední místnosti. Následkem toho zůstali jsme s doktorem sami u dolejšího konce stolu, a poněvadž ostatní zbylá společnost právě všecka byla zaujata nějakým žertovným cestovním dobrodružstvím dra. Kavky, mohli jsme spolu tlumeným hlasem hovořiti zcela volně.

„Jsem tady dnes ponejprv,“ začal jsem ledabylo rozprávku, „ale musím říci, že se mi tu líbí jak náleží. Hostinec výborný a společnost také zábavná —“

Dr. Řimbaba pohlédl na mne úkosem a lehounko se usmál. Uhodl patrně, že za mým nevinným úvodem číhá vážnější úmysl. Chvíli jakoby uvažoval, má-li vůbec jinak odpověděti než odpuzujícím suchým přitakáním.

„Ano, zábavná,“ potvrdil pak s ironickým přízvukem. „Ostatně — celý svět je zábavný.“

Tento pythický dodatek žádal arci určitějšího osvětlení.

„Celý svět —?“ opakoval jsem bezděky, „— a pro každého?“

„Ano, celý svět, každá jeho píď — pro každého, kdo mu rozumí.“

Důraz, s jakým pronesl slova „každá jeho píď“, uvedl mě na pravou stopu.

„Ah, nyní myslím, že chápu. Chcete nepochybně říci, že na př. ani nejbídnější kalužina v nejpustějším úhoru není nezajímavou pro toho, kdo umí vědou zbystřeným okem pozorovati divy živoucího mikrokosmu jejího?“

„Ovšem. Nemohl jste ani výrok můj pojmouti jinak. Jste spisovatel a přisvědčíte mi snad, že i každá, na pohled nejvšednější figurka lidská může bedlivějšímu studiu vašemu poskytnouti dostatek zajímavé látky na celý román.“

„Budiž! Ale věc má přece háček. Do tůně, o které jsem mluvil, mohu ponořiti síťku a vyloviti si podle libosti zajímavých jejích živoků — ale taková lidská figurka ukazuje mi mnohdy právě jen svůj všední, tuctový, nezábavný povrch a leckdy třeba ji studovati ne hodiny, ale měsíce a leta, než objeví mi zajímavé stránky své pravé vnitřní podstaty.“

„Každou možno prohlédnouti rázem, má-li jen člověk náležité oko.“

„Aj, toť by musilo být oko schopností neobyčejných, přímo báječných!“

„Neusmívejte se! Mluvím zcela vážně. Možná, že schopnost taková obecnému náhledu jeví se báječnou, ale nadpřirozenou není.“

„Musíte mi dovolit, abych zůstal usmívajícím se skeptikem, dokud o věci této nepromluvíte světleji a nepodáte důkazu.“

„Nuže, objasním vám ji tedy a podám důkaz.“

III.

„Není zde vhodného místa ani času,“ začal dr. Římbaba, „abych vám vyložil svůj celý, zvláštní názor světa a novou vědeckou soustavu, kterou jsem si na základech dlouholetých bádání a pokusů zbudoval. Ba i tu její část, o kterou nám právě jde, mohu vám nastíniti toliko v několika nejhlavnějších rysech. Snad se mi udá jindy příležitost zasvětiti vás hlouběji do své nauky. Až pro tu dobu odložte, prosím, také posměšky nad těmi stránkami mého výkladu, které se dotknou tajemné, mlhavé oblasti, jež vládnoucí dosud kasta učenců do říše šarlatanství a hlupství potupně odsuzuje. Ostatně, snad posměch jejich dosti brzy umlkne. Od Shakespearova „Jest mnoho věcí mezi nebem a zemí“ atd. leccos již vítězně proniklo do říše vědy, co dříve prohlašováno za kejklířství nebo hloupou pověru.

Řekl jsem, že můžete každého člověka prohlédnouti. máte-li náležité oko. Ovšem, někdy stačí již obyčejné oko, ozbrojené chytrostí a zkušeností. Ale já mám na mysli oko jiné. Vlastně bych měl říci, že základem oné schopnosti je síla ducha, síla vůle. Ano, vůle, lidská vůle, tato mohutná síla, jejíž podivuhodné účinky sice novější věda již lépe oceňuje, ale kteráž posud daleko není doceněna. Napne-li silný duch plnou energii své vůle, může skutečně vykonati zázraky.

Od hvězdy ku hvězdám se chvěje paprsek.
Proč mediem by jemnějším než svit
duch nemohl na duchy působit? —

praví Tennyson. Vůlí může však člověk člověka opoutati jako železnými okovy, podmaniti jej sobě úplně, učiniti jej svým bezvolným nástrojem.

A mezi prostředky, řekl bych zbraněmi, jichž vůle k tomu výboji může použiti, jest nejúčinnější oko. S úsměvem odkazují osvícení lidé na př. uhrančivost mezi báchorky. Ale přes to jest v lidském oku více, mnohem více, než dosud věda tuší. Nevím, má-li každé oko stejnou způsobilost, ale o sobě vím: Napnu-li všechnu sílu své vůle a použiju-li oka svého za prostředníka jejích rozkazů, dovedu jako kouzlem opoutati a sobě podrobiti jiného člověka, vládnouti jím jako neživou loutkou po své libosti a přinutiti ho zejména, aby přede mnou otevřel svou duši až do nejskrytějších záhybů...

Avšak úsměv skepse dosud nezmizel s vašich rtů; nuže, posečkejte trochu; snad vás přesvědčí očitý, hmatavý důkaz."

Z hovoru vyrušil nás dr. Kavka, který dospěl k nejúčinnější části svého cestovního dobrodružství a nemohl dopustiti, aby někdo z přítomných svou ínepozorností o tento požitek se připravil. Obrátil se tedy se svou historií přímo k nám oběma takovým způsobem, že jsme mu nemohli odepříti alespoň zevnějšího účastenství.

Tento dr. Kavka, svého povolání, tuším, advokát, byl obstárlý muž vyčouhlé postavy, jehož zvětralý hubený obličej měl trochu pochybnou ozdobu v řídkém, bezbarvém, neúpravném vousu, visícím pod suchou bradou a kostnatými čelistmi jako fantastická třáseň. Když mluvil — což činil téměř bez přetržení — pohybovaly se tyto čelisti a nadouvaly se jeho vpadlé tváře, jakoby měl plná ústa oblázků,

kteréž mezi zuby rozmílá: a skutečně připomínal i tvrdý, skřípavý zvuk jeho řeči na mletí křeménků. Ostatně byl náš Demosthenes vždy joviální, pln suchého humoru, rád vtipkoval, kořenil veselými obraty i zvláště oblíbené líčení svých hojných cest, ale v jedné věci neznal žertu: v záležitostech svého vlasteneckého, politického a sociálního přesvědčení. Kdykoli na tyto přišla řeč, mluvil opravdově a mnohdy se zápalem, bojuje se vší rozhodností za svou stranu. Ke kterému politickému programu se přidával, již určitě nevím, ale je to, tuším, lhostejné.

Ku konci svého vypravování utržil si malou důtku. Vylíčiv totiž, kterak svou duchapřítomností v Pyrenejích zachránil celou dlouhou šňůru touristů, kterou by málem neopatrný vůdce s provazem, na němž byli všichni přivázáni, byl strhl se strmé velehory do propasti, dodal se smíchem, že jeho — Kavkovou — zásluhou všichni vyvázli beze škody kromě jediné zbožné Španělky, jíž spadla do propasti lahvička zázračné vody z nějakého horského poutnického místa.

Velebného pána dotkl se tento dodatek nelibě. Svraštil jemně čelo a pravil vážně: „Neshledávám v té věci pranic směšného. Byla-li svatyně nad onou studánkou, jak z řeči vaší vysvítá, církví zasvěcena za poutnické místo, stalo se to jistě na základě nějakého skutečného zázraku —“

„I ovšem že,“ potvrdil dr. Kavka ironicky. „Nějaký pasáček spatřil prý na jejím dně Pannu Marii a celý ten zázrak je tam vymalován na stěně kostela.“

„Je-li tomu tak, byla zajisté pravdivost onoho zázraku dokázána,“ prohlásil ostře a důrazně ve-

lebný pán, „a nesluší se mluviti posměšně o zbožné ženě, která vedena vroucí vírou více spoléhala na zázračnou pomoc nebeskou nežli na vodičky a pilulky nevěřících lékařů, kteří svou bezbožnou lžiosvětu staví nad — nad —“

Na štěstí přeťal hrozící debatu Valentýn smaženým kuřátkem, které před velebného pána právě postavil. Tento ukončil při náhlém zjevu zlatohnědého miláčka svůj sermon dosti povrchně slovy: „— nad zjevenou pravdu!“ a zastrčiv si v předu za kolár pečlivě cíp sněhobílého ubrousku, učinil bělounkou, kyprou rukou spěšně ve vzduchu kříž nad talířem, načež zajel vidličkou a nožem do kuřete tak rázně, jakoby měl před sebou některého z těch nevěřících lžiučenců.

Dr. Kavka chtěl se kaceřované osvěty zastati, ale pan rada obrátil taktně proud jeho výmluvnosti jinam, tázaje se ho po kroji a mravech Basků.

Rada byl malý, holohlavý, obstárlý pán velmi důstojného vzezření, přiměřeného veřejnému jeho postavení. Valentýn chodil kolem „milostpána vrchního rady“ jen po špičkách a divím se velmi, že ho netituloval excellencí. Pan rada navzájem zřídka kdy uznával číšníka za hodna oslovení a dával mu své rozkazy obyčejně jen přísnými nebo nedbalými posuňky: velitelským vztažením ruky, mrknutím očí nebo kývnutím hlavy. Také k ostatním choval se dosti odměřeně, naslouchal sice shovívavě jejich žertům, ale kdykoli sám k nějakému výroku se odhodlal, mluvíval jen vážně o věcech povšimnutí skutečně hodných. Slovům jeho nasloucháno také uctivě jako věštbám; byl patrně hlavou a chloubou toho „stolového kruhu“.

*

Po boku měl svoji choť, dámu statnou a výrazu energického, která však malého svého muže zahrnovala nejněžnější péčí. Obracela se na něho ustavičně laskavým pohledem a sladkým „mužíčku", starala se o jeho svrchník a jeho hůl, vybírala mu nejvhodnější židli, opatrovala jeho lysinu před průvanem, pečovala, aby se před prvním napitím dokonale ochladil, aby sobě vybral na jídelním lístku nejzáživnější pokrm, a číhala po každém jeho hnutí, aby vyplnila přání ještě nevyslovené. Často dotýkala se něžně jeho ruky a časem přitulila i hlavu oddaně k jeho ramenu. Byla radost, pozorovati tuto vzornou manželskou lásku.

Dr. Kavka vpletl sice do svého líčení Basků také výraznou poznámku o jejich pověrčivosti, která byla patrně určena za štiplavou odvetu velebnému pánovi, ale tento neměl pro ni sluchu, obíraje právě šťavnaté křidélko s takovou pietou, že pan Rokos, naproti němu sedící, neodolal a po své zamilované skopové také ještě kuře si poručil.

Pan Rokos byl krásný stařec ctihodných šedin, ale svěžího ještě vzezření, jehož prostosrdečnou tvář zdobil klidný, usměvavý jas, jakým bývá prozářen podzimek života spravedlivého a záslužnými skutky bohatého. Jeho přívětivý zrak jevil rozšafnost a dobrotu srdce. Bylo viděti, že celá společnost s respektem oceňuje netoliko jeho patrnou zámožnost, ale i ryzí jeho povahu.

Nyní zasáhl také do hovoru, kterýž byl zatím s Basků dra. Kavky přešel na horské obyvatelstvo vůbec, a krušný, lopotný život českých horáků zvláště.

„Ano, je mnoho bídy mezi naším lidem,“ pravil s hlubokým povzdechem. „Člověka často srdce bolí při pohledu na trpící chudinu, a dobročinnost bohužel jen skrovničkou měrou tu může pomáhati —“

„Inu, ovšem, sociální otázka!“ zvolal s emfasí dr. Kavka. „Klepe vždy důrazněji na vrata vládních paláců i parlamentů evropských a nebude-li brzy moudrostí a humanitou povolaných činitelů uspokojivě rozřešena, provalí se snad krvavým, násilným převratem, při němž pohříchu hrozí pohroma i nejednomu z nejdražších statků lidské společnosti.“

„A co činiti?“ uvažoval teskně pan Rokos. „Jak odvrátiti hrozící katastrofu? Jak vyplniti tu propast, která dělí celou společnost ve dva nepřátelské tábory? Kdyby se i šlechetný jednotlivec odhodlal obětovati veškeré své jmění, poctivou krušnou prací celého života nastřádané, nastřádané nejen za tím účelem, aby si v odměnu za své namáhání, které ostatně vždy směřovalo ku prospěchu bližních, pojistil aspoň bezstarostné stáří a svou rodinu zabezpečil před nedostatkem, nýbrž nashromážděné i za tím účelem, aby mohl činiti dobro a podporovati každou krásnou snahu — co by byla platna taková šlechetná oběť jednotlivce?“

„Ó, milý pane Rokose, kdyby měl kapitál jenom takové representanty, jakým jste vy, byla by ta nebezpečná otázka snadno rozřešena,“ pravil vřele dr. Kavka a sklonil před Rokosem na důkaz upřímné úcty hluboko hlavu. „Ale celkem jest bohužel nemalá část viny v této příčině i na straně majetné třídy.“

„Všechny šarlatánské masti a nálepky světských politiků a filosofů nezahojí tento bolestný vřed společnosti," prohlásil velebný pán a vyloviv vidličkou z řásné zeleni salátu bělostné vařené vejce, postavil je kolmo na talíř, jakoby chtěl upomenouti na slavné vejce Kolumbovo. „K vyléčení sociální choroby jest jedinou povolanou lékařkou svatá církev!"

Dále nestopoval jsem sociální diskussi, poněvadž můj zájem upoutal milostný poměr, který do přátelského svazku naší společnosti zavíjel i svěží, rosnou, kvetoucí haluz lásky.

Naši tři hráči vrátili se totiž od kulečníku z přední místnosti a professor usedl na své místo vedle dcery páně Rokosovy, která přicházela někdy do hostince se svým dávno ovdovělým otcem. Slečna Serafina nebyla sice již příliš mladou, ani krasavicí v obyčejném slova smyslu. Ale pel snivé cudnosti, rozestřený po jemném, přibledlém obličeji a celé útlé postavě ostýchavé rusovlásky, dodával jí zvláštního líbezného kouzla. Upomínala vskutku na lilii. Ovšem jen tehdáž, když se stoudně nezardívala — neboť pak pokrýval se celý bledý její obličej žhavou červení pivoňky. A slečna Serafina zardívala se velmi často.

Professor byl mladý, opravdu krásný muž. Ušlechtilá jeho hlava s kadeřavým temným vlasem a jemně zčeřeným plnovousem na první pohled jevila ducha krásného a pro ideály zaníceného. Jemné jeho rty jakoby obechvíval výraz pohrdání nad všelikou nízkostí, a z očí sladce dumavých sálal časem blouznivý zápal nadšení. Z pohledů jeho a celého konání poznal jsem brzy, že vzniká nebo již

vznikla v srdci jeho láska k rusovlasé sousedce. Hovořil s ní také potichu.

Zaslechl jsem tento úryvek jejich rozmluvy.

„Již se tedy těšíte na prázdniny?“ zaševelilo ostýchavě, jedva slyšitelně ze rtů slečniných, které vždy jaksi bojácně se svíraly a ani při úsměvu, vlastně plachých pokusech úsměvu, od sebe téměř se neoddalovaly.

„Opravdu se těším,“ odpověděl professor. „Nikoli proto, že kyne mi oddech po celoroční práci, neboť moje namáhavá práce pro vypěstění a zušlechtění budoucího pokolení jest mi zároveň sladkou rozkoší; ale těším se proto, že mi bude popřáno přituliti se opět k božským ňadrům svaté přírody. Ó té slasti nevyrovnané, sedím-li dalek všedního, nízkého, zištného hemžení lidského ve stínu velebných, omšených buků, s knihou veršů na klíně, od nichž vzhlédám časem do živé, zelené, věčně krásné básně dumavého lesa! V jakém vytržení naslouchávám tu hymnům jeho křídlatých pěvců! S jakou čistou rozkoší pozoruji i nejnepatrnější zjevy jeho mnohotvárného života! Nade všecko zlato světa cenívám v takové chvíli kovolesklé krovky malého broučka a jako napínavé drama stopuji jeho malichernou pouť: kterak vylézá na kořen rostliny, jak se chytá útlého stébla, kterak leze vzhůru k jeho kolínku —“

Ustal na okamžik, neboť při posledním jeho slově slečna Serafina z neznámé příčiny hluboce se zarděla.

„— kterak leze vzhůru po stéblu až na špičku hedvábného klásku,“ pokračoval pak, „kterýž se ohýbá pod skrovnou jeho tíží! Líto mi jen, že v ta-

kových božských chvílích nemám na blízku bytosti, která by mi rozuměla, která by rozkoš tuto se mnou pociťovala a s níž bych mohl v družném hovoru vzlétati nad bídnou rmuť pozemskou do světa krásnějšího!...“

Jiného rázu byly asi milostné pocity, které jsem se domníval pozorovati na panu officiálovi. Byl to sice dosti starý mládenec, ale v porostu jeho hlavy a brady nebylo posud ani jediného šedého vlásku. Souměrné tělo držel zpříma jako voják a ze rtů svítily mu dvě bezvadné řady zdravých, skvěle bílých zubů. Z kabátové dírky zářil mu ohnivý květ a z očí jeho zírala s hrdým sebevědomím donjuanská podnikavost. — Oči tyto zalétaly nápadně často k okénku kuchyně, kde bylo viděti broskvovou tvář paní Pivoňkové a její až nad loket obnaženou, svůdně okrouhlou a bílou ruku. Zdálo se mi, že také zraky její příliš často zalétají směrem, odkud vysílal pan officiál své milostné šípy, a že rty její obletoval jistý úsměv... Nevím, nevím, dobrý pane Pivoňko!...

Společnost stávala se čím dále hovornější a bavila se tak dobře, že dnes neobjevily se ani obligátní karty na hracím stolku. Konečně ocítil se náš stolový kruh v náladě přímo rozjařené.

Nevím, jak napadlo panu Rokosovi počítati drahé hlavy kolem stolu.

„Škoda — je nás lichý počet,“ pravil. „Jeden schází do dvanácti.“

„Do počtu apoštolů,“ dodal s úsměvem velebný pán.

„Jen že dámy nebyly mezi apoštoly,“ upozornil žertovně pan officiál.

„Ale za to je zde pan hostinský s Valentýnem — ti patří také k nám,“ mínil pan Rokos blahovolně, začež Valentýn, všecek uzardělý, u vděčném pohnutí hluboce se poklonil.

„Tedy přece jedenáct apoštolů,“ zvolal dr. Kavka rychle, dychtě již udati vtip, který mu napadl. „A víte, který schází?“

A nežli kdo mohl hádanku rozluštiti, odpověděl si vítězoslavně: „Jidáš!“

Hlučné uznání, které sklidil za svůj nápad, přimělo ho, že přidal celý slavnostní sermon. Povstal a z jeho úst sypala se celá lavina řečnických oblázků, kterak šťastnou náhodou zponenáhla tento pevný hostinský kruh se utvořil, jak se v něm sešly spřízněné duše, které poutá upřímná shoda srdcí a myslí, jíž připíjí na věčné, nezkalené trvání!

Společnost připila si s hlučným souhlasem a ještě veseleji bavila se dále.

Pojednou zdvihl se vedle mne dr. Řimbaba s nápadným šramotem křesla. Zůstal vzpřímen státi před stolem a vypadal zcela jako člověk, který se chystá prosloviti také nějakou příležitostnou řeč nebo pronésti nějaký přípitek. Zazvonil střenkou nože o svou sklenici a hladě si dlouhý, prokvetlý vous, díval se na rozjařenou společnost, kterou se svého místa při dolejším konci tabule úplně mohl přehlédnouti, s výrazem žádajícím o chvíli pozornosti a klidně čekajícím, až všichni utichnou a plný zřetel k němu obrátí. Bližší také ihned uposlechli němého toho vyzvání a přičiňovali se, aby ostatní následovali jejich příkladu. Bylo viděti, že nečiní tak ze sympatie k doktorovi, nýbrž ze skutečné zvědavosti, co asi chce promluviti tento člověk jindy tak podivín-

sky uzavřený a tak málo přispívající k zábavě společnosti. K tomu nevypadal dr. Řimbaba ani nyní, jakoby chtěl svým oslovením spoluhosty rozveseliti: v jeho snědé tváři ostrých rysů, s tím rázným orličím nosem, jevila se čirá opravdovost. Ani obyčejný ironický úsměv nehrál kolem jeho rtů, pohybujících se, jakoby již po tichu sestavovaly úvod vážného proslovení: zkrátka, celá jeho výrazná, přísná hlava s tím filosoficky dlouhým prošedivělým vlasem tvořila příkrou protivu k rozjařeným, veselým obličejům kolem stolu. Ale kdož ví, nevězí-li za tím vším přece nějaké čtveráctví? Nevyklube-li se z doktora podle přísloví „Tiché vody břehy ryjí“ mimo nadání na konec nějaký tím povedenější taškář?

Buď jak buď, znenáhla utichl celý stůl a zraky všech obrátily se v napjatém očekávání na doktora I hostinský zavřel tabatěrku, kterou chtěl právě panu radovi nabídnouti, a pozorně upřel na doktora svá tukem téměř zarostlá, přívětivě mrkající očka. Valentýn dopřál svému utýranému hřbetu krátkého odpočinku na stěně a cuchal si nedočkavě zlatorusý licous. Sama paní Pivoňková otevřeným okénkem z kuchyně obrátila zvědavý zrak od pana officiála na dra. Řimbabu.

Doktor sklopil přede všemi těmi pohledy na chvilku oči, i zdálo se, že vysoké jeho čelo úsilovně pracuje přemýšlejíc, kterak by měl svoji řeč zahájiti; zároveň objevil se mu na tenkých, pevně sevřených rtech výraz mocně napjaté energie.

A tu najednou pozdvihly se jeho sklopené řasy a veliké, temné zraky upřely se na společnost. Zdálo se mi, že se otvíraly šíře a šíře, že rostly

více a více a zažehovaly se divě sršícím, nadpřirozeným ohněm. Byl to týž pohled, který mne dříve tak zarazil. Jen že tehdáž vyšlehl ke mně pouze na okamžik jako vteřinové zablesknutí, kdežto nyní tkvěl na společnosti pevně a neodvratně. Zdálo se, že ji celou objímá a proniká, že se vrývá každému jednotlivci až do nejhlubších záhybů nitra a že je ovládá neodolatelnou kouzelnou silou. Vyznávám, že jsem se v okamžiku tom zachvěl tajemnou hrůzou.

Společnost asi nemohla také snésti toho pohledu. Zraky všech se sklopily; někteří pochýlili i hlavu do dlaní. Nastalo utišení takové, že bylo zřetelně slyšeti let nějaké můry, kroužící kolem visuté lampy.

A v tom hrobovém tichu pronesl dr. Řimbaba silným, velitelským, jako kovovým hlasem tuto jedinou větu:

„Zítra od sedmé do osmé — p r a v d u!"

Slovo „pravdu" vyslovil s obzvláštním, jako železným důrazem.

Po té nabyly jeho zraky a rysy zase obyčejného výrazu i sedl si klidně, prohodiv jen všedním hlasem ke mně: „Nuže, zítra přijďte si sem pro slíbený důkaz."

Společnost zůstala chvíli ještě bez hnutí a zvuku, jako v kouzelný spánek zakleté dvořanstvo ve známé pohádce; pak pohnul sebou a vzhlédl ten onen, až za chvíli vrátili se pozvolna všichni do dřívějších kolejí. Valentýn odskočil prudce od stěny, jakoby zdvojenou čiperností chtěl nahraditi okamžik zapomenutí; hostinský nabídl panu radovi předurčený šňupec — zkrátka, celá společnost počínala si a bavila se dále předešlým způsobem, jakoby se

nic nebylo stalo. Ano, bylo ku podivu: zábava pokračovala zcela tak, jakoby ji pranic nebylo přerušilo, jakoby episoda s drem. Řimbabou vůbec nebyla se ani sběhla. Nikdo dále na něho ani nepohlédl; na žádné tváři nejevil se ani nejmenší sled čehosi neobyčejného. Mohl jsem si mysliti, že všechno, co jsem se domníval viděti a slyšeti v době od povstání dra. Řimbaby až do opětného jeho usednutí, ve skutečnosti ani se neudálo, nýbrž bylo pouze chorobným výplodem mé obraznosti.

Možná, že leckterý můj čtenář má podobný náhled nejen o řečené episodě, nýbrž o celém dru. Řimbabovi, kterého snad pokládá za holou moji smyšlenku a to dosti nejapnou. Neboť — řekne asi — podivný byl by to učenec, který by mluvil takové mystické nesmysly a provozoval takový směšný hokuspokus. Proti tomu namítám, že mystika za našich dob má již celou učenou literaturu, kde s těžkým vědeckým apparátem důkladně se pojednává o strašidelných znameních a zjeveních, o telepatii, o „druhém vidu" a podobných neobyčejných věcech. Buďsi! — namítne zase onen skeptik — ale že by někdo pouhým pohledem (o tom báječném, nadpřirozeném oku dra. Řimbaby ani nemluvíme) celou rozjařenou společnost hypnotisoval, o tom zajisté nelze se dočísti ani v nejpomatenější z oněch pseudovědeckých knih. Naproti tomu upozorňuji, že dr. Řimbaba nahlédl právě hlouběji do tajemných hlubin přírody a neznámých dosud sil jejích, než oni šarlatani a nedovední začátečníci mystiky, a že rozsáhlé dílo, o němž pracuje a jehož vydáním snad za krátko učený svět úžasem naplní, položí teprve bezpečné základy nové, pravé vědy.

Ostatně zanechávám zbytečné hádky s nenapravitelnými skeptiky a vracím se k věřícímu čtenáři, kterému bohdá následující poslední kapitola dokáže epochální význam objevů a pokusů dra. Řimbaby.

IV.

'S nemalou dychtivostí ubíral jsem se druhý den večer již v půl sedmé k hostinci; ale nějaké setkání na ulici mě zdrželo tou měrou, že, když jsem do zadní hostinské místnosti vstoupil, ukazovaly tam nemotorné ručičky na starodávných nástěnných hodinách již několik minut po sedmé. Nebylo tam však dosud žádného hosta.

Spatřil jsem pouze číšníka, stojícího zády ke mně před velikým zrcadlem. Ajhle! Pivoňka změnil přes noc obsluhu! pravil jsem si, nemile překvapen. Neboť tvář, kterou jsem částečně v zrcadle zahlédl, měla sice tytéž zlatorusé licousy a světle kaštanové vlasy, ba byla i jinak tváři Valentýnově velmi podobna — ale ten by přece nevypadal takhle nadutě a omrzele! Kromě toho byl by se ihned otočil jako čamrha a již by mi s hlubokými poklonami svlékal svrchník. Ale možná, že mé vstoupení přeslechl...

Ne, to jistě není Valentýn! Již hlásím se šramotem dosti nápadným, a ten panák pořád ještě zevluje na svou morousovitou tvář do zrcadla, protahuje si rozcuchané kotlety, teď dokonce zívá na plné kolo a pleská si při tom ubrouskem na rozšklebená ústa... A ten ubrousek! Snad jím v kuchyni pomáhal vytírat talíře!

V tom se vzorný číšník obrátil konečně od zrcadla. — Nastojte, byl to skutečně Valentýn! Nadutě vztyčenou hlavu zdvihl ještě o poznání výše a zavadiv o mne šikmým, nedbalým pohledem, otázal se zívaje: „Piv — áááááá! — pivo?“

„Ovšem, že pivo,“ potvrdil jsem káravým tónem.

„Plzeň — áááááá — plzeňské?“ vyzíval sklepník dále a zamířil ubrousek na mouchu po stole lezoucí.

„Plzeňské!“ potvrdil jsem. „A takové jako včera, rozumíte?“

Valentýn, vtisknuv špičku jazyku do koutku pootevřených úst a zatajiv dech, nahýbal se chvíli číhavě nad stolem, pak udeřil ubrouskem rychle po mouše a hledě mrzutě za ulétající, prohodil s drzým úšklebkem: „Inu, jaké mi natočí. Brynda jako brynda.“

„Jak že!“ zvolal jsem s úžasem.

„No, snad nemyslíte, že bude hostinský takovým bláznem, aby vám z lásky točil pravé plzeňské, když vypijete jiné taky jako med? Z čeho pak by si šenkýři stavěli domy? U nás není nic plzeňského kromě téhle tabulky měšťanského pivovaru!“

V ustrnutí nad upřímností sklepníkovou nemohl jsem ani dostat ruku ze svrchníku, který jsem si právě svlékal. Valentýn hleděl chvíli s interesem na mou půtku s rukávem a šoural se pak loudavými kroky pro pivo.

Co se to děje? Což se přes noc zbláznil? prolétlo mi zmatenou hlavou a teprve po chvilce připomenul jsem si, že to vše asi souvisí s pokusem

dra. Řimbaby. Důkaz jeho začíná vskutku znamenitě — musil jsem s údivem doznati — a jsem věru žádostiv na pokračování!

Zatím pověsil jsem svrchník a usedl ke stolu. Po kytici na něm ani stopy a místo včerejších sněhobílých vějířů, biskupských infulí a jiných ukázek Valentýnovy umělosti ve skládání servitů, ležely tu na talířích zmuchlané ubrousky s hojnými stopami včerejších omáček.

Za hodnou chvíli přiloudal se číšník s pivem.

„Ale poslyšte," ohražoval jsem se, „to přece není včerejší! Vždyť nemá ani trošky poctivé pěny!"

„No, stojíte-li tak o parádu, napleskáme vám tam pěny, kolik budete chtít," odvětil Valentýn sarkasticky.

Umínil jsem si, že se dnes již nad ničím nepozastavím, a proto poznamenal jsem jen klidně: „Povězte mi tedy alespoň, proč nám včera pan hostinský sám došel pro jiné pivo?"

„I vždyť přinesl to samé nazpátek. Dělá tu komedii jenom pro laciné potěšení hloupých hostů a pro svou švandu."

„Ah, tak. — — A co pak dnes máte k jídlu?"

Valentýn okázal loktem na opačný konec tabule.

Došel jsem si tam pro jídelní lístek a pohroužil se do jeho obsahu. Byla to četba v pravdě zajímavá; na ukázku stůjtež zde aspoň následující položky:

Polévka z bramborového saga.

Hovězí maso s omáčkou z kaprlat, promíchaných nezralými blatouchovými pupenci.

Pravé vršovické okurky, krásně zeleně zbarvené měděnkou.

Odřezky šláchotiny v paprikové omáčce.

Ohřívaná kachna se starými brambory a loňským zelím.

Rozvařená stará slepice, zadělávaná â la poularde.

Fricassée ze zbytků včerejších a předvčerejších mas.

Ementálský sýr z Oulibic.

Cichorie s kávovou přísadou.

Odvar z promíchaných listů čajovníku, vrby, topolu a kamýky lékařské.

Směs líhu, kyseliny vinné a glycerinu, obarvená fuchsinem, ve vinné láhvi s uherskou etiketou.

Atd. atd.

Vybral jsem si „klouby a šlachy â la gulaš“ a zatím co Valentýn, bruče cosi o stálém obtěžování, šoural se do kuchyně, přemítal jsem, jak by asi po suggesci dra. Řimbaby vypadal jídelní lístek jiných hostinců s méně chválenou kuchyní, než byla officina paní Pivoňkové.

V tom vešel první z denních hostů — professor.

Vstoupil bez pozdravu a pravil jen, usedaje ke mně: „A, vy jste tu dnes zase?“

„No, hostinec líbí se mi dosti a také společnost je příjemná.“

„Hm, příjemná! Komu se líbí! Ale člověk si mnoho nevybere.“

„Pro muže vašeho rázu je asi těžko v takovém místě najíti vhodnou společnost, s kterou by-

ste mohl promluviti o věcech povznešenějších nad všední obor hostinských rozprávek."

„Co si to myslíte! O věcech povznešenějších! Snad dokonce o filosofii, umění a literatuře? Či snad o vědě? Nahmoždím se dost za celý den s těmi dřevy ve škole, s úkoly a přípravou, což bych všechno nejraději poslal k čertu, kdyby nebylo už pozdě na nějaké praktičtější a vděčnější povolání. Těším se vždy jenom na tu sklenici piva večer, na partii kulečníku nebo karet a na trochu toho hospodského tlachu, ať už je takový nebo makový, jenom když mám pokoj od těch povznešenějších věcí, jak jste je naivně pojmenoval."

Zadíval jsem se na professora. Obsah i triviální způsob a tón jeho částečně i germanismy promíchaných slov lišily se tak příkře od včerejších poeticky jemných, útlocitných, nejvybranější češtinou libě zvonících řečí, že jsem k nim bezděky hledal i jiný zevnějšek. Ale spatřil jsem tutéž ušlechtilou hlavu, týž krásný, zdánlivě produševnělý obličej — jen v očích nebylo stopy po včerejší sladké dumavosti a blouznivých záblescích; hleděly naprosto střízlivě. Kolem jeho rtů pohrával sice pohrdlivý úsměv jako včera; jenže nezdál se svědčiti všeliké nízkosti, nýbrž mé naivnosti, že mohu ještě mluviti o povznešenějších věcech.

„Ale váš stav má přece mnohé výhody," začal jsem po chvíli znova, „na příklad prázdniny —"

„No, bodejť by neměl člověk ani oddechu po celoroční dřině!"

„Ale — dva měsíce! A zajisté je trávíte na venkově, na zdravém vzduchu, v některé krásné krajině?"

„Bývám u strýce, na vsi. Krajina ujde. Ale prosím vás — pivo břečka. Vždyť znáte venkovská piva! A zahrát si můžeš leda v kuželky nebo nějakou tu bulku. Člověk by se někdy okousal dlouhou chvílí!“

„A což příroda — les —?“

„No, les je zrovna za humny. To je ještě to jediné. Lehneš si ve stínu na mech, podložíš ruce pod hlavu, stromoví šumí, v očích se kmitají zelenavé stíny a jiskry — a než se naděješ, spíš jako pařez. Schrupnutí v lese je vskutku znamenité. Ovšem, někdy tě poštípají komáři nebo ti nalezou do šatů mravenci. A vůbec za krátko se i les zprotiví. Za měsíc máš celého venkova po krk a těšíš se zas na pražské pivo a zvyklou hospodskou společnost.“

„Ale snad se opatřujete přece na venkov nějakou četbou?“

„Četbou? Jakou pak četbou! Snad vědeckou? Mám dost toho, co musím po celý rok přežvykovati k vůli přípravě do školy. Budu se snad ještě o prázdninách trápit s něčím, co nepotřebuju a co mě nezajímá! A zábavné knihy? Nejsem přece pošetilý mladíček, abych ubíjel čas romány anebo dokonce básněmi!“

„Odpusťte,“ připomenul jsem si po chvilce, „vždyť jsem vám zasedl obvyklé místo! Nerad bych vás připravil o zajímavé sousedství —“

„Jak to? Ah, snad nemyslíte —?“

„Snad se tedy mýlím. Ale zdálo se mi, že vám vaše včerejší sousedka není zcela lhostejna.“

„Dokonce snad, že jsem do ní zamilován? Haha! Víte-liž, že mne takovou domněnkou přímo

urážíte? Měl bych to čistý vkus, abych se zamiloval do té fádní bledule, k tomu již notně odkvetlé! Do té hloupé, bojácné, stydlavé husičky! Ó můj ideál musí mít oči jako jiskry, na rtu rozpustilý smích a na kostech také maso, hodně kyprého a okrouhlého masa! — Ale o lásku tady nejde. Láska nemá co činiti s dobrou partií, jíž si může praktický člověk mého postavení nejlépe pomoci. Tu již musí člověk zamhouřiti a rád zamhouří jedno oko, po případu i obě. A v tom ohledu musím se vám přiznati, že mám jakési laskominy na zlatou gloriolu té cudné světice. Jen je-li skutečně z pravého zlata. Povídají, že prý si starý Rokos nahrabal báječné jmění — ale ďas věř pouhým řečem! Je to třeba liškou podšitý ferina. Však našinec zajíce v pytli nekoupí. Dokud se nepodívám do knih, jak říkáme, dokud všechno řádně nezjistím —"

Umlknul, lapaje v nozdry vůni guláše, jejž Valentýn tak nedbale přede mne postavil, že jsem dostal polovici omáčky do klína.

„Víte co, Valentýne — přineste mi také guláš. Ale ať je náležitě šťavnatý, rozumíte?" přiručoval professor.

„Poroučejí, pane suplente!" odsekl číšník s impertinentním úšklebkem.

Professor se začervenal, mrštil po sklepníkovi zlobným pohledem a byl by přidal nějakou ostrou důtku, kdyby Valentýn hučivým: „Zase jeden! Trousí se to jako —" nebyl pozornost naši obrátil ke dveřím.

Vstoupil nesměle starý člověk nám neznámý, úplně holohlavý, vpadlých tváří a vůbec zuboženého zevnějšku. S nejistými pohledy morousovitých očí

připlížil se ke stolu a v patrné stísněnosti usedl naproti nám.

Professor zadíval se zvědavě na něho a pojednou zvolal: „Kýho výra, officiál! Jak to vypadáte, pro Pánaboha? Vždyť jsem vás ani nepoznal.“

V udivení pohlédl jsem bystřeji na přibylého hosta. Byl to skutečně pan officiál. Na tom provedl experiment dra. Řimbaby v pravdě úžasnou změnu. Včera byl bys v něm poznal starého mládence téměř jen z pečlivosti, s jakou čistil svůj talíř a protahoval ubrousek i mezi špicemi vidličky — a dnes! Hlava jako zrcadlo, v ústech ani památky po zubech, vousy celé plesnivé, místy s podezřelým zelenavým nebo fialovým nádechem...

„No, což na mne zevlujete jako na divé zvíře?“ hučel mrzutě proměněný officiál. „Snad že jsem si dnes neobarvil vousy a že mám zuby ve správce?“

„Ale jedno rameno také máte bůh ví kde,“ divil se professor. „Jak živ bych si nebyl pomyslil, že jste tak jednostranný!“

„Inu, vzal jsem dnes kabát bez vycpávky. Ostatně, kdož by si zachoval rovné tělo při tom věčném dřepění v kanceláři a jednostranném namáhání pravé ruky tím ustavičným psaním! A vůbec — nejsem žádný mladík —“

Mne z jisté příčiny zajímala nejvíce vzorná lysina officiálova. Nešlo mi do hlavy, že jsem včera nepoznal klam jeho bujných kadeří. Požádal jsem ho dychtivě o adressu jeho zázračného vlásenkáře, ale officiál pokládal to bohužel za nový úštěpek a odsekl jenom nevrle: „Eh, hlouposti! V člověku zkrátka zůstává vždy trochu té bláhové ješitnosti, která ho nabádá, aby maskoval svůj tělesní úpadek,

dokud může. Ale je to bláznovství. K čemu se mám dělat mladším a zachovalejším, nežli jsem! Ženiti se již nechci a k milostným pletkám nemám již také žádné chuti."

„Že se nechcete ženit, věřím," škádlil ho professor. „Ale že byste o ženy nestál — — Co pak znamenají ty kytičky v knoflíkové dirce — dnes ovšem je truchlivě prázdna — a to zamilované šilhání po každé jupce, he?"

„Bláznovství! Je v tom právě zas jen trochu té hloupé ješitnosti. Abych své marnivosti zalichotil, přemlouvám se, že dovedu přec ještě upoutat interes žen, ačkoli v hloubi duše dobře vím, že o mne žádná již nestojí. A já navzájem nestojím o ně. Bavím se jen trochu tím koketováním, lichými illusemi minulosti, as jako starý, jednoruký a chromý invalida rád si ještě časem zarenomuje, jako by byl posud hrdina od hlavy k patě a jako by chtěl všechno rozsekat. A zatím je rád, že má už svatý pokoj."

„No, nevím, nevím. — To vaše ustavičné pokukování tamhle do kuchyně — Myslíte, že jsme slepí?"

„Ale, ale, tu starou, ošumělou praktiku ještě neznáte?! Pro člověka, který se musí stravovati po hostincích, jako já již na třicátý rok, je přece prvním paragrafem, aby si především hleděl nakloniti paní hostinskou. Je to pouhá válečná lest, abyste si pomohl k řádnější porci a kloudnějšímu kousku —"

Slovy těmi připomenul si večeři a přitáhnuv k sobě jídelní lístek, chystal se provázeti jeho četbu svým obvyklým očišťováním talíře a jídelního náčiní; ale pojednou zahleděl se ustrnulým zrakem

na ubrousek k účelu tomu rozestřený a prudce vykřikl: „Valentýne!“

„No —?“ utrhl se Valentýn od okna, kde — zapomenuv zcela na professorův guláš — bubnoval horlivě nějaký pochod.

„Tohle už přesahuje všechny meze!“ láteřil officiál. „Takový ubrousek! Nestydíte se položit před hosta takový špinavý hadr?! Tohle je barvířská zástěra a ne ubrousek!“

Valentýn ukončil několika takty svůj pochod a postavil se drze před officiála.

„Nevídáno pro několik fleků! Je to ostatně jen omáčka. A k čemu máme dávati každý den čisté servitky? I kropení a lisování je zbytečné, zvláště pro takové hosty, kteří beztoho i nejčistší ubrousek hned po přinesení zašpiní smýčením talíře a protíráním vidličky —“

Officiál byl úžasnou metamorfosou vzorně úslužného Valentýna tak popleten, že s tupým vzezřením vyslechl tuto nestydatou řeč a jen bezděky ze sebe vyrazil: „Tohle — tohle — no, takovou nestoudnost svět neviděl! Tropí si ten chlap ze mne blázny či co — naposled ještě bude vytýkat m n ě, že nalézám každou chvíli špínu na vidličce a nějakou smeť v polévce —“

„A proč pak to nenalezají ostatní hosté?“

„Proč? Protože si toho nevšímají a protože jsou stejně nečistí jako vy —“

„I ne proto. Ale já vám povím, proč. Protože pořád nesekýrujou kuchařku a mne, neprohlížejí každou mrvičku zvětšovacím sklem, neposílají každou chvíli něco nazpátek do kuchyně, nevyhrnují nos nad každou omáčkou a nepočítají každý brambor.

Protože má našinec brzy po krk takového protivného sekanta, od kterého slušné diškrece neuvidí, ale za to ustavičně slyší hubování na všechno v hostinci, a který se přece k tomu nemá, aby k naší radosti táhl jinam. Tu pak není divu, když mu konečně pomáháme, aby na vidličce a v polévce našel, co tam tak pilně hledá —"

Officiál poslouchal s otevřenými ústy jako zkamenělý a když se konečně probral k plnému vědomí neslýchaných těch insult, vyskočil jako raněný dravec a zařval: „Pane Pivoňko! — Ten drzý chlap musí okamžitě odtud — okamžitě — Hej, pane Pivoňko! — a kuchařka za ním — Paní Pivoňková! — Snad se nenechám za své peníze ještě od lecjakého chlapa urážet — Hej, pane Pivoňko!"

Hostinský vyvalil se konečně z kuchyně. Škaredil se až běda, v obličeji byl zlostí celý červený a nafukoval se jako podrážděný krocan.

„Jaké je to tady hulákání?!" rozkřikl se hrubě. „Člověk si nemůže ani trochu odpočinout pro těch pár mizerných hostů. Což jsem nějaký posluha, aby si každý na mne jen zahouknul, kdy se mu zráčí?! Tady ve svém domě si nenechám od nikoho rozkazovat, rozumíme, a komu se to nelíbí, ať si táhne!"

Officiál, jehož ustrnutí dostoupilo vrcholu, teprve po chvíli nabyl řeči a pohybu. Schvátil prudce klobouk a rozčilením se třesa, vyrážel ze sebe: „Tedy tak —! — No, hezky, hezky! — Hostinský ještě větší hrubec nežli sklepník! — V takové špelunce arci není místo pro slušného člověka — Odtud raději honem pryč — Ostatně, jsou proto noviny na světě, aby člověk varoval slušné hosty před takovým pelechem!" hrozil vztekle ještě ve dveřích.

„Poroučím se! Či má sklepník vyprovodit?“ volal za ním ironicky pan Pivoňka. „No, toho jsem se šťastně zbavil. A jeho hrozby leknu se až zítra. Neprosím se nikoho, aby sem chodil. Mám, bohudíky, svůj dům, mám své vyjití i bez té mizerné živnosti, která se mi beztoho už dávno zprotivila. Nemám toho zapotřebí, abych k vůli těm několika grošům obskakoval a poklonkoval okolo všelijaké žebroty, abych sloužil každému škrabákovi, který nestojí celý ani tolik, co tuhle můj řetízek! Stokrát milejší jsou mi zedníci tamhle ve výčepu, nežli tady ta sebranka ve zvláštním lokálu. Z kuchyně mám jen škodu, světlo stojí nekřesťanský peníz, k vůli ubrouskům aby se pralo celý týden a ještě ke všemu má člověk poslouchat jejich hloupé třesky plesky a dělat, jakoby stál bůh ví jak o takovou chamraď!“

Za té řeči přecházel hřmotně sem tam pokojem, vrhaje na mne a professora stranou jedovaté pohledy a konečně odburácel do přední místnosti, prásknuv za sebou dveřmi, až se okna zatřásla.

Proefssor seděl za té scény jako vyjeven a nyní zvolal: „Co tomu říkáte? Je opilý? Zbláznil se? Nebo chce býti nástupcem strahovského hrubiána? Toť abychom se raději hned sebrali také, dokud nás nevyhodí! Beztoho je mi zdejší společnost zhola nesympatická; chodím sem jen k vůli — však už víte, k vůli čemu.“

„Jen počkejte!“ zdržoval jsem ho. „Kdož ví, co se z toho všeho vyklube. — Poslouchejte — zdá se mi, že rozvazuje také paní hostinská.“

Paní Pivoňková byla po celý čas v okénku kuchyně viditelna; jen že nám ukazovala vytrvale toliko rub své imposantní postavy. V tu chvíli bylo

tam vedle několika umouněných, drátovaných hrnců a špinavých lavičníků, které dnes zaujímaly místo zářících puklic, viděti také silhuettu našeho Valentýna, jemuž si hostinská důvěrně stěžovala na svízele svého povolání. Zaslechli jsme zcela zřetelně slova: „A ještě aby člověk dělal hezký obličej na lecjakého starého protivu!"

„Ba, za nic takový život nestojí! To hubené zpropitné prošoupá našinec na podrážkách, a souchotiny si k tomu uhoní zadarmo!" žaloval navzájem sklepník ,a položil — nastojte! — ruku svou zcela bez ostychu na okrouhlé, kynoucí rámě své velitelky...

Nový host! Tanečním krokem vhopkoval pan rada; klobouk měl furiantsky pošinutý na jedno ucho, v koutku úst žmolil viržinku a slámka z ní trčela mu za uchem. Jeho tvář byla rozšířena šibalským smíchem a prsty pozdvižené pravice luskaly vesele takt k nějaké odrhovačce, kterou si pohvizdoval.

„Servus, kamarádi!" zvolal na nás, a vrhnuv sebou nedbale na židlici, udeřil pěstí na stůl. „Hospodo, pivo!" —

„Dnes je opravdu svět na ruby!" pošeptal mi užaslý znovu professor. „Že toho někdy takhle uvidím, nebyl bych si pomyslil do nejdelší smrti. Patrně si už někde přihnul."

„Vašnost je dnes nějak v růžovém rozmaru," obrátil se k radovi nahlas. „A sám? Kde zůstala milostivá s panem Kavkou?" (Radovic tvořili s doktorem Kavkou nerozlučný trojlístek.)

„I šli spolu ještě po nějakém nakupování. No, můžeš se usmívat, bratříčku. Mne to neženuje. Mně

by bylo nejmilejší, kdyby spolu upláchli někam až do Ameriky. Jsem rád, že mám na chvilku pokoj od toho draka. Před lidmi se lísá a doma řádí jako litice. Zatím, co se lopotím v kanceláři, hoduje a baví se, a když bych si rád po práci doma pohověl, chystá mi tam peklo na zemi. Sama se fintí jako hraběnka, a já si musím každý knoflíček ke košili přišívat sám. Div že mi ještě nedá spravovat své punčochy! Však si toho naporoučí dost... Ale vem to všechno nešť. Dnes chci být jednou veselý. Vždyť není člověk dvakrát na světě. Hospodo, pivo!"

„No, no, snad nehoří —! Vždyť už ho nesu, pane expeditore! To je křiku!" káral ho Valentýn.

„No, nezlob se, bratříčku! Víš, mám žízeň jako trám a rád bych si dnes trochu vyhodil z kopejtka. Neškareď se, kamaráde! Chci dnes mít okolo sebe jen veselé obličeje. Tu máš! Zavdej si!" chlácholil pan rada sklepníka a chytal ho za dlouhý, rusý licous.

Valentýn sice uškuboval hlavou, ale pozvolna přece roztával. Povyjasnil nevlídný obličej a chopiv se sklenice, zvolal: „Na vaše zdraví!"

„Jaké pak vy! Tykat si budeme a pít na bratrství. A tuhle si vyber z mých viržinek. A víš, co, necháme tady ty fádní patrony — celá ta naše společnost je nudná až běda! — a zahrajeme si karambol. Potom si raději sednem do výčepu — ti zedníci tam jsou zábavnější a hezké služky chodí tam pro pivo, viď?"

„I pojďme tedy, starý Švejdo!" svolil číšník, již úplně rozveselen. „Jaktěživ bych si nebyl pomyslil, expeditore, že v tobě vězí takový fešák!"

Pan rada, v jedné ruce si nesa pivo a druhou se veda pod paží se sklepníkem, odtančil s veselým popěvkem do přední místnosti a dveřmi, které nechal za sebou otevřeny, viděli jsme tam starého pána s tágem v ruce prováděti kolem kulečníku nejsmělejší evoluce.

Za něho přibyla nám náhrada v osobě pana Rokosa a jeho cudné dcery.

Ale ty můj bože! Dnes běžela Serafina rovnou k panu professorovi a přisedla k němu bez okolků tak těsně, že jejich ramena k sobě přilnula. Podoba její nebyla sice příliš změněna, leda že barva vlasů zabíhala více do zrzava a že na její tváři neobjevoval se včerejší častý ruměnec; ale pel ostýchavé cudnosti byl s ní setřen nadobro a s ním skoro všechen půvab. Hleděla výbojně, skoro drze, a smála se rozpustile, při čemž bylo viděti, že jí schází několik zubů a že ostatní nejsou valné jakosti.

„Odpusť, že spěchám hned na místo, kam srdce mě táhne, milý Bohuslave," mluvila ohnivě k panu professorovi. „Nechme již hloupých okolků a mluvme spolu sladkým ty, jak mezi milenci sluší. Očekával jsi mne již netrpělivě, viď? Nemohla jsem se doma odtrhnouti od Zolovy ‚Nany', dokud jsem ji nedočetla."

V tom rozesmál se pan Rokos nad jídelním lístkem, až se ctihodná šedivá jeho hlava rozkývala a slzy mu splývaly po tvářích.

„To je klassické! To se čtveráku Valentýnovi jednou povedlo! Sago z bramborového škrobu — kaprlata s blatouchovými pupenci — okurky krásně zelené měděnkou — hahaha! — cichorie s přísa-

dou kávy — jen měl ještě dodat, jaké kávy! Se mnou se měl poradit — já bych mu byl přispěl ještě vtipnějšími kousky ze svých zkušeností v obchodě. Ach, bože, těch krásných manipulac s kávou a čajem, s cukrem a kořením — rád si na to vzpomínám! Ale to jsou všechno nevinné hračky. Ani falšování váhy mnoho nevydá. Z toho jsem nezbohatl, z toho ne. — Hej, Valentýne, pivo!"

„Nemluvit do šťouchu!" utrhl se na něho sklepník od kulečníku.

Ale v tom odhodil jeho spoluhráč, pan rada, spěšně tágo, uchopil svou sklenici a v největším kvapu vrátil se do zadní světnice, kdež usedl na své obvyklé místo se stísněným obličejem jako zmoklá slepice.

Ale bylo již pozdě. Otevřenými dveřmi do přední místnosti dobře jsme viděli, jak tam vstoupila náhle paní radová, přitulená důvěrně k dru. Kavkovi, s nímž se vedla pod páží, a jak postřehla svého mužíčka u kulečníku dříve, než se mohl poraditi s Vaňkem.

Ihned pustila rámě doktorovo a zuřivě hnala se za manželem.

„I ty darebáku! Tak se tedy bavíš, když tě nechám chvilku samotného?! U kulečníku se sklepníkem! Kulečník je tak zrovna pro tebe, ty starý hlupáku! Ó bože, bože, kdy pak mne konečně zbavíš toho protivného troupa! Počkej — oči ti vyškrábu —"

„I nechte ho před lidmi, Fanynko!" chlácholil ji dr. Kavka. „Valentýne!"

„Bier gefällig, Herr Sollicitator?" ptal se posměšně sklepník.

„Co to? Dnes prvním zemským jazykem? No, pro mne za mne! Mně je to všechno jedno. Národnost, vlastenectví — hlouposti! Kdybych neměl té slabosti, že si někdy rád zařečním, ďasa bych se staral o to všechno. Ale k řečnění jsou tyhle věci jako stvořeny. A deklamovati někde ve spolku takové řeči — to je moje radost. Stržíš potlesk, staneš se nějakým spolkovým hodnostářem, snad vynikneš veřejně a časem — kdož ví — ukápne snad i nějaká hmotnější výhoda — — Jako když jsem byl —“

„Ve Španělsku nebo ve Švédsku —?“ ptal se uštěpačně Rokos.

„Šašky si vyprošuju. Advokátní písař má zrovna tak volného času a peněz, aby jezdil po světě.“

„Ale vždyť jste nám včera líčil, kterak jste v Pyrenejích zachránil —“

„To udělal či bezpochyby spíš vybásnil můj šéf, ne já. Náš starý — což ten si vyjíždí každý rok na měsíc někam za hranice. Já mu vždycky před tím chystám zavazadla, sháním cestovní knihy a mapy, a po jeho návratu musím pak poslouchat jeho většinou vymyšlené cestovní příhody. Ty pak zde udávám — beztoho, kdybych já tu někdy něco nepromluvil, byla by to nejfádnější společnost na světě.“

„Ale tím způsobem se vlastně dopouštíte přehmatu na cizím majetku!“ vtipkoval Rokos. „Vaše cestovní dobrodružství jsou jaksi ukradená —“

„Jaksi, no třeba,“ odsekl ostře „doktor“ Kavka. „Ale já znám lidi, kteří ne jaksi, nýbrž v plném, pravém smyslu se obohatili nakradeným cizím jmě-

ním z nepoctivých obchodních manipulac, z podvodných vyrovnání s věřiteli, z šidby a vydřidušství všeho druhu —“

„Koho tím míníte?“ vyrazil ze sebe Rokos.

„Vás, ctihodný muži, vás! Či snad chcete zapírat?“

„Jak jsem zbohatl, po tom nikomu nic není, a zlodějem nesmí mě nazývat nikdo, dokud nejsem zákonně odsouzen — rozumíte!“

Za prudké hádky, která se na to mezi oběma strhla, nepozoroval jsem příchod nového hosta, přítele architekta, až když ke stolu přisedl. V místnosti, již za dne málo jasné, nastalo zatím šero.

„Co pak se tu dnes děje?“ divil se architekt. „Ještě nerozsvíceno a všechno se hádá. Toť jako mela v nějaké nizozemské krčmě, tak něco pro tvé naturalistické péro —“

„Pro mé péro? Ale vždyť přece víš, že nejsem naturalista. Rád bych věděl, kde jsi něco takového u mne četl —“

„Od tebe jsem, holečku, nic nečetl. Kromě titulů ani řádku. Čítám vůbec jen tituly nových belletristických plodů. Stačí to úplně, aby se mohl člověk zablýsknout znalostí literatury a třeba si hodně s vysoka zakritisovat o celém nynějším našem písemnictví. Mám užitečnější věci na práci, než abych četl vaše povídky a básně.“

„Ale vždyť ustavičně chválíš mé spisy —“

„Proč bych je nechválil? Tobě to dělá radost a mne to nic nestojí.“ —

I ty, Brute!!

Místnost plnila se povážlivým hlukem a ruchem. Spor dra. Kavky s panem Rokosem nabýval

hrozivé tvářnosti, na pana radu sápala se s jedné strany lající choť, s druhé pak ohrožovala jeho lysinu tabatěrka v ruce hostinského, která prudkým mácháním provázela spoustu urážek, sypajících se z úst Pivoňkových na hlavy hostů, professor vrážel do mne, chtěje se vymknouti z náručí slečny Serafiny, architekt zvonil střenkou nože o sklenici, volaje Valentýna — jenom tento, hově si na židlici v koutě, spal uprostřed té bouře hluboký sen spravedlivého.

Zatím setmělo se v místnosti tou měrou, že jsem stěží rozeznal, kterak nemotorná ručička na starých nástěnných hodinách již již dotýká se osmé. A v tom rozlehl se kovový, drnčivý jejich zvuk.

Prvním jejich udeřením utichla všecka vřava a pokojem rozhostilo se hluboké ticho. Všickni jako ztrnulí naslouchali odměřeným, temným těm zvukům. Jen Valentýn po prvním rázu hodin pojednou se probudil, mžikem byl na nohou a tiše jako kočka vystoupil na židlici pod visutou lampou. V šeru bylo viděti, jak upravuje knot, pak vyšlehlo v ruce jeho světélko sirky, jehož modravý svit ozářil sklepníkův uctivý, skroušený obličej, a právě když odbila osmá, rozlilo se místností veselé světlo.

„Šťastný dobrý večer!“ přál srdečně hostinský a s přívětivou tváří ukláněl se na pravo, na levo hostům, kteří zatím vesměs zaujali svá místa a seděli klidně, družně kolem stolu, jakoby se nic nebylo stalo.

S hlubokou poklonou nabídl pak svou tabatěrku panu radovi, který tu seděl s vážnou, důstojnou tváří jako římský senator a s blahosklonným kývnutím hlavy sáhl pro šňupec.

„Nešňupej už, mužíčku! Udělej mi to k vůli! Není to zdravé pro hlavu a nesluší ti to, zlatoušku!" žebronila paní radová, něžně kladouc rameno kolem jeho šíje.

Dr. Kavka podával přes stůl ruku panu Rokosovi, jakoby se teprve nyní byli spatřili, a vzhlížel k němu při tom se srdečnou úctou, jakou v nás budívají šediny rozšafného poctivce.

Professor šeptal cosi o kouzlu měsíčné noci slečně Serafině, která se sklopeným zrakem plamenně se zardívala a cudné rty ostýchavě svírala — Zkrátka, zdálo se opět, jakoby společnost neměla nejmenšího vědomí o tom, co se dálo od sedmé do osmé, nebo jakoby se to všechno bylo sběhlo pouze v mé obraznosti.

Přítel architekt poklepal mi na rameno a tázal se laskavě: „Co děláš pořád, hochu? A co nového píšeš? Práhnu již zase po tvých verších, věř mi, jako poutník Sahary po pramenu oásy —"

Odvrátil jsem se trochu, abych příteli zakryl svou tvář, a tu jsem shledal, že sedí vedle mne u konce stolu dr. Řimbaba, který bezpochyby nepozorován vstoupil ve chvíli, kdy sklepník rozsvěcoval lampu.

„Nuže, jste přesvědčen?" otázal se mne.

„Kloním se v úžasu před tím, co jsem viděl a slyšel, ač z toho nechápu ničeho. — Ale poslyšte, na jednom se váš pokus přece nepodařil —"

„Ah, velebníček nepřišel? — No, víte: posvěcená osoba — k takovým nemá bezpochyby mé černé umění žádné moci," pravil dr. Řimbaba s úsměvem.

My o vlku a — velebný pán vstoupil vesele a čiperně do hostinské jizby. Za ním vracel se kráčeje rovně jako svíčka pan officiál, opět svěží jako mladík, s kytičkou na kabátě a s hrdým sebevědomím v podnikavém oku.

Valentýn byl zatím se skroušenou omluvou špinavé ubrousky střelhbitě nahradil sněhobílými vějíři a infulemi, napsal s rychlostí blesku nový (arci opravený) jídelní lístek (starý jsem totiž pro památku vpašoval do kapsy) a pádil s ním k velebnému pánovi.

„Rybu!" volal mu tento vstříc. „Toť se rozumí, že rybu. Máme dnes pátek. Pečenou s citronovými řízky —"

Officiál zatím vysvětloval, že potkal velebného pána v sadech, kde se dnes (on, officiál) pozdržel za příčinou nějakého pikantního dostaveníčka. Já si ovšem pomyslil, že si zašel spíše pro spravené zuby a že se zastavil u vlásenkáře; neboť v bujných jeho kadeřích a vousech nebylo již zase ani šedivé nitky a z úst mu zářily dvě šňůry perel.

Valentýn stál již v uctivém oblouku před ním a pohlížel bojácně na ubrousek, jejž officiál za četby jídelního lístku mezi hroty vidličky sem tam protahoval.

„To je dost!" zabručel host konečně, když nevypátral na ubrousku tentokrát ani nejlehčího stínu; ale pak dodal přísně: „Pořád to samé! Gulaš, paprika, řízky — věčně jedna písnička. Výběr máte prabídný. No, co zbývá — dejte mi kachnu — ale je čerstvá?"

Valentýn zdvihl oči a ruku jako v přísaze k nebesům.

„Sám jsem si na ní před chvílí pochutnal," poznamenal úslužný hostinský po tichu, aby to neslyšel velebník.

„A poslyšte!" zachytil ještě officiál ulétajícího číšníka, „brambory ať vybere kuchařka pořádné! Žádné lískové oříšky!"

Valentýn položil ruku na srdce a řítil se střemhlav do kuchyně, že by byl málem porazil paní hostinskou, která, přívětivostí se rozplývajíc, právě přinášela na stůl vázu překrásných růží a při tom jaksi nápadně pošilhávala v tu stranu, odkud na ni s významným úsměvem hleděl pan officiál...

„A pobavil jste se mým experimentem?" tázal se mne opět dr. Řimbaba.

„Velmi. Ač to nebyla zábava příliš vybraná a již jsem se obával, že skončí zcela pravidelnou hospodskou rvačkou."

„Což společnosti v hostinci! Ty sejdou se namátkou, a když druh druha omrzí, vyhledá si každý zase hospodu jinou. Ale hůře by bylo, kdybych svou suggesci pravdy provedl na jiných družinách, připoutaných k sobě pevněji rodinnými, společenskými. veřejnými svazky, a jaká by teprve nastala mela, kdybych mohl takhle na jeden den vnutiti pravdu celé vzdělané Evropě!"

„Dovolíte mi, doktore, abych váš pokus zpracoval belletristicky?"

„I s pánem bohem! Nevadí-li vám ona triviálnost... A pak — četl jsem před lety v jednom anglickém spisovateli historku, kterak nějaký doktor, sezvav společnost starých pánův a dam, nějakým kouzelným nápojem na krátký čas jim navrátil mládí a co tropili —"

„Znám. Podobnou historku vypravuje starý Dumas o Balsamově omlazujícím elixiru. Ale tato povrchní, částečná podobnost pouhého zevnějšího rámce nebude přece na újmu originálnosti naší historie! Ostatně — co tam ti napsali, je právě jen holá báchorka. Ze starce mladíkem nemůže se státi žádný člověk; ale pravdivým by mohl býti, jen kdyby chtěl.“

„Ovšem. Ale co by se pak stalo s celou nynější společností?“

OBSAH.

Str.
Kandidát nesmrtelnosti 1
Karrikatury:
I. Člověk s krásným vousem 193
II. Člověk s černými brejlemi 200
III. Člověk se zlatníkem v tobolce 208
IV. Člověk v každém ohledu spořádaný 221
V. Skromný človíček 230
Suggesce pravdy 237